

DE CASTITATE.

Castitas, est continentia a venereis.
Ea triplex est.

Virginalis, Vidualis. Cōiugalīs.

BERNARDVS: Bona est castitas cōiugalīs, melior est continentia vidualīs, sed optima pudicitia virginalīs.

Quanto angelus homine est superior, tanto virginitas nuptijs est honorabilior: abstinentia a nuptijs angelorū est imitatio.

DE INVIDIA.

Inuidia, est tristitia de alieno bono.

Ecuius duæ sunt species.

Inuidus aduersis gaudet, mæstusq; secundis.

Rami quinque.

Detrahit, est discors, mûrmurat, odit, obest.

Peccant per inuidiam.

*Gaudium
mali*

Qui ex odio de alterius incommo-
do, calamitate, aduersitate, afflictione,
damno, morte, aut mala valetudine
lætãt.

DE PECCATO

lætantur: aut ex malevolentia dicunt
eosdem ea mala meruisse aut etiã mul-
to maiora.

Qui nō gaudēt de bono alterius,
aut nō dolent de malo alterius. Est em̄
cōtra charitatem pximi, quem tenent
diligere sicut seipos: cū nemo de pro-
prio bono non gaudeat, & de proprio
malo nō doleat.

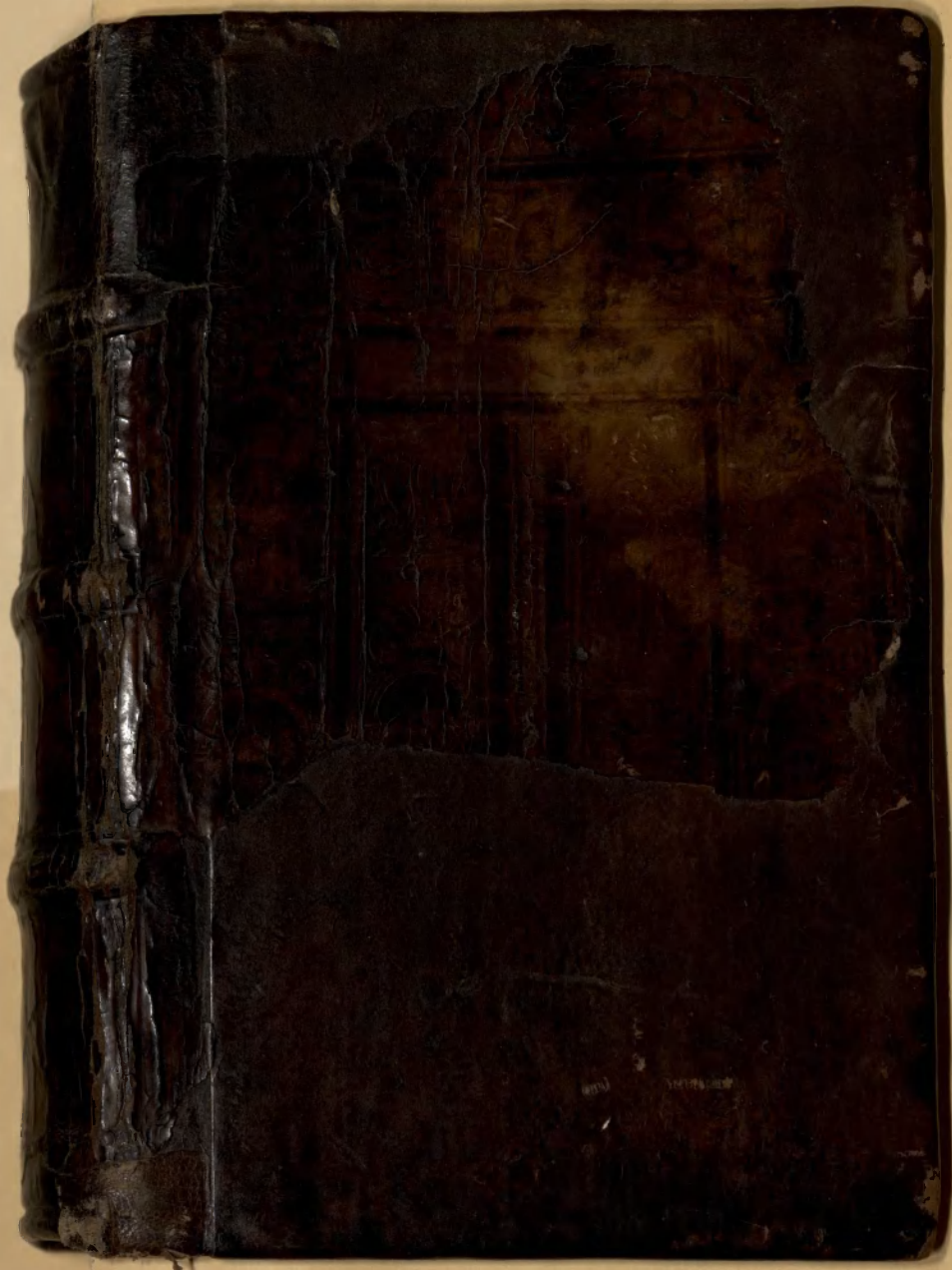
Qui alteri maleuolūt, aut male pre-
sunt. **Q**ui dolent & ægre ferūt, (cātur,
quod alij sint diuites, docti, bene fa-
mati, pulchri, deuoti, alijs chari, sapi-
entes, bene morati: & si fieri posset vt
inuidi ubiq; oculos haberent & omni-
um felicitates viderent, certe de omnib;
successibus torquerentur.

Qui ad inuidiam tanto magis in-
flammanur, quanto felicius alteri suc-

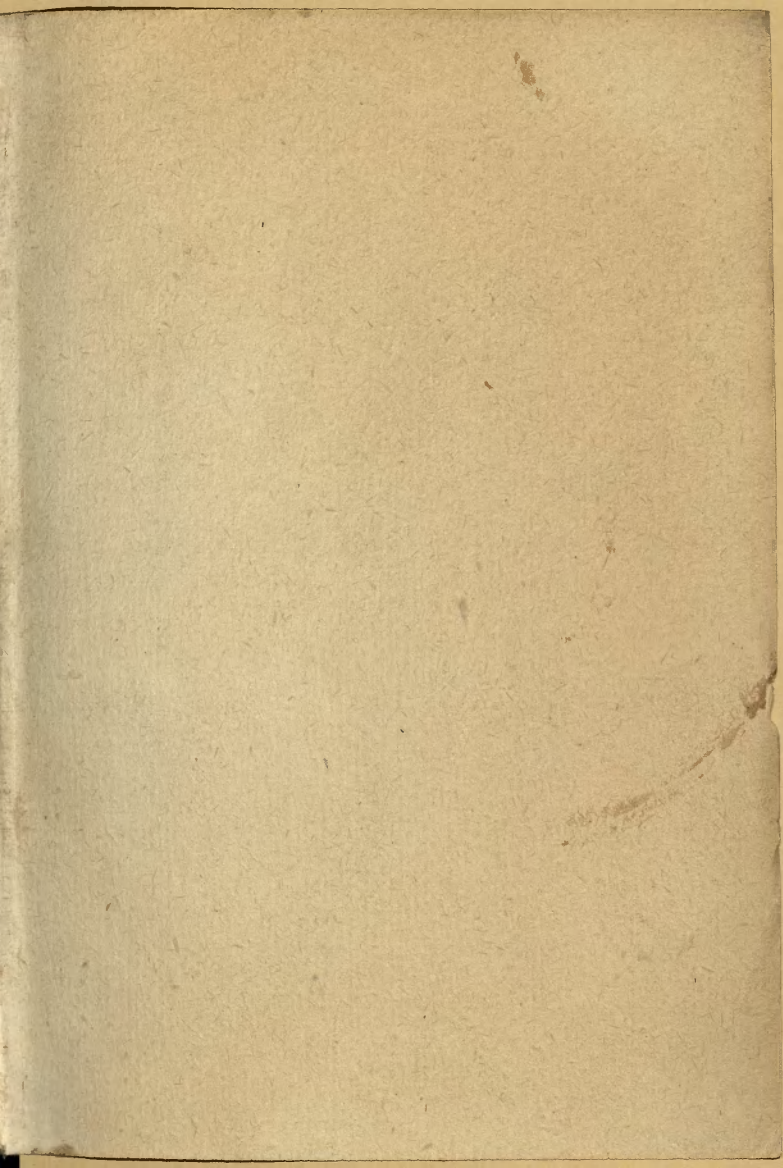
Qui dolēt, quod in alijs nihil (cedit
inueniri potest reprehensione dignum
Gregorius Antiquus hostis vnde bo-
nos cernit eniscere ad gloriam, inde p-
uersos per inuidiam rapit ad poenam.

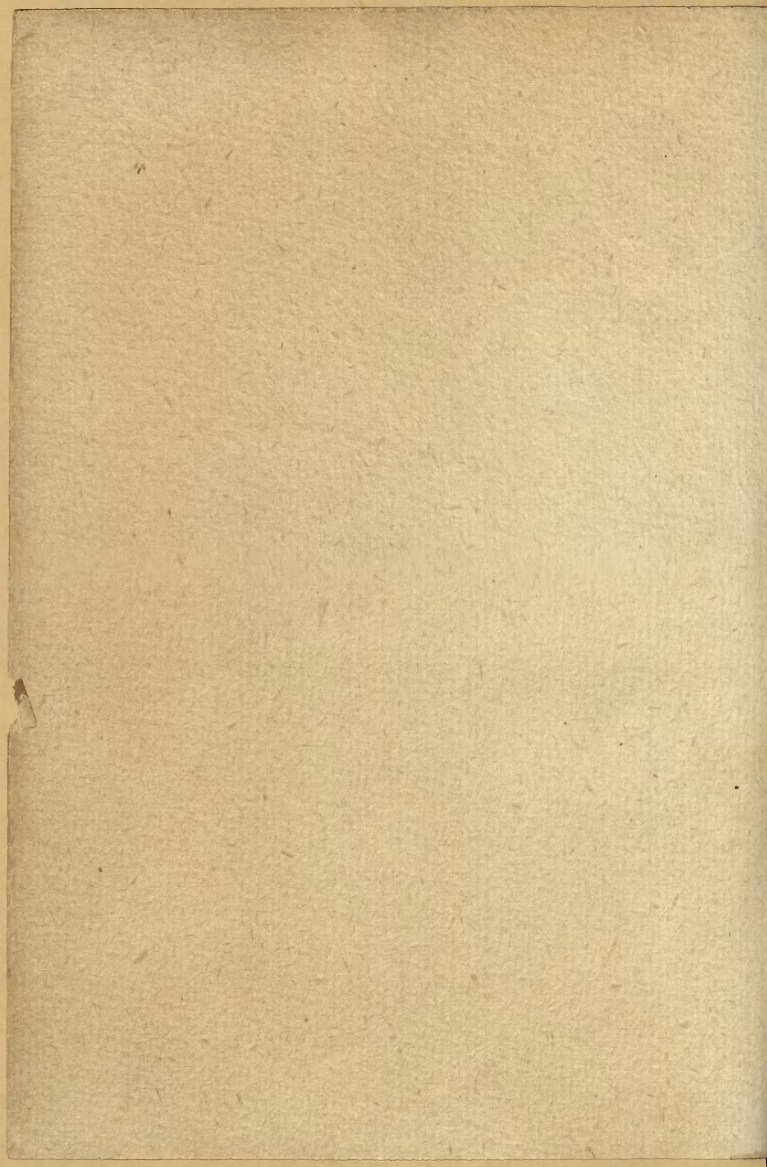
Peccant ex inuidia.

*Dolor
boni*

By 762

tere, & intra me deliberatione in a ura reuolacere,
cui potissimum hunc dedicarem. Tu omnium pri-
mus Pater Reuerende, mihi in mentem venisti, Qui
non solum religione quam profiteris, sed etiam
singulari, cum erga omnes bonos tum uel maxime
erga me, gratia & humanitate, modo uero omnes
genere uirtutum conspicuus es, Dignus igitur, ut is
de quo modo, libellus tuo nomini deditur, atq; ita
securus in unguis eat. Et si inciuile sit de alieno lar-
giri, Ego tñ non sum ueritus alienos labores dedi-
care, Qui postq; editi sunt, publici iuris esse cape-
ru nt, adeoq; nostri, Nam earum rerum que iuris
publici sunt penes occupantem ius esse iuris con-
sulti sanxerūt. Donent tibi aij que uelint, nos que
ad salutem anime pertinent oferimus. Quatu,
Pater Reuerende pro tuo in me amore benigne su-
scipe, & tua lectioe illa dignare. Ea si semel tantum
uideris, ipsa postea sua sponte animū tuū ad legen-
da cohortabuntur. Non q; ex his elegantia que-
renda sit, sed salus appetenda

Vale Pater obseruande

& nos quod facis

Ama.

J. Hezong
Loro Hitzospan deputant
A ij

2462 1920

SVperiore anno, Lector optime, e-
 dideramus quendam de institutioe
 puerorum libellũ : qui in gymnasio
 Nauarrano scholasticis enarratus est
 eodem anno, Quadragesimæ tempo-
 re, idq; statutis diebus & horis: nempe
 (vt Ecclesiasticorum verbis vtamur)
 post Completorium omnis diei sab-
 bathi, & omnis peruigiliũ aliorum (si
 qui occurrebant) festorum dierum,
 Dominicis item diebus tum statim a
 sacro in matutino, tum in pomeridianis
 exactionibus, quas vulgo Reparatio-
 nes vocant. Sed cum iam secũdo mē.
 se post eius libelli editionem typogra-
 pho ex magno exemplariorũ numero
 pauca admodũ supersesset: ob idq; ipm̄ ad
 secundam editionem iam se se accin-
 gere: visum est nobis totum opus, nõ
 dico recognoscere, vt prodiret emen-
 datius: sed nouũ omnino facere: atq;
 ita nouum, vt in eo ne vestigium qui-
 dem formę prioris agnoscas.

Opusculum igitur ita & innouatũ,
 & multo

3

& multo locupletius factū (immuta-
ta etiam, sed ad nostrum institutum
commodius inscriptione) rursus ty-
pographorum characteribus excudē-
dū curauimus. Huius autē nostri in-
stituti finis fuit, vt earum rerū lectiōe
ad peccati fugā atq; odium, & ad vir-
tutis amorem extimulatus puer, a te-
neris assuescat morum integritatē &
pietatem vere Christianam, cū bonis
literis & studio eloquentiē cōiungere:
sueq; etatis primicias offerre Deo &
Christo Iesu: atq; in sacri baptismatis
fonte recuperatam innocentiam, iam
ab ineunte etate vsq; in vltimam vitę
periodum puram & immaculatā cō-
seruare: & deniq; ex puericia bene in-
stituta, reliquas vitę partes bene bea-
teq; transigere: vt tandem scilicet gra-
tia & beneficio Dei fultus, post bono-
rum operum administrationē, cœle-
stis glorię vitęq; æternæ ex pro-
missione diuina particeps
fieri queat. Bene vale,
& Deo fœliciter
viue.

A iij

MB

M E T H O D I
C O N F E S S I O N I S
P R O L O G V S.

Q Voniã septies in die cadit iu-
stus: nemo potest dicere, Mū-
dum est cor meū, purus sum a
peccato: & si dixerimus, nos peccatū
non habere, nos ipsos seducimus, &
veritas non est in nobis: ideo constat
omnes esse peccatores, & egere poeni-
tentia. Nullus autē de peccatorib⁹
magis deslendus est, quam qui putat
se non habere quod defluendum sit
Nullum etē malum facilius decipit
quā cum id ipsum non intelligit esse
malum. Deniq; omnino necesse est ei
peccatum suum agnoscere, qui illud
Deum sibi vult ignoscere. Si em̄ tegit
ægrotus vulnera, quomodo illi a me-
dico adhibebitur medicina? Itaq; sa-
lutis iniciū est cognitio peccati, ex
qua initiū quoq; sapiētia timor Do-
mini oritur. Ex ijs aut̄ duobus nascit̄
contritio, ex contritione, confessio, ex
confessione, satisfactio: per quas tres
poeni

*Peccati co-
gnitio sa-
lutis inici-
um est.*

4

PROLOGVS

30

poenitentiae partes homo reconciliat
Deo. Etenim dignum est, ut quis prius
inuisibilia animae suae cognoscat, quam
possit esse idoneus ad cognoscendum in-
uisibilia Dei, & frustra cordis oculum
erigit ad videndum Deum, qui non dicitur
esse idoneus ad videndum seipsum.

Præcipua enim ac principalis via inue-
niendi Deum, est homo peccator in-
ueniens seipsum. Stude (inquit Ber-
nardus) cognoscere teipsum: quia mul-
to laudabilior es, si teipsum cognoueris,
quam si te neglecto cognoueris cur-
sus siderum, vires herbarum, com-
plexiones hominum, naturas animalium,
quam si coelestium & terrestrium omnium
habueris noticiam. Multi enim multa sci-
unt, seipsum autem nesciunt: cum tamen sum-
ma cuiusque philosophia sit, cognitio sui.
Verum, delicta quis intelligit? Ac si
diceret Propheta. Nemo potest sua
omnia peccata intelligere, & scire per-
fecte. Ideoque subdit. Ab occultis me-
is munda me. Nec uero satis est sua
quaeque peccata agnouisse, nisi & de his
tempore & loco confiteantur. Quã ob rē

A iij Dei

Dei gratia (sine qua ne cogitare quidē bonū sufficimus) nos præueniēte & subsequente, hanc **METHODVM CONFSSIONIS**, id est artem siue rationem, & breuem quandam viam confitendi contexuimus, id ipsū fore sperantes ad salutem atq; vtilitatē cū omnium profitentiū orthodoxā Christi, fidē, tū vel maxime puerorū apud Nauarram Lutetianam Grammaticæ studentium, ut cum suā volent discutere conscientiā, & sua peccata cognoscere. tum demum ex opusculi huius lectione & ea agnoscere queant, & de agnitis qua ratione confiteri possint, intelligant. Quod ut commodius faciant, quoad eius fieri potuit, peccatorū species, & (vt vocant) ramos, quæcunque denique ad cōfessionem facere videbantur, versibus cōplexi sum⁹ vt sint peccatorum quasi commentarij, per quos in ipsa confessione pueri delictorum suorum facilius recondent. Iplis etiam versib⁹ ad plenius (vt vulgo dicitur) examen conscientix veluti enarrationis loco glossemata subiunximus

5
4
ximus, quibus insignem aliquam sententiam plerisque in locis inseruimus quæ lectoris animum excitaret, oblectaretque.

Distinximus præterea septē peccata capitalia a decem præceptis Decalogi: tamen ad hæc nonnulli superiora illa aptissime retulerunt. Ceterum nos secuti vulgarem & tritum morem fere in cōfessionibus obseruari solitum, singula distinximus, quo facilioreffet confessionis ratio hīs, qui a plurculis diebus confessi non essent, quique minus curauissent peccata sua memorie committere. Viris enim conscientiaē suæ scrutatoribus & frequenter confidentibus conscientiaē suæ examē sufficit.

Ad hæc sua cuique remedia capitali peccato opposuimus, detestandi scilicet peccati methodum, quæ peccati prohiberet affectum: similiter & vitandi peccati methodum, quæ peccati prohiberet effectum. Et quia (inquit Philosophus) opposita iuxta se posita magis elucescunt: & egressus vitij virtutis

A v operatur

PROLOGVS

operatur ingressum: idcirco vnicuique peccato capitali contrariam virtutem subiecimus: vt qui formidine pœne a peccato arceri nō potest, saltem id possit amore agnitæ virtutis. Vbi q̄ aut̄ humili stylo vsi sumus, more diuinam scripturarum, quarum veritas verborum lenocinio & mundanæ eloquentiæ fucō nō indiget: cum clara & illustris appareat suo lumine: mentemq̄, nō aurē pascere debeat. Sermo rudis (inquit Hieronimus) vsq̄ ad cor penetrat: politus autem pascit aures. Quid vero prodest clavis aurea, si apire quod volumus, nō potest? aut quid obest fereæ, si hoc pōt: quando nihil querimus nisi ut ie pateat, quod clausum est?

Operis di- ¶ Postremo hunc libellum in sex, *uiso.* partes diuisimus.

In prima agitur de mundi creatione & alijs articulis ad fidē spectantibus
In secunda, de præceptis Decalogi, & de quinque præceptis Ecclesie.

In tertia, de peccatis capitalibus & eorum remedijs, & de septem virtutibus que illis opponuntur.

In

6
5
In quarta, de reliquis peccatis, & pec-
catorum circumstantiis.

In quinta, de pœnitentia, & partibus
eius.

In sexta, de arte bene moriendi.

¶ Hac præfatiūcula futuros opusculi
huius lectores admonēdos
putauimus.

METHO:
DI CONFSSIONIS
DE ARTICVLIS
ORTHODOXÆ
FIDEI,

PRIMA PARS

DE DEO, & Mundi creatione.

DEVS
Vnus est.

DNIVM animis per-
suasū esse debet, nulloq;
modo ē dubitandū: vnū
duntaxat esse Deum in-
substantia quidem, sed
trinum in personis inter se per omnia
æqualibus: Patris Filij, & spiritus sc̄i,
Eundemq; sine fine, sine principio, in-
creatum, immortalem, impassibilem,
immutabilem. infinite potentē, omni
perfectionis numero absolutissimum,
vbicq; substantialiter & potentialiter
præsentem: cuius oculis vel abditissis
hominum cogitatus per uij sunt, huius
mun-

mundanae fabricae architectum & officinatore. Cui, quia bonus & superbior bonus est, superabundantia bonitatis complacuit, ut fierent quaedam, quibus beneficeret, & quae eius participarent bonitate. Creavit igitur in mundi primordio angelos, substantias intellectuales & incorporeas ministros maiestatis divinae. Quorum aliqui praesuperbia non ferentes illuminationem & honorem (quem ipsis benignissime omnium bonorum largitor Deus indulserat) libera voluntatis potestate in Deum conditorem suum rebellaverunt, & Deo similes esse voluerunt. Quae superbia ipsos vel cunctis sideribus clarius micantes in momento & nictu oculi aeterna obtenebrauit caligine: & speciosissimos angelos in teterrimos daemones commutavit, & e caelo in profundum inferni deturbavit. Quibus quia nullam patere redeundi viam sciebat Deus quod superbi essent valde, & quod superbia eorum poenitentiae remedium non admitebat, ac per hoc nec veniae Idcirco ad huius ruinae reparationem homi

Angelorum
creatio

Angelorum
transformatio in
daemones.

HOMINIS CREATIO

hominem (qui in cacodæmonum locum sufficeretur in cœlis) ex visibili corpore, & in visibili anima plasmaturus, tanquã quendam regem & principem vniuersæ terræ, & eorum quę in ea sunt, iã ei præstruxerat quãdã veluti regiã, quã inhabitãs beatã & ex omni parte felicem deduceret vitam: nimirum terristem Paradisũ latitiæ & voluntatis omnis promptuariũ plantis semper virentibus insignem odoris suauitate refertam, plenam lumine, vniuersę sensibilis venustatis & pulchritudinis commendatissimam.

Lignũ vite. In cuius medio Lignũ vitæ plantauit cuius fructu instauraretur humidum naturale, ne senectus hominem dissol-

Lignũ sciẽtiæ. ueret. Plantauit etiam Lignũ Sciẽtiæ boni & mali, ad experiẽtiã quãdam, pbatationemque, & exercitiũ obedientiæ & inobediẽtiæ hominis, & per cuius esum homo experiẽtia cognosceret, quanta esset differentia int̃ bonum obedientiæ & malum inobediẽtiæ. Qua in re perfecte monstraret Deus, quantum sit bonum obedientia, cum

HOMINIS CREATIO

encia: cū hominē ī paradiso positū ab ea re phiberet, quæ ex se mala nō esset solaq; ibi posset obedientia palmam tenere & sola inobedientia inducere ī pœnam. INDE ex limo terræ homini corpus formauit: cui infudit animam creatā ad imaginem suam, id est intellectualem, rationalem, & liberi arbitrii voluntatisq;. Et ad similitudinem suam id est virtutibus consummatam & perfectam, quantum ipsius ferebat natura. Hæ enim virtutes sunt veluti characteres signaculaq; diuinæ naturæ. Hominem enim rectum fortem, bonum, securum, sapientem iustum, omni virtute decorū, bonis omnibus ornatum, ab omni prorsus malitia, liberū, ad consortium suisq; condiderat: ut creatus authorem suum & conditorem Deum agnosceret, diligeret, veneraretur: eiusq; optimis & amantissimis præceptis morē gerens: per opera bona & meritoria post temporalem vitam in corpore & anima ad vitam immortalem, & nullo vnquam sine terminandam perueniret, in

Homine
creatio.

niret, in cœlo cacodæmonū locū sortit⁹
Vici flim si eorum exemplo d uis præ-
ceptis non acquiesceret, sed belluino
more, quasi anima rationis partici-
pè minime præditus suis voluptatibus
indulgeret, cūi⁹ s dæmonibus in infer-
no æternum arderet.

DE PECCATO PRIM I

parentis.

OMNI VM igitur rerum opifex
Deus protoplastum Adam crea-
tum, posuit in paradisu volup-
Gen. 2. tatis: & præcepit ei, dicēs. Ex omi li-
gno padisi comede de ligno aut sciētie
boni & mali ne comedas. In quocūque
em die comederis ex eo, morte morieris
Quia mortu⁹ in aīa, mortis etiā corpo-
ralis sentētiæ subiacebis. Nihilomin⁹
Trāsgres- tamen per suasionē suæ vxoris Heuæ
sio mādati (quæ ex ipsius dormiētis costa a Deo
formata fuerat, & cui ipse Adam præ-
ceptum Dei significauerat) de fructu
ligni vetiti comedit. Propter qd⁹ pec-
catum ipse & eius vxor Heua ē para-
diso voluptatis eiecti, æterna beatitu-
dine

8

dine ex hætedati & iustitia originali
 priuati sunt. Ex cuius priuatione in
 difficultatem ad opus bonum, propen
 sitatem ad malum, imprudentiam ad
 futura præuidendum incurrerūt. His
 amplius in damna, miserias, morbos,
 ærumnas, famem, sitim, frigus, estū,
 & alia mala innumera deuenerūt, de
 niq; etiam in ipsam moriendi necessi
 tatem. Et statim caro concupiuit ad
 uersus spiritum, & spūs aduersus car
 nem, senferuntq; aliam legem in mē
 bris suis, repugnantem legi mētis suæ
 Factumq; est iusto dei iudicio, vt qui
 Deo subijci nolent, ne membra quidē
 sua sibi subiecta habere possent, & q
 ab eo (qui oīa regit, & qui eos prius
 regebat) regi nollent : ea, quæ prius
 regebant, regere nō possent, cōtēptaq;
 Dei obedientia, inobedientia corporis
 punita est. Quæ omnia mala limatulo
 iustiq; Dei iudicio, in totam posterita
 tem diffusa sunt. Natura em̄ humana
 (quæ in primis parentib. tota erat) per
 peccatum tota corrupta est, totaq; iu
 stitiam & immortalitatem perdidit.

B vnde

PECCATVM ADÆ

vnde non nisi corruptos, iniustos, & mortales filios generare potuit, Et diabolus iuste filios in seruitutem requisit, quorū libertatem a primis parētibus emerat. Qui sicut fuerant omnium parentes, ita & omnium extiterūt peremptores, & (quod infelicissimū ē) prius peremptores, quā parētes. Quod si primi parentes & eorum posteritas Dei mandato paruissent, & iustitiæ originalis donū cōseruassent, in magna quiete & trāquillitate vix issēt. Quia eorum ratio (id est vir intelligēdi agibilia & cognoscibilia) errare nō potuisset, sed Deo obediuisset, eique in omnibus se cōformasset, voluntas rationi sensualitas volūtati, bruta etiam animantia hominis imperio paruissent. Qua iustitia originali manente, corporis cū anima indissolubile erat vinculū. Homines em̄ a frigore, æstu, siti, fame, ægritudine, denique ab omni corporis animique lāguore immunes & vacui, post vitam bene beateq; peractam, & post multorū bonorū operum executionē, sine mortis pœna in coelū trāssa-

ti fuissent viui. Quo iustitiæ originalis
 singulari dono primorū parētum cul-
 pa perditō, in moriendī necessitatē
 & omnem præsētis vitæ miserā de-
 uentum est. Omnes enim ex proge-
 nie Adam (præter CHRISTVM, &
 MARIAM matrem eius) in peccato
 originali concepti sunt, id est in carē-
 tia iustitię originalis, quam cōseruatā
 oportuerat. Contra quod peccatum
 consultissimus ille male affecti animi
 medicus IESVS Christus, sua inexau-
 sta bonitate præsētissimū remedium
 humano generi indulgit, nempe bap-
 tismi lauacrum. Nō tamē hoc pharma-
 co peccati fomes, & ad opus studiosū
 difficultas, & ad malum propensitas
 adempta est, sed solum ius & domini-
 um, quod diabolus in animas homi-
 num iure sibi vendicabat.

*Cur de cælestibus & inuisibilibus
 nonnulli subdubitent*

POSTQVAM de Paradisi
 gaudijs (culpa exigēte) expulsus
 est primus humani generis parēs, in
 huius cæcitatē atq; exiliū venit ærūnā,

B ij

INVISIB. CERTITVDO.

illa cœlestis patriæ gaudia (quæ prius contemplabatur) videre non poterit. Nempe in paradiso voluptatis cōsueverat verbis Dei perfrui, & corpore in terra degens cum angelis anima diuersari per cōtemplatiōm. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine recessit. Ex cuius carne nos in huius exiliij cæcitate nati, audimus quidem cœlestem esse patriam, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundē angelorū socios spiritus iustorū & perfectorū. Sed quia homines carnāles illa inuisibilia per experientiam scire nō valent: subdubitant anne sit, quod oculis corporalibus non vident. Quæ nimirū dubietas primo parenti esse non potuit: quia exclusus a paradisi gaudijs, quid viderat, quid amiserat memori mente reolebat, Sed in filijs ea esse potuit dubietas, qui a primo parente audita experimento sentire non poterant. Perinde atq; si pragnans mulier in tetrū carcerem mitatur: ibiq; pariens, puerum

INVISIB. CERTITVDO

rum natum nutriat, cui crescenti, solē lunam, stellas, montes, campos, volātes aues, currentes equos, varietates colorum, diuersitatemq; rerum omniū mater nominet. Ille vero natus & nutritus in carcere, nihil aliud sciens quam tenebras, dū hæc a matre audiet, verane sint subdubitabit: vt pote qui ea non cognoscat experimento. Haud secus in hac exiliū sui cæcitate nati homines, dū summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint: quia sola hæc infima & visibilia nouerunt, in quib⁹ nati sunt. Vnde factum est, vt visibiliū inuisibiliūq; creator humane calamitatis misertus, genus humanū redempturus veniret: vt dū visibiliter Deum cognoscemus, per ipsum factū visibilem in amorem inuisibiliū rapemur, & in ipsum citra omnem dubitatioem crederemus, cordibus nostris per Spiritum sanctū viuificatis, & in fide confirmatis: quatenus eius sacro spiramine afflati, ipsi crederemus, quæ per experimentum nōdū scire pos-

R iij semus

REDEMPTIO

semus. Quotquot ergo hūc spiritū hereditatis nostræ pignus accepimus, de uita inuisibiliū, nō dubitamus.

Quisquis aut in hac fide nondū est solidus, debet proculdubio maiorum dictis fidem habere, eisq; iam per spiritum sanctum inuisibiliū experiētiā habentibus, credere. Nam stultus est puer, qui matrē suā ideo putat de luce mentiri, quia nihil tale potuerit experiri, & nihil aliud quam carceris tenebras nouerit.

DEREDEMPTIONE

humani generis.

DEus igitur Optimus Maximus humane salutis amator, cui propriū ē misereri semp & pccere, q̄ iust^o est simul et misericors, q̄ iusticiā ī misericordia, & misericordiā in iusticia seruat, nolens vniuersum hominū genus æternū perire, & a paradisi gloria (ad quā ipsum creauerat) perpetim exulare, homnis vice nullam postea condidit creaturā, innuens ex hoc ipso

H O M I N I S.

ipso redimendū adhuc hominē, quispe
 quem supplantauerat aliena malicia,
 ideoq; prodesse ei poterat charitas
 aliena. Seruata igitur iusticia (quia
 diabolū hominis victorem non ab alio
 q̄ ab homine vinci fecit, vt simile
 simili repararetur) misericorditer & so-
 lita sua clemētia homini bene esse lar-
 gitus, cui & esse dederat, voluit citra
 omnem corruptiōm naturā humanam
 sibi copulare, vt ipse qui dederat legē,
 daret & gratiam, sed legem per seruū
 miserat, cū gratia aut ipse descendit in
 virginis **M A R I A E** immaculatum
 vterum, homo factus, & inter Deum
 patrem & genus humanū mediator
 futurus, In quo tanta & tam mirabi-
 lis facta est copula duarū naturarū, hu-
 manæ & diuinæ, in vna persona Dei
 patris filio, vt & verus Deus esset ho-
 mo, & verus homo esset Deus. Ipse est
I E S V S Christus creator noster, si-
 mul & redemptor, qui olim per multa
 secula a patriarchis & prophetis sacro
 spiramine afflatus denunciatus, & pro-
 B iij missus

REDEMPTIO

missus, nouissime aut, & in hac vltima mundi ætate conceptus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine natus, a pastoribus cognitus, a tribus regibus orientalis plagæ adoratus, & in fidei & clientelæ signū, auro, thure, & myrrha donatus est. A Simone sene, Anna vidua, & alijs quamplurimis agnitus Deus & prædicatus. A beato Ioanne Bap̄tista eius præuio & præcursore digito demonstratus est, & in Iordane ab eodē baptisatus. Annos tres plus minus legem diuinā, & orthodoxam religionē prædicauit, & docuit, eamq; innumerabilibus miraculis confirmauit, quam ipse per suos ministros nobis fidelissime traditā, obseruandā præcepit. Postremo, vt nos redimeret & exitu præstaret id, cuius causa in hūc modū delapsus erat, sub pontio Pilato acerbissimū & ignominiosissimū mortis genus elegit, nempe cruci inter duos sceleratissimos latrones affigi. Sepultusq; est, & tertia die resurrexit rediuius. Et Apostolis præbuit seipsum

vium.

HOMINIS

12
 viuū post passionem suam, in multis
 argumentis, per dies quadraginta ap-
 parens eis, & loquēs de regno Dei, Et
 quadragesimo die a resurrectione, vi-
 dentibus discipulis, ex monte Oliueti
 ad cœlestem regiam ascendit, stīpatus
 magno comitatu patriarcharum & p-
 phetarum, quos e limbi carcere eduxe-
 rat. Sedetq; ad dexteram Dei patris
 omnipotentis, tandem ad iudiciū viuo-
 rum & mortuorum omnium (qui tū
 ad tubæ clangorem, in corpore & ani-
 ma reuiuiscunt) cum gloria venturus
 in consummatione seculi igne absu-
 mendi, & in melius instaurandi. Tū *Iustorum*
 singulis hominum mercedē mira æ *& iniusto*
 quitate tribuet. Iustis quidem æternæ *rū premia.*
 beatitudinis gloriam, iniquis vero pœ-
 nas nullum vnquam inuenturas exi-
 tum.

PROLOGVS IN XII.

Articulos fidei.

CVm per aduentum Sancti spiri-
 tus, super singulos quosq; aposto-
 B v los

ARTICVLI FIDEI,

ios igneꝝ linguæ sedissent, vt loquelis diuer sis loquerentur, per quod eis nulla gens extranea. nulla linguæ barbaries inaccessa videretur, & inuia, præceptum eis a Domino datum hoc, ad predicandũ Dei verbum ad singulas quẽque proficisci nationes. Discessuri itaq; abinuicem, normã sibi prius futuræ prædicariõis in cõmune cõstituerunt, ne forte aliꝝ alio abducti, diuersũ aliquid iꝯ qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent.

Omnes itaq; in vno positi, & spiritu sãcto repleti, breue istud futuræ sibi (vt diximus) prædicationis iudiciũ in vnum cõferendo quod sentiebat vnusquisq; componunt: atq; hanc credentibus dandam esse regulã statuunt.

Diuiditur aut, & distinguitur hoc Symbolũ Apostolorum in duodecim articulos, secundũ numerũ duodecim Apostolorũ, qui contulerũt credenda quia singuli singulos articulos composuerunt. **PETRVS,**

CREDO in vnum Deum, Patrem
omne

ARTICVLI FIDEI.

omnipotentem, creatorē cœli & terræ.

ANDREAS.

Et in IESVM Christum filiū Dei vnicū, Dominum nostrum.

IOANNES EVANGELISTA.

Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

IACOBVS MAIOR.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus mortuus, & sepultus.

THOMAS.

Descendit ad inferna, terciâ die resurrexit a mortuis.

IACOBVS MINOR.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterâ Dei patris omnipotentis.

PHILIPPVS.

Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.

BARTHOLOMÆVS.

Credo in spiritum sanctum.

MATHÆVS.

Sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem.

SIMON.

Remissionem peccatorum. IV. 10

ARTICVLI FIDEI.

IVDAS THADEVS,

11) Carnis resurrectionem,

MATHIAS.

12) Vitam æternam.

HIS duodecim articulis debemus credere purè, syncerè, & extra omnè dubitatiom, omissa superuacua & inani quarulibet minutiarum obiectioe. Sed si occurrerent difficultates, debemus nos suppliciter submittere credulitati & fidei piorum, & Deum timentium sancte matris Ecclesie doctorum, & antistitum, necnon sanctorum & sanctarum, qui testimonium huius fidei orthodoxe usque ad mortem fortiter dimicauerunt. In hac enim exili valle, tantummodo credere possumus scriptis apostolorum, euangelistarum, & prophetarum, non etiam videre & experimento cognoscere, que ab ipsis scripta sunt. Sed locus videndi, intelligendi, & possidendi, que hic credimus & speramus, est paradysus. Vnde Esaias. Si non credideritis, non intelligetis.

SYM

SYMBOLI EXPOSICIO

SYMBOLI

APOSTOLORVM

Expositio.

Credo in unum Deum, Credo
in patrem omnipotentem, crea-
torem cœli & terræ.

PRIMUS
articulus

HIC articulus duo nobis propo-
nit credenda. Primū est, vnitas
substantiæ diuinę, Est em̄ vnus tan-
tum Deus, quod alius non sit. Ille qui-
dem sine inicio, sine fine, simplex si-
ne vlla admistione, inuisibilis, incor-
poreus, ineffabilis, inæstimabilis, in
quo nihil adiunctū, nihil creatū est, si-
ne authore, ipse em̄ est omnino om-
niū rerum author. Vnusq̄ est in substā-
tia, & trin⁹ in personis. Non enim idē
Pater, qui Filius, nec idem Filius, qui
Pater, nec idem Spiritus sanctus, qui
Pater & Filius, quoniā tres sunt, Pater
Filius

SYMBOLI

Filius, Spiritus sanctus, sed ipsa trinitas in his Deus vnus est. Patri attribuitur omnipotentia, Filio sapientia, Spiritui sancto bonitas.

Tamen omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Sapiens Pater, sapiens filius, sapiens Spiritus sanctus. Bonus Pater bonus Filius, bonus Spiritus sanctus. Secundum est, persona Patris. Patrem cum audis, filij intellige patrem, Hoc, enim nomine quo Deus pater appellatur cum Patre pariter subsistere etiam Filius demonstratur. Non enim est Pater sine Filio, nec Filius siue Patre, qui paternae substantiae est imago, per quem operante Spiritu sancto. Pater creauit coelum & terram, id est, coelos corporeos & totam terrae machinam, & omnia quae in eis sunt, tam corporalia, quam spiritalia, tam visibilia quam inuisibilia. Quod symbolum Nicenum exponit, dicens. Factorem coeli & terrae, visibilium omnium & inuisibilium. Patri adscribitur creatio, sicut & potentia, cum tamen &

EXPOSITIO.

415
 & Filius sit creator, & Spiritus sanctus
 etiam creator. Indiuisa em sunt Trini-
 tatis opera, vnaque est Trinitatis opera-
 tio, sicut vna est substantia, & voluntas
 vna. Sed quia creare, vel creator esse,
 potius sonat potentiam, quam sapien-
 tiam, aut bonitatem. Operatio em p-
 greditur a potentia.

Credo in IESVM Christum *secundus
 articulus.*
 filium eius unicū dñm nostrū.

HIC articulus respicit personā Fi-
 lij. Filium aut cum audis nolim
 generatiōm carnalis natiuitatis
 intelligas: sed ex Deo patre ab æterno
 genitum filium generatione quidem
 omnem humanū captū excedente. Si-
 cut em nulla fragilitas cogitatur in eo
 quod cor generat verbum, vel mēs sen-
 sum, vel lux ex se parit splēdorē, quā-
 to purius, & sacratius de horū omniū
 creatore censendū est? Quia vnicus ē
 Patri filius, vt menti sensus, vt cordi *Christus
 vnicus pa-
 tris filius.*
 verbum, vt sapienti sapientia. Vnicus
 est igitur Dei Patris Filius, non adop-
 tione, vt omnes boni Christiani Pa-
 tri

SYMBOLI

tri per filium dono Spiritus sancti in
 filiorum adoptionem nascuntur: nō
 etiam creatione, vt omnes homines tā
 boni quam mali: sed æterna natiuitate
 & naturæ veritate consubstantialis
 Dei Patris filius.

Vnicus etiam dominus noster (unicus
 ad Filiū referri, & ad Dominum potest)
 quia alium nō habemus Dominū, in-
 genita quidē potestate, tãetsi nobis sūt
 domini tēporales, concessa a vero Do-
 mino potestate. Quod ipse per Salo-
 monem testatur, Per me reges regnāt
 & legū cōditores iussa decernunt. Per
 me principes imperant, & potētes de-
 cernunt iusticiā. Non est em̄ potestas
 nisi a Deo. Qui pro salute nostra in-
 carnatus, & ex carne natus, & ex na-
 tiuitate carnis visibilis. & passibilis fa-
 ctus est, & I E S V S, id est saluator, ap-
 pellatus, Christusq; cognominatus, a
 chrismate, id est, vñctione, non huma-
 na quidem (sicut prius pontifices &
 reges) sed oleo leticię, & Spiritu san-
 cto, (qui vñctio dicitur) a Patre est
 vñctus.

EXPOSITIO.

vinctus. Actū 10. Quomodo vnxit
eum Deus spiritu sancto & virtute.

46

¶ Credo q̄ cōceptus est de Spi^{Tertius ar}
ritu sancto. Credo q̄ natus est ^{ticulus.}
ex Maria uirgine.

Q Vinctus sequentes articuli sunt
de humanitate Christi. Quoni-
am non debebat, nisi homo: &
condigné satisfacere nemo poterat, ni-
si Deus: oportuit Deū hominē fieri, q̄
per immeritam mortē, mortī æternæ
obnoxios resurgendo liberaret: esset
q̄ mors vitæ, in salutē omnibus in pec-
cato Adæ olim mortuis. Ad quod o-
pus Patrē (qui a nullo est) nullo mō
missum oportuit, ne ab alio missus es-
se putaretur, non etiā Spiritū sanctū:
ne in simplicissima Trinitate duos fi-
lios vllus cogitaret. Sed filiū missum
oportuit, qui ab æterno ex Deo Patre
sine matre genitus, in tempore ex ho-
mine matre sine patre nasceret: esset
q̄ & Deo patri æterna natiuitate, &
C homini

SYMBOLI

homini matris lege partus vnigenitus
 filius, Cui in die anunciationis, (cum
 Maria uerbis angeli consensit, dicens :
 Ecce ancilla Domini, fiat mihi secun-
 dum verbū tuū) vno eodemq; momē-
 to, de purissimo virginis Mariæ san-
 guine, alia quam naturæ lege sacratis-
 simū corpus operatiōe Spiritus sancti
 creatum est, simulq; anima omniscia
 & perfectissima creata, & corpori in-
 fusa est, cui ineffabilis diuinitas est co-
 pulata : sic, vt Christus perfectus De-
 us esset, Deo patri æqualis & consub-
 stantialis : & perfectus homo, vt pote
 habens animā rationalē & humanam
 carnem, a Spiritu sancto creatā, Quā-
 uis em̄ filij Dei incarnatio sit opus to-
 tius Trinitatis, quia quod operatur v-
 na persona operantur tres personæ
 (indiuisæ em̄ Trinitatis, indiuisa sunt
 opera) Tñ quia ex charitate, bonitate,
 benignitate, & dono Dei (quæ Spiri-
 tui sancto attribuuntur) natura hu-
 mana naturæ diuinæ est copulata. Et
 quia Deus, inquantū bonus & beni-
gnus

EXPOSITIO

gnus, nostram redemptiōm operatus
 est, p̄ incarnatiōm Christi: ideo Chri-
 sti incarnatio peculiariter Spiritui san-
 cto attribuitur, sicut & bonitas. Itaq̄
 vnigenitus Dei patris filius, sicut ī die
 Annūtiatiōis operatiōe Spiritus san-
 cti conceptus, incarnatus, & homo fa-
 ctus, cōcipiēte matrē, seruauit virgi-
 nem: sic post nouē menses ex ea sine
 dolore nascens, ipsius virginitatē ser-
 uauit illæsam. Manet igit̄ MARIA
 post partū virgo, & semper virgo: tā-
 etsi prius a sacerdotibus tradita fuerat
 Ioseph in desponsatiōm: per quā a ca-
 nibus sanctum abscōderetur, a sponso
 virginitas cōprobaretur, & virginis tā
 verecundiæ parceretur, quā fame p̄-
 uideretur. Desponsatio em̄ custodia
 virginis erat: & salutis humanæ ini-
 mici virgines obseruantis depulsio: ne
 mysteriū incarnatiōis filij Dei ex Ma-
 ria desponsata Ioseph, posset suspicari.
 Obseruabat em̄ virgines, propter pro-
 phetiā Esaiaë dicentis. Ecce virgo cō-
 cipiet, & pariet filiū, & vocabitur nōm
 C ij eius

SYMBOLI

Jesus Emanuel, quod est interpretatū
Nobiscum Deus.

Quartus
articulus,

¶ Credo q̄ passus est sub Pō-
tio Pilato, crucifixus, mor-
tuus & sepultus.

Quoniam (vt prædiximus) nō
debebat, nisi homo : & cōgrue
satisfacere nemo poterat, nisi
Deus, oportuit Christum Deū & ho-
minem, Deo patri offensum gen^o hu-
manum reconciliare, & primi parētis
offensam grauem, graui quoq; suppli-
cio redimere. Qui carne omnia susti-
nuit, diuina eius natura impassibilis
perdurante. Illa quidē passibilis (vt
nata erat pati) patiebatur, hæc vero
impassibilis existens, & passionem nō
admittens, corpori non cōpatiebatur.
Igitur in carne patiente, Christus nul-
lo damno aut iniuria diuinitatis est
affectus: sed, vt per infirmitatē carnis
operaretur salutem, diuina natura in
mortem descendit: non vt lege mor-
taliū detineretur, a morte: sed vt per
se

EXPOSITIO

18

se Christus resurrecturus, ianuas mortis aperiret, Velut si quis rex pergat in carcerem, vt ingressus apperiat ianuas, resoluat catenas, vincula, leras & claustra cōminuat, & educat victos in remissionē: & eos qui sedēt in tenebris & in vmbra mortis, luci ac vitæ restituat: dicitur rex fuisse quidem in carcere: non tñ ea cōditiōe, qua fuerant cæteri qui detinebantur in carcere: hi em̄ in carcere detinendi, ille vero carcere detentos liberaturus,

Similitudo.

Christus itaq; mortē accersiuit, mortem deglutiuit, nos æternæ vitæ hæredes effecturus. Et pro nobis mortem (id est peccatorū nostrorū poenā) sine peccato subire dignatus est: vt quēadmodū pro nobis, sine cōmeritis, haberet poenā: sic nos per illum, sine nostris promeritis, haberemus gratiam. Quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Sed pro ijs indebitā mortem pati voluit, quibus daturus erat vitā indebitam, Passusq; est, carne scilicet, sub Pō

C iij tio

SYMBOLI

tio Pilato (id est sub potestate Pontij
Pilati.) estq; crucifixus, mortuus sci-
licer verà morte, per dissolutiõm ani-
mę a corpore : diuinitate tñ semper cõ
iuncta & corpori in sepulchro, & ani-
mæ in limbo. Et sepultus est, nōn tñ
vt alij homines, corruptus, & in cinerē
redactus.

*Quintus
articulus.*

Credo q; descendit ad infer-
na. Credo q; tertia die resurre-
xit a mortuis,

Christus secundum animã diui-
nitati adnexam (corpus em̄ in-
terea in sepulchro quiescebat) de-
scendit ad inferna, id est ad limbū, in
ferni superiorē partē: vbi sancti patres
saluandi detinebant, quoadusq; debi-
tū primi parentis Christus morte sua
solueret, eosq; inde educeret.

Credo q; tertia die resurrexit a mor-
tuis, vt per synedochē pars ponatur p
toto, vt videlicet pars illius diei Para-
sceues, quo mortuus est, pro vno die
computetur, inde dies sabbathi inte-
ger

49

EXPOSITIO

ger: post quem nox sequens vsq; ad crepusculū matutinū diei Dominici quo resurrexit, pro die tertio computetur. Descensus ad inferos & resurrectio a mortuis, in vno articulo cōiunguntur in quo totū, quod Christus nobis sua morte meruit, explicatur. Animæ em̄ nostræ redemptio cōpleta est per fracturā, inferni, in descensu ad inferos corporis aut̄ nostri redēptio completa est in resurrectionē, per gloriam corporis. Si em̄ Christus resurrexit, & nos resurgemus.

Credo q̄ ascendit ad cœlos *sexus articulus.*
 Credo q̄ sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

Christus secundū humanitatē vel inquantū homo, nō statim post resurrectionē, sed flagrantī amore nostram omniū salutē operans, post quadraginta dies quibus apparuit sapius suis discipulis, ut fidem eorū roboraret apparitionibus, & probaret eis gloriosam resurrectionem sui corporis

C 4 quod

SYMBOLI

quod ipsi suis oculis paulo ante viderant mortuum, ad coelos, per se, & angelorum quidem ministerio non autem obsequio, ascendit. Non ubi Dei patris filius ante non fuerat, quippe qui semper manebat in patre, semperque erat in coelis (ubique enim est totus secundum diuinitatem) sed ubi Dei filius caro factus ante non fuerat. Sedetque, id est, etiam nunc CHRISTVS in coelum assumptus, pacifice in gloria & maiestate est, & omnia quiete & pacifice cum patre iudicat, & disponit. In dextera patris, id est, in aeterna beatitudine, ubi a seculo sedes ei parata erat.

*Septimus
articulus,*

Credo quod inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.

IN die iudicii CHRISTVS in carne humana glorificata, cum maiestate inde (id est e coelis, ad quos ascendit) cum nubibus caeli descendet. Iudicabitque uiuos & mortuos, id est, omnes homines, qui sunt, fuerunt, & erunt, non solum de gestis, sed etiam de cogitatis.

red.

EXPOSITIO

20

reddens vnicuique secundum opera sua. Segregabitque oves ab hœdis, id est iustos segregabit ab iniustis iustos quidam in cœlestibus collocans, in iustos vero in profunda inferni ad sēpiernas pœnas relegans. Quamuis enim nunquam recedat a filio pater, ad iudicandum tamen viuos & mortuos, non ipse dicitur sed filius affuturus, quia ibi nec patris nec filij diuinitas, sed illa forma videbitur filij quam sibi per sacramentum incarnationis copulauit. Ipsa ergo erit iudex, quæ coram iudice stetit, ipsa iudicabit, quæ iudicata est, ut videant impij eius gloriam, in cuius mansuetudinem fremuerunt. Talis ergo apparebit iudex, qualis videri possit ab eis, quos est coronaturus, ab eis quos damnaturus est. Pater autem non apparebit, quia forma serui non est indutus, sed filio, qui etiam homo factus est, dedit iudicij potestatem.

Credo in Spiritū sanctum

Octauus
articulus.

HIC articulus tertiam summæ
Trinitatis personam exprimit,
C v Spi-

SYMBOLI

Spiritū sanctū, qui est persona a p a
tre & Filio ineffabiliter, & æternaliter
æterna processione procedens, patri &
filio perfectiōe, virtute, & maiestate p
omnia æqualis, ea denique adoratiōe
cum ipsis colenda, Et cum sit substan-
tia vna & simplex, eadem in tempore
a patre & filio procedendo ad sanctifi-
candum animas mittitur, fons vitæ &
sanctificationis. Nam sicut vita corpo-
ris anima est, ita vita anime Spiritus sã-
ctus est. Et sicut moritur corpus, si aĩi-
ma deserat, ita moritur anima si dese-
rat Spiritus sanctus.

Nonus ar-
ticulus.

Credo ecclesiã catholicã esse
sanctam Credo sanctorum
communione.

Credo ecclesiam esse vnã, Deo
congregatã, in qua est vna fi-
des, vnum baptisma, in qua vnus De⁹
creditur, Pater, Filius, Spūs sanctus.
Est autem ecclesia, tota fidelium in-
CHRISTO per baptisma regenitorũ-
congregatio, cuius CHRISTVS est ca-
put

EXPOSITIO

put & optimi quique Christiani, eius membra sunt, inuicem charitatis vinculo coniuncta, Mali etiam eius membra sūt, sed putrida, & per peccata mortua. Quæ ecclesia vnica ē & nō plures sicut vnica fuit arca Noe, in qua tātū salui facti sunt homines a diluuiō, alijs (qui extra arcam Noe erant) aqua diluuij obrutis, sic extra vnā ecclesiam nō est salus. Catholica em̄ est (id est vniuersalis) quia omnes, ut de ea sint, obligantur. Eadē sancta est non habēs maculam neque rugam, quoniam precioso CHRISTI dilecti sponi sui sanguine, ab omni peccati inquinamento mundata est. Eadem apostolica est, id est apostolorum prædicatione fundata & stabilita, qui post Christum fuerunt ipsius ecclesie architecti & fundatores

Credo sanctorum cōmunionem, id est credo q̄ iusti (Dei indultu & gratia) inuicem cōmunicant, in quātum sunt participes omnium bonorū spiritaliū, que fiunt in vniuersali ecclesia. Psal. 118. Particeps ego sum
om̄

SYMBOLI

omnium timentium te, & custodiēti-
um mandata tua.

Decimus
articulus.

Credo remissionē peccatorū.

Idest credo quod quantūcūq; &
quotienscūque hō peccauerit, tñ
per integram contritionem, cōfes-
sionem, & satisfactionem, ex Dei mise-
ricordia merebitur in Ecclesia pecca-
torum veniam. Quādoquidē nulla pec-
cata infinitam Dei bonitatem vincūt
quorum n̄merus est finitus, & Dei
misericordia est infinita, Per hunc ar-
ticulum vltra pœnitentiæ sacramentū
etiam alia sex Ecclesię sacramenta pos-
sunt intelligi, ut sacramentū Baptismi
Confirmationis, Ordinis, Matrimonij
Sacrosanctæ Eucharistiæ, & postre-
mæ Vnctionis, quoniam ipsa sacramē-
ta, peccatorum remissionem & gratiæ
impetrationem, mirifice & efficaciter
conferunt, rite suscipientibus & quib⁹
aliunde nullum est impedimentum.

Vndeci-
mus articū-
lus.

Credo carnis resurrectionem.

Credo

SYMBOLI

22

CREDO in fine & cōsumatiōe
 seculi, corporum resurrectionem
 non autem animarum, quia in no-
 uissimo die id tantum resurget, quod p
 mortem interierit, Animæ autē huma-
 næ post mortem corporis manent sup-
 stites, nec interitum sustinent. Sed so-
 la hominum corpora sentiunt obitū,
 & dissolutiōm in puluerem, ideoque
 ea sola resurgent, ad eandem animam
 quam prius habuerint redeūdo. Et que
 nunc mortalia & corruptibilia sunt, re-
 surrectionis gratia immortalitatem &
 incorruptionem induent: sic ut corrup-
 tionem nō passura sint vltra, nec mor-
 tem, nō natura carnis obiecta (semp
 em̄ caro erit) sed conditione eius, &
 qualitate mutata, quia nō erit corrup-
 tibilis, ut pri⁹, nō solū iustorū, sed etiā
 iniustorū. Iustorū quidem, nō ut iterū
 in terra cum pecudibus viuat, sed ut ī
 cœlo cum Christo & angelis perma-
 nere possit. Iniustorū vero, nō ut iterū
 in terra suis voluptatibus indulgeat:
 sed ut in inferno absque interitu suo,
 in æternum debitas luat pœnas. Iusti

SYMBOLI EXPOSITIO

Iusti em̄ ad gloriæ perpetuitatē, in corporibus sicut sol fulgentibus, resurgēt. Iniusti vero ad confusionis & pœnæ perpetuitatem, in obscœnis & imūdis corporibus.

Quodeci- **C** Credo uitam æternam.

mus articu-
lus.

IDest, credo quod post corporis mortem animæ uiuent immortales. Iustæ quidem in cœlo, peccatrices uero in inferno, añ diem iudicij sine corpore post iudicij diem etiã cum corpore. Nam sicut **CHRISTVS** resurgens ex mortuis, morse i ultra nō dominabitur, sic omnes resurgent, non iterum morituri. Precipitabit em̄ Dominus mortem in sēpiter nū.

EXPOSITIONIS SYMBOLI

APOSTOLORVM

FINIS.

METHO:
DI CONFSSIONIS
DE PRÆCEPTIS
DECALOGI,
SECUNDA PARS.

Decem præcepta legis,

I vis ad vitam ingredi,
serua mādāta. Ma. h. 19

Quoniam in decē præ-
ceptis legis Mosaicæ oīs
reuerentia diuini cultus

reluet: nec tamen considerandum est
quale aut quantum sit quod iubetur,
sed quantus sit ille qui iubet, & quam
magna pollicetur mandata eius exe-
quentibus. Eam obrem optimo cuiq;
obseruanda sunt Dei præcepta, a qui-
bus ad implendis si labor deterret, præ-
mium inuitare debet. Omne em̄ opus
fieri solet leue, cum eius præmium co-
gitatur, & spes præmij, solatium est la-
boris

EXPOSITIO

ris cōsidera quæso magnitudinē premij
tui, si tñ considerari potest, quod im-
mensum est. Post abscissum animæ,
post carnis interitū, post fauillas & ci-
nerem, in meliorem statū es reparan-
dus, corpus tuū terrenū, in cœlū eleuā-
dum est. Si hæc seruaueris, angelorum
es donandus consortio, regnū accep-
turus cœlorū, & in perpetuū cū eo mā-
surus, qui hæc tibi obseruanda præ-
cepit. Quem igitur laborē durum pu-
tabis, cuius tanta sunt præmia? Vt igitur
ad vitam ingredi aris, serua man-
data, quorum quidem obedientiā in-
dulgentissimus ille pater tantū a nobis
requirit, pro tantis suis in nos benefi-
cijs, sed illa sub æternæ mortis pœna
obseruanda precepit. Nihil autē Deus
iubet quod sibi prosit, sed illi cui iubet.
Ideo verus est Dominus, qui seruo nō
indiget, & quo seruus indiget.

P R A E C E P T A D E C A L O G I .

*Vnum crede Deum , ne iures vana per ipsum,
Tū Domini venerare diem, venerare parentes,
Ne sis occisor, inœchus, fur, testis iniquus,
Nec sponsam alterius, nec res optaueris vnquam.*

PRIMUM PRÆCEPTUM.

¶ Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruiēs. Mat. 4.

Hoc præcepto præcipitur nobis laetitia, id est seruitus, adoratio, honor, & reuerentia soli Deo exhibenda. Quæ sit corde per fidem, spem & charitatem summā in Deū habitā. Et corpore per adoratiōem, laudē Dei vocalem, sacrificiū, ieiuniū, & alios gestus cedentes in honorē Dei.

Firma fides, recti spes conscia, charus amor sit.
 Per fidē præcipit nobis credere duodecim articulis fidei explicite, & implicite omnibus quibus sancta Ecclesia credit, & habere interiorē mētis deuotiōem in Deum, & eius sanctos propter eum. Sed quia fides sine operibus mortua est, sicut & opera sine fide, & fides vera per opera comprobatur, & quia probatio dilectiōis, exhibitio est operis, Idcirco præcipitur nobis, Deum adorare & venerari etiā actu ex-

D

teriore

EXPOSITIO.

teriore, vt est capitis inclinatio, manuum complosus, genuū flexio, pectoris inflexio, laus Dei vocalis, aurium ad laudem Dei arrectio, carnis maceratio, & similes gestus. Sanctā siquidē & indiuiduā Trinitatem, Iesum Christū, sacrosanctam Eucharistiā adoratione patriæ venerari iubemur. Virgine autē Mariam honore hyperdulie. Crucem etiam adorare, & venerari. Angelos vero, & maxime angelum nostræ custodiæ designatum, sanctos, sanctas eorum reliquias & templa, honore dulciæ honorare iubemur.

Hic notandū, quod non adoramus *Imagines non per se adorāde.* imagines per se, sed honor, reuerencia & adoratio exhibetur Deo, aut sancto cuius est imago. Neq; etiā sancti sic a nobis sunt adorandi & honorandi, vt in eis præcipuam spem & cōfidentiam collocemus, & plusquam in Deū. Verum a nobis orandi & honorādi sunt, tanquā amici & filij Dei per gratiam, eiusq; hæredes, & tanquā aduocati & intercessores nostri apud Deum, omnium bonorū largitorē. Per

DECALOGI.

25

¶ Per spem præcipitur nobis in Deo *spes.*
firmiter confidere, q̄ ex sua misericor-
dia & gratia intercedentibus nostris
operibus bonis, æterna beatitudine
nos donabit.

¶ Per charitatẽm præcipitur nobis *Charitas.*
Deum super om̄ia diligere, sic vt nul-
lam creaturam plus quam Deũ diliga-
mus, propter quam Dei amorẽ & gra-
tiam perdere velimus. Immensus em̄
Deus sine mensura debet amari præ-
sertim a nobis, quos sic amauit, sic sal-
uauit, pro quibus tot & tanta fecit.
Igitur Deus a nobis amari debet ex
toto corde, ex tota anima, ex tota mēte
totũ nanq̄ hominẽ exigit, qui totũ ho-
minem fecit,

¶ Ex toto corde Deum diligere, est
non abduci blanditijs, non seduci fal-
lacijs, non frangi iniurijs, sed integre
Deum sic diligere ex toto corde, vt ad
nullius rei dilectiõm cor magis ferať,
quã ad Deũ, nec delectetur in aliqua
re magis, quam in Deo. Non em̄ Deũ
ex toto corde diligit, qui aliquid cum
D ñ Deo

EXPOSITIO

Deo diligit, quod propter se, & non propter Deum diligit.

¶ Ex tota anima Deū diligere, est ita fideliter Deum diligere vt malimus animam nostrā separari a corpore, quā a Deo, quæ dilectio, omnia grauiā & difficilia facit leuia & facilia, Ideo sancti martyres omnia tormentorū genera, tanquā dulcia, non solū patienter, sed etiam hilariter præ ardenti amore sustinebant. Et sancti patres in desertis præ huius amoris ingenti ardore, in ieiunio, fletu & planctu, saporem, delectatiōm & dulcedinē magnā sentiebant, vtentes pro alimento herbis & arborū corticib⁹, sicco pane & aqua frigida, terra pro lecto, lapide pro cervicali, & cilicio pro vestimento. Qui em̄ huius amoris gustu inebriatus fuerit, ad omne opus bonum hilarescit, dolet & non sentit, laborat & nō lassatur, deridetur nec aduertit. Constans em̄ & perfectus est ille amor vt (si necesse fuerit) homo pro amore illius moriatur, qui pro eius amore, placide, ac benigne mori dignatus est, Ex

DECALOGI.

26
¶ Ex tota mente Deū diligere: est totam memoriā applicari in cōmemoratione beneficiorū a Deo acceptorum.

¶ Peccat in fidem.

Non credens, dubitans, scrutans fidei abdita Christum

Ore negans, tentans, nec adorans, sortibus utens.

¶ Peccat in spem.

De bonitate Dei desperans, fretus eadem, Audacter peccans, proprijs confisus in actis.

¶ Peccat in charitatem.

Postponēs in amore Deum, mundiq; timore iussa Dei violans, seruansq; timore gehennæ.

¶ Peccant contra hoc præceptum in fidem. *Infidelitas*

¶ Hæretici, idolatræ, Turcæ, Iudei, schismatici: & quicunq; orthodoxam fidem nostrā corde, ore, & opere non profitentur.

¶ Qui decē præcepta legis, & duodecim articulos fidei negligūt addiscere. Tenetur em̄ vnusquisq; ad fidē, quam pro eo in baptismo sanctę eccle-

D iij siæ

EXPOSITIO

siæ sponſiderunt lustrici parētes: nec debet ei administrari venerabile sacramentū Eucharistiæ, donec ea didicerit.

¶ Qui in ijs, quæ ad fidei necessitatē spectant, ab Ecclesia dissentiūt, pertinaciter credendo oppositum.

¶ Qui in fide errant, credentes se recte sentire, mordicus tenendo atq; asserendo errorem suum.

*Dubitatio
in fide.*

¶ Qui non plane credunt articulis fidei paradiso, inferno, purgatorio, sacrosanctæ Eucharistiæ, aut alijs ecclesiæ sacramētis. Dubius em̄ in fide, infidelis est. Augustinus. Non te terreat o Christiane, q̄ credita differuntur, licet em̄ in abscondito sit promissio, in spe tñ perseueret oratio, exerce operibus, cresce virtutibus, dum fidei constantia probatur, gloria retributiōis augetur. Et alibi. Laus fidei est, nō visa credere: præmiū erit, creditorum adoptione gaudere.

*Scrutatio
fidei.*

¶ Qui præsumptuose fidei articulos scrutantur, aut de fide disputāt, de fidei veritate dubitando. Debent em̄ simplices

DECALOGI

27

simplices explicitè in symbolo Apostolico contentis credere, pure, sincere, & citra omnē dubitatiōm. Implicitè autē & in genere, assentiri, & credere omnibus quibus credit sancta Ecclesia, sic vt nulli articulo explicitè dissentiant. Quæ omnia maiores explicitè profitentur & credunt, inquantū ad hærent scripturæ diuinæ.

¶ Qui in fide nihil credere volūt, nisi quod possit eis ratione liquida demonstrari. Quod hominū genus meritum fidei perdit. Gregorius, Fides nō habet meritū, vbi humana ratio præbet experimentū. Nemo em̄ fidem per rationes potest perscrutari.

Negatio fidei.

¶ Qui fidem ore negāt, licet corde teneant, quomō peccauit Petrus, quādo quidem optimo cuiq; Christiano tāta debet esse cōstantia, vt prius auferratur vita quam fides. Augustinus. Fides officitū a nobis exigit & cordis &

Tentatio Dei.

¶ Qui a Deo aut sanctis ex- (lingue petunt miracula, aut volunt eos miraculose sibi succurrere, cum alia via sibi subuenire possint. **D iiii** Qui

EXPOSITIO

Qui cū pauperes sint, aut valetudina-
 rii, aut male affecto corpore, aut in-
 quavis necessitate cōstituti, diuitias,
 sanitatem, a periculo immunitatē, De-
 um aut eius sanctos ita precantur, vt si
 non adipiscantur, murmurent, quasi
 Deus non esset iustus, bonus atq; mi-
 sericors. Nec mirū (inquit Gregori-
 us) si postulātes a dño tarde audimur,
 qui præcipientē dñm aut tarde aut nū-
 quā audimus: & quid mirū si N. in p-
 ce sua citius est auditus, qui in præce-
 ptis suis Dñm citius audiuit? Procu-
 ret igit̃ vnusquisq; quantū pōt natura-
 li industria medelā, non tētando Deū:
 reliquūq; quod humanū captū exce-
 dit, diuinæ providentiæ cōmittat, quæ
 ipsi largietur, quod est cōmodissimū.
 Sæpe em̃ paupertas, afflictio, & ad-
 uersa valetudo, si non corpori, animæ
 tñ plerunq; sunt vtilissime. Et (inquit
 Hieronymus) Deus plerunq; nō tri-
 buit nobis quod volumus, vt tribuat
 nobis quod malemus.

irreuerē-
 tia Dei

Qui Deo & sanctis debitū hono-
 rem

28

DECALOGI

rem & reuerentiã non impendūt: aut horū reliquijs & imaginibus irreuerentiã faciunt.

¶ Qui indignē sacrosanctam Eucharistiã sumunt,

✠ Qui corã Eucharistiã & reliquijs sanctorū ac cruce domini, aut in tēplis & locis diuino cultui dedicatis irreuenter se habent.

✠ Sortilegi, incantatores, magici, sōniorum interpretes, cæteriq; artibus a lege diuina prohibitis vtentes. *Magia.*

¶ Qui horū hominū vtuntur adminiculo, ad sanitatem aut rem perditã recuperandã,

¶ Peccant in spem.

✠ Qui ex tentatiõẽ dæmonis, pusillanimitate, aut alia quavis naturali infirmitate, desperant se u nō sperãt consequi futuram beatitudinem. *Desperatio.*

✠ Qui peccata sua grauiora putãt, quã vt mereantur veniam, aut Deus velit possitue eos venia donare, eã ob rē i suis peccatis vitã suã finire volẽt.

¶ Qui peccata peccatis accumulãt:

D v & vt

EXPOSITIO

& vt peccatis vacent liberius, eniti sunt vt peccatorū suorū remissiōm cōsequantur.

¶ Qui præsentiē vitam fastidiunt, q̄ non om̄ia pro voto sibi succedāt, aut q̄ nō sint in tanto honore tantiq̄ diuitiis, in quātis alios versari audiūt: & eā obrē seip̄os negligūt, & mēte deiecti, appetūt se nunquā fuisse natos, aut de medio tolli quacunc̄q̄ morte in quocūq̄ statu. Qui aut̄ ex desyderio cœlestis patriæ & Dei amore, præsentiē vitā fastidiunt, cōsyderando, quam dulce sit, quā suaue, quā vtile videre Deum, eo frui, sanctorū angelorū agmibus interesse, ad quæ omnia obtinēda sunt creati. Vicissim cōsyderando quanta sit mentis obscuritas ignorare creatorē suū, quā graue periculū, quanta impuritas, quanta instabilitas cordis, quāta ingrātudo, cū tot & tanta ab eo acceperint beneficia: illi quidē ex hoc fastidio merentur, sicut & Paulus, quādo dicebat. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Istud em̄ fastidiū sanctū est: nō ex

non ex conscientia peccatrice exortū,
sed ex operante charitate, non impati-
enter habitū, sed ex desyderio susce-
ptum. Hic notandū est, desperationē
peccatis grauissimis longe esse graui-
orem. Prima em̄ salus, est declinare
culpam. Secūda, eius nō desperare ve-
niā: quā qui desperat, aditū sibi obstru-
it ad consequendā Dei misericordiam
peccata sua eidē cōparando. Quid em̄
aliud est desperare, quā Deū peccatis
suis cōparare? Nā qui de Deo nō spe-
rat veniā, nō animaduertit Dei clemē-
tiā pl^{us} posse, quā sua peccata, nec sum-
mi boni bonitatē maiorē esse, quā sua
nequitia. Itaq; ille solus desperet, qui
cōm peccare potest, quantum Deus bo-
nus est, quod cū fieri nō possit; qui ti-
met de se malo, cōfidat de Deo meli-
ore. Non em̄ potuit tāta peccata cō-
mittere, etiā si ea om̄ia cōmisisset quæ
ab origine mundi sunt cōmissa, quin
ea Deus possit remittere. Eorū em̄ nu-
merus est finitus, misericordia autē dei
& bonitas est infinita, igitur per eā pos-
sunt

E X P O S I T I O

sunt remitti. Hoc ampli⁹, minima gutta pretiosi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, in passiōe p nobis diffusi, præponderat omnibus peccatis quæ fuerunt ab origine mundi.

*Præsum-
ptio de mi-
sericordia
Dei.*

¶ Qui in suis peccatis perseverant, sperantes eorū veniā consequi sine poenitentia, aut æternā gloriā sine meritis.

¶ Qui audacter peccant, dicentes, se a Deo creatos nō vt damnati essent. Illi verū quidē dicūt. Deus em̄ in hoc hominē creauit, vt eum sola gloria & beatitudine participet, ad quam p baptismū peculiariter Christianos vocat. Sed multi sunt vocati, pauci vero electi : & qui verax est in promittendo, etiam verax est in minando. Et qm̄ fides sine operibus mortua est, nemo potest sine opere bono & meritorio vitā æternam consequi, dicitur em̄. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

¶ Qui vitæ suæ emen- (Math. 19. dat iōm proferūt in senectutē vsq, aut mortis articulū, sperantes tū vitæ retro actæ poenitentia agere, dicentesq, cōtri-

DECALOGI

contritiōm tū sufficere ad salutē. Ita q̄-
dem esse non inficior: sed tam breui
temporis momēto, cum mors vrget,
pœna terret, vix & raro, iusta & ad sa-
lutem sufficiens tot peccatorū agitur
pœnitentia, Præterea forsitan morte
repētina, & impræmediata opprimēt:
quia (vt ait Gregorius) Qui nō vult
ad Deum cōverti, cū poterit: iustū est,
vt infligatur ei non posse, cū voluerit.

¶ Qui merita sua tanta putant, vt p̄ *Præsumptio*
ijs Deus debeat eos a tribulationibus *de nostris*
immunes præstare, & vita æterna do- *meritis.*
nare, sola virtute p̄priorum meritorū.
Ad cœlestis em̄ Ierusalem nō ascen-
dunt cōsortiū; nisi qui toto corde pro-
fidentur, nō p̄prii operis sed diuini esse
muneris, quod ascendunt, Nam bonis
quidem operibus debetur merces, si fi-
ant: sed gratia quæ non debetur, præ-
cedit vt fiant.

¶ Peccant in charitatem.

¶ Qui se suosq; plus amant, quā De- *Amor tē-*
um, quisquis em̄ seipsum, non Deum *poraliū.*
amat, ille non se amat: & quisquis Deū
non

EXPOSITIO

non seipsum amat, ille se amat, qui enim non potest viuere de se, moritur utiq; amando se. Cū ergo ille diligitur, de quo uiuitur, se non diligendo, magis se diligit: qui propterea se non diligit, ut eum de quo uiuit, diligat.

¶ Qui propter aliquod lucrū temporale cōsequendū: ut fit in emendo, vel vendendo quicquā. Aut ppter aliquā delectatiōm: ut fit scortando, & erapulando, Aut ppter mūdānos honores: ut fit superbiendo, & inaniter gloriādo: faciūt contra Dei, praecepta, amorē dei aspernantes. Quandoquidē id genus hominū nō amat deum super omnia: sed praeponit mūdum mūdanas ue delicias, Deo optimo maximo.

Qui quia nos ita dilexit, ut de coelestibus gaudijs in nostrae miseriae & infirmitatis participatiōm descenderet: & qui erat omniū summus, fieret omniū infimus: carnem nostrā mortālē indueret, mortemq; turpissimā & crudelissimam pro nobis miseris volūtarie sustineret, & nobis offensum patrem placaret

DECALOGI

31

placaret, Idcirco in amore responden-
tes, eundem plus quā nos mundanaq;
omnia, redamare debemus. Augusti-
nus, Deus homo factus est, igitur qd
facturus est homo, propter quem De-
us factus est homo?

¶ Qui tam inordinate afficiūtur er-
ga hunc mūdum, seu ad permanēdū
in vita præsens seculi, vt in ea perpe-
tuo permanere vellent, si possent, de su-
perna felicitate nihil curātes. Qui em̄
voluerit esse amicus huius seculi, ini-
micus Dei constituetur. Augustinus.
Christianorecte gaudendi causa non
præsens seculum est, sed futurū est, ita
est vtendū temporalibus, ne obliant æ-
ternis, vt in via qua peregrini ambu-
lant, hoc placeat quod ducit ad patriā.
Mundi em̄ amor & Dei, pariter in v-
no corde cohabitare nō possunt, quē-
admodum oculi cœlum & terram ne-
quaquam respiciunt.

¶ Qui Deo seruiūt, nō quidē ppter
se, sed ppter bona, quæ inde ab eo as-
sequi sperant, Hoc em̄ affectu & de-
syderio

EXPOSITIO

syderio colendus est Deus, vt sui cultus ipse sit merces. Nam qui deū ideo colit, vt aliud magis quā ipsum promereatur, non Deum colit, sed illud quod assequi concupiscit.

Timor
mundanus.

¶ Qui timore alicuius (vt serui propter dominos, discipuli propter præceptores) Dei præceptis obedire omitunt, eius amorem negligentes : & sic creaturā vilem pretiosissimo creatori præponūt. Ad omne em̄ opus bonum (inquit Augustinus) amor ducit, & timor Dei, ad omne peccatū amor ducit, & timor mundi. Vt ergo apprehēdatur bonū, & declinetur malū, discernendū est, quid diligi debeat, & quid Qui peccata quidem fugiunt, non ex Dei charitate, sed tantū ad vitandū damnū quod incurrerent ex tali peccato, aut ad laudem humanam acquirendam.

¶ Qui irrisorum, aut oblocutorū verba formidantes, debita diuino cultui exequi verentur. Nemo em̄ fabulis & irrisionibus insipiētū & infidelīū terri

rerī

DECALOGI

veri debet, quo minus ea quæ legis sũt, faciat: non em̄ eum de gehennæ ignibus hominũ fabulæ poterũt liberare vel risus: sed Christi timor atq; iusticia

¶ Qui cum teneatur & debeant Christum insequi, & eius doctrinã: id tamẽ erubescũt, aut eius nomen proferre, & prædicare verentur.

¶ Qui Deum timent, & reuerentur eiusq; mandata seruãt, solo timore pœnarum infernaliũ peccatis debitarum sic vt si cessaret peccatorũ vindicta, ad sua reuerterentur peccata. Sunt em̄ (inquit Augustinus) quos peccasse pœnitet, propter præsentia supplicia: sicut displicent latroni peccata, quando agitur de pœna: sed si desit vindicta, reuertitur ad crimina. Ista est pœnitentia non ex fide pcedens, nec est charitate munita: sed sterilis, & sine misericordia. Hæc nõ purgat consciẽtiam, nec lauat crimina: i hac nulla est spes veniæ, nulla expectatio indulgẽtiæ. Oportet igitur vt timorẽ illũ seruilem cõuertant in filialem: & post ti-

*Timor
seruilis.*

E morem

morem, consurgant ad charitatē Dei
quasi filij: quorū est timere offensam
patris, ne semper sub timore iaceant,
quasi serui. Tunc em̄ suæ ad Deum
cōuersionis ostendunt amorē, si eū vt
patrem diligunt, quē prius seruili mē-
te vt dñm formidabant. Arbitriū em̄
libertatē querit Deus, non necessitatē:
charitatem fidelem, non timorē serui-
lem. Nec solum oportet eū timere tan-
quam iudicē, sed etiā diligere tanquā
patrem. Cuius charitate quisquis a pec-
cato continet, horrescit omne malum,
amplectendo iusticiæ bonū: nec eum
delectat peccatum, etiā si eius permu-
tatur impunitas: libera em̄ semper est
seruitus apud Deum, cui nō necessi-
tas seruit, sed charitas. Qui vero sola
pœna supplicij ī se vitia reprimūt, quā-
uis non expleat opus peccati, tamen
viuit in eo voluntas peccandi, doletq;
sibi illicitum, quod lex vetare dignos-
citur, & vult non esse quod metuat, vt
audacter illicita commitat.

DECALOGI

33

Deus super
om̄ia est di-
ligendus:
quia

Summe bonusest.
Prior dilexit nos.
Pater noster est.
Prouidet nobis.
Redemit nos.
In Eucharistia nobis est
præsens.
Promittit præmiũ in-
cogitabile.

SECUNDVM PRÆ-
ceptum.

¶ Non assumes nomen Domi-
ni Dei tui in uanum.

HOC præcepto vetatur om̄nis fal-
sa, inordinata, temeraria & incō-
siderata diuini nominis assum-
ptio, vt fit blasphemando: vetatur etiã
omne iusiurandũ sine causa legitima,
siue fiat per Deũ, per sanctos, per cru-
cem, per sanctũ Euangeliũ, per fidem,
per animam, per caput, siue per alias
creaturas. Nam in omnibus his nõ iu-
ratur nisi per Deum, qui sanctos san-

E ij cii

EXPOSITIO

Etificauit, pro nobis in cruce pepēdit.
Euangelium & fidem dedit: obligasq;
animam & caput tuū pœnæ a Deo in-
fligendæ.

*Iurabis verum reuerenter quando necesse est,
Iurando peccas, si tria defuerint.*

In iureiurando tria debent inesse,
Veritas, Reuerentia diuino nomini,
Necessitas. Non omnino iusiurandū
est vetitum, licet em̄ veritatem iureiu-
rando asserere, cum timore & reueren-
tia Dei, quem in testimoniū vocamus,
idq; duntaxat quando vtilitas nostra
aut pximi id exigit. In certis em̄ reb;
& n̄ ullius aut saltem modicæ vtilitatis
nō omnino est iurandū. Iureiurando
em̄ nobis vtendū est tanquā medicina
quæ non nisi in necessitate accipitur.
Debet igitur esse sermo noster, etiam,
etiam, non, non.

Contra hoc præceptum sic
peccatur.

Peiero, blasphemio, voueo male, vota q; frango,

Ex leuitate, Dei nomine sepe voco.

Peccant

¶ Peccant cōtra hoc præceptū,

¶ Qui per iocū id quod falsū est. *Periurū.*
iureiurando cōfirmant.

¶ Qui falsum, aut quod falsum esse credunt iureiurando asseuerant. Tales em̄ nomen Dei aut sanctorū ad falsitatis confirmatiōm assumūt, dū falsitatis, aut deceptionis diuinā veritatē inuocant testem, aut eius sanctos. Iurare em̄ per Deū, aut sanctos, est Deū, aut sanctos, testes inuocare.

¶ Qui aliquid adhibito iureiurando asseuerant de quo tamen dubitant, tãetsi postmodum cognoscunt, quod id verum fuit. Tales em̄ se exponunt discrimini.

¶ Qui adhibito iureiurãdo alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem standi promissis.

¶ Qui adhibito iureiurando alteri aliquid promittunt, nō habentes volūtatem promittendi, aut se obligãdi, & ideo quodam verborū fuco utuntur.
Isidorus, quacunque arte verborū q̄sq̄
iuret

EXPOSITIO

iuret, Deus tñ qui conscientiae testis est
ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur in-

¶ Qui promittūt, quicquā (telligit
alteri, animo quidem adimplēdi p̄mis-
sum, sed tñ id postea absque causa ex-
cusante nō adimplent, quo tēpore p̄ius-
rium admittunt.

¶ Qui iurant se quicquā mali factu-
ros, siue minando, siue alio quo uis mō
Peierant em̄, siue id quod animo cōce-
perint efficiant, siue nō, quia adplicāt
iuramentum in eo, in quo omnino est
peierandū. Dicitur em̄, in malis p̄mis-
sis rescinde fidē, & in turpi voto muta
decretum.

¶ Qui iurant se omissuros opus piū
ad quod etiā nō obligantur, vt qui iur-
rant se nunquā ingressuros religionē
nunquam charitatis obsequium alteri
exhibituros, alterum nunquā adiutu-
ros, & similia. Nam licet nō teneantur
ad illud bonū, tenentur tñ non ponere
obicē Spiritui sancto. Iuramentū em̄
adplicat ad materiam nō obligabilē
cum vis & effectus iuramentandi, sit o-
bligare

obligare ad faciendū.

¶ Qui ex industria aliquē ad peritū-
rium compellunt.

¶ Qui per falsos deos iurant, Blasphemia.

¶ Qui Deo attribuunt, quodei non
cōuenit, vt q̄ Deū dicūt iniustū, immi-
sericordē.

¶ Qui negant aliquid, quod Deo cō-
uenit, ut qui Deū negant curare mor-
talia.

¶ Qui attribuunt creaturæ, quod so-
li Deo cōuenit, ut qui diabolo & for-
tunæ potentatum omnium rerū & domi-
nium attribuunt.

¶ Qui Deo mēbra attribuūt, quæ in
quantū Deusest nō habet: ut qui iurāt
p̄ ventrem Dei, & similia membra.

¶ Qui Deo & sanctis male precātur
eaqueq; Deo & sanctis inesse nō possūt
ut qui vellent Deū nō esse iustū. Sicut
em̄ palato nō sano pœna est cibus, qui
suauis est, & oculis ægris odiosa lux,
qua incolumis gaudet obtuitus, ita dis-
plicet iniquis iustitia Dei cui si se subjū-
cerent, nō cōturbarentur.

E 4 qui

EXPOSITIO.

¶ Qui Deo & sanctis iniuria in irrogant.

✚ Qui vouent committere aliquod opus mortale, ut occidere, aut mutilare aliquem. Materia enim voti, est solummodo opus bonum Deo acceptum.

✚ Qui vouent aliquid contra diuina consilia, puta non ingredi religionem, non dare eleemosynam. Quod votum non est licitum, promittitur enim Deo, quod ei non placet.

✚ Qui vouent rem quidem licitam, sed propter malum finem, & ut desiderij illiciti fiant copotes, faciunt enim Deum auctorem & patronum sui criminis.

Votum illicitum.

✚ Qui vouent vota indiscreta, stulta, irrationabilia, ut qui vouent non peccare caput, aut non lauare faciem, & similia. Votum enim esse debet de re discreta & rationabili, iuxta illud Pauli, Ratio nabile sit obsequium nostrum.

Votorum fractio.

✚ Qui vota sua Deo non reddunt tempore debito, duntaxat si ea sint de opere bono, & quod prestare possint, quia si votum sit de opere mortali, seruandum.

non

non est, imo peccatur illud exequēdo
Itaq; vnusquisq; semel atq; iterum cogitet, quæ voueat, & quæ vouendo p-
soluat, qui seipsum vouet Deo, seipsum
reddat Deo, hoc exigitur, hoc debetur
imago Cæsaris, reddatur Cæsari, ima-
go Dei, reddatur Deo. Hic notandū
vota rationabili de causa posse ab Ec-
clesia mutari, aut cū vouente dispēfari

¶ Qui de rebus etiam certis iurant,
quando iniuratis crederetur.

¶ Qui de industria, sine causa legiti-
ma & necessaria, aut ex peruersa cōsue-
tudine, inclinatione, aut leuitate idēti-
dem in ore habent, per Deū per factos
per crucem, & similia. Quod peccatū
est valde periculosum, quia facile in p-
iurium hō sic labitur. Hieronymus,
Mētiri vero atq; iurare lingua tua p-
rsū, ignoret, tantusq; in te sit veritatis aōr
vt quicquid dixeris, iuratum putes. Isi-
dorus, Non est contra Dei præceptū
iurare, sed dum vsum iurandi facim?,
periurij crimē incurrimus. Nunquam
ergo iuret, qui peierare timet, nā quē-

*In cōside-
rata diuini
nominis af-
sumptio.*

4

E v ad

EXPOSITIO

admodū in multi loquio nō deest pec-
 catum, sic in frequenti iureiurando nō
 deest periurium. Ideo dicit Ecclesia-
 stes, Iuratiōi nō assuescat os tuū, multi
 em̄ casus in illa.

¶ Qui iurant, nō cōsiderantes iuran-
 dum sit, necne, & quid inde euenire
 possit, etiam si ne causa rationabilis &
 necessaria, Vnde in ira & cōuiujs, ali-
 isq; locis voluptatis, periculosū est iura-
 re, quia ibi min⁹ consueuit hō delibe-

¶ Qui irreuerenter iurāt nullā (rare,
 diuino nomini reuerentiam exhibētes,
 Iurare em̄ per Deū, est Deū testem in-
 uocare. Vñ inter iurandū, nomini di-
 uino habenda est summa reuerentia
 vt pote cū nominetur, & in testem ad-
 ducatur Deus, omni terreno dño ma-
 gis honoradus.

¶ Qui alios adigunt sacramento, &
 iurare cogunt, vbi iureiurando opus
 nō est.

TERTIVM PRAE

CEPTVM.

Memento, ut diem Sabbathi sanctifices. Hoc

HOC est, sanctum & feriatum
habeas, cessando ab omni opere
seruili. Hoc præcepto precipie-
batur Iudeis in lege Mosaica viuen-
tibus, singulari quadam veneratione
die septima Sabbathum obseruare.

Quia cū sex diebus fecisset Deus cœlū
& terram, mare & omnia quæ in eis
sunt: requieuit, id est cessauit die sep-
timo, nihil em̄ vltius fecit nouū, cu-
ius non fecisset prius similem creaturā
in specie, Operatur em̄ quotidie, crea-
ta conseruando & gubernando. In le-
ge autem gratiæ non sanctificamus
sabbathum, sed diem sequentem, id est
Dominicum, in quo Dominus noster
Iesus Christus resurrexit. Hominem
enim (qui terrenus creatus erat) die
resurrectionis per nouam creationem
cœlestem creauit. Igitur hoc præcepto
diei Dominici nobis præcipitur sancti-
ficatio, nec non aliarum solennitatum
quas sancta mater nostra Ecclesia insti-
tuit.

*Ne fac opus, sacrumq; audi, tua crimina plange
Dilige corde Deum. digne sic festa coluntur.*

EXPOSITIO

Sanctificantur dies festi, quando diuino cultui applicantur, etsi ijs dieb⁹ rei diuinae vacamus, & Deum super omnia diligimus, sanctum audiendo, & a seruilibus operibus abstinendo. Male em̄ celebrat sabbathum, qui ab operibus bonis vacat. Vtile quoq; esset, ijs diebus festis cōscientiam discutere de peccatis cōmissis a Deo veniā petere, reducere in memoriā beneficia sibi a Deo collata, mortem, infernū, purgatorium, paradisum, Iesu Christi passionē sibi ob mentis oculos præponere & eo maxime tēpore a peccato se cōtinere. Verum em̄ sabbathum (inquit Augustinus) Christianus obseruat, abstinens se ab omni opere seruili id est, a peccato, quoniam qui facit peccatum, seruus est peccati.

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Quicquā operor vetitum, fieri quod debet ommitto.

Et sacra non veneror, festūq; impertio ludis. peccāt

38

DECALOGI

Peccant contra hoc præceptum.

Qui festis diebus faciunt opus serui-^{Opus ser- uile.} le solis seruis, propriū, vt arare, fodere, & similia, pietatis tamen, aut necessitatis, aut paruitatis ratione aliqua p̄mittuntur vt ciborum decoctio, medicinæ præparatio, mortuorū sepultura, emptio aut venditio rei modicæ, modicum tēporis in id occupando, quibus in veteri Lege die sabbathi interdīcebatur, quia pridie sabbathi præueniri solebat. Opera em̄ suo genere libera, cuiusmodi sunt artiū liberalium exercitiā, disserrere, studere, pulsare instrumēta musica, etiam festis diebus permīssa sunt: Nec non opera liberis & seruis cōmunia: cuiusmodi sunt peregre p̄ficisci, curā sui agere, & similia.

¶ Qui seruis, & subditis suis opera seruilia operari præcipiunt.

¶ Qui diebus festis rem sacram non ^{Omissio cul- tus diuini.} audiunt.

¶ Qui in festo Paschæ non confitentur, aut sacrosanctam Eucharistiā non recipiunt, quæ etiam contra præcepta Ecclesiæ

EXPOSITIO

Ecclesiæ dici possunt.

¶ Qui diuinum officium nō dicunt ad quod tamen tenentur.

Irreuerē-
tia sacro-
rum. **¶** Qui sacrificiū irreuerēter audiūt cōfabulantes aut aliud inhonestum agentes, aut sine sufficienti reuerentia se exhibent in sacramēto Eucharistiæ

¶ Qui locū sacrum, id est cœmeteriū aut templum violant, & polluunt, ibidem exercendo vetita, aut ibi furando & rapiendo.

Ludi. **¶** Qui ludendo, iocando, otiose huc & illuc vagando spectaculis intētendo vane, inhoneste & p̄fuse diem festum consumunt quo tempore rei diuinæ deberent vacare.

¶ Qui diebus festis cauponas, sp̄heristeria aut alia turpiora loca impudēter frequentant.

¶ QVARTVM PRÆ CEPTVM.

Honora patrem tuum, & matrē tuam ut sis longæuus super terram.

HOc præcepto præcipitur nobis reuerentia, obedientia, & subuētio parentum. Reuerentia quæ eos amādo, eis bona operando, pro eis orādo & sedulo cauendo, ne dicto aut facto eos offendamus, eis assurgēdo, & honorem exhibendo, Obediētia autē, eis morem gerendo in omnibus, quæ ad bonos mores pertinent & ad utilitatem rei familiaris: exēplo Domini nostri IESU Christi totius uirtutis exēplaris, Mariæ matri & Ioseph propter Mariam se semper morigerum præstitit.

Subuentio uero: eos cōsolando, & necessaria eis ministrādo. Quod si fecerimus, præmiū promittitur nobis, lōgitudine uitæ naturalis, si nobis prodest ad salutem, & ad cōmodū maius. Quia diu bene beateque uiuere, Dei est magnū beneficiū: sicut e contrario diu in peccatis uiuere, magnum damnū est quia diu in peccatis uiuētes peius damnantur.

Promittitur præterea lōgitudine uitæ
gra

EXPOSITIO

gratiæ in præfenti vita, quæ naturali
vita maior est: & lōgitudō uitæ gloriæ
in futuro feculo, quæ est maxima.

Pater autem, qui hoc præcepto ho-
norari præcipitur, est multiplex.

Pater cœlestis, animæ & corporis
author

Pater carnalis, vt vterque parēs pa-
tria consanguinei, & affines.

Pater spiritualis: vt sūmus pontifex,
episcopus, curio, confessarius noster,
& presbyteri.

Pater potestatis & curæ: vt rex, prin-
ceps, doīnus temporalis, tutor, deniq;
omnis superior.

Christus, vterq; parens, prælatus, rex-
q; patres sunt.

Quos venerare, quibus morem gere,
quosq; iuuato.

¶ Contra hoc præceptum
sic peccatur.

Non veneror, non morigeror, non adiuuō patrē.

¶ Peccant contra hoc præceptū.
✚ Qui parentes non honorant, eis
assurgendo

*Irreuerē-
tia.*

assurgendo, aut caput aperiendo coram eis.

Qui parentes & consanguineos debiles aut pauperes negligūt, & irrident, Qui duris verbis parentibus suis bilē mouent, Hieronymus. Nemo patrem asperis lædat verbis.

¶ Qui parentum mortem optāt ex eorū odio, vel honoris & hæreditatis Qui prælatis, principibus (appetitu. & dominis temporalibus, breuiterq; omnibus in dignitate constitutis debitum honorē, reuerentiā, & subiectionem, verbo & opere non exhibent.

Qui ijs detrahunt, eorumq; famā denigrant, quod plerumq; fit in spectaculis & ludis publicis.

Qui parentibus suis non obediūt, in ijs quæ pertinent ad bonos mores.

Inobedi-

Alioqui em̄ parentibus irreuetentiā nō exhiberent, si eos a præceptis vel cōsilijs diuinis auocare vellent. Velut si filiū diuini amoris spiritu tractū, ab ingressu religionis vellent deterrere.

entia.

Hieronymus. Licet in limine pater iaceat

F

ceat

EXPOSITIO

ceat, per calcatū perge parentē, siccis oculis ad vexillū crucis euola, solū pietatis genus est, in hac re esse crudelē.

Qui parentibus non obediūt in communibus mādatīs, & ijs quæ pertinet ad utilitatem rei familiaris. Filius em̄ quo ad domesticā gubernatiōm & morū institutiōm, subiicitur patri.

Qui prælatorum & dominorū temporalium præcepta cōtemnūt, in ijs in quibus obedire tenentur.

Qui ijs sunt rebelles.

Qui parentibus pauperibus & egenis necessaria pro viribus nō ministrant.

Ingratitudo.

Chrysostrōmus. Docet nos Christus vsq; ad vltimam respiratiōm parentū diligentiam habere, quia em̄ alijs mulieribus astantibus nihil dixit, docet nos plus aliquid impendere parētibus.

Qui eos consolari negligunt.

Qui parentibus defunctis, per suffragia & orationes non subueniunt,

Qui prælatis, curionibus, & dominis temporalibus, decimas & debita stipēdia subtrahunt.

Violentia

47

DECALOGI.

Violentas manus in parentem immit-
tere, quamuis ad sequens præceptum
pertineat, tñ per hoc præceptum est cir-
cūstantia aggrauans.

Peccant etiã contra hoc præceptũ pa-
tres & omnes superiores, qui subditis
suis iubēt ea quę nō debeāt cōpleri.

Qui sibi commissis exempla bene vi-
uendi exterius non præbent &c. Apo-
stolus em̄ qui præcepit. Filij obedite
parentibus per omnia: hoc em̄ placitũ
est in Dño, mox subiunxit. Patres no-
lite ad indignatiõem puocare filios ve-
stros. Sed quia hæc ad pueros (quibus
hec potissimũ scribimus) nihil perti-
nent, ideo paucis meminisse sufficiat.

Obiter admonendũ duximus, ple-
rosq; parentes adeo misere liberos su-
os amare, vt pro ijs ditandis & locuple-
tandis, æternã sibi acquirãt dãnatiõem
& iisdem liberis plerunque eiusdẽ eter-
nẽ damnationis sint authores. Qui pa-
rentes corpus quidẽ filiorũ suorũ amãt
animã aut cõtemnũt: desyderant em̄
illos valere in seculo isto, & non curant

F ij quid

EXPOSITIO

quid sint passuri in illo. Alij patres milicias filijs prouident, alij honores, & nemo filijs suis prouidet Deum, perditionem illorum magno pretio comparat, salutem autem illorum ne dono quidem accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur & suspirant, si autem viderint illos peccantes nemo tristatur vt ostendant, q̄ corporum parētes sunt non animarum.

QVINTVM PRÆ-

ceptum.

¶ Non occides.

HOC præcepto homicidiū nominatim vetatur, implicite autē omne nocumentū, quo animę aut corpori proximi nocere possumus, vt sunt omnis percussio etiam citra mortē & sanguinis effusionem, malevolentia, odium, ira, & similia.

Hoc autē præcepto non omnis occisio vetatur, sed tantum iniusta hominum occisio, iniustumq; hominū nocumentum. Potest em̄ publica, siue iudex rei publicę

reipublicæ vicarius, in fontes animadu-
 uertere, & vita aut membro viuo pri-
 uare. Pater etiam in liberos, & præce-
 ptor in discipulos potestatem quidem
 habent, sed eam imperfectam: nē pe-
 duntaxat infligendi leuiore pœnas,
 & quæ nō inferunt irrecuperabile no-
 cumentum.

¶ Contra hoc præceptum sic
 peccatur.

*Ostido, mitilo, cupio male, non iuuo egenum
 Iratum mihi non placo, me sponte, periclis,
 Patrandi scelus expono, seduco sodales.
 Scandala do cuiquã, peccantem nō reprehendo.*

¶ Peccant cōtra hoc præceptū. Homici-
dius.

☞ Qui sibi ipsi vim afferunt, & mor-
 tis causas accersunt. Ostiditur enim
 homo cōtra charitatem sui ipsius, & cō-
 tra iustitiam: cū nullus sit iudex sui ip-
 sius, nec proprie vitæ dominus: nullusq;
 præterquã Deus & Respublica, habe-
 at potestatem priuandi aliquem vita,
 aut membro viuo.

F iij Qui

EXPOSITIO

¶ Qui volūt alterū iniuste occidere.

¶ Qui alterum occidunt cōpussi necessitate, euitabili tamen: vt qui occidunt suos aggressores, cum fugiendo aut aliorum auxilium implorando, ex eorum manibus euadere possent.

¶ Qui procurant abortum.

✚ Qui sibi abbreviant vitam, & accelerant mortem, dando operam rei inutili & illicite: vt fieri solet per nimiam crapulam, & veneream immoderatam.

¶ Qui iubent alterum iniuste occidi.

¶ Qui suadent, & cōsiliū dāt ad iniustā hominis occisionē, aut alio quouis modo alienæ mortis sunt authores. Digni enim sunt morre, nō solū qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Mutilatio. **¶** Qui membro aliquo se truncant: nisi ex necessitate sanitatis, abscissionē membri exposcentis, id fiat.

¶ Qui alterum iniuste verberāt, vulnerant, aut alio quouis modo lædunt.

¶ Qui iubent, suadent, vel auxilium dant, vt iniusta læsio pximo inferatur.

Qui

DECALOGI

43

¶ Qui ex odio pximi eidem mortē, mutilatiōm, aut æternā damnatiōm desiderāt. Quod genus hominum dignum se efficit, vt mala quæ alijs optat Deus ipsi infligat.

*Malcōlō
tia.*

¶ Qui gaudent audita aliena calamitate, aut audita felicitate dolent.

¶ Qui alteri ex odio male consulunt

¶ Qui orant Deum vt inimicos possint vlcisci.

¶ Qui negligunt p viribus a morteli berare hominem, quem noscunt positum in extrema necessitate & piculo vitæ: vt,

*Omissio sub
uentiōis*

¶ Qui non pascunt fame morientē. Ambrosius: Pasce fame morientem: quia si non pascis, occidis.

¶ Qui non adcurrunt ad auxilium pximi inuasi, dum id cōmode facere possunt.

¶ Qui scientes cōspiraciones in alienam mortem aut læsionem, tamen reuelando aut cōiuratos retrahendo, nō pudent aut phibent p viribus, ne talis iniuria pximo inferatur.

F 4

Qui

EXPOSITIO

omissio re- **¶** Qui ab eo veniã petere dedignã-
contiliati- tur, quem læserunt, dum locus est recõ-
onis fra- ciliandæ amicitiaẽ eius, quẽ vident ni-
terna. mia ira, aut affectione odij in se cõmo-

tum: quia si alteri iniuriam fecerũt, & ei iniuste causa & occasio odij fuerũt, pximo ab ipsis læso, p illata iniuria satisfacere debent, veniã suppliciter petendo, aut coram ipso sese humiliando aut charitatis obsequia ipsi præstando

¶ Qui poscentibus veniã, parcere recusant.

¶ Qui malum, p malo reddũt, quod longe alienum est a precepto Christi. Orate p calumniantibus & persecutibus vos quibus de rebus plerunq; oriuntur rixæ, cõtumelia, & homicidia ideo ea reduximus ad hoc præceptum

¶ Huc reduci possunt homicidia spiritualia ueluti.

vltroneũ **¶** Qui faciunt cõtra cõscientiam, & *peccandi* quod peccatum putant, aut opus *periculũ.* ducium an sit peccatum, necne. In quo ipso voluntas exorbitat a recta ratiõẽ &

DECALOGI

44

& diuino amore ipsa em̄ mauult opus
illud cum dubio incurrendi transgres-
sionē diuini præcepti, quam abstinere
ab opere illocum certitudine non er-
rādi: ac per hoc anima suūp̄sius est ho-
micida, & ad gehennā ædificat.

Qui eunt ad locum, siue societatem,
vbi sciunt esse periculū peccandi pro-
pter aspectum, suasiones, commodita-
tes, aut aliquid simile.

Qui bonæ indolis iuuenēs ad malum *Seductio.*
applicant, & eorū bonos mores corrū-
punt: cuiusmodi homines dæmonib.
verissime assimilantur: animarum em̄
damnatiōm insidijs suis ꝑcurant, pro-
quarū salute Christus sanguinē suum
fudit: & mēbra Christi, mēbra nitunt̄
efficere diaboli, tanquā ipsius Christi
inimici & cōtrarij. Bernard⁹. Si Chri-
stus ꝑpriū sanguinē dedit: in precium
redemptiōis animarū, non tibi videt̄
grauiorē ab eo sustinere persecutiōm,
qui suggestionē maligna, exēplo per-
nicioso, scandali occasione, auertit ab
eo animas quas redemit, quam a Iu-

EXPOSITIO

4
 deo, qui sanguinem illum fudit? Vicissim maximū sacrificiū Deo est, zelus animarū, Maius em̄ (inquit Gregorius) est miraculū, prædicationis verbo atq; orationis solatio peccatorē convertere: quam mortuū suscitare: in isto em̄ resuscitatur caro iterū moritura, in illo vero anima in eternū victura.

Qui volentē bene beateq; vivere, aut opus bonum facere, impediūt.

Qui alios malis moribus imbuūt, aut peruersam doctrinā docent, vt sunt heretici.

Qui pietati & religioni addictos, suis irrisionibus aut hortatibus a recta via in deteriore tentant auocare. Hieronymus. Quibusdā nō sufficit, quod propria nolunt lugere peccata, adhuc insuper eos qui lugere videntur, irridēt: & in subsannatione habent, quos imitari deberent.

Scandalū.

Qui verbo aut facto inordinato aliū tentant ad peccandum inducere, & est speciale peccatum.

Qui cōmittunt peccatū, aut aliquid quod

quod peccati speciem habet: vnde alijs
præbetur malū exemplū, & peccandi
ocasio, tãetsi ruinae spiritualis volun-
tatem non habent: cū aut præuident,
aut præuidere debent, alios inde sibi
sumpturos malum exemplū.

Omissio

Qui pximū delinquentē nō admonēt *correctiois*
verbo, vt eum a peccato auocent. Ca-
stigatio em̄ ad solū prælatū, & potesta-
te præditum pertinet. Admonitio ve-
ro, ad omnes: quando scilicet aliquis
morte peccati detentus, pbabiliter cre-
ditur admonitione & correctiōe libe-
randus. Quia si a peccato alioqui re-
surrecturus creditur, vt homo consciē-
tiæ suæ scrutator: aut si per admoni-
tiōm deterior euasurus creditur, tunc
ad correctionem fraternā nō tenemur.
Qui potestate præditi, subditos suos
punire factis, & increpare dictis negli-
gunt. Patres em̄, qui filios delinquentes
nō puniūt, ijs peccādi denuo sunt cau-
sa: & corporū quidem parētes sunt, sed
animarū interfectores. Prouerb. 13.
Qui parcit virgæ, odit filiū. Et 23, Noli

EXPOSITIO

Noli subtrahere disciplinā a puero, si eū pcusseris eū virga, non morietur: tu virga percuties eū, & animam eius de inferno liberabis,

¶ Animaduertendo in alterū sic peccari potest.

*Corripio insontem, vel sontem plus minus equo,
Pro meritis plectens stomachor, vel derogo iuri.*

¶ Animaduertentes in alterū quatuor modis peccare possunt. Si insontem hominē quem talem noverint, supplicio curant affligendū. Si in hominē sontē quidē & supplicio dignū animaduertūt, sed grauius quā p delicto, Aut minus quā decet, ita vt nocens non pertimescat recidere in idē peccatum,

Si in hominē sontē quidem iusto supplicio, & seruato iuris ordine animaduertunt, sed nō animo iusto & beniuolo, imo appetitu vindictæ, & alieni mali, vetita eū est omnis passio iræ, maxime animaduertendo in alterum, debent eū dolere vicem & peccatū eius
in quē

46

DECALOGI

in quem animaduertūt, quod i ira fieri non potest, sed ea voluntate alterum corripere debent, qua pater filiū parvulū quem odisse nō potest.

Si in hominē sotentem quidē, & iusto animaduertūt supplicio, nō tñ seruato iuris ordine, vt si puniēdi legitimum non habeant potestatē, aut si indictā causa, aut tempore, loco, modo, nō debitis puniant.

¶ SEXTVM. PRÆ-
ceptum.

¶ Non moechaberis.

HOc præcepto nominatim vetat adulteriū. Implicite etiā omnis illicitus cōcubitus extra matrimoniū, & omnis illicitus & inordinat⁹ siue etiam innaturalis vsus, vel contactus membrorū, qui sit ad pcuratiōē & causa experiendæ venereæ delectatiōis. Vbi cōtingit aliquādo peccata fieri grauissima, & a quibus maxime cauendū est, ppter quæ duę vrbes Sodomā & Gōmorrhā cū omnibus incolis

EXPOSITIO

lis, & regione circūiacente, in abyssum
 corruerūt, quibus peccatis, quia aliqui
 hominū inquinati erant, Iesus Chri-
 stus Dei filius (ex sententia diui Au-
 gustini) multo tempore distulit diui-
 uitati suæ naturā humanā cōpulare,
 & incarnatione sua illustrare, vt pote
 quæ tam grauissimis peccatis esset in-
 quinata. Vnde eadē nocte, quā Chri-
 stus natus est, quotquot ipsi grauissimis
 peccatis per vniuersum mūdū inqui-
 nati erāt, subitanea morte extīcti sunt,
 vt pote Deo ex virgine nato ea pecca-
 ta vsq; adeo execrante, vt ex omnibus
 peccatis ea maxime in natura huma-
 na posthac nollet inueniri, quam assu-
 mendo, & diuinæ suę puritati vniēdo
 tātopere illustraret. Vñ vnūquisq; de-
 bet circa ista valde aduertere, ne com-
 mittat aliquid carnale, in quo cōscien-
 tia eius remordeat, & naturaliter eru-
 bescat, aut recta ratio dicter inesse tur-
 pitudinem, quam non auderet palam
 facere aut diuulgare.

De speciebus & causis luxurię, in pec-
 catis capitalibus dicemus. SEP.

DECALOGI

SEPTIMUM PRÆ-

ceptum,

¶ Non furtum facies.

HOc præcepto vetatur rem aliē
nā, aut vsum rei alienæ, vi, frau-
de, aut inuito dño retinere, sic vt
domino hoc cognoscenti displiceret.
Breuiterq; quouis modo in temporalibus
bonis alteri damnū inferre. Est em̄
cōtra charitatē pximi, cui damnū in-
fertur. In quo peccati genere vera &
sufficiens pœnitentiā haberi non pōt,
nisi adsit propositum restituendi abla-
tum pro viribus.

Contra hoc præceptum sic
peccatur.

*Focero, vi rapio, furor, rebus fero damnum,
Inuentum non restituo, cum fraude pacifcor.*

Peccant cōtra hoc præceptum.

¶ Qui alteri pecuniā mutuāt, & ra-
tione mutui exigūt lucrū temporale ī *Vsura.*
pecuniā, aut alia re quæ potest pecu-
nia æstimari, Augustinus, O homo
quid

E X P O S I T I O

quid fœneraris hominibꝫ fœnerare deo
 vsuras, scilicet ei in pauperibꝫ, suis sub-
 ueniendo, & centuplũ accipies, & vitã
 æternam possidebis. Et idcirco nimis
 es ingratus, qui ad tales vsuras nõ vis
 cõmodare Deo, ad quales mutuares
 Iudæo vel Saraceno.

Qui mutuãt quidem absqꝫ lucrĩ con-
 uentiõẽ, sed tñ ea spe, vt ex mutuo ali-
 quod lucrũ tãquam vi mutui debitũ,
 recipiant, & sine qua spe pximo suo
 non mutuarent. Obiter admonendũ
 duximus, vsurarios teneri ad restitu-
 tionem vsuræ & damni per vsuras px-
 imo illati. Mutuũ aut ad vsurã acci-
 pere, ex se rationẽ peccati non habet,
 nisi absqꝫ rationabili causa quis subeat
 hoc dãnũ, & alterius vtatur iniquitate.

Rapina. ¶ Qui iniuste rem alienã auferunt
 violenter. Augustinus. Si in ignem
 mittitur qui non dedit rem propriam,
 vbi putas mittendus erit, qui inuasit a-
 lienã & si cum diabolo ardet qui nudũ
 non vestiuit, vbi putas arsurus est qui
 expoliauit? quid recipiet qui aliena tu-
 lit

DECALOGI

48

lit, si semper ardebit qui sua non de-
dit? Gregorius, Hinc ergo colligen-
dum est, quanta damnatione plectendi
sunt, qui rapiunt aliena: si tanta ani-
maduersione feriuntur, qui sua indiscre-
te tenuerunt. Perpendant, quo eos ob-
liget reatu res rapta, si tali subiicit poe-
nae non tradita. Perpendant, quid me-
rebitur iniusticia illata, si tanta percus-
sione digna est pietas non impensa.

Qui retinent mercedem alijs debitam
seu pecuniam quam debent.

Qui noua vectigalia non pro reipu-
blicae vtilitate, sed pro bono alicuius
peculiarari imponunt, aut vt imponan-
tur, consulunt.

Qui rem alienam alteri iniuste auferunt *Furtum.*
eo ignorante & inuito, sic vt ei id co-
gnoscenti displiceret.

Qui pecunias a parentibus ad neces-
saria emenda datas sumptuose & in re-
bus vanis consumunt.

Qui monetam adulterina, & res ma-
las pro bonis ex industria alijs dant:
tametsi ab alijs ad eos sic peruenierunt.

G

Si

EXPOSITIO

Si em̄ ab alijs decepti sunt, non protinus alios decipere debent.

Damnū.

Qui aut oculte, aut manifeste rē alienam destruūt, & corrūpunt, tamen si de ea re nihil apud eos manet.

Qui huiusmodi damnū iniuste illatū, non resarciunt, p̄ viribus.

Qui alijs operam suam locantes, fideliter non operantur: tenentur em̄ tales ad damni restitutiōm, breuiterq; alij omnes, qui alio quocuis modo iniuste alteri damnū inferunt.

*Inuenti
reclio.*

Qui rem alienā inuentā, quæ non habetur pro derelicta, accipiunt animo retinendi pro se, & tanquam suā detinent. Augustinus. Quod inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Si em̄ Dominus scitur, aut adhibita diligentia inuenitur, ei debet reddi, si aut Dominus non inuenitur, quia forsitan viatori cecidit, pauperibus debet erogari.

*Cōtractus
dolosus.* Qui vendunt aut emunt cum fraude aut circa pretiū, aut circa rem, aut circa pondus, aut circa numerū, aut circa mensuram.

Qui

DECALOGI

49

Qui cum alijs faciunt contractus illicitos & in damnū pximi urgentes, q̄s qui faciunt optime norunt, & ideo nō sunt eorum admonendi.

¶ De restitutione.

Fur actorue mali, sortem damnūq; refundat,
Iussio, consilium, consensus, lausq; recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

¶ Ad restitutionem tenētur.

Qui iniustam actiōm per se exercet *Actor.*
siue hoc faciat sua sponte, siue ex præcepto sui domini, cum sciat iniusticiā, siue pro lucro proprio, siue p̄ alieno.

Qui iniustam actiōm fieri præcipit, *Iussio.*
& qui habet ratiōm principalis causæ mouēntis suo imperio ad patrandum actionem iniustam.

Qui dat cōsiliū efficax ad perpetrādam actiōm iniustam, & causa est directe mouens suo consilio ad illā, vel sine quonon fuisset patrata illa actio *Cōsiliū.*

Qui suo consensu tota (iniusta) causa aut cū alijs causa est iniuste actiōnis ex cuius consensu tota res pendet. *Cōsensus.*

Qui iniustam laudat actionem, & *Laus.*

G ij Specie

EXPOSITIO

specie boni excusāt, dicēdo, Sic oportet domare stultos, & similia: duntaxat si ea adulatio causa est illius actionis in-

Recursus. ¶ Qui iniuste agentis accēptator est, & refugium. Est enim huiusmodi complexus causa iniustæ actionis, quia præbet securitatem iniuste agendi, facitq; vt homo in actionibus iniustis perseueret: dum facit se patronum iniquitatis, iniquo homini in sua iniquitate præstando patrociniū.

Participās ¶ Qui particeps est iniustæ actionis: siue vt socius, siue vt mediator, siue vt explorator, siue alio quouis modo.

Mutus. ¶ Qui cum possit, & ex officio teneatur reprehendere iniuste actionis actorem, & ei eādem prohibēdo impedire ne damnum proximo inferatur, tamē tacet, nec impedit iniustam illam actionem, quam potest, & ex officio tenetur impedire. Illius enim causa est.

Nō obstās ¶ Qui cum possit, & ex officio debeat præbere auxilium impeditiuum actionis iniuste, id tamen negligit. Exempli gratia: dominus tēporalis, qui non obstat latrocinij, & alijs expilationibus quæ.

50

DECALOGI

quæ fiunt in sua terra, & cuius est custos, tenetur ad restitutionem damni illi.

¶ Qui cum possit, & ex officio clari debeat manifestare proximo inuasorem vel ante vel post factum, sic ut manifestando impedire posset, ne tale damnum proximo inferretur, nihilominus non manifestat, tenetur ad restitutionem damni quod proximus patitur ex illius non manifestatione: inquantum illa non manifestatio est causa vel iniuste actionis, vel iniuste detentionis rei alienæ.

OCTAVVM PRÆ-
ceptum.

Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium.

HOC præcepto nominatim vetatur omne mendacium perniciosum: siue dum uocaris ad testimonium ferendum, siue extra iudicium in vulgari & communi locutione. Implicitè etiam omnia peccata ad locutionem pertinentia, quibus saltem inferatur nocumentum proximo: ut sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huius

EXPOSITIO

Proxim⁹ *quis sit.* **modi,** Proximus aut̄ est omni hominī
 omnis homo: nihilque est tam proximum
 quā homo & hō em̄. Attendam⁹
 Adam & Heuam, iam oēs fratres sumus,
 Quod si fratres sumus, secūdum
 quod homines sumus, quanto magis
 secūdū quod Christiani sumus, quib⁹
 vnus est pater IESVS Christus, & vna
 mater sancta Ecclesia?

Contra hoc Præceptum
 sic peccatur.

*Accuso false, derideo, detraho, diras
 Imprecor, & mecum male iudico, concito rixas,
 Assentor, simulo, mea sunt mendacia damno.*

Peccant contra hoc præceptum.

Calūnia.

Qui mala voluntate, aut sine sufficientis
 causæ apparentia, alteri falsū crimen
 intendunt. In quo peccato peccari potest
 ex parte iudicis, ex parte accusatoris,
 ex parte rei, ex parte causidici, ex parte
 cognitoris ipsius causæ.

Qui etiam veri criminis (oculti tamen)
 sine sufficienti necessitate & causa
 rationabili alterum palam accusat
 aut

54

DECALOGI

aut reuelant, nō seruato ordine diuini iuris.

¶ Qui alteri⁹ bona opera & benefacta, conantur ostendere mala, aut fecte facta, vt eum hypocritam ostendāt, aut aliorum ipsi concilient inuidiam.

¶ Qui i iudicio ad interrogata cū dolo malo respondent.

¶ Qui rei cum sint, fateri verum nolunt in casu, in quo tenentur veritatē

¶ Qui verbis, aut cachinnis, (fateri *Derisio* aut nalo corrugato alios irrident, aut gestus & corporis habitus figmento illudunt: quod peccatum tanto est grauius, quanto maior debetur reuerentia ijs qui irridentur.

¶ Qui beneficium quod in alterum contulerunt tempore indigentie, eidem coram multis exprobrant, in dispendium honoris eius.

¶ Qui animo inferendi iniuriam, aliquid criminofum, aut animæ corporisve vitium exprobrant.

Qui etiā sine animo inferendi iniuriā ea dicunt, si pximo ea iniuria damno

EXPOSITIO

Detractio ¶ Qui absentis famam denigrāt, voluntate famam lædendi: siue fiat dicēdo verum, siue falsum, siue asserendo, siue referendo, siue addendo, siue minuendo, siue interpretando, siue alio quouis modo: & tales tenentur ad restitutionem famæ si illa detractio importat infamiam. Auferunt enim homini famam, quod melius bonū est, quā diuitiæ multæ. Vnde Hieronymus contra detractores: Si vis me corrigere delinquentem, aperte increpa: tantum ne occulte mordeas. Quid enim mihi prodest, si alijs mala mea referas: si me nesciente, peccatis meis imo detractionibus tuis aliū vulneres, & certatim omnibus narres: si singulis loquaris quasi nulli alteri dixeris Hoc em̄ nō est emēdare me, sed vitio tuo satisfacere.

¶ Qui ex loquacitate, & nō animo alterius famam lædendi, aliena peccata cōmemorāt, nō tam grauiter peccāt

¶ Qui ex voluptate, quam in audiēda pximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt. Bernardus: Por

DECALOGI

52

Porro detrahere, an detrahentem au-
dire quid horum damnabilius sit, non
facile dixerim, Hieronymus: Si hila-
ri vultu audias detrahentē, tu illi das
fomite[m] detrahendi: si vero tristi vul-
tu hac audias, discit non libenter di-
cere, quod didicerit nō libenter audiri

¶ Qui non defendunt famam pximi
iniuste diffamati, quando & possunt
& debent, & p[ro]pterea læsa est pximi
fama, Homini enim Christiano parū
esse debet inimicitias aliorum nō exci-
tare, vel augere male loquēdo, nisi eti-
am eas extinguere studeat bene loquē-

¶ Qui sibi ipsi detrahunt, & se (do. *Maledictio*
iplos diffamant.

¶ Qui aut sibi, aut alijs diras iprecāt

¶ Qui alijs damnū animæ, corporis
famæ aut bonorum precantur, Hęc
em̄ charitati proximi contraria sunt.

¶ Qui aut suæ, aut alterius natiuita-
tis diem maledicunt: detestādo homi-
nem natum, volentesq; aut male natū,
aut nō natum,

¶ Qui verba turpia, vt nomen caco-
demonis

EXPOSITIO

demonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

¶ Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quia alterius res sunt: ut qui agro alicuius sterilitatem imprecantur aut mortem eius pecudibus.

Temerarius iudicium.

¶ Qui aliorum dicta aut facta sine causa sufficienti in peiorem partem accipiunt, & interpretantur. Bernard. Caue alienae conversationis esse, aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiam si perperam actum quid deprehenderis, nescis quidem iudices proximum magis aut excusari. Excusa intentione si opus non potes: puta ignorantiam puta surreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud te ipsum, Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?

¶ Qui, sine sufficienti certitudine iudicant proximum de animo seu voluntate. Nemo enim debet diffinitive asserere etiam in corde suo quod nescit,

53

DECALOGI

quando sufficientibus coniecturis res non liquet. Vnde qui cōscientiæ suæ negligens est perscrutator, alienæ solet esse curiosus explorator. De occultis enim cordis alieni temere iudicare, peccatum est, etem̄ cuius non vident nisi bona opera, iniquum est ex suspicionē reprehendere; cum eorum, quæ homini sunt incognita, solus Deus iudex sit, qui iustus est & inspector verus.

¶ Qui verbis rixosis alios ad iracundiam prouocant. *Susurratio.*

¶ Qui inter aliquos inimicitias conciliant, aut eas fouent.

¶ Qui laudat aliquem de opere, quod *Adulatio.* est peccatum mortale. Quod peccatum est valde graue, hinc enim mentes hominū facile corrupuntur, & ad ea quæ laudantur (quamuis criminosa) accedunt & assuescunt, adeo vt nō solū mala non desināt haberi ut turpia, sed etiā habeantur ut bona, & laude, honore, ac præmio digna, quo quid peris?

¶ Qui laudant aliquem adulando, ut noceant eius corpori vel animæ.

Qui

EXPOSITIO

¶ Qui laudando alterum, ei fiūt occasio peccati mortalis, vt pote vanę glorię, iactantię, &c. Hieronymus, Adulatores vt inimicos caue quorū sermōnes super oleum molles, & ipsi sūt iacula, corrumpunt fictis laudibus leues animas, & male credulis mētibus blandum vulnus infigunt.

simulatio **¶** Qui factis, scriptis, nutibus, signis & alijs actibus exterioribus, simulant id esse quod nō est, vt solent hypocritę per simulatiōem em̄ homo mentitur factō, sicut per mendacium mentitur v̄bo. Ambrosius, Cauete fratres mēdaciū, quia omnes qui amāt mēdaciū filij sunt diaboli, nō solū in falsis verbis sed etiam in simulatis operibus mendacium est.

Mendaciū perniciosū **¶** Qui p̄missis nō stant, duntaxat licitis, decipitur em̄ p̄ximus, cui facta est promissio.

¶ Qui mentiuntur, vt animę p̄ximi nocumentum afferant, veluti qui voluntate fallendi asserunt aliquid falsum cōtrarium fidei catholicę, aut sacre

54

DECALOGI.

sacræ scripturæ, aut bonis & Christianis moribus, Et hæc est prima species mendacij perniciosi.

☞ Qui mentiuntur, volentes tantū modo alteri iniuste nocere in corpore in rebus, in fama, & sic mendacium nulli pdest, & alteri nocet. Et hæc est secunda species,

☞ Qui mentiuntur, volētes pximo in bonis suis damnum inferre, sed sibi aut alteri pdesse, vt faciunt mercatores & calumniatores. Et hæc est tertia species. Quæ tres species mendacij perniciosi mortales sunt, quia os quod mentitur, occidit animam.

☞ Summopere cauendum est omne mendacium. Quamuis em̄ nonnūq̄ sit aliquod mēdacij genus culpæ leuioris, vt si quis p omnium mētiatur salute, tamen difficilia & laboriosa sunt figmenta mendacij: qui aut verū vult dicere, nō laborat, quietiores em̄ sunt boni, quam mali, & absolutiora sunt verba veracium, quam cōmenta mēdacium, Gregorius, Nihil est ad defēdendū

EXPOSITIO

defendendum puritate tutius, nihil ad
dicendum veritate facilius. Nam dū
mendax falsitatem suā tueri cogitur,
duro cor labore fatigatur. Idem. Qui
amici esse vetitatis potuerunt sine labo-
re, vt peccent laborant, cumq; viuere
simpliciter renuunt, laboribus exigūt
vt moriantur.

NONVM PRÆCE-
ptum.

Non cōcupisces uxorem proxi-
mi tui,

SEXTO præcepto vetitum est opus
Scarnale, voluntas ex qua exterius
oritur libidinis opus. At ne quis
putaret plenum & perfectum deside-
rium rei venereæ non esse peccatum,
nisi in actionem exteriorem prumpat
Idcirco hoc præcepto nominatim veta-
tur alienæ vxoris cōcupiscentia, impli-
cite etiam omnia illicita desideria car-
nalīa. Multi em̄ corpore casti sunt, q
voluntate adulterium cōmiserunt, &
volun

55

DECALOGI

voluntas sine opere peccat frequenter,
 quando videlicet aliū de interuenit ali-
 quod impedimentum impediens, quo
 minus voluntas in actionem exterior-
 rem prorumpat. De quibus mētis co-
 gitatibus lex humana nō iudicat, sed
 tantum de ijs quæ exterius apparent, fa-
 ctis scilicet & dictis. Lex autē diuina eti-
 am de intimis cordis nostri cogitatib⁹
 Nempe oculis Dei omnia nuda & apta
 sunt, apud quem omnis plena & pfe-
 cta voluntas, siue bona, siue mala, pro
 facto æstimatur. Augustinus. Volū-
 tas prona faciendi, reputatur p opere
 facti.

¶ Contra hoc præceptum sic
 peccatur.

*Alterius violare thorūm qui mente paratus,
 Qui uetitos uisus, tactus, & basia figit.
 Qui loquitur lasciuā, suasq; ijs arrigit aures.
 Nec carnem reprimat, sed turpia mēte volutat.
 Comptus & incedit turpi pellectus amore.
 Quiq; modis alijs turpes molitur amores.
 Is peccat, violans diuinæ dogmata legis.*

peccant

¶ Peccant cōtra hoc præceptū.

¶ Qui scortandī plenam & perfectā habent voluntatem, si facultas esset, & nisi timerent inde aliquod damnū temporale incurrere,

¶ Qui visus & attractus faciunt illicitos, aut amplexus & oscula impudica dant, aut eadē libenter recipiūt. Quia homo potius debet subire discrimē vitæ, quam permittere in se impudicam turpitudinem impleri. Debet em̄ suam castitatem sicut ppriam vitam defendere, vim vi repellendo.

¶ Qui luxuriosis & impudicis cātulenis, aut sermōibus delectā quæ possunt ad libidīnem puocare, Vanus enim sermo cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter dicitur.

¶ Qui de rebus venereis libenter audiunt loqui, Hieronymus, Nunquam verbum inhonestum audias, aut si audieris, iras caris, perditæ em̄ mentes hominum vno frequenter leuiq; sermōe tentant claustra pudicitiae.

¶ Qui sunt negligentes in reprimendis

DECALOGI.

56

reprimendis & coercendis passiōibus

¶ Qui cogitatiōibus libidinosis cum delectatiōe immorant̃

¶ Qui se adornant, vt alios ad libidinem & sui desiderium puocent, & vt mulierculis placeant. Breuiterq; qui alio quouis modo venerem procurat, meditantur, & puocant.

DECIMUM PRÆ-

ceptum.

Non concupisces rem proximi tui.

Septimo præcepto vetita est actio furandi, & damnū proximo in bonis suis inferendi: nec non voluntas, ex qua oritur actus exterior iniuste sibi vsurpandi rem proximi sui. At ne quis existimaret solam concupiscentiam interiorē sine exteriori actiōe nō esse peccatū: idcirco hoc præcepto nominatim vetatur interior illa voluntas concupiscentia deliberata furandi, & alienā rem sibi quo iure quaq; iniuria vendicandi, si esset oportunitas & facultas, & nisi obstaret timor & vere-

H cundia

EXPOSITIO

cundia. Implicite etiã vetatur insatiabilis illa iniuste vel vijs illicitis habendi cupiditas, tãquam os inferni omnia deuorans, curis secularibus mentẽ iugiter inquietans, & a spiritualibus auocans, & directe charitati pximi cõtraria.

Contra hoc præceptũ sic peccat: *si possem raperem, procurro damna propinqui. Ludo lucri causa: male quærerere multa peropto.*

Peccant cõtra hoc præceptũ.

Voluntas furandi. Qui apud se parati sunt dare foenori rapere, furari, rebus alienis damnum inferre, inuentũ retinere, & alio quouis pacto pximo in ipsius bonis esse alicui damno, si esset facultas, & se se offerret occasio, aut nisi pœne supplicij & ignominiaẽ timor ab eo scelere patrando eos arceret.

Ludus. Qui ludunt sola lucri voluntate, & vt alios exhauriãt pecunia, & ide dite

Iniusta acquisitio, Qui bona temporalia, aut scãt. sacerdotia ecclesiastica vijs illicitis habere appetunt: vt per furtũ, aut simoniam

57

DECALOGI

niam, aut alio quouis modo illicito, quãlibet bonus sit finis. Non em̄ facienda sunt mala, vt inde eueniant bona. Verus aut̄ Christianus in comparatione honorũ cœlestiũ, quæ sperat, omne aurũ sicut arenã deputat, quia ibi quisq; habet diuitias suas, vbi & delectatiõm. Grauius multo peccant, q̄ bona temporalia desiderant, quo suis voluptatibus cõmodius indulgeãt.

EPITOME DECEM
PRÆCEPTORVM,

Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc est maximũ, & primum mandatum. Secundum aut̄ simile est huic: Diliges p̄ximum tuũ, sicut teipsũ. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & propheta.

Elle Deũ diligit, qui nõ aliud quã quod Deus amare videtur, operatur. Quid sit em̄ Deum diligere, domini

H ij salua

E X P O S I T I O

saluatoris doctrina declarat, dicentis. Qui audit verba mea, & facit ea, hic est qui diligit me. Et alibi. Si quis diligit me, sermões meos seruabit, qui autē dicit, quod diligit Deū, & mādata ei nō custodit, mendax est.

¶ Ille pximū sicut se ipsū diligit, qui ei nihil facit mali, quod sibi fieri nollet & bonū quod sibi fieri vellet, vult & proximo: & sicut sibi subueniri optat, ita pximo p viribus subuenit, Quod si facultas subueniendi absit, voluntas subueniendi adsit, quod & dominus præcepit, dicens: Omnia quæ vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis similiter. Dicitur autē: Diliges pximum tuū, sicut te ipsū: id est pximum tuum dilecturus, a te ipso dilectionis originem sumes: etiam proximo misericordiam factururus, tibi prius misericordiam facies: & bene beateq; viuendo animam tuam diliges, & ei dem misereberis. sicut scriptum est: Misere anīæ tuæ placēs Deo Quod si iniuste viuendo te ipsū oderis (qui em

eū diligit iniquitatē, odit animā suam) & tibi ipsi impius sis, quomodo ei ga alios pius esse poteris? Qui tibi nequā es, cui bonus eris? Diciturus mihi es: Diligo pximū, sicut me ipsū. Audio plane, audio: inebriari vis cum illo, quem diligis sicut te ipsū: & illum ad te trahis, & ad quod amas vocas, & si tu ipse sic te diligis vt perdas te, sic profe cto perditurus es & eum, quem diligis sicut te. Aut prius tuam ipsius animam sincero amore dilige, eiusq; miseraris: aut alterius respue societatem vt solus pereas.

¶ Proximus aut, qui hoc præcepto diligi præcipitur, est omnis hō: quod ipse. Saluator Matth. v. præcepit, dicens: Audistis quia dictū est, scilicet antiquis: Diliges pximū tuū, & odio habebis inimicum tuū, ego aut dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos, & orate p persequentibus & calūniantibus vos &c. Si eū diligitis eos qui vos diligūt quam mercedē habebitis? nonne &

Proximus
quis sit.

EXPOSITIO

publicani hoc faciūt? Cui igif o Christiane poteris esse malus, qui inimicis tuis præciperis esse bonus? Sed tu forsitan & proximum odis, cui ne extraneum quidem odisse cõceditur: & fratrem persequeris, cui præcipitur benefacere inimico: & Christianum te esse credis, qui nec Noui, nec Veteris Testamenti præcepta custodis.

Dilige corde Deum toto super omnia, post quem Dilige vicinum, sicut te diligis ipsum.

¶ Quicquid latet, & quicquid patet in diuinis sermonibus & in tota sacra scriptura, dilectio ipsa cõprehendit: quia scriptũ est, Plenitudo legis est dilectio. Nam tota lex, imo tota scriptura, aut præcipit aut cõsulit ea, quæ faciunt ad Dei & proximi dilectiõem, sicut patet in præceptis & consilijs affirmatiuis, aut vetat & disuadet illa, quæ impediunt & dirimunt dilectionẽ, sicut patet in præceptis & consilijs negatiuis.

¶ Si em̄ Deum, vt debes, dilexeris, hunc adorabis corde & cogitatiõe, per fidem, spem, & charitatem summam

Et

Et tanto honoris loco apud te eius sacratissimū nomen erit, vt illud in vanū iurare nō audeas, & diebus festis ei soli seruias, & de acceptis beneficijs eidem gratulaberis.

C Si pximū tuū dilexeris sicut te ipsū erga eum talis erit, qualem erga te vel es ipsum esse. Si pater aut mater est, eum perinde honorabis atq; honorari velles a tuis liberis. Si alius quisq; est eum, vxorem & bona eius nullo dā, no afficies tuo opere. nō etiā tua locutione, quia falso cōtra eum nō mētieris, nō præterea tua cogitatione, quia eius vxorem non cōcupisces, nec eius bona iniuste appetes. Vnde sunt qui asserant *Decem præcepta legis in mōre Sinai Mosi data, sic in duabus tabulis lapideis digito Dei exarata & digesta fuisse, vt Prima tabula contineret tria prima præcepta ad Deum pertinētia, Secunda aut tabula cōtineret septē vltima præcepta ad pximum pertinētia,*

H 4 de præ

EXPOSITIO
DE PRÆCEPTIS
ECCLESIAE,

PRÆCEPTA ecclesiae sunt multa
inter quæ sūt quicq; prīcipalia, q̄bꝰ
omnes orthodoxi obnoxij sunt, a-
lioque peccant,

Festa colas, præsens sacro, ieiunia serues.

Annua sit saltem scelerum confessio, Paschæ

Tempore, quo sumes Christi venerabile corpus

➤ PRIMVM præceptum est de
obseruatione feriarum indictarum.
Sicut enim in Veteri Testamento nō
solum præcipiebatur Sabbathi obser-
uantia, sed etiam aliarum solennitatū,
haud secus in Nouo Testamento non
solum diei Dominici præcipitur san-
ctificatio, sed etiam aliarum solennita-
tum. Quas sanctificabimus, si ijs, quæ
in tertio præcepto Decalogi diximus,
obseruatis, ea crediderimus, que eo tē-
pore in ecclesia celebrantur, maxime
si ad fidei articulos spectant, vt.

Festorum In festo Trinitatis debemus credere
dies q̄ cele- quod Deus est vnus in substantia, &
brādi sine trinus

DECALOGI

trinus in personis inter se per omnia æ- *quidve in*
qualibus. *illis credēdū*

¶ In festo Natiuitatis, quod IESVS
Christus Dei filius ex Maria virgine
natus est.

¶ In passione, quod pro nobis passus
mortuus & sepultus est.

¶ In festo Ascensionis, quod ad cœ-
los ascendit:

¶ In festo Penthecostes, quod Spiritum
sanctum discipulis suis misit.

¶ In festo Corporis CHRISTI,
quod Iesus Christus Dei patris & ho-
minis matris vnigenitus filius, verissimè
cōtinetur in Eucharistia.

¶ In festo omnium sactorum, quod
animæ eorum qui in hac vita bene vi-
xerunt, nunc cum Christo latantur in
cœlis,

¶ In festo mortuorum, quod Ies⁹ est
Purgatorium, post quod animæ ad vi-
tam gloriosam resurgent, resumpturę
in die nouissimo corpus gloriosum.

Quæ omnia in tēplis illis die bus præ-
dicari solent. Etiam in festis Sancto-

H v

rum

EXPOSITIO

rum debemus ad eos preces fundere.

SECUNDVM præceptum est: vt dibus festis sacrificio integro inter simus corpore & mēte, hoc animo vacandi Deo tempore sacrificij.

TERTIVM præceptum est: Obseruantia ieiunij quadragesimalis Quatuor temporum, & si quando ecclesia præcipit, per uigilij festorū, exceptis ijs, quos ecclesia nō vult obligare. Ex quorum numero sunt pueri: qui licet non obligentur totam quadragesimam ieiunare, debent tñ sibi aliquot dies delgere, in quibus ieiuent.

QUARTVM præceptum est: vt dum eos annos attigerimus in quibus peccare possumus, saltem semel in anno tempore Paschæ sacerdoti cōfiteamur de peccatis mortalibus, & de qb⁹ dubitatur sint nē venialia an mortalia. At quoniam nullum est tam paruum peccatū, quod nō crescat neglectum, & qui minima spernit, paulatim decidet: Idcirco cū mortalibus satius esset etiam de grauioribus venialibus cōfiteri

DECALOGI

fiteri, & que cōsciētīā magis remordēt

Eodem præcepto obligamur ad sacramentum cōfessionis, quoties alias venerabile sacramentum Eucharistiæ suscipere volumus, si modo nobis sumus cōscij peccati mortalis. Obligamur præterea in mortis articulo cōfiteri de peccato mortali, de quo antea cōfessi nō fuerimus. Debemus cōm p viribus nos ad misericordiam præparare, quando imminet nobis iudiciū damnationis aut misericordiæ.

Sed quia periculosum est cōfessionem diu differre, ppter obliuionem multorum peccatorum, peccandi cōsuetudinem, & mortis, in certitudinem, Ideo cōsultius esset sæpe cōfiteri, quia ex frequenti cōfessione, hō auocatur a multis peccatis, fitq; timidior ad Dei offensionem. Non statim post peccatum commissū iniungit nobis sancta ecclesia sacerdoti de peccato cōfiteri, tñ optimus quisq; Christianus, & qui Deum timere volet, cōfugiat ad cōtritionem & interioem cordis pœnitētiam, cum primū

PRÆCEPTA

primum agnoscit peccatū suū, cū volū-
tate cōfitendī tēpore & loco. Peccatū
em̄ quod per pænitentiam nō deletur,
mox suo pondere ad aliud trahit pec-
catum, & lumen rationis excoecat.

➔ QVINTVM præceptum obli-
gat nos ad sacram cōmunionē semel
in anno, idē tempore Paschæ, sicut
quarto præcepto obligamur ad cōfessi-
onem. Et licet tantūmodo ex præce-
pto sit, sacrosanctā Eucharistiā tem-
pore Paschæ sumere, cōuenit tñ etiam
festis solennioribus eam suscipere, cū
bona pars laicorum, & fere omnes ho-
nestioris status homines soleāt illis die-
bus sacrosanctæ cōmunionis esse par-
ticipes. Cautē aduertendū est, eodem
anno quo pueri ad cōfessionē inducūt,
nō prius esse ad susceptionē tanti sa-
cramenti inducendos. Annus enim
idoneus ad exhibendū pueris venera-
bile hoc sacramentum, est vndecimus
aut duodecimus annus, dūtaxat si pu-
er pietatis & religionis indolem præ se
ferat, sciaturq; discernere panem mate-
rialem

ECCLESIAE

rialem a sacramentali, & cibum corpo-
 ralem a spiritali. Quoniam inter om-
 nia, quæ Deus hoc in mundo beni-
 gnissime nobis largitur, venerabile hoc
 sacramentum est maximū & præcipu-
 um donū. Idcirco nō debemus cōmitte-
 re vt indigne id sumamus quod fit in
 poenam sempiternam indigne mādu-
 cantibus. Bene em̄ esse nō potest, ma-
 le accipientibus quod bonum est, dū
 eo abutuntur ad sui perditōm, quod
 datum est ad salutem. Is vero qui id
 indigne sumunt, fit in remissōm pecca-
 torum & vitam æternā. quod & veri-
 tas de se testatur, dicens: Qui mandu-
 cat me, ipse viuet ppter me, De quo
 sacramento nonnulla obiter dicere o-
 peræpretium duximus.

DE VENERABILI
 SACRAMENTO

EVCHARISTIAE.

DOMINVS Deus noster IESVS
 Christus Dei patris filius, quē ad
 modū

DE SACRAMENTO

modū quacūq; voluit fecit, dixitq; fiat lux & facta est lux, fiat firma mētū, & factū est, cuius verbo cœlum, terra, aqua, ignis, aer, & omnis ornatus eorum perfecta sunt, genusq; humanū creatum est, sic nō minore virtute solo verbo panem efficit corpus suū, & vinum sanguinē suū, quod in suam cōmemoratiōm a sacerdotibus similiter fieri præcepit, ad quorum vocē in hora expressionis verborū Christi, cœli aperiuntur, & in illo Iesu Christi mysterio adest angelorum frequentia & sãctorum præsentia, terrena cœlestibus iunguntur, & panis materialis atq; visibilis adueniēti viuifico & cœlesti angelorum panī, velut vero creatori suo honorem deferens, locum suū (id est visibilem speciem accidentium) p ministerio & sacramentali seruitio relinquit. Quod ōnipotēti præcepto Christi donec adiudicium veniat, a sacerdotibus efficietur. Perinde atq; dixit in principio, Producat terra herbam virentem, & ad hęc vsq; tempora ipsa eius

EVCHARISTIAE

eius adiuta & vigorata præcepto, pdu-
 cit herbam virentē. Et quoniam mos
 hominibus panē manducare & vinū
 bibere ea ipsa in suam diuinitatem
 trañsmutauit, vt puritas spiritualis re-
 fectionis esurientis animæ, sub duab⁹
 tantum speciebus panis & vini cōtine-
 retur, quorū vsus humano corpori ha-
 betur principalior, cōmunior, mūdior
 & minus fastidiosus. Fecitq; ex assue-
 tis naturæ, & ijs que sunt secundū na-
 turam, corpus suū & sanginē suū, mō
 super naturali, sic vt sub vtraq; specie
 panis & vini quatuor miraculose cōti-
 neantur.

Purissima illa Christi caro & sacrū *Primum.*
 corpus, quod sumpsit ex Maria virgīe
 ex eius purissimo sanguine a Spiritu
 sãcto formatū, quod p nobis in cruce
 appensum est, positum in sepulchro,
 & glorificatū in cælo. Viuū quidē ibi
 est corpus, quia Christus resurgens a
 mortuis, iam nō morit̃, mors ei vltra
 non dominabitur.

Quia caro nō viuit sine sanguine, *Secundū.*
 ideo.

DE SACRAMENTO

ideo necessario est ibi sanguis preciosus qui feliciter manavit in passione p mundi salute.

Tertium.

✠ Qui verus hō nō est absq̄ anima rationali, p̄pterea ibi est anima Christi gloriosa, quā Deus pater infudit corpori in vterū virginis Marie, in qua anima repositi sunt omnes thesauri sapientia & scientia Dei.

Quartum.

¶ Quia Christus, qui est verus homo, etiam est verus Deus, ideo ibi est gloriosa illa diuinitas in maiestate sua.

Hæc quatuor simul & horū singula sub spe tiebus panis & vini perfecte cōtinētur tota, nō minus in calice, quam in hostia nec min⁹ i hostia quā in calice ga quāuis vi verborū sacramentaliū sub specie panis sit tātū mō caro sub specie vini sit tantum modo sanguis, tamen per concomitantiā (vt iam dictū est)

Eucharistie sacramentum rationibus humanis non scrutandū. sub vtraq̄ specie quatuor verissime cōtinentur, caro Christi viua, preciosus sanguis, omnia & perfectissima anima & diuinitas ineffabilis.

Summopere nobis est cauendum ne argumentis naturalibus & ratiōi,

EVCHARISTIAE,

rationibus humanis innitentes, ipsius sacramenti rationem curiose scrutemur: quia Deus qui supra naturam est, & apud quem omnis mundana sapiētia stultitia est, naturæ legibus nō cōstringitur: sed debemus subijcere, & humiliter sub iugo orthodoxæ fidei captivare mentes nostras,

Quid enim dubitationis de hoc sacramēto nobis possit remanere? quod a CHRISTO videmus tā expresse traditum, a sanctis Apostolis prædicatū, in veteri legetot mysterijs præfiguratū nouissime autem, & in hac vltima mūdi ætate tot miraculis, quasi palpabilibus testimonijs confirmatū: deñiq; ad nostrā vtilitatē sub velamento traditū

Quatuor de causis uoluit
Christus se nobis dare
uelatum,

✠ Propter fidei meritum: quia si cor *Prima.*
poraliter & uisibiliter Deū uideremus
certe vel coacte eum adoraremus: nec

I tantum

DE SACRAMENTO

tantum mereremur, quantum nūc: dicitur supra omnem naturalem rationē credimus, CHRISTVM totum sub specie panis contineri, & totum sub specie vini. Fides enim est earū rerū, quæ apparere non possunt: quæ enim apparent fidem non habent, sed agnitionē. Nec fides habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Secūda.

¶ Propter vitandum horrorem: quo modo enim fieri posset, vt Dei & hominis viui carnem crudam & sanguinem in propria forma sua comedere et bibere possemus? certe naturæ nostræ infirmitas ab eo abhorreret.

Tertia.

¶ Propter humani visus imbecillitatem, nō debuit corpus CHRISTI gloriosum sub forma gloriosa & splendida carnalibus oculis nostris apparere, qui infinitam CHRISTI claritatē sustinere non possent: ad cuius comparationem solis claritas tenebræ sunt.

Quarta.

¶ Propter indignitatem nostrā, qui in hac exiliū valle nondum promeruissemus eum videre gloriosum; sed id reseruat

65

E V C H A R I S T I A E.

Tertratur nobis in cœlo, vbi eum facile
ad faciem videbimus sicuti est.

Iam quid superesse possit dubitatio
nis: cum plane videamus, ad salutis no
stræ necessitatem id sacramentum no
bis ex diuina clementia concessum
quia nisi manducauerimus carnem fi
lij hominis, & biberimus eius sangui
nem, non habebimus vitam in nobis.
Quæ (vt visum est) in sua propria for
ma manducare & bibere non possu
mus: ideo necesse fuit ea velari, vt su
mere possem⁹. C H R I S T V S itaq; im
becillitati nostræ consulens, vt nobis
comestibilem cibū præberet, sub speci
ebus panis & vini ea velauit. Quia si
cut olim: diuinitas in vtero virginali la
uit, & filius Dei sub humanæ carnis
velamine visibilis mundo apparuit: sic
& glorificata humanitas diuinitati cō
iuncta, sub forma panis & vini latet,
vt nobis mortalibus competere posset.

Itaq; de certissimis huius sacramēti
mysterijs nullum in nobis dubitatio
nis locum relinquentes, Dei nostri ma
gnam

DE SACRAMENTO

gnam ac multo maximam erga nos
 beneficentiam, paulo altius contēple
 mur. Quæ magna fuit in eo, quod nos
 nobis dedit, & cum perieramus, nos
 nobis reddidit. Maior, quod per as-
 sumptam carnis humanæ substantiã
 inter homines visibiliter conuersatus
 est, factus sicut unus ex illis, & tandē
 pro nobis omnibus se totum obtulit
 in oblationem & hostiam Deo patri.
 Maxima, quod multo mirabilius &
 fructuosius in hoc sacramento præsen-
 tiam suam nobis visibiliter exhibet,
 quam dū inter homines ageret, & ser-
 uis suis se non solum reliquit palpādū
 & deosculandū, sed etiam manducan-
 dum, Ores mirabilis, māducat Domi-
 num seruus pauper & humilis. Cor-
 poraliter quidem quotidie potest faci-
 le manducari, sed spiritaliter multo fa-
 cilius & sæpius, quoties venerabilis
 huius sacramenti credis mysteria, toti
 es spiritaliter communicas & Christi
 corpus manducas. Augustinus, Cre-
 de, & manducaſti, O quam dulce illi
 cœlesti

E V C H A R I S T I A E,

cœlesti conuiuio frequenter accumbe
re, in quo non alius cibus manducan
dus proponitur, quam viuificus ille an
gelorum panis, id est Iesus Christus,
in quem prospicientes angeli mirant,
& deficiunt, fruuntur, nec fastidiunt,
quo frui magis sitiunt. Valeant igitur
qui dicunt mihi quotidie, Vbi est De
us tuus? Credo vtiq; domine (qui sub
sacramēto tegeris) quod est filius Dei
viui, qui in hunc mundum venisti.

O felices Christianos, iterumq; ite
rumq; beatos, bona si sua norint, si Dei
sui profusam beneficentiam agnoue
rint, qui sacratissimo suo corpore nos
vilissimos homunciones dignatur, pi
gnore & arrabone beatitudinis æter
næ, vbi eundem reuelata facie videbi
mus, quem nunc in sacramēto sub spe
ciebus panis & vini assumimus, vbi le
tius & securius eo fruemur, quem nūc
fructuosius & mirabilius in Euchar
istia sumimus.

¶ Debet igitur optimus quisq; Chri
stianus, dum videt inter manus sacer

I iij dotis

DE SACRAMENTO

dotis Deum viuentem, precari veniam peccatorum ab eodem præfente in sacramēto, per idē atq; præfens fuit Maria Magdalena & latroni in cruce pēdenti, peccatorum fuorum veniam poſcentibus,

Bona quæ proueniunt ex ſumptione Euchariftiæ.

Hominis cum Chriſto incorporatio.

Angelorum conuiuatio.

Mentis reſectio.

Mentis illuminatio.

Peccatorum remiſſio.

Virtutum corroboratio.

Fomitis mitigatio.

Spei eleuatio.

Fidei certitudo.

Deuotionis augmentatio.

Charitatis excitatio.

Contra diabolū armatio.

Idoneus eſt tantum ad digne ſumendum Euchariftiam.

Homo.

Viator

EUCHARISTIAE.

Viator,
 Christianus.
 Mente præditus.
 Adultus.
 Ieiunus.
 Peccati mortalis nõ cõscius.
 Qui ẽ sine periculo vomitus.
 Qui toto corde fertur in Deũ.

T Aegrotis tñ etiã nõ ieiunis dari potest, quibus timetur ne sine viatico vita excedant. Obligati enim omnis Christianus (si modo fieri possit) in mortis articulo communicare,

METHODI
CONFSSIONIS, DE
PECCATIS CAPITALIBVS
ET EORVM REMEDIIS,

TERTIA PARS.

De septem peccatis capitalibus
in generali.

SEPTEM SVNT
species peccatorū, quę
dicuntur capitalia, quod
sint capita, radices, inicia
& prima fomenta om-
nium peccatorum, quę plerunq; ab ho-
minibus solent fieri. Quę sunt septē
numero comprehensa hac dictione Sa-
lligia. s. superbia, a, auaritia, l, luxuria,
i, inuidia, g, gula, i, ira, a, accidia.
Fastus, auaritia, & luxus, liuor, gula, bilis,
Segnities, hæc sunt capitalia crimina septem,
Hæc septem peccata per septem vir-
tutes contrarias vitantur,

Super

PECCATORVM REMEDIA

Superbia		Humilitate.
Auaritia		Liberalitate,
Luxuria		Castitate,
Inuidia	Vitatur	Charitate,
Gula		Abstinentia,
Ira		Pacientia.
Acedia		Deuotione.

Sis humilis, largus, castus, syncerus amator.

Sobrius, & patiens, & strenuus ad tibi iussu.

Sic bene uitabis capitalia crimina septem.

Methodus detestandi omne
peccatum in generali

Consydera o homo quanta tua sit dignitas, a quanto artifice creatus sis, inquam excellenti statu ab eo constitutus, quam immenso precio redemptus, & ad quātam felicitatem vocatus sis. Tua gratia mirabilem hanc mundi machinam condidit Deus, te ad imaginem & similitudinem suam creauit, te salutari baptismatis vnda abluit te non auro, non argento, sed pretiosissimo suo sanguine redemit, vt te angelorum conciuem efficiat, te sibi

I v in fili

PECCATORVM.

In filium adoptauit naturalis filij futurum
coheredem. Itane oblitus originis tuæ, oblitus tantorum beneficiorum
propter tantillam momentaneæ, falix
& venenatæ voluptatis delictatiunculam,
a tanta dignitate in tantâ te conicias
indignitatem, vt qui prius eras dignus
cœlo & gratijs spiritualibus, post peccatum
non sis dignus pane quo vesceris? Itane
a tam nobili, a tam amante, a tam bene
de te merito parente, ad eius inimicum
imo tibi hostem infestissimum ingratus
& salutis tuæ incōsideratus deficies?
Itane turpissimo, crudelissimo, & nequissimo
domino te vltro mancipabis? Itane ex filio
Dei te filium & seruum constitues
diaboli, quin etiâ ipsius seruū (& quod
pessimum est) tot dominorum, quod
peccatorum? Peccando enim, Deum
tuum tibi facis inimicum, & diabolum
tibi constituis dominum. Alterius in
te beneficia, alterius maleficia consydera.
Ille te qua bonitate condidit? Qua
misericordia redemit? Qualibet liberalitate locum

69

REMEDIA

te locupletauit? Qua lenitate quotidie sustinet delinquentem, donec conuertaris ab iniquitate tua? Qua lætitia recipit te ad se reuertentē? Contra hæc omnia diabolus quanta inuidia iam olim insidiatur salutis tuæ? In quæ te coniecit pericula? Atque adeo quid molitur quotidie, nisi vt te ipsum secum in æternum trahat exitium?

Consydera quod post commissum peccatū mortale, tu ita es in dominio & potestate diaboli, vt te statim iure suo sibi possit vendicare, & secum ad æterna (vt dignus es) rappare supplicia, nisi domini Dei nostri te ad pœnitentiã expectantis summa misericordia, & angeli custodis tui sedula custodia, diabolum impediret, ne suo iure in te ageret.

Consydera quod vera animæ vita est Deus, inter quos solum separatur peccatum. Et ipsa anima se sua priuat anima, & inter se & Deum ponitobicem dum peccatum admittit. Et velut corpus sine anima est mortuum, sic ipsa sine Deo (qui est vita eius) plane est mortua in

R E M E D I A

rua in semetipsa. Nempe tot peccatorū pestibus infectā viuere, viuere nō ē sed vitam cōfundere, & vsq; ad mortis portas magis magisque appropiquare: utpote cui melius esset omnino nō viuere, quam sic viuere; & melius non nasci, quam sic per peccatum quotidie mori. Ad hoc priuat se omni bono, id est Deo, qui est omne bonū; summe bonū, & sine quo nihil est bonū, Vnde ipso summo bono priuata, summam incurrit miseriam.

¶ **C**onsydera quod peccatū ipsi animæ onus est adeo graue, vt nec cœlū, nec etiam tandem ipsa terra illud possit sustinere. Vnde (quæ eius est grauitas) in abyssum descēdēs, authorem suum (id est peccatorem) in barathri infernalis profundissima secum præcipitabit,

¶ **C**onsydera quod Deus qui peccatum nō fecit, vsque adeo exhorret peccatum, vt nec in cœlo nec in terra tam charum habeat amicum, quem si vllō mortali peccato inquinatum offenderit non

70

PECCATORVM

rit non exhorreat: idēq; adeo vt
 ipsum vas peccati (id est peccatorem)
 a se in gehennam ignis perpetuo able-
 get: ta metſi ante peccatum eius amo-
 re tantū flagrauerat, vt nemo amatorē
 carnaliū in amorem ſponſæ ſuæ adeo
 poſſit exardelcere, Vt pote quem non
 auro, nō argento, ſed pretioſiſſimo ſuo
 ſanguine redemerat, pro quo tot & tā
 ta paſſus fuerat. Veluti beneuola ma-
 ter ſi puerulum ſuum, quem materno
 amore complectitur, in fornacem ardē-
 tem nunquam inde liberandum pro-
 ſiciat: nonne magnum quid, & matri
 valde exoſum fuerit neceſſe eſt, pro-
 pter quod in dilectum filiolum id au-
 ſa ſit deſignare?

Conſydera quod peccatū Dei no-
 ſtri inimico, nobiſq; hoſti infeſtiſſimo
 diabolo, adeo placet, vt a ſex milibus
 annorum & eo amplius, in perpetrā-
 diſ peccatiſ, & alliciendiſ ad ea homi-
 nibuſ, in deſeſſe peruigilauerit tanquā
 leo rugiens quærendo quæ hominum
 peccata deuoret. Quibuſ nunquam
 ſatiari

fatiari potuit. tametsi innumera homi-
nū peccata deglutiuit. Nō em̄ a nobis
exigit temporalia, sed tantum animas
nostras cū illo rege Sodomorū, dicens
Da mihi animas, cætera tolle tibi. Cū
nunc peccatum Deo nostro ita exosū
esse intelligas, & ei⁹ inimico adeo gra-
tum: itane Deo tuo auersus, inimicū
eius (quid eius inquam) imo hostem
tuū infestissimum tuo magno malo in-
tantū conijcies gaudium? Nec potius
tibi beneuolos, angelos Dei, quibus
gaudium est super vno peccatore pœ-
nitentiam agente, lætificabis?

¶ Considera quanta Dominus De⁹
noster pertulerit, vt te (qui pro pecca-
tis tuis in æternam damnationē haud
dubie ruebas) peccatorū omniū sordi-
bus expurgatū, ad cœlestem patriam
reduceret. Quod cum ita sit, vt eius do-
loribus sis sanatus, eius passione ab æ-
terna pœna liberat⁹, & eius morte de
æterna morte resuscitat⁹: cōmittendū
tibi nō est, vt p peccatū passionis eius
fructu vltro te priues, & in idē eterne
damnatio-

PECCATORVM

71

damnationis barathrū te vltro cōijcias
ex quo tantis suis doloribus te beni-
gnissime exemit.

Consydera quod peccatū facit ho-
minem etiam in præsenti vita miserrī-
mum (de futura enim dubiū est ne-
mini) quia spoliat eum omnibus bo-
nis & meritis, quæ in hac vita fecit: ō-
nibus quoq; virtutibus & gratijs, quas
ipsi prius dederat. Si enim aliquis fe-
cisset tot bona opera, quot fieri possunt
& haberet tot virtutes, quot haberi
possunt: illa omnia per vnum peccatū
mortale perderet, sic vt proijs omnib⁹
nullū vnquam esset habiturus præmi-
um in cœlo. Sicut Salomen testatur,
dicens: *Qui in vno offenderit, multa
bona perdet.* His amplius tantisper dū
homo est in peccato mortali, nihil bo-
ni operis potest operari, quod sibi me-
ritoriū sit ad vitam æternam.

Consydera quod quamdiū homo
est in peccato mortali, tanquam eccle-
siæ membrū putridū & mortuum, est
exors & expers multorū bonorū, quæ
suis

PECCATORVM

fiunt & facta sunt in vniuersali ecclesia, quorū fiunt participes omnes boni Christiani, qui a peccato mortali immunēs sunt. O quam miserū est priuari tot suffragijs quæ fiūt in ecclesia dei.

Consydera quam sit periculosum, in peccati puteum tete conijcere, vnde per teipsum exire non possis. In ipsum lubricus & facilis est: descensus, sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est, paucos quos Christus amauit, hoc potuere.

Qui enim scis, an miserebitur tui Dominus: et in die ire suæ iniquitatis tue non recordabitur? Qui scis, an dabit tibi tempus pœnitendi? Daturus sit sane tibi Deus agenda pœnitentiæ tempus, debesne spe futuræ confessionis peccare? Quod enim dicis, peccabo, et postea confitebor, perinde est, ac si diceres, Meipsum vulnerabo, & postea vulneri meo medebor.

Consydera quanto consultius est, te omnino peccatū nō admittere, quod tanto animi dolore, tantis laboribus,
pluri

72

REMEDIA

plurimis lachrymis est expiandum, si forte contigerit (vt necesse est) te singulari Dei fauore respicere.

Consydera virtutis & peccati quā dispar sit exitus, quā inæquale præmiū. Quid em̄ inæqualius, quā vita æterna & mors æterna? Quā sine fine summo frui bono, in beatissimo illo angelorum & sanctorum concilio, & sine fine summis excruciarī malis, ī miserrimo dæmonum & damnatorū consortio? Esto sane futuri seculi nullam duxeris rationem, in hac etiam vita virtutis & peccati inæquale est præmiū. habet enim virtus sibi adnexam mentis bene consciæ tranquillam securitatem, & dulcedinis diuinæ quandā prælibationem, & tenuem degustationem, quam qui semel degustauerit, nihil tam mellitum, nihil tam delicatū, nihil tam amœnū mūdus hic possidet, quod non vilipendat, & velut stercus reputet. Vicissim præterquam quod peccatū mille alia mala consequuntur etiam miserrimus ille animi sibi male

K conscij

PECCATORVM

cōsciū cruciatus, animā quocūq; ierit,
insectat, & dū cōsciētīę vermis nō mo-
rit, iā ex vita inferos suos ipsa patit.

C Consydera quam breuis sit presen-
tis vitæ morula, quam fugax, quā trā-
sitoria, quam exposita latentibus mor-
tis insidijs, & cum vel de momento vi-
tæ tuæ securus non sis, quam ingens
est tibi periculum in eo esse statu, in q̄
siste mors subitanea (vt sepe accidit)
deprehenderit, in eternū perijisti. Vicif-
sim quam tibi facile est, tam paruo tem-
poris momento super tua custodia sta-
re, & cum Christo presentis vitę hora
vigilare. Tibi nec opinanti mors labo-
rum tuorum terminus obrepet, quo
tempore de leui & transitorio labore,
in summā eternamq; requiē migrabis
✎ Si durum tibi videtur pro Christo
vitæ tuæ tempore a vanis abstinere vo-
lupratibus, consydera quos cruciatus
ille tui charitate tolerauerit, quantū sa-
cratissimi sui sanguinis pro te effude-
rit, quam acerbam, quam ignominio-
sam mortē pro te pertulerit. Et tu ho-
rum omnium immemor, rursus filiū

Leo B. Gostien

73

REMEDIA

Dei crucifigis, dum peccata tua iteras
quæ domínū Deum nostrum ad tam
diros adegere cruciatus, Pro quibus
licet nullam possis parem referre gra-
tiam, tamen nullam reposcít aliã, quã
vt propter se salutí tuę consulas, a mor-
talibus peccatis abstineas, & ad sui a-
morem animum tuum conuertas.

¶ Quisquis es qui peccata mortalia
sepe committis, sed quia horrenda ti-
bi non vidētur, vt pleraq; alia, ideo ab
iis te continere negligis, cōsidera quod
nonnunquam deterius in miñori cul-
pa, quam in maiori potest peccari, Ma-
ior enim culpa quo citius agnoscitur,
eo celerius emendatur, min or vero dū
quasi nulla creditur, eo peius quo & se-
curius in vñu retinetur. Vnde fit ple-
runq; vt mēs assueta malis minus gra-
uibus, ne grauiora quidem perhorre-
scat, atq; ad quandam authoritatē ne-
quitie, per culpas nutrita perueniat, et
tanto magis in grauioribus contēnat
pertimescere, quanto magis in minus
grauibus didicit non timendo.

K ij

Quisquis

PECCATORVM

Quisquis es, qui venialia negligēs quasi leuia, eadem sepius iteras, considera quod sicut altos gurgites fluminum parue sed innumere replēt gutte, ita parua peccata multiplicata fiūt magna, & constantiam charitatis in Deum plerunq; sensim destruunt.

Methodus uitandi peccatum
in generali.

PAupertas efficacissimum est remediū contra omnia vitia. Paupertas enim subtrahit homini ad omne peccatum illectamenta, id est diuitias, per quas homo acquirit facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum, & adipiscendi desiderium cuiuscunq; peccati, & per quas ad habenda quęcunq; temporalia bona homo potest adiuuari.

Despectio hominum, scilicet vt vitupereris, contemnaris, vilipendaris, & in nullo singulariter honoreris, donec elationis tumor in te penitus comprimatur, & sic humiliatus humilitatem discas.

Status

Status aliquis vite, in quo bona opera facere cogaris, que alioqui non faceres peccata dimittere, que libenter admitteres. Denique ubi non ignoscatur tibi, quin potius aspere reprehendaris & puniaris, donec curvitas propriæ voluntatis plene in te ad formam certitudinis reflectatur.

Fuga peruersæ societatis, quia (vt inquit Chrysostomus) quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus melioratur, sed ex malo bonus contaminatur, Gregorius. Malorum dum incaute amicitijs iungimur, culpis ligamur, ab eo enim qui summe rectus est eo ipso iam discrepat, quo peruersorum amicitijs vita nostra concordat. Vnde præstat malorum pati odium, quam ipsorum habere consortium.

Elongatio a loco, hominibus, & alijs ad peccandum illecta mentis, Quia veluti quo ab aduersis quis longius fuerit, eo minus sentit aduersa, sic minus voluptatibus stimulatur, qui non est ubi frequentia est voluptatum,

K iij & minus

PECCATORVM

& minus auariciæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Itaq; quantum poterimus, a lubrico recedamus, qui ne sicco quidem satis firmiter stamus.

¶ Frequens & deuota oratio, quæ mentem supra se ad Deum eleuet, & ab ipso impetret curationem languorū & vitiorū, nec non sanitatē virtutū. Iſidorus, Hoc est remediū eius, qui vitiorū æstuat tentamentis, vt quoties quolibet tangitur vitio, toties ad orationē se cōuertat, quia frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit.

¶ Tribulatio & aduersitas. Gregorius, Qui desiderat plene vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare. Quod si primo est molesta ad sustinēdū aduersitas, assiduitate tamē fit in dies tolerabilior, donec iam non curetur, vel etiā diligatur, propter profectum sanitatis quæ inde sentitur prouenire.

¶ Crebra meditatio passionis Domini, retributionis bonorum in cœlo, supplicij malorū in inferno, mortis in-
evitabilis.

75

REMEDIA

evitabilis, sui iudicij particularis in morte, iudicij generalis in seculi consumatione, vbi de omni verbo otioso reddenda erit ratio. In omnibus em̄ operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

¶ De omnibus uirtutibus
in generali.

Summa ope, studio & diligentia in extirpandis peccatis adhibita, non minor adhibenda est ad acquisitionem virtutum ipsis peccatis contrariarum. Nolo em̄ putes in hoc consistare iustitiam, ut malum non facias: cum & bonum non facere, malum sit. In utroque legis præuariatio continetur, Quoniam qui præcepit, Recede a malo: mox subiunxit, Et fac bonum. Si a malo recesseris, & bonum non feceris, transgressor es legis. Quæ non tantum in malorum operum abominatione, sed etiam in bonorum operum perfectione completur. At quoniam nemo repete fit summus, sed procedete tempore: idcirco paulatim orbis ille,

K iij concen.

DE VIRTUTIBVS

contentusq; virtutū omniū acquirendus ē. Quādoquidē absoluta & pfecta virtus, vtī corpus vnū ex his membris & virtutibus est composita: quæ inter se coniunctionem quādam & cōmunionem habēt, & in Dei conspectu vicaria ope se subleuant: nec veræ virtutes sunt, si a se inuicem aliqua diuersitate discordāt. Vna em̄ virt^{us} sine altera aut omnino nulla ē, aut certe minima. Nec mens humana potest habere regnum virtutū, nisi prius excusserit iugum vitiorū: quia omnis virtus patit̄ detrimentum ab vno vitio. Si enim aut humilitatē castitas deserat, aut castitatē humilitas derelinquat, cū Deus detestetur tam superbiam, quam immunditiam: quo modo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas imunda? Non em̄ bona accepta sunt Deo, quæ malorū admittance maculantur: & qui in vno deliquit, factus est omnium reus, quia modicum fermentū totam massam corrumpit. Exempli gratia: sunt nonnulli qui caste viuunt, sed
ab ope

76
DE VIRTVTIBVS

ab opere bono torpent: alij multa bona faciunt, sed caste non viuunt. Castitas autem nec magna est sine bono opere; nec bonum opus sine castitate, alij caste viuunt, sed gulæ indulgēt: alij e conuerso, alij castitate & abstinētia præditi sunt, sed per superbiā intumescunt; alij sobrii, casti, & humiles sunt sed opera misericordiæ exequi negligunt. Itaq; arbor spiritualis quæ recte fructifera esse volet, fructus (id est opera virtutū omniū) proferre debet.

DE SUPERBIA.

Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis cōtemnit Deū, aut suum superiorem; nolendo obedire aut subesse eis, et eorum præceptis.

Hæc non ab re inter peccata capitalia primas sibi vēdicat: quia in primis mentem a Deo auocat; fuitq; primum peccatū, tā in cœlo quā in terra, estq; peccatorū omniū radix, & initiū, omniumq; peccatorū periculosissimū est, qd

K v

a plu

DE SUPERBIA

a plurimis hominibus & summis plerunq; sumitur. Exoritur em̄ sæpius ex opere iustitiæ & virtutis, sumitq; ex ipsis bonis operibus occasionē. Augustinus. Cætera vitia in malefactis valēt sola superbiā etiam in recte factis est cauenda. Idem. Vitia quippe cætera in peccatis, superbia vero etiam in recte factis timenda est, ne quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Idem. Alia quæcūq; iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, ne fiant. Ea sæpius causa est vanæ seu inanis glorię.

☞ Superbia in animo suo inordinate propriam excellentiam appetit.

☞ Vana seu inanis gloria, eius excellentię manifestationem.

*Mente sub ocula cupit excellere superbus,
Excellens cunctis vult gloria vana videri.*

☞ Peccant per superbiam & inanem gloriam.

Prima species superbia,

☞ Qui bonū quod sibi inest ab alio, a semetipsis se habere existimāt, Hic

77

DE PEC. SVPERBIAE

onymus. Hęc est prima ratio viuēdi
vt cui se debeat anima non ignoret.

¶ Qui bonum quod ab alio gratis *Secunda.*
habent, fatentur quidē se ab alio & nō
a semetipsis habere, sed putant id sibi
esse debitum proprio valore, & vi pro-
priorum meritorum.

¶ Qui ex appetitu proprię excellen- *Tertia.*
tię mouētur ad attribuendū sibi bonū
quod nō habēt, aut maius quā habēt.

¶ Qui despectis alijs, solos se putant *Quarta.*
habere aliquod bonum.

Hęc quatuor species superbię etiam *Vana glo-*
ad inanem gloriam reducuntur, si ea *ria.*
rum aperitur manifestatio.

¶ Qui de bonis que non habent, aut
de bonis transitorijs & tēporalibus glo-
riam supra modum appetunt.

¶ Qui de peccato gloriātur, letāturq;
cum male fecerint, & exultant in reb-
pessimis, vt quod hunc vel illum diffā-
mauerint aut leserint. Quod peccati-
genus est valde periculosum, Malum
enim est, peccati nūquam meminisse,
Peius, meminisse & non dolere, Pessi-
mū, meminisse et de eo letari et gloriari.

DE PECCATO

¶ Qui gloria humana tantū afficiūtur, vt illā pręferāt obseruationi pręceptorū, vt sunt qui ob amorē glorię cōsequendę vel timorē glorię perdendę, peccatum mortale designant.

¶ Qui finē vltimū in gloria humana cōstituūt, etnę glorię amore postposito.

¶ Superbię & inanis glorię nouem sunt filię.

*Se faciens magni, cerebrosus, hypocrita, iactans.
Ingratus, spernens alios, parere recusans,
Ambitione tumens, quem curia format in osus.
Ille quidem merito censebitur esse superbus.*

¶ Peccant ex superbia & inani gloria.

Presumptio. ¶ Qui temerarię actū interiore vel exteriorē, aggrediuntur opus quod est supra suam facultatem aut dignitatē.

¶ Qui fastuose & amore proprię glorię existimant se meliores, doctiores, aut alia in re pręstātiores, & bonis temporalibus digniores alijs.

[Qui

SVPERBIAE

78

¶ Qui nolunt ea ab alijs reprehendi que perperam aut dixerunt aut fecerunt. tia.

¶ Qui opinionem suam quasi mordicus tenentes, sapientiorum opinioni nolunt acquiescere, qui nisi meliores se ceteris existimarent, nequaquam eorum consilia suę deliberationi postponerent.

¶ Qui ab incœpto opere malo desistere nolunt, quantũcunq; prudentiores dissuadeant, cauere enim debent, ne dum tectis aliorum situationibus foris superari despiciunt, intus a superbia captiui teneantur.

¶ Qui se perperam fecisse nunquam volunt confiteri, sed suam culpam aut excusant, aut leuem esse contendunt, aut eadem in Deum, aut in alium quępiam retorquent,

¶ Qui cum mali sint, & adhuc esse *Hypocri-* proponant, tamen signis & verbis se *sis:* bonos simulant, & hæc est perfecta hypocrisis, excludens a regno cœlorum. Nempe bene loqui & male viuere, nihil aliud est quã se sua voce damnare.

Qui

DE PECCATO

¶ Qui in confessione, peccatum aut peccati speciem aut circūstātiās necessarias, mundano pudore dissimulant: quæ confessio inutilis est, imo nouum crimen affert.

¶ Qui alijs præsentibus sese accusāt vt religiosi videantur & humiles.

¶ Qui aliqua bona opera faciunt, vt inde mundanā gloriam & laudem assequantur, aut vt alijs appareant meliores.

Iactātia. **¶** Qui verbo plus de se quam sit aut appareat, dicunt sese extollendo.

¶ Qui propter bona temporalia quæ possidēt, aut sacerdotia optima, aut pretiosa vestimenta, aut propter dotes corporis, nempe pulchritudinem, fortitudinem, valetudinem secūdam, & similia, aut propter dotes animi, nempe scientiam, ingenij acumen, memoriæ tenacitatem, sapientiam, Dei cognitionem, & similia, incedunt turgidi & superbi.

¶ Qui sua bona opera recensent propter inanem gloriam potius, quam vt inde aliq

79

SVPERBIAE

inde alij exemplum sumant. Hieronymus. Si humanam laudem quaerimus, diuinam amittimus.

¶ Qui diuitias suas praedicant ostentationis causa.

¶ Qui superbiunt magistratus aut dignitatis titulo.

¶ Qui pro acceptis beneficijs, Deo aut alij cuius benefactori gratiam non referunt opere, dum tempus aut locus est, aut gratiam animo non habent, agnoscendo acceptum ab eo, beneficium, & inde affectum beneuolum habendo, aut non agunt gratias verbo, dum tempus & res exoptulat,

Ingratitudo.

¶ Qui dedignantur Deo agere gratias, quod ab eo sint creati homines, idque Christiani, quod multis bonis cum temporalibus tum spiritualibus ab eo affecti sint. Nihil enim (inquit Bernardus) ita displicet Deo praesertim in filiis gratiae, in hominibus conuersionis, quemadmodum ingratitude. Vias enim obstruit gratiae: & ubi fuerit illa, iam gratia accessum non inuenit, locum non habet.

Non

DE PECCATO

Nonne enim iure perditū reputatur, quod ingrato donatū est? Nonne pænitet dedisse, quod perisse videtur?

Oportet proinde gratiosum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera manere sibi desyderat: quia fidelis in modico, censetur dignus munere ampliori,

✠ Qui a prandio aut cœna, Deo agere gratias contēnunt, qui eos pauit,

☩ Qui prę se alios omnes habent de spectui,

Contem-
ptus alio-
rum.

✠ Qui alios contemnunt, quod sint pauperes, valetudinarij, peccatores, aut ignorantes.

☩ Qui nolunt subijci quibus oportet subijci, vt Deo, parentibus, præcepto ribus, & alijs dominis suis.

Inobedi-
entia.

☩ Qui ex volūtate nō obediēdi, trāsgrediūtur Dei aut superiorū præcepta.

☩ Qui Dei aut superiorū præcepta transgrediuntur: non quidem voluntate non obediēdi, sed alia quauis voluntate, quæ inobedientia in omni peccato inuenitur,

Qui inor

80
S'UPERBIAE

¶ Qui inordinate honores, dignitates, & praefecturas appetunt, vt praesint *Ambitio.* non vt profint. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet (vt inquit Gregori⁹) quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquētem nāq; huic nemo redarguere praesumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

¶ Qui vestimenta preciosa & statū *Cūriosus.* suum excedentia, aut eorū nimiam superfluitatem appetunt, aut eorū nimiam gerunt curam.

¶ Qui ex animi elatione immoderatum habēt appetitū cognoscendi, siue per intellectū siue per sensum, res vanas, & quæ animæ salutis plus obesse possunt, quam prodesse, cuiusmodi fuerunt quidā ex veteribus philosophis, qui meras nugas excogitauerunt.

¶ Qui ratione vanitatis, philosophorum & poetarum libris nimium sunt intenti, scripturis sacris & sanctorū eloquijs ea ratione postpositis, & parui habitis.

L

Qui sa

DE PECCATO

¶ Qui sacram scripturam non secū-
dum expositionē sanctorū matris Ec-
clesiæ doctorū, sed secundū secularem
sapientiam & proprii sensus vanitatē
interpretantur,

¶ Qui plus volūt sapere quā oportet.

¶ Qui ea in disquisitionem & cōtro-
uersiam adducunt, de quibus omnino
dubitandum non est.

¶ Causæ Superbiæ.

*Census, nobilitas, vox, fama, scientia, vir:us.
Robur, honor, species, successus, victus, amictus.
Recta valetudo, pietas, & mentis acumen.
Hæc plerūq; solent hominem præstare superbum.*

¶ Methodus detestandi superbiam.

Consydara o homo, qualis fuisti
in tua natuitate, qualis es in præ-
senti tempore, & qualis futurus es in
morte. Fuisti sperma fœtidum nunc
es saccus stercorum, eris esca vermiū.
Si diligenter consyderes, quid per os
& nares cæterosq; corporis meat⁹ egre-
ditur.

87
S'UPERBIAE

ditur, tuo ipsius corpore vilius sterquilinum non vidisti.

Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa,

Nasce poena, labor vita, necesse mori?

Post hominē vermis, post vermē factor & horror

Sic in non hominem vertitur omnis homo,

BERNARDVS: Consydera o homo vnde venis, & erubescere: vbi es, & ingemisce, quo vadis, & contremisce. Quid igitur superbis, terra & cinis? Cum superbiētibus angelis Deus nō pepercerit: putasne impūe superbire, putredo & vermis? Nihil illi fecerunt, nihil operati sunt, tantum cogitauerūt superbiam, & in momento, in nictu oculi irreparabiliter ceciderūt, & e cœlo præcipitati sunt. In initium omnis peccati superbia: quæ tam velocit̃ ipsum quoq; syderibus clarius micantē, æterna caligine obtenebrauit Luciferum: quæ non modo Angelum, sed angelorum primum, in diabolum commutauit. Si sic actū est cum angelis, quid de te erit terra & cinere? Illi in cœlo super
L ij bie

REMEDIA

bierunt, tu vero in sterquilinio: quis non tollerabiliorem in diuite superbi-
am, quam in paupere ducat? Si tā du-
re in beatos illos angelos animaduer-
sum est, quoniam elatū fuerat cor eo-
rum: quam graua de te exigētur sup-
plicia & misero & superbo? Cert⁹ esto
eum qui superbis nō pepercit angelis,
superbis quoq; hominibus non parci-
turum. Non est contrarius sibiip̄si, nō
est personarū acceptator, similia sunt
iudicia eius: sola ei placet siue in ange-
lo, siue in homine humilitas.

✠ Considera singularē domini Dei
tui IESV CHRISTI humilitatē, qui
pro te exinaniuit semetipsum, factus
obediens patri vsq; ad mortem, eamq;
ignominiosissimam, nempe crucis. Au-
gustinus: Remedium elationis, est cō-
tuitus Dominicæ crucis. Et quantū-
cunq; te humiliaueris (inquit Bernar-
dus) CHRISTO humilior nō eris: qui
non venit ministrari, sed ministrare,
voluitq; in terra esse nouissimus viro-
rum, qui in cœlis est gloria beatorum
& domi

CONTRA SUPERBIAM

& dominus Angelorū. De quo Lucas
 Et erat (inquit) subditus illis: quis
 quibus? Nimirum Deus hominibus,
 magister discipulis. Dei patris sapiētia
 fabri & fāmīnæ. Deus (inquā) Deo
 patri coalitissimus, cui angeli subditi
 sunt, cui principat? & potestates obe-
 diūt, subditus erat Mariæ; nec tantum
 Mariæ, sed etiam Ioseph propter Ma-
 riam, Quod Deus fœminæ obtempe-
 rat, o humilitas absq; exemplo. Disce
 igitur o homo obedire, disce terra sub-
 di, disce pulvis obtemperare: disce hu-
 militatem o Christiane a CHRISTO
 domino & Deo tuo, qui mitis est et hu-
 milis corde: qui pro te vsq; ad terram,
 imo vsq; ad inferum descendit. Erube-
 sce superbiŕe vilissima creatura, cuius
 gloriosissimus creator a deo humilis fu-
 it. Deus e cœlo vsq; ad terras descēdit
 se humilians: tunc ex sterquilinio su-
 pra Deum tuū ascēdes superbiēs? De-
 us humilis est, superbusne eris vilis
 homūcio? Caput humile, membrūne
 erit superbum? Deus se humiliat, &

L iij tu te exal

REMEDIA

tū te exaltas? Deus se hominibus sub-
 dit: & tu dominari gestiens hominib⁹
 tuo te præponis auctori? Quoties em̄
 hominibus præesse desyderas, toties
 Deum tuum præire contendis. Si ho-
 minis (o homo) imitari dedignaris
 exemplum: certe non erit tibi indignū
 sequi Deum creatorē tuū: qui non so-
 lum ea ratiōe in carne apparuit vt nos
 per passionem suam redimeret, verū
 etiam vt nos per conuersionem do-
 ceret. Exemplum sequentibus se præ-
 bens, rex fieri noluit, oblatam culmi-
 nis gloriam fugit, præcepitq; discipu-
 lis suis, vt nemini dicerent, quod ipse
 esset IESVS Christus filius Dei viui:
 & tandem poenā probrosæ mortis ap-
 petiuit, vt membra eius discerent fauo-
 res mundi fugere, terrores minime ti-
 mere, pro veritate aduersa diligere, &
 prospera formidando declinare. Quid
 em̄ in causa fuit, aut que fuit necessitas
 vt exinaniret se, humiliaret se, abbre-
 uiaret se dominus maiestatis: nisi vt
 nos Christiani similiē faceremus? Om-
 nis em̄

CONTRA SUPERBIAM

nis em̄ CHRISTI actio, nostra fuit instructio. Augustinus, Christianus nominis Christi similitudinē tenet, morum quoq; similitudinē habere debet, ideo Christianus nemo recte dicitur, nisi qui CHRISTI moribus coequatur. Idem, Christiani nomē ille frustra sortitur, qui Christum minime imitatur, quid enim prodest vocari quod non es & nomen tibi vsurpare alienum? Sed si Christianū te esse delectat, quæ Christi sūt gere, & merito tibi Christiā nomen assume. At fortasse non esse, sed vocari desyderas, hoc satis miserum et scœdum est, te velle vocari quod nō es.

☞ Confydera q; MARIA & omnes sancti & sanctæ potissimum Deo placuerunt humilitate, suntq; a terra in cœlum exaltati, quia seipsos humiliauerunt. Sicut vicissim dæmones, q; se exaltare voluerunt, e cœlo in infernū vsq; & terræ viscera deturbati sunt Augustinus. Humilitas homines sancti: s angelis similes facit, superbia vero ex angelis dæmones fecit. Bernardus

REMEDIA

Superbia de superis ac cœlestibus ad ima præcipitat; humilitas ab imis ad alta eleuat; angelus in cœlo ad tartara corruit; homo in mundo ad cœlū ascendit. Augustinus. Diabolus superbus hominem superbientem perduxit ad mortem, CHRISTVS humilis hominē obedientē reduxit ad vitam, quia sicut ille elatus deiecit cōsentientem, sic iste humiliatus surrexit, & erexit credētē

¶ Consydera nihil tibi esse q̄ a Deo non acceperis, si autem accepisti, quare gloriaris, præsertim de fluxis & caducis, quæ facile perdi possunt? Pro quibus tanto maiores gratiæ Deo agende sunt, quanto excellentiora dona ab eo acceperis, sin secus, multo amplius dānaberis.

¶ Consydera quod de temporalibus bonis fluxis & caducis non est tibi occasio superbiendi, ytpote quæ a Deo tibi data sunt, aut vt ad meliorem vitā te prouocent, & dum a Deo multorū bonorum promissore aliquid præsens accipis, ad æterna & inuisibilia sperā-

da p̄-

CONTRA SUPERBIAM

dāprouoceris. Aut quæ tibi data sunt in cumulum damnationis æternæ, ut tu malus cum sis, & in vita tua bona recipias, dum per ea ad Deum non cōuerteris, ob eadem amplius dāneris.

Consydera quod forsitan tu damnaberis, ille autem quem despicias, & cuius respectu superbis, saluabitur, & quod forsitan habet aliquam virtutem occultam, qua tu cares, cuius causa est te dignior & Deo charior. Parūper expecta, & veniet mors, quæ illum tibi efficiet parem, quæ illū tibi equabit. Omnes enim impares nascuntur, natalium quidem conditione, omnes autem pares moriuntur, mortis quidē necessitate, præterquā quod post mortem de pluribus rationem reddēt, qui in præsentī vita maiores fuerint, & plura bona temporalia receperint.

CHRYSOSTOMVS: Intuere nūc sepulchra superbiorū, & vide si est aliquid in eis iactantiæ suæ vestigiū, si aliqua diuitiarum vel luxuriæ signa cognoueris, Require nunc vbi vestes

L. v. & orna

R E M E D I A

& ornamenta peregrina, vbi spectaculorum voluptas, vbi aſſeclarum turbæ Conuiuiorum ceſſit opulencia, riſus, iocus, & immoderata atq; effrenata lætitia quo abiit? quo receſſit? Vbi illa nūc & vbi ipſi? Quis finis vtrorumq;? Intuere diligentius, & accede propius ad ſingulorū ſepulchra, vide cineres ſolos & fœtidas carnes, vermiumq; reliquias, & recordare hunc eſſe corporū finem, etiam ſi in delicijs & lætitia, etiam ſi ſine labore & cōtinētia tranſegerint vitam, Atq; vtinā res omnis, omnifq; cauſa noſtra vſq; ad cineres veniret & vermes, parua viderentur hæc damna, & quæ facile excuſare poſſit naturæ conditio, Nunc autem cōuerte oculos tuos ab his cineribus, & ſepulchris, & reuoca cogitationem tuā ad illud diuini iudicij tribunal horrendum, vbi fletus & ſtridor dētium, vbi tenebræ exteriores, vbi vermis ille cōſcientiæ qui nunquā moritur, & ignis qui nunquam exſtinguitur.

C A V G V S T I N V S, Diuinijs, florib.
 & maio

CONTRA SUPERBIAM

& maiorū nobilitate te iactas, & exultas de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominib⁹ deferuntur. Respice teipsum quod mortalis es, & quod terra es, & ī terrā ibis. Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt qui ambibant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles imperatores? Vbi qui conuentus disponebāt & festa? Vbi equorum splendidi inuectores? Vbi exertū tuū duces? Vbi sa trape tyrānici? Nūc omnia puluis, nunc omnia fauilla, nūc in paucis versibus eorū vitę memoria est. Respice sepulchra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues. Discerne (si potes) victū a rege, fortem a debili, pulchrum a deformati. Memor sis itaq; , ne extollaris aliquando, memor autem eris, si teipsum respexeris.

Consydera nūc quā friuola, quā caduca, quam vana, quam fictilis sit gloria mundana, quia leuiter volat, leuiter penetrat, leuiter præterit, nec tamen

REMEDIA

men leue infligit vulnus, sed cito interficit, & ex temporali gloria in eternā commutatur confusionem.

C Quisquis es qui honorum cupiditate tantopere ardes, considera primū a quibus hi honores tibi deferuntur. Nempe aut metu, ab ijs qui te metuūt, & vicissim eo ipso nomine tibi sunt metuendi, & ab illis est tibi cauendū. Aut spe alicuius utilitatis, quam ex te consequi sperant, & sic te derident, nō enim honores illos tibi ex animo deferunt. Aut ignorantia, & quoniā ipsis nullum sit honesti & inhonesti discrimen, ideoq; mirantur res nihili, & nullo honore dignas, & sic es miserandus potius, quam mirandus. Secundo considera ob quæ hi tibi deferūtur honores, nēpe aut ob mediā, vt sunt forma, vires, opes, genus, & similia, quæ quia a natura sunt, idcirco de ijs neq; laudamur neq; vituperamur: Aut ob turpia a turpibus laudaris, quod ingens est probum, non honor. Tertio considera cui honores isti deferuntur, nempe tibi aut

CONTRA SVPERBIAM

tibi aut indigno aut digno, si indignus es istis honoribus, & falso opinantur homines te ijs dotibus ornatū, quibus honos debeat, eo ipso nomine nō est tibi materia superbiendi, quin potius humiliter de te sentiendi, & curandi, vt fias id quod illi te putant esse. Si dignus es qui lauderis, honores tuos in Deum refer, cui debes & illa ob quæ honos tibi tribuitur. Tam non conuenit tibi arrogare honorem, quam non conuenit tibi arrogare virtutem, quæ deforsum est, descendens a patre luminum. Quicquid hic fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Quid autem nequius seruo vsurpante sibi gloriam domini sui? Vnde putride puluis & vermis inutilis, gloria tibi?

¶ Considera quam tibi stultum sit, pretium tui de homuncionum opinione metiri, quibus in manu est, simul atq; ipsis placuerit, hoc ipsum honoris quod largiuntur, rursus auferre, ac te modo honestatum de honestare. Si in eorum

REMEDIA

eorum labijs gloriam tuam posueris, modo magnus eris, modo paruus, modo nullus, secundum quod adulantur tibi linguis placuerit vel vituperare te, vel laudare. Stultum tibi est thesaurum tuum tibi recondere, unde resumere non ualeas cum uolueris, sed ab his mendicare incipias, quibus illum seruandum credideris. Itaque gloriam tuam pretiosissimum anime tue thesaurum, ipsi Deo potius seruandam repone, qui potens est depositum in tempus suum seruare, qui cautus est in custodiendo, & fidelis in restituendo. Si humanam contempseris, secura erit tibi gloria a Deo eam seruabit uiuo, restituet defuncto.

Consydera mundanos honores cum pessimis & sceleratissimis hominibus esse communes: imo nullis fere contingere copiosius, quam indignissimis. Itaque eum solum honorem esse deputa qui a vera uirtute proficiscitur: quem etiam interdum fugere oportet, sicuti uerbo & exemplo nos docuit Christus. Vnicum autem honorem & homini
 Christiano

CONTRA SUPERBIAM

Christiano expetēdū esse nō ab homi-
nibus, sed a Deo collaudari. Non em̄
quem homo commēdat, is probatus
est, sed quem Deus commendat,

¶ Quisquis es, qui præesse affectas,
primos quæris accubitus, & Ecclesia-
sticorum graduum celsitudines ambis
ipsis etiam angelicis humeris formidā
das, considera quam sint transitoria
quæ appetis, quam æterna quæ perdis
Quid enim prodest paucis diebus re-
gnare super terram, & regno cœlorū
æterno priuari? Quomodo alijs præ-
esse poteris, qui tibi subesse non didi-
ceris? alijs dominari, qui tibi domina-
ri nescias? Quod si per te steterit, quo-
minus vnus quispiam ex ijs qui curæ
tuæ commissi sunt, saluetur, quomodo
saluari poteris? Quomodo de alijs red-
des rationem, qui de te vix possis eam
reddere? Quam innumeris peccatis
te ipsum cumulas, qui addis peccata
peccatis, ad quæ etiam accedunt sub-
ditorum tuorum peccata, quæ in tu-
um redundant caput, Vnde duris-
simum fiet iudiciū n, ijs qui præsunt.

REMEDIA

Eze. 33.

potentes enim potēter tormenta pati-
entur: de quorū manibus subditorum
peccata requireret Deus.

¶ Consydera quod qui contendunt
supergredi proximos, multas inueni-
unt difficultates, multos habent emu-
los, multos insidiatores, multos contra-
dictores. Nihil autē facilius est volenti,
quam humiliare seipsum. Vnde rex
quidā traditam sibi coronam regiam
priusquam suo capiti imponeret, diu in
manibus retentam considerauit, ac di-
xit. O nobilem magis quam felicē co-
ronam, quā si quis penitus cognoscat
quam multis sollicitudinibus & pericu-
lis & miserijs sit referta, ne humi qui-
dem iacentem tollere vellet,

¶ Consydera o superbe, quod nulli
cuiquam places. Non Deo, quē habes
aduersariū, qui superbis resistit, & hu-
milibus dat gratiam. O quale malum
est, quod aduersariū habet Deū. Non
humilibus, qui humilitatis amatores
tuam exorrēt superbiā. Non alijs sup-
bis tui similibus, qui eo ipso nomine
quo te

28

CONTRA SVPERBIAM

quo tete exaltas & extollis, tibi inuident, hoc metuētes, ne ipsis videri possis vlla in re beatior. Nō etiam tibi ipsi tandem placebis: nec in hoc seculo, cum ad te reuersus vilitatem tuā agnoueris, & cum in teipso nihil penitus inueneris, vnde possis aliquo modo gloriari, nec in futuro seculo, cum ob superbiam tuam in æternum ardebis.

Bernardus, O homo (inquit Deus) si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres, sed quia te nō vides, tibi places, & mihi displices, veniet dies quādo nec tibi nec mihi placebis, mihi quia peccasti, tibi, quia in æternum ardebis. Soli diabolo tua placet superbia, qui superbus est valde, qui ex speciosissimo angelo præ superbia in teterrimū dæmonem est commutatus, teq; simili modo sibi similem tentat efficere.

¶ Consydera peccata tua, quorum causa quodcunq; supplicij genus commeruisti, nec dignus es pane q̄ vesceris. At dixeris, de peccatis meis confessus sum. Verum quidē dicis, sed qui scis,

M

si con

si conuertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?

Consydera quod certo & euidenter nescis, an toto vitæ tuæ tempore opus meritorium feceris, quia sæpe vitia virtutis speciem præ se ferunt, quia sæpe inanis gloria totum opus alioqui bonum & meritorium, vitiat, quia sæpe iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta, iniustitia est, & plerumque sordet in conspectu districti iudicis, quod in oculis fulget operantis. Alia enim sunt iudicia hominum, alia iudicia Dei, cui gratior est peccator humilis, quam iustus superbus.

Consydera quod forsitan plura mala fecisti quam bona, & si qua bona fecisti, tantæ in deuotioni permista fuerunt, ut de iis plane non possis gloriari. Nam vix sine aliquo peccato est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Gregorius, Væ laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur, quia vnde ante oculos iudicis se place resuspiciatur, obruitur. Mala enim no

stra pu

CONTRA SVPERBIAM

fra pura sunt mala, ex pluribus circūstantiis graua, & grauibus suppliciis digna, bona aut nostra non sunt pura bona, sed multis impuritatibus sunt admista.

Consydera quod Deus est, qui in te vel tecū operatur, vt bona opera opereris, qui dat tibi & velle & perficere, sine quo nec cogitare quidem potes ali quod bonum, sine quo nec surgere ad bonum, nec stare in bono potes, cuius virtute necesse est tenearis, qui eius manu erectus es, secundum cuius gratiam, ibi datam aut vltro oblatam, negligenter nec satis fideliter operat⁹ es. Vnde non tibi, sed Deo, eorum operū gloriam ascribere debes, ne cum hic temporalem gloriam pro mercede receperis, in futuro eternam gloriam, ali oqui ratione illorum honorum operū habendam, cū operibus tuis perdas. Nemo enim potest & temporalē gloriam præsentis seculi, & æternam venturiseculi habere, & in terra simul & in cœlo gloriosus esse. Quid enim æter-

M ñ nā mer

REMEDIA

næ mercedis habere speras in cœlo, q̄
 temporalem mercedem volueris reci-
 pere in mūdo? Mundanā gloriam tibi
 ab hominibus impendi maluisti, & iā
 cœlestem gloriam æternāq̄ tibi a Deo
 impendendam, perdidisti. Gregorius.
 Cum pro recto opere laus transitoria
 queritur, æterna retributione res digna
 vili pretio venundatur. De quo videli-
 cet pretio percepto veritas dicit, Amen
 dico vobis, receperunt mercedem suā,
 His amplius plerunq̄ putas opus esse
 bonum, quod malum est, vel maius
 esse, quam sit, vel meritoriū esse, quod
 non est, vel maioris esse meriti apud
 Deum, quam sit. Hostis em̄ nostri ma-
 litia tanta arte se palliat, vt plerunq̄ an-
 te deceptę mentis oculos culpas virtu-
 tes fingat, & inde quisq̄ quasi expectet
 præmia, vnde æterna dignus est inue-
 nire tormenta. Plerunq̄ em̄ quod ho-
 minibus altū est, abominatio est apud
 Deum. Igitur si diligenter considera-
 veris, de omnibus operibus tuis potius
 debes formidare, quam gloriari. Iuxta
 illud Iob, Verebar omnia opera mea,

CONTRA SVPERBIAM

sciensq̄ non parceres delinquenti.

¶ Methodus uitandi su-
perbiam.

Quoniam de ignorantia tui na-
scitur in te superbia, cum meli-
orem aut beatio rem quam sis, decepta
& deceptrix tua cogitatio te esse men-
titur, & in tuis oculis maior es, quam
apud Deum, quam in veritate. Idcir-
co nascenti superbię veracius aut com-
modi⁹ occurrere nō potes, quā si in ve-
ritate te ipsū noueris, quā si te ipsū in-
ueneris. Tātū te ad lumē v̄itatis discu-
tias te ipsū sine dissiulatiōe inspicias, &
sine palpatiōe dijudices. Ne tibi ipsi de
te mētiaris, ne in spiritu tuo sit dolus.
Nā quomō nō vere hūiliaberis in hac
vera tui cognitione, cum te perceperis
oneratū peccatis, mole huius mortalis
corporis aggrauatū, terreris intricatū
curis, carnalium desyderiorū fece infe-
ctum, implicitum mille erroribus, ex-
positum mille periculis, mille timori-
bus trepidū, mille difficultatibus anxi

M iij um

REMEDIA

um, mille suspiciōibus obnoxium, mille necessitatibus ærumnosum, procliuē ad malū, difficilem ad bonum?

✠ Non est periculum ne nimis te humilies, ne nimis humiliter de te sentias, ne minorem te existimes, quam sis. hoc est, quā te veritas habeat. Vicissim grande est malū, horrendūq; periculū si vel modice plus æq; te extollas, si vel vni etiam in tua cogitatione te præferas, quem forte parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem.

✠ Qd si videris aliquem aperte peccare, vel aliquē grauiā perpetrare: non tamen debes te meliorem existimare, quia nescis quādiu possis in bono stare. Omnes fragiles sumus, neminem tamen te ipso fragiliorem existimabis.

¶ Aliorū virtutes magis considera, quam vitia: quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nā quāuis in aliquo maior tibi sit a Deo data gratia, quam proximo tuo: tamē si recte perpendas, in multis te iudicare poteris inferiore. **Quid em̄ supra proximū tuum superbis, si la**

97
CONTRA SUPERBIAM

his, si labore aut ieiunare plus potes,
quam ipse, cum superet te pacientia,
humilitate præcedat, charitate super-
mineat? Eris itaq; magis sollicitus, vt
vt scias quid desit tibi, & quid alteri in-
sit, quã quid tibi insit, & qd alteri desit
& hæc cogitatio te in humilitate custo-
diat, & proficiendi desiderio accēdet
Quod si tecum reputaueris, quid tibi
habere videaris, quo alter quispiam ca-
reat, te in superbiam eriges, dū alteri
te præpones: hinc proficere negliges,
dum te magnum & excellentem arbi-
traueris: hinc deficere incipies, dū alte-
rius comparatione etiam nimis egisse
tibi ipsi videberis: sicq; in tepeditatē
incides, & remissius solito agere inci-
pies.

✚ Qd' si sapienti iudicio nec temera-
rio te donū quodpiam præ ceteris ha-
bere agnoueris: tunc duntaxat de eo
cogitabis, cum ea causa Domino Deo
tuo voles gratias agere, & eidē te agno-
scere debitorem: aut dum gratia conso-
lationis in Deum vt ab eo maiora spe-

REMEDIA

res, alia ex causa imminētē tristitia affe-
eius doni cōsideratiōe volēs ppellere.

C Cum aliquod bonū opus operat⁹
fueris: crede de alijs meliora vt humili
eris, & humilitatē seruare possis.

C Si pro aliquo bono opere senseris
mentem tuam intus arcana quadam
voluptate supra modum extolli: tūc tē-
poris valde tibi est cauendum, ne phi-
lauria (id est tuñpsius amor & cōpla-
centia) opus bonū ad Dei gloriam fa-
ctū quoquo modo cōtaminet, neue
inanis gloria omniū bonorū consilio-
rum pestis illud corrumpat. Sed nihil
tuis meritis arrogans, totū illud gratu-
itæ Dei beneficentiæ feres acceptū, teq;
ipsum protinus verbis Pauli reprimes
Quid habes quod nō accepisti? & si ac-
cepisti, qd gloriaris, q̄si nō acceperis?
C Qd' si de eo bono opere gloriari
vis, gloriare in Domino: id est omne
illud opus bonū Deo ferens acceptum
illius operis causa soli Deo placere de-
siderabis, qui solus consciētiae arbiter
est, & cui placere sola vera & summa
gloria est.

Quic-

92
CONTRA SUPERBIAM

¶ Quicquid in te magnū, quicquid pulchrū, quicquid erit præclarū, id dei munus, nō tuū esse bonū ducas. Cōtra quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauū in te fuerit, id totum ad te tantum referes.

¶ Opera bona quæ raro & a paucis fiunt, quā optime poteris occultes: sic vt nesciat sinistra, quid faciat tua dextera. Facile em̄ est eorū appetere inanē gloriam, quæ palam fiunt.

¶ Dum animū tuū in superbiā erigis senties, mox tua ipsius mala vettes in remediū, quasi venenū veneno pel- lens, si ingēs aliquod corporis aut ani- mæ tuæ vitiū. & quod animū tuū ve- hementer remordeat, ob mētis oculo proposueris, & pavonis exemplo ea tu parte contempleris teipsum, qua es cōformissimus.

¶ Ne te ipsum æstimaueris ex alio- rū laudatione, sed de tua ipsius consci- entia. Si te laudari audies, teipsum in- terroga, an talis sis, qualē alij prædicāt

¶ Qd' si animus tibi respondeat, te longe

M v alium.

REMEDIA

alium esse quā ipsi te faciūt, magis crede tibi ipsi cui notior es, quā alijs. Quod si te talem esse agnoueris, nihilominus quantū in te est scuto veritatis cures a te repellere iaculum fauoris, dans Deo gloriam, & dicēs: Gratia Dei sum id quod sum, Probes ipse opus tuū, & sic habebis gloriā in temetipso, nō in altero.

¶ Contra cecam superbiā, de te humiliter senties, contra vanam gloriā aliter sentiētibus non consenties.

¶ Iustius tutiusq; est vt nouissimū locū eligas, de quo postmodū cū honore superius educaris: quā vt primos que- ras accubitus, vnde cedere mox oporteat cum rubore.

¶ Quanto maior es, tātō te geras summissius: non em̄ magnū est in abiectiōne humilem esse: magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Itaq; si egregius es, esto tamen de grege: si omnibus præs, nō dedigneris subesse: subditos tuos, homines memineris, nō pecudes: q; tibi subditi sunt, meritis tuis nō accidit, q; aut homines sunt, in
hoc ti-

93
CONTRA SVPERBIAM

hoc tibi natura pares sunt. Humilitas in honore, ipsius honoris honor est, & dignitatis dignitas. Omnis dignitas ipsodignitatis nomine indigna est, si humilia dedignatur.

E Si virtutem expetis humilitatis; viā non refugies humiliatiōis; si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Quamuis em̄ multi sint humiliati, qui humiles nō sunt, tamen humiliatio viā est ad humilitatem sicut patientia ad pacē, lectio ad sciētiam.

A Acquiesce Deo, & sit voluntas tua subdita veritati: nec te vere putes tuo subiectum esse creatori, cui debes totū quod es, & totum quod habes, qui & fecit te, & benefecit tibi: nisi & humanae creaturae propter eum sis subditus, superioribus inquā & prelatiis tuis.

Qd' si vis in iustitia esse perfectus: vade ad iuniorem & defer inferiori honorem, & iuniori te inclinatio.

Propriū abhorre cōsiliū, & proprię voluntatis effectū: superiorū & sapientiorū acquiesce cōsilio, quibus vere humilis.

REMEDIA

milis dat suum velle & suum nolle.

✚ Cor tuū triplici timore replebis: vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius p̄ amissa, longe plus pro recuperata. Time cū arriserit gratia, ne indignè opereris ex ea. Time cum abierit, quia vbi deficit gratia, ibi deficis tu, custodia tua te reliquēte. Time si amissa denuo redierit, ne forte contingat te recidium pati. Non potes simul & sic timere, & altū sapere: non potes admittere superbiam repletus timore Domini.

✚ Patientiam habe in aduersis: verū humilem patientia ostendit iniuriæ: sicut nos exēplo suo docuit CHRISTVS qui cum malediceretur, nō maledicebat: cū pateretur, nō cōminabatur.

⓪ Ne despexeris, neue irriseris miserum: id em̄ arrogantis stultitię magnū est argumentum, præsertim cū calamitas misericordiam mereatur, nō cōuitiū.

✚ Cauendū tibi est, ne vestis tibi sic vanitate aut curiositate nimis exquisita, aut pretiosa nimis: qui em̄ diligit vestimentum nimis splendidū, cogitationes

99
HVMILITAS

tionēs humiles habere nō potest, & ne
mo quærit vestimenta supra modū pre
tiosa, nisi ad inanem gloriā, qui ea nō
induit, vbi ab hominib⁹ videri nō pōt

C Cauendum etiam tibi est, ne vestis
tibi sit vilior & humilior, quā equū sit,
ne fugiēdo gloriā, eandem videaris
querere. Plures em̄ in hoc ipso cupiūt
placere, q̄ placere negligunt, & dum
laus vitatur, mirum in modū appetit.
Itaq; nec nimium sis luxuriosus in ve
stitū, nec nimis sordidus, sed eleganti
munditiæ. Vere humilis humilia nō
dedignatur ministeria, quasi seipso in
digna, sed libenter ad humilitatis suæ
custodiam humilia obire munera nō
recusat, qui se in oculis suis vilem exi
stimat,

C De Humilitate.

Humilitas est cōtemptus ppriæ
excellentiæ. Temperat em̄ & re
frenat animum, ne immoderate tēdat
in excelsa. Quæ attrahit & dat homi
ni cæteras virtutes, earum fortissima

con-

HVMILITAS

conseruatric perit eñ quod agitur, nisi humilitate costodiatur, sicut vicissim superbia omnium vitiorum mater est & alumna. Bernardus. O humilitas regina virtutũ, vitiorum mors, nutrix virtutum, scientię decor, religionis vigor, trinitatis hospitium, sancti spiritus receptaculum. Beato Antonio cum ostensa fuissent retia, quæ diabolus p totũ mundũ extenderat, dicenti, Quis potest euadere ista? Responsum est, humilitas. Super quem eñ requiescit spiritus Domini, nisi super humilem & quietum & tementem sermones eius? Bernardus, Laudabilis virtus virginitas, sed humilitas magis necessaria, potes sine virginitate saluari, sine humilitate non potes. Potest (inquam) placere humilitas, quæ virginitatẽ deplorat amissã: sine humilitate (audeo dicere) nec virginitas MARIÆ placuisset: quia etiam vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit, Vera aut (inquit Augustinus) fidelium humilitas est, in nullo superbire, in nullo mur

lo murmurare, nec ingratum esse, nec querulum: sed in omnibus Dei iudicijs gratias Deo agere, Deumq; laudare: cuius omnia opa aut iusta sunt, aut benigna. Perficitur summa humilitas obedientia, & iniuriæ patientia: sola humilitas non solet gloriari, non novit præsumere, contendere non cõsuevit. Gregorius, Sicut superbi honoribus, sic plerunq; humiles sua despectione gratulantur: cunq; se in alienis oculis viles aspiciunt, idcirco gaudent: quia hoc iudicio confirmari intelligunt quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Tres sunt gradus hūilitatis.

- Subdere se maiori, & non præferre se æquali.*
- Subdere se æquali, & non præferre se minori.*
- Subdere se minori, & nulli se præferre,*

Per hos humilitatis gradus quanto magis quis descenderit, tanto magis ad Dei similitudinem ascendit. Qui magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus: ideoq; ad eius

HVMILITAS

ad elus non ascenditur altitudinē, nisi per humilitatem: cui propinquat subditus, & longe recedit elatus, ad quē redire nō possumus nisi humilitate, a quo nos superbia & inobedientia exturbauit. Hęc sola est via ad Deū, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit, Sola ē humilitas quæ exaltat, quanto em̄ q̄s est abiectior in hoc seculo, tanto magis exaltabitur in futuro. Omnis em̄ qui se exaltat, humiliabitur: & omnis qui se humiliat, exaltabitur,

¶ DE AVARITIA.

Avaritia est sua illicite retinere, aut aliena concupiscere,

¶ Cuius species sunt quatuor.

*Ipsē aliena nimis desidero, multa dolose
Acquiro, non restituo male parta, tenax sum.*

¶ Peccant per auaritiam.

*Desideriū
alieni.* ¶ Qui iniustam habent voluntatem accipiendi seu retinendi alienum. Spes enim

DE AVARITIA

enim adipiscendorū seu retinendorū temporalium, charitatis venenū est.

¶ Qui inordinatū habent appetitū pecuniā, aut superflua bona acquirendi quo iure quāq; iniuria.

¶ Qui voluntate deliberata appetūt sacerdotia, dignitates, & bona temporalia, vt suis voluptatibus commodius indulgeant,

¶ Qui iniuste & per illicitū cōtractū diuina vel humana lege vetitū, vt per simoniam, rapinam &c, acquirūt bona, aut per opa quæ sūt peccata mortalia, vt per adulterium, lenociniū &c.

*Iniusta ac
quisitio:*

¶ Qui iniuste detenta aut possessa re restituere nō volunt, qui tantisper in peccato manent, donec alienū restituant, dūtaxat si restituendi habent facultatem. Non enim dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatum. Qd' si restituendi non adsit facultas, sufficit contritio, cū pposito restituēdi quādo erit facultas.

*Retentio
alieni.*

¶ Qui parati sunt facere cōtra mandata Dei, ateq; bona tēporalia amittāt.

Tenacitas.

¶ Qui ex affectu auaritiæ, & nō ad

N arcendā

DE PECCATO

arcendam propriam aut alienam egestatem thesaurizant, Quod in viris ecclesiasticis multo est damnabilius, bona enim Dei patrimonium est pauperum eius, Ambrosius, Aurum habet Ecclesia, non ut seruet, sed ut eroget.

¶ Qui præ insatiabili habendi cupiditate adeo tenaces, parci, et auari sunt ut proximo opera misericordiae exhibere nolint, & in necessitate constituto subuenire, ubi charitas & recta ratio naturalis dicunt esse adimplenda, & ubi id possunt facere commodissime, licetque per facultates.

¶ Qui sibi ipsis adeo crudeles sunt, ut suis bonis sibi non subueniant, & in medijs opibus indigeant, ipsisque desit tam quod habent, quam quod non habent, nec bona possident sed ab ipsis possidentur

¶ Rami Auaritiae.

Inde doli, cura, periuria, fractio legum.

Innumeræque aliae ducunt primordia culpæ.

¶ Peccant ex auaritia.

Frasis. ¶ Qui fraude & via illicita, quo iure

97
A V A R I T I A E

quæq; iniuria, diuitias accumulare cõstituunt.

✚ Qui maioris lucri gratia, merces aut simile quicquam fucant iniuste, & cum damno aliorum.

☞ Qui assidue sunt solliciti qua via, siue iure siue iniuria, Dei timore præ oculis non habito, poterunt peruenire ad opes & sacerdotia. *Ingetudo*

☞ Qui nimis anxie sunt solliciti, quomodo reliquũ vitæ suæ tempus victũ & vestitum nancisci poterunt, nõ habẽdo spem in Domino, quod si digne ei inseruierint, omnia necessaria adijci et. Nam ipsa veritas Mathæi vi. pprios discipulos docens, dicit, Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis aut bibatis, aut corpori vestro, quid induamini, sed quærite primũ regnũ Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Si em̃ mandata mea seruaueritis, bona terræ comedetis.

☞ Qui aliquid videntes maioris lucri causa iurant se tãti emisse, cũ tamẽ *Periurium* minoris multo emerint, & (vt simpli-

N ñ citati

DE PECCATO

citati populari imponāt) longe carius,
quam sit equū merces suas indicant.

Proditio le- gum. ¶ Qui pecunia adulterati & corru-
pti, non iudicant secundū æquitatē &
legis præscriptum, aut falsum ferunt
testimonium.

Ex auaritia tanquā ex fonte innu-
mera alia peccata ducunt originē, que
superuacaneum foret hic inferere.

¶ Filix Auaritiæ.

*Furta rei sacræ grauiora, rei q; profanæ,
Hinc vsura, rapina, simonia, pignora sunt,*

¶ Peccant ex Auaritia,

Sacrilegiū ¶ Qui furantur clam, aut vi rapiunt
sanctorum reliquias, eorum imagines
vasa sacra, res mobiles vel immobiles
ad vsum ecclesiæ vel ministrorū Dei
mancipatas, quo modo rei sacræ ma-
gna fit irreuerentia,

Furtum. ¶ Qui vel rem prophanam in loco
sacro furantur.

¶ Qui alienum clam auferunt, aut
inuentum non restitunt,

Qui a

98

A V A R I T I A E

¶ Quia parentibus pecunias aut aliud quicquam furantur.

¶ Qui pecunias aut aliquid aliud *vsura.* dant foenori, vt post diem dictū, quod mutuo datum est recipiant, & vi mutui aliquid aliud vltra sortē, de qua vsura in præceptis dictum est.

¶ Rapina hoc a furto interest, quod *rapina.* enim furtum clam & dolo aufert, rapina vi & violentia adimit.

¶ Qui sacerdotia ecclesiastica aut emunt, aut vendunt, aut empta possident. *Simonia.* Gregorius, Tunc tantum utilis est prepositorum custodia, cum spiritu Dei populo suo præsidet, & non solum greges, sed etiam ipsos dignatur custodire pastores.

✚ Qui pro spiritualibus & quæ tantū habentur dono spiritus sancti, temporale lucrum (vt pretium tantummodo ratione rei spiritualis debitum) expectant, tametsi nulla facta est conuētio vocalis. Quod Christianæ religiōi magnam affert iniuriam, vilipenduntur enim res spirituales, dum sub pretio ponuntur. N. iij Hic

R E M E D I A

Hic notandum est, pecunia in limo
niace receptam non debere restitui ei,
qui dedit, sed pauperibus erogari de-
bere, vel illi Ecclesiæ in quam facta
est talis iniuria.

Methodus detestandi Auaritiã.

COnsydera o auare, & terrenorũ
bonorũ inexplicabilis gurges, q̄
Dominus & Deus tuus, omnium diui-
tiarum plenitudo & thesaurus inex-
haustus, ab inenarrabilibus cœli diui-
tijs in hunc mundum descēdens, istas
qualescunq; diuitias habere noluit, sed
in tanta paupertate venit, vt ex paup̄
cula humillimãq; M A R I A virgine.
nō exopulentissima reginã, dignatus
sit nasci. Natusq; non in operosis pa-
latijs & molliculo lecto, sed in vilipræ-
sepio sup foenum reclinari voluit rex
regum & Dominus dominantium: tot
solummodo fascijs inuolutus: quot vir-
guncula ad partum imparata secũ ge-
stabat. Pauperesq; pastores infantem
ipsum pauperem, cũ paupere M A R I A
matre .

CONTRA AVARITIAM

matre, in paupere loco, non in pompo
sa regia inuenerunt. His amplius tan-
tis per dum in hac vita fuit, paupertatē
semper amauit, & temporales diuitias
cōtempfit, dum eas tanquā vilissimas
custodi vilissimo Iudæ traditori com-
misit. Ad hæc accedit, q̄ pauperes sem-
per amauit: elegit em̄ in apostolos su-
os, non duces, non magnates, nō alios
quosuis opulentos viros, sed pauperrī-
mos piscatores. O vere magna abusio
& nimis magna, vt diues esse velit ver-
miculus vilis, propter quem Deus ma-
iestatis, & dominus sabaoth voluit pau-
per fieri. Itaq; quicumq; propter Deum
es pauper voluntarie & libenter, aut
necessarie & patienter, vide pauperem
CHRISTVM & pauperē MARIAM:
& de paupertate tua accipies consola-
tionem.

☞ Considera quā miserabilis sit tua
abiectio & pusillanimitas: vt animā
tuam ad imaginem & similitudinem
Dei creatam, ad cuius pretium totus
mundus æstimari nō potest, cuius cau-

N iij . . . sa mira

RE MEDIA

fa mirabilem hanc mundi machinam
 condidit Deus, pro his temporalibus
 & caducis bonis perdas. Deus animam
 suam pro toto mundo dare noluit, quam
 pro humana anima dedit: sublimius
 est ergo animæ tuæ pretium, quæ nõ
 nisi pretioso CHRIS TI sanguine redi-
 mi potuit. Quid igitur tibi est cū terre-
 nis diuitijs & gloria tēporali, quæ nec
 veræ nec tuæ sunt? Veræ diuitiæ non
 opes sunt, sed virtutes, quas secum por-
 tat conscientia, vt in perpetuum diues
 fiat. Tolle hominū errorem, quid erit
 aurum & argentū, nisi terra crocea &
 alba? Quod omnes philosophi genti-
 les cōtēpserūt: hoc tu pauperis CHRIS-
 TI discipulus, & ad longe meliorem
 cōditionem vocatus, vt magnū quid-
 dam admiraberis, ijsq; seruias? Qui em̄
 (inquit Hieronymus) diuitiarum ser-
 uus est, diuitias custodit vt seruus: qui
 autem seruitutis excusserit iugū, distri-
 buit eas vt dominus. Hoc em̄ interest
 diuitias habere, & diuitijs seruire: ijs
 si vtiscias, tibi seruiunt: si vti nescias,
 illis seruis,

Confy

100

CONTRA AVARITIAM

Confydera, q̄ non potes duobus dominis seruire, Deo & mammonæ: quia non potest ad contēplandū Deū mens esse libera, quæ desyderijs huius mundi & cupiditatibus inhiat. Neq̄ enim oculus simul & cœlum & terrā conspiciere potest. Haud secus temporalibus præoccupatū animum delectatio sancta refugit: nec misceri poterūt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Pretiosa si quidem est delectatio diuina, nec omnino tribuit̄ admittentibus alienam. Putasne te posse illum Dei spiritum suscipere, nisi carnis istis delectationibus renunciaueris? Vnde putas cordis tui inexplebilis cupiditas ducat originem, nisi ex inedia & obliuione? Idcirco em̄ alienum mē dicat anima tua, q̄ oblita sit comedere panem suum, propterea terrenis inhiat, q̄ minime cœlestia meditetur. Renuat itaq̄ consolari anima tua in terrenis, si vis in Dei memoria delectari.

N. v. Confy-

REMEDIA

Consydera, q̄ licet ea quæ mūdus aliquando suis amatoribus erogat, magna & honesta in præsentī seculo videri possint, tamen infida esse quis nesciat? Certa eorū est breuitas, & ipsius quoq̄ breuitatis quā finis incertus, sepe viuentem deserunt, morientem aut̄ nunquam sequuntur. O seculū nequā quod solos suos sic solet beare amicos, vt Dei faciat inimicos, & indignos beatorum consortio. Plane em̄ qui amicus vult esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.

Consydera q̄ si in terrenarū rerū affluentia concupita felicitas arriserit, eo ipso infelicior es, quo vehementi⁹ ipsam pro felicitate amplecteris infelicitatem. Quantam putas infelicitatem hæc ipsa tam vana felicitas pariat? Diuitiarū em̄ amor insatiabilis lōge amplius desyderio torqueat animam (vt interim de pœnis æternis taceamus) quā refrigeret vsu suo: vtpote quæ pūgit animam, lacerat, & affligit, quoniam inducit eam in varias tentationes,
 prouo

101

CONTRA AVARITIAM

provoCAT ad peccandum, aufert chari-
tatem, tollit quietē, & præterquã q̃ di-
uitiæ momentaneæ sunt, tamē fere si-
ne labore mentis & corporis non ac-
quiruntur, sine timore non possident,
sine dolore non amittuntur. Nec fere
vnquam ingentes diuitiæ sine pecca-
to, aut parantur, aut seruantur, & ple-
runcq̃ accidit diuitem hominem iniqui
aut dominum esse, aut hæredem. Pau-
pertas autē amatores suos nec intrinse-
cus per auaritiam vrit, nec extrinsecus
per controuersiam lædit, sed sursum p̃
desyderiū accēdit, suosq̃ a gemina im-
pugnatione (qua huius mundi ama-
tores impugnantur) reddit securos,
scilicet a ppria inuidiã & aliena. Pau-
pertas em̃ dum putatur misera, aliena
caret inuidiã, & quia voluntaria est,
nemini quicquam inuidet.

¶ Considera quã absurdum sit cor-
di tuo tam paruo, totum mūdum vix
sufficere, cum illud ad vnus milui re-
fectionem vix sufficiat. Quã tibi stul-
tum sit & extremæ demētiæ, ea semp̃
appete

REMEDIA

per appetere, quę multiplicata nūquā fatiant, sed ne minuunt quidem appetitum, imo potius auaritię sitim augēt sicut potus hydropico. Et dū quicquid talium habueris, nihilominus nō habita concupiscas, & ad ea quę defuerint semper inquietus anheles. Ita fit vt per varia & fallatia mundi oblectamenta vagabundus animus tuus inani labore discurrens fatigetur, non fatietur, dum quicquid famelicus deglutierit, parum reputat ad id quod superest deuorandum, semperq; nō minus anxie cupiat quę defunt, quam late possideat quę adsunt, nec prius fatietur auro quam corpus auro. Augustinus: Quę est ista auaritas concupiscentię, cū & ipse belluę habeant modū: tunc em̄ rapiunt, quando esuriunt: parcūt vero prędę, cum senserint satietatem. Infatiabilis est sola auaritia diuitum: semper rapit, & nunquā fatiatur. Quę est illa animarū insania: amittere vitā appetere mortē: acquirere aurum, & perdere cœlum,

✠ Confy.

CONTRA AVARITIAM,

¶ Conſydera q̄ vbi ſunt multę opes,
 ibi etiam multi ſunt qui expendũt eas
 tam conſumẽtiũ, quã ſubtrahentium.
 Nec opulẽtiſſimus quiſq̄ aliud in hoc
 mundo habet præter victũ, quẽ itidẽ
 habes: de quo, admodũ tibi curandũ
 non eſt, ſi modo iactaueris cogitatũ tu-
 um in Domino, & eius curę te penitẽ
 cõmiſeris, qui ñon derelinquit ſperan-
 tes in ſe. Qui em̄ ſic fecit hominem, vt
 alimentis egeat, nõ patietur eũ perire
 neceſſariorũ ſubtractiõẽ: Cũ Dei bo-
 nitas paſſerculos benigne & paſcat &
 veſtiat: hominẽ piũ ſibiq̄ fidẽtem de-
 ſtituet ſcilicet? Præterea neceſſitati
 pauca ſufficiunt: vita brevis eſt, mors
 p̄perat: quid tãto tibi opus eſt viatico?
 quid tantis tibi opus eſt diuitijs? qui-
 bus quo minus fueris onuſtus, eo ex-
 peditiuſ hãc tuã peregrinatiõẽ cõfiti-
 es. Ad cuius metã cũ perueneris, ni-
 hilo peiuſ tecũ actũ erit, quã cũ ditiori-
 bus, qui plus viatici ad eandem viam
 conficiendã ſecũ detulerãt: niſi quod
 aut nihil aut perparũ tibi ſupererit, in
 ipſo

REMEDIA

ipso peregrinationis exitu relin-
 dum. Illis autē locupletissimi thesauri
 ad tam breue iter peragendum frustra
 coaceruati, non sine magna animi an-
 gustia in itineris meta relinquēdi erūt.

Consydera o auare, quibus tātum
 pecuniarum aceruum parcis, quibus
 tantas opes accumulās, cum quantū li-
 bet laboraueris pro accumulandis bo-
 nis, tamen sicut nudus in mundum ve-
 nisti, ita nud⁹ de mūdo recedes. Inops
 natus es in hac vita, inops recedes de
 hac vita. Si bona huius mundi peritu-
 ra credis, cur peritura tanto amore am-
 plecteris? Facile contemnit omnia, qui
 semper cogitat se esse moriturum. In
 mortis articulo omnia bona tempora-
 lia relinques, & solummodo ad distri-
 cti iudicis iudiciū bona & mala opera
 tecum deferēs, vbi omnia bona spiritu-
 alia per te facta perdes, si ihs parui ha-
 bitis, totus in hac vita fueris propēsus
 bonistēporalibus. Tua in tres partes
 tunc diuidentur, corpus dabitur ver-
 mibus, anima dæmonibus, bona tem-
 poralia

103.

CONTRA AVARITIAM

poralia hæredibus aut ingratīs aut prodigis. Itaq; fatius esset iuxta consiliū cuiusdā sancti viri, superfluas & exūdantes opes pauperibus erogando, in cœlum quo ire vis, præmittere more heroum gentilium, qui sarcinulas & impedimenta eo præmittunt, quo diuersuri sunt: quam post mortē tuam nihil tibi profuturas, ignotis prædam relinquere. O quæ stultitia, ibi thesaurum tuū relinquere, vnde exiturus es, & eo non præmittere quo iturus.

Consydera q; Deus cœlestis paterfamilias ordines ministeriaq; famulorum terrenæ domus dispertiēs, hos vt regant, illos vero statuit vt ab alijs regantur. Istos iubet vt necessaria cæteris præbeant, illos aut vt accepta ab alijs sumant, At cum tu eorum quæ vltra moderatū vsū tibi redundant, dispēsator sis positus, putasne impune tibi licere ea retinere, quæ tanquā aliena a cœlesti domino dispensanda suscepiisti? Esurientiū enim (inquit Ambrosius) panis est, quem tu detines, & nudorū

R' E M E D I A

dorum vestimentum, quod tu reclu-
dis, & miserorum redemptio est & ab-
solutio, peccunia quam in terra fodis.
Tantorun ergo scias te inuadere bona
quantis possis præstare quod vales.

✎ Considera quam misericordiæ ho-
stiam Deo tibi omnia dāti reddis, si eū
in suis pauperibus nō pascis. Quicqd
em̄ vni ex minimis pauperibus fecisti
CHRISTO fecisti, vicissim quod vni
non fecisti CHRISTO non fecisti, cū
eaquæ multis prodesse poterant, inuti-
liter seruas.

☞ Considera q̄ bona, quæ a Deo in
hoc mundo tibi data sunt, calamitatis
sunt solatia, non aut̄ retributionis præ-
mia. Itaq̄ caue, ne dum omnia provo-
to tibi suppetant, eorum omniū dator
rem quærere negligas, nē in ijs quæ dā-
tur animum figas, ne peregrinationē
propatria diligas, ne subsidia itineris,
in obstacula peruentiōis vertas, ne no-
cturno lunę lumine delectatus, clarita-
tem diurni solis videre refugas, tan-
demq̄ fauorē vitę transeuntis, in mor-
tis

109
CONTRA AVARITIAM
tis perpetue occasionem vertas.

¶ Methodus uitandi Auaritiã.

SI opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidẽ in ijs que vere sunt hominis, nihilo pl⁹ habent reges, quam tu pauper. Viues vt ipsi (tamen si nõ tam laute) vsq; ad mortem, que forsan hodie aut propediẽ ex improviso aderit, quo tempore quid profuerint diuitiã, quibus tunc opus non erit?

¶ Viue præfenti conditione contentus, memor q; (vt ait Hieronymus) Satis diues est, qui pane non indiget, satis potens, qui seruire non cogitur. Ad hæc necessitati pauca sufficiũt, & vita nostra breuis est, quo strictius eã transegeris, eo felicius.

¶ Habens alimenta & quibus tegaris, ijs contentus esto. Non dico, quib⁹ orneris. Seruus em̃ Dei (inquit Chrysostomus) non debet habere vestimentum ad decorem visionis, nec ad molitiam seu delectationem carnis, sed ad
O tegumẽ

REMEDIA

regumentum nuditatis.

Quere primum regnū Dei & iustitiam eius, & omnia corpori tuo necessaria adjicientur tibi. Deus cōm, qui libenter vult tibi dare cœlestia & magna, non negabit tibi minima & terrena. A quo si minima non speras, quomodo maxima sperare poteris?

Paupertas virtus non est, sed paupertatis amor, per cuius amorē, CHRISTO qui propter nos omnia reliquit, pauperes voluntarie & libenter cōformantur, nec non pauperes necessarie & patienter, qui diuitias non habitas tanquam habitas cōtemnūt, necassariam paupertatem, per patientiam faciunt voluntariam. Dum pauperes p paupertatem CHRISTO conformantur, diuites per elemosynā CHRISTO reformantur. Quia non solū pauperes pastores pauperem CHRISTVM cū paupere MARIA in paupere lecco inuenerunt, sed etiam diuites reges, idq; duntaxat per elemosynā & munerum oblationem. Itaq; quisquis es
cuisq;

105
CONTRA AVARITIAM

petunt facultates, pauperibus propter
CHRISTVM libenter eleemosynam
erogabis. quod enim ihs fecisti CHRIS-
TO fecisti.

C Illud solum tuū reputa, & in coelis
vbi patriam tuam habes, tibi reserua-
tum quod pauperibus erogaueris. Si
em̄ in hac alienigena terra thesaurum
tuum collocaueris, nihil est quod spe-
res accipere in caelis, vbi nihil habeas
repositū. Non em̄ sunt hominis dicen-
da bona, quæ secum deferre nō potest
quæ perdit inuitus. Spiritualia autem
bona, vere bona sunt, quæ ne in mor-
te quidem animam deserūt, nec amit-
ti possunt nisi te volente.

C Caue temere profundas tuas fa-
cultates, ne vel turpiter egeas, vel tur-
plus rem pares. Quin potius sic viere
tuo, vt alieno non egeas, ita rationabi-
liter tua tene, ut aliena non ambias.

C Efficacissimum auaritiæ remediū
est, pauperibus omnia relinquere, &
sub sancto praelati regimine & prou-
sione viuere, & in nullo sui iuris esse,

O ij sicut in

LIBERALITAS

sicut in primitiua ecclesia fideles sub
Apostolis erant, Sed hoc cōsiliū est, nō
(preceptū.

DE LIBERALI- TATE.

Liberalitas ē virt⁹ dispēnsādi diuiti-
as in vsus bonos, sibi suisq; & alijs

Hæc virtus sibi temperat ab illicito
lucro, a rapina, furto, vsura, & sic de
alijs, alioqui enim eleemosyna illa ocu-
lis redemptoris non placeret, quæ ex
illicitis & iniustitia cōgeritur, quæ vni
iniuste adimit, quod alteri sub specie
recti exhibetur, sed quæ de rebus a iur-
sto possessore datis, aut bene & iuste
acquisitis impenditur. Augustinus.
Vis esse optimus mercator, prudens
mercenarius, da quod non potes reti-
nere, vt cōsequaris quod nō possis amit-
tere, da modicū, vt cōsequaris cētuplū, da
rē periturā, vt consequaris eternā. Sed
cui dabis? Da indigenti (inquit Chry-
sostomus) & non saltanti, vt non cum
tuis eleemosynis animā tuā perdas, et
illius cui das.

Metho

¶ Methodus faciendi eleemſynam.

Libera cui virius in dando ritē videbit

*Cui, quid, cur, quātū, quo tēpore, quoue loco det
De proprio, letus, non improperans, neq; tardās.*

¶ Indigenti danda est eleemoſyna
& facienda liberalitas, non meretrici
aut hiſtrioni. Hieronymus, Pars ſacri
legij eſt, rem pauperum dare non pau
peribus.

¶ Quod indigenti vtile ſit, non quo
iſe perdatur & lædaſ, in corpore aut
✠ Propter Deū, & pauperis (anima,
inopiā releuādā: non propter aucupā
dam humanam gloriam.

¶ Non modū excedendo: ita vt nec
danti nec accipienti magnitudo noce
at. Dātī em̄ noceret, ſi eſſet alijs magis
obnoxius, cui propterea dare aut ſa
tisfacere nō poſſet: veluti ſibi, vxori,
liberis, cōgnatis, creditoribus. Accipi
enti etiam noceret, ſi male vteretur, ſi
propterea ebrietati & crapulæ indul
geret aut otio.

LIBERALITAS

Tempestiue dāda est pauperi eleemosyna, nō expectādo quoad usq; pauper moriat̄ fame, dū nō ampli⁹ possūmus eū liberare. Itaq; etiā p̄uenire debemus petitionē pauperis: quia quic cito dat, bis dat. Prouerb. xxx. Ne dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi, cū statim possis dare. Pr̄terea omni tempore eleemosynis vacandū est, & maxime diebus festis vt dies illi magis sanctificentur.

Quo loco **I**n secreto loco, si fieri possit: vt nesciat sinistra, quid faciat dextera, aut saltem in loco honesto.

Depprio. **I**nicq; ablata per vsurā, furtū, rapi-
nā, aut extortionē, debēt restitui veris dominis si fieri potest, non aut erogari pauperibus. Isidorus, Nihil proficis si alterū inde reficis, vnde alijs iniuriam facis. Augustinus, Aliqui in hoc se iustificari existimant, q̄ de substātia pauperū exiguā eleemosynā faciāt, & de eo quod a pluribus abstulerunt, vni quicquā minimū largiūtur. Cibāt vn⁹, vnde plures esuriūt, & de multorū spo-
lijs vi-

LIBERALITAS

hīs vix pauci teguntur. Nō talem eleemosynam Deus querit: nec vult pietatem vni, de alterius crudelitate prestari: nec violenter aliquid alicui auferri, quod misericorditer alteri exhibeat ur.

Illā eleemosynā Deus cōprobat, quę de iustis laboribus ministratur, Qui em̄ immolat sacrificiū de substātia pauperis, quasi qui victimat filiū in cōspectu patris. Quid aut̄ esse intollerabilius potest, quā mors filij ante oculos patris?

Qd̄ si iniurę ablatas veris dominis restitui nō possunt, pauperibus eroganda sunt. Sicut & meretrix de eo quod a iusto possessore accepit, eleemosynā facit.

Eleemosyna ex animo (re pōt. *Letus,*) dāda est, nō aut̄ ex coactiōe, nec ad euitādā molestiā pauperis importune stipē quæritantis. Hilarē em̄ datorem diligit Deus. Augustinus, In iudicio cordis considerāda est eleemosynā tribuentis: nec iam cōsiderādū est quātū, sed qua mēte, qua affectiōe, dat quod

Omnia quę habent homines (pōt. ea ipsis a Deo sunt benignissime data,

O iij quæ

LIBERALITAS

quæ sicut nobis nō exprobrat, sic neq; nos exprobrare debemus, si de alijs quicquā pauperibus erogauerimus.

Agnoscere em̄ debent ditissimi quicq;, se a cœlesti patrefamilias dispensatores esse positos bonorū tēporaliū, quibus ultra moderatū vsum redūdāt. In quibus distribuendis tāto se debēt prestare humiliores, quāto magis aliena esse intelligūt quæ dispensant. Cūq; in illorum ministerio, quibus accepta largiuntur, cōstitutos se esse considerāt, nequaquā materiā superbiendi sibi relicta putāt: quin potius timendī, ne sibi cōmissa indigne distribuāt: ne quædā præbeant, quibus nulla impendere debuerant: ne nulla, quibus quædam, ne multa, quibus pauca: ne pauca distribuāt, quibus multa largiri debuerant: ne præcipitatione, id quod distribuunt inutiliter spargāt, ne distribuendi tarditate petentes crucient.

✎ Cum das aliquid pauperi in elemosynam, nō debes spectare id tibi ab eo reddi: alioqui mutuū esset, nō elemosyna

DE PECCATO LVXVRIAE
mosyna, sed spera id tibi reddēdū a do
mīno, a quo centuplū accipies, & vitā
æternā possidebis. Potes tamen a pau
pere sperare orationem.

DE LVXVRIA.

LVxuria est libidinosa voluptatis
inordinatus appetitus.

Cuius septem sunt species.

*Luxurie species numero sex dixeris esse.
Si meretrix nec nupta viro violabitur, esto
Fornice deductum, si virgo, dicitur stuprum,
Nupta viro, per adulterium, consanguinitate
Iuncta, per incestum, monialem qui violabit
Sacrilagus, præter naturam, fit Sodomita,
Excedensq; modū coniunx cū coniuge, peccat.*

Fornicatio, est concubitus natura
lis soluti cum soluta.

Stuprum, quo mulier virgo extra
matrimonium defloratur.

Adulterium, illicitus concubitus,
quo conjugalis thorus violatur

Incestus, quo inter consanguineos
seu affines carnalis fit cōmissio absq;

O v dispensa.

DE PECCATO

dispensatione matrimoniali,

☞ Sacrilegiū, illicitus cōcubit⁹, quo sancti monialis diuino cultui dicata violatur: aut si sacerdos qui ad castitatem sanctificatus est, fornicetur.

☞ Sodomia, qua cōtra naturā venerea exercentur, quod peccatū est omnium longe grauissimū & periculosissimum: utpote in quo violatur ordo nature, quę generationē & prolem intendit: in hoc autē sequi non potest.

☞ Excessus coniugalis, quo inter virū & vxorem exceditur secundū solas circūstātiās: utpote ex immoderata concupiscentiā: atq; etiā tempore, loco, aliisue circūstantiis indebitis.

☞ Causæ Luxuriæ.

Colloquium, visus muliebris, & oscula, tactus,
Sermoq; lasciuus, lasciuq; pagina, potus
Atq; cibus nimius, veneris meditatio, longa
Otia, lasciuq; frequens conuictus amici,
Sæpe pudicitiam iuuenum expugnare videntur.

☞ Fornicatio & aliæ luxuriæ species peccata sunt mortalia sub hoc peccato contenta.

Sub hoc

Sub hoc peccato etiam continetur omnis consensus in delectationem luxuriae circa obiectum sibi vetitum, siue sit in colloquutione cum mulieribus, in aspectu & tactu impudico, osculis & carionibus impuditis, aut authorum lectione nimis lasciuia, in cogitatione morosa & delectabili rerum venerearum: quae omnia plerumque causa sunt & prima fomenta operationis carnalis. Ideoque etiam de his est confitendum:

¶ Methodus detestandi Luxuriam.

Consydera extremam vilitatem & corruptionem earum mulierum, quae amantur carnaliter. Gregorius, Si caro pulchra concupiscitur, pensetur quod sit ex animis, & intelligetur quid amatur. Isidorus, Nihil sic ad edomandum desiderium carnalium appetituum valet, quam ut unusquisque id quod viuum diligit quale sit mortuum penset. Chrysostomus, Quid si diligenter consideres, quae sunt quae intra illam cutem regantur, quae
intra

RE MEDIA

intra nares, quæ intra fauces & ventrē
 & si quæ tibi formosa vident, pateāt,
 nihil aliud nisi sepulchrū dealbatū pro-
 nūtiabis esse istā corporis pulchritudi-
 nē: quæ foris quidē hominibus appa-
 ret decora, intus autē plena est sordibus
 & immūditijs. Tu deinde si in vestimē-
 to videas phlegmata vel sputamenta,
 horrescis, & extremis saltē digitis ea
 cōtingere refugis, sed & aspectu retor-
 ques, & quomodo cellaria ipsa & hor-
 rea phlegmatis diligis, & cōcupiscis?

Cōsydera quod quāto magis volupta-
 tibus indulseris, & animū tuū hīs volu-
 eris explere, tāto minus expleberis &
 satiaberis. Voluptas em̄ hęc famē, nō
 satietatē generat. Et amor mulieris ad
 virū infatibilis est, semperq; extinc-
 tū reaccēditur. & post copiā rursus inops
 est, animūq; virilē effœminat, & exce-
 pta passioe quā sustinet, aliud cogitare

Cōsydera quod brevis ē vo- (nō sinit
 luptas fornicatiōis, & perpetua pœna
 fornicatoris, Gregorius, Momētaneū
 est quod delectat, æternum vero quod
 cruciat

CONTRA LVXVRIAM

cruciat. O quā iniqua permutatio, pro turpissima breuissimaq; vnius horule voluptateī hac vita multo dulcius prae stātiusq; animi gaudiū perdere, & in futura gaudijs fraudari perennibus: in super nunquam finie n dos dolores tā breui delectatiuncula m ercari.

¶ CONSYDERA quam immunda, quā spurca, quā quouis homine indigna sit ea voluptas, quæ tēplū Dei vi uū, id est corpus humanū quod Christus preciosissimo suo sanguine sibi cōsecrauit, indignis modis pfanat & pol

¶ Consydera quā eadē sit mo- (luit. mētanea, quā in syncera, quam semper plus aloes quā mellis habēs, quāta mala secū aduehat. In primis famā thesaurum pretiosissimū eripit: nullū em̄ vitiū apud homines peius audit, quam libido. Vires corporis eneruat, hominis pulchritudinē interimit: valetudinē vehemēter offendit, morbos innumerabiles parit, eosq; foedos: inuentæ florem ante diem deuenustat, immaturam senectutem accelerat, & hominis vitam

REMEDIA

vitam abbreviat. Et idcirco qui casti-
 tatem obseruant, diutius conseruant
 in vita: eunuchi em̄ diutius viuūt, pas-
 seres aut̄ propter nimiam libidinē parū
 viuūt. Præterea ingenij acūmē & per-
 spicacitatē obtūdit & obnubilat. Cum
 em̄ homini Deus nihil mente præstā-
 tius dederit: huic diuino muneri nihil
 est tam inimicū, quā voluptas: nec em̄
 libidine domināte temperatiæ locus ē
 nec in voluptatis regno virtus potest
 cōsistere. Absorbetur etiā hominis ra-
 tio per voluptates venereas, intellectus
 desipiscit, & sensus peruertit̄, nec am-
 plius quicquā percipit de ijs quæ Dei
 sunt: quia cæcitas mentis tollit omniū
 fere spiritualium rerū cognitionem.

Consydera, q̄ nullū est tā opimū
 patrimoniū, nullæ tā exuberantes di-
 uitix, nullū tam magnū vectigal, nul-
 lus tam opulētus thesaurus, quē luxu-
 ria nō exhauriat, dilapidet, profundat,
 & prodigat. Vicina em̄ sibi sunt ven-
 ter & genitalia, & vnū alteri submini-
 strat, & ex vicinitate mēbrorū, sequit̄
 cōfoe.

CONTRA LVXVRIAM

confoederatio vitiorū, & promēbrorū
ordine ordo vitiorū eligitur. Ideo qui
eo amore impudico intricatus est, com
messatiōibus, pompos s vestimēris, &
munusculis ad amicas missitandis om
nem suā substāriā prodigat & profun
dat necesse est. Nūquam meretriculæ
sudariolis, annulis, fasciolis, odoramē
tis, aut alijs similibus munusculis sati
antur. Ipsa munuscula, plusquā a ma
tores ipsos eorū datores adamant. Cu
ius rei prodigus ille Evangelicus exē
plo nobis esse poterit.

¶ Consydera quātā scelerū turbam
libidinis admīssa voluptas soleat addu
cere: quæ ipsam, tāquā vmbra corpus
cōcomitari solēt. Est alijs vitijs fortasse
nonnulla cū quibusdā virtutis societas
libidini aut nulla prorsus: sed cū maxi
mis plurimisq; peccatis semp copula

¶ Quisquis es, qui haectenus (ta est.
virginitatē Deo tuo seruasti illibatam
scias virginitatē coniugio præeminere
& virgines iā ex hac vita vitā icipere ā
gelicā, & per virginitatē peculiariter
sanctis

REMEDIA

sanctis angelis assimilari In carne em̄
 præter carnē viuere, est plus angelicū
 quā humanū. Differūt quidē inter se
 pudicus homo & angelus, sed felicitate,
 nō virtute, & si huius castitas felicior,
 illius tamē fortior esse cognoscitur.
 Sola est virginitas, quæ in hoc mortalitatis
 & loco & tēpore statū quēdā immortalis
 gloriæ repræsentat: sola inter nuptiarū
 solēnia morē beatæ illius vēdicat
 regiōis, in qua neq; nubent, neq; nubent,
 præbens quodammodo terris cœlestis
 iā illius cōuersatiōis experiētiam,
 per quā in cœlo datur aureola & certū
 præmiū solis virginibus peculiariter:
 de quib⁹ scribitur Apocalypsis xiiii
 Hi sunt, qui cū mulieribus nō sunt
 inquinati, virgines em̄ sunt: hi sequūtur
 agnū quocūq; ierit. Imitātur virgines
 Christū: quia sicut hic fuit virgo,
 ita & illi virginitatē custodiūt: & quia
 in præsentī seculo præ ceteris sequunt
 eū, ideo in futuro eidē familiarius ad
 hærebūt, & cū Christo in perpetuum
 præ cūctis fidelibus etiā de incorrupti
 one

112

CONTRA LUXURIAM

one carnis gaudebūt, ad quorum præmia ceteri electi assurgere nō poterūt: tametsi per charitatem in illorū cellitudine leti erūt, ihs applaudēt, & congratulabuntur.

¶ Cōsidera quā honesta sit, quā florida, quā amœna, & quā Deo accepta corporis & animi puritas: quę hominē sanctis angelis facit valde familiarem & spiritus sancti capacem. Etem nullo profus vitiū adeo refugit Dei ille spiritus puritatis amator, quā luxurię immūditia, nusquā libētius requiescit, quā in mentibus virgineis. Vnde filius Dei virginitatē adeo dilexit & honoravit, vt nō de coniugata corrupta, sed de immaculata virgine MARIA nasci voluerit.

¶ Quisquis es peccatorū carnis conscius, saltem post naufragiū mare metuas, & perditiois tuę discrimina cognita perhorrescas: & qui accepta naturę bona seruare noluisti integra, saltem scissa refartias: & ad dñm post peccata carnis rediens, tanto ardētio-
P te in bo

REMEDIA

te in bonis operibus exhibe, quāto ex
 tuis peccatis damnabiliorem te vidēs.
 Fit em̄ plerunq; (inquit Gregorius)
 Deo gratior amore ardēs vita post cul
 pam, quā securitate torpens innocen
 tia, Itaq; qui pie post perpetrata mala
 seruātus es, ne committas vt improbe
 repetēdo moriaris, fiatq; error nouissi
 mus peior priore.

¶ Si sacerdos es, cōsidera quā indi
 gnū sit, te ad perpetuam castitatē san
 ctificatū eo ipso ore putridā meretricu
 læ carnem deosculari, quo sacratissimū
 illud Christi corpus & consecras & su
 mis: n̄sdem manibus abominādas cō
 trectare sordes, quibus astantibus an
 gelis virgineas illas Christi carnes
 cōtrectas. Quā absurdū in receptione
 tāti sacramenti, idem corpus, eūdemq;
 spiritū cū Deo velle fieri: & per forni
 cationem vnū fieri corpus cū meretrice
 Profecto si fidem rectam haberes, aut
 peccare timeres, aut celebrare cessares

¶ Methodus uitādi Luxuriā.

Quoni

113

CONTRA LVXVRIAM

Quoniam inter omnia Christianorum certamina, sola dura sunt prelia castitatis, ubi quotidiana est pugna, & rara victoria, scitque hostis antiquus maius continentiae quam numerum esse certamen, facile enim abijcit quod heret extrinsecus, intestinum autem bellum periculosius est, difficiliusque evitari potest hostis familiaris, id est carnalis concupiscentia, quae habitat non procul sed prope, non extra sed intra, nam virtus eius in libris eius, & fortitudo illius in umbilico ventris eius. Idcirco ad domandam & restringendam hanc carnalem concupiscentiam, maxima tibi opus est diligentia. Et licet inimicus in te possit excitare tentationis motum, tamen in te est dare aut negare consensum, in te est vinci velis, necne, in hac pugna non desicris inuitus. Sub te est (o homo) appetitus tuus, & tu dominaberis illius, in tua potestate est (si volueris) inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia cooperentur tibi in bonum, tu solummodo ne consenseris, quoties re

RE MEDIA

stiteris, toties coronaberis,

¶ In primis tentationū viriliter resistere principijs. Neq; em̄ culpa p̄dire ad opus permittitur, si intus vbi nascitur extinguitur, q; si in principio viriliter nō resistatur, statim tentatio cōualescit & roboratur, & sepe in tantū, vt nūq; extingui possit aut certe cū magna difficultate, quia (vt ait Gregorius) ex quo luxuria semel mentem alicuius occupauerit, vix eū bona cogitare permittit. Itaq; principijs tentationū viriliter resistendū est, turpes venereaesq; cogitationes expellendo, quia sicut ligna ignem nutriunt, sic cogitationes desideria pascūt, quæ si fuerint bonæ, exardescit ignis charitatis, si vero malæ, ignis cupiditatis. Itaq; tentatus, tentationis tempore debet Deū inuocare & sanctorū suffragia, & dicere deuote, Pater de cœlis Deus, miserere nobis &c. aut alias similes preces.

¶ Omnes sensus corporis & præcipue visum & auditū, diligenter custodi a vanitatibus & mulierum aspectu
aut au-

CONTRA LUXURIAM

449

aut auditu. Nam plerūq; res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso cōspectu animus cōcupiscentiæ gladio cōfoditur. Igitur quoniam vanus mulierū aspectus aut inclinatur, aut saltem mollescere facit corda intuentiū, ideo iuxta Ecclesiastici præceptū, Noli circumspicere in locis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius, auerte faciem tuam a muliere compta, ne circūspicias speciem alienam.

Cum muliere caue solus maneat, Chrysostomus, Tūc maxime diabolus aliquos aggreditur, & grauius tentat cum solos viderit, atq; ab alijs segregatos, quia vbi nō timeatur reprehensor, facilius accedit tentator. Hieronymus Solus cum sola in secreto & absq; arbitris (id est testibus) ne sedeas vnquā, quia omnia mala solitudo persuadet. Nec in præterita castitate cōfidas, quasi diu caste vixeris, inde em̄ senes exarserunt in cōcupiscentia Susannæ, quia videbant eam sapius solam deambulantem in pomario viri sui.

P iij Fuge

R E M E D I A

Fuge mulierū consortia, quia a spe-
 ctus earū, corda virorū intuentium in-
 ficit, auditus earum allicit, loquela in-
 flammāt & tactus inquinat, deniq; a
 planta pedis vsq; ad verticem nō est lo-
 cus in mulieribus, in quo nō sit positus
 laqueus ad capiēdū oculos virorum,
 Gregorius, Qui corpus suum cōtinē-
 tiæ dedicat, habitare cū foeminis nō p̄-
 sumat, nā quādiu calor viuit in corpe
 nemo præsumat ignē cōcupiscētiæ in
 se penitus extinctū esse, Bernardus.
 Cū foemina semper esse, & foeminam
 non agnoscere, hoc ego maius repu-
 to, quā mortuos suscitare, q; ergo quod
 minus est non potes, quod maius est
 quomodo credā tibi? Itaq; in tētatione
 carnis oportet fugere locum & homi-
 nes, quibus ipsa suggeritur tentatio.
Similiē fuge dona, literas, & salu-
 tationes mulierū, quia viscus sunt ad
 retinendū carnalem amorē, & reflatus
 ad excitandū libidinis ardorē iam in
 parte extinctū. Qd̄ si pudicā & sanctā
 diligis foeminā, quā bñ videris cōuet-

DE PECCATO LUXURIAE

sanctē mēte eā diligas, nec eā corporali
frequentēs affectu, memor q̄ paradisi
colonū mulier de possēsiōe sua eiecit.

Occupa cor tuū in scripturis diui-
nis, sanctis meditatiōibus, & bonis o-
peribus corporis. Quia otiosae menti
(inquit Bernardus) maligni spiritus
malas cogitatiōes immittūt, & si quie-
scit opere, inō quiescit malārū cogitati-
onū delectatiōe. Isidorus, Semper ali-
quid operis fac, vt semper te diabolus
inueniat occupatū: quia nisi nos inue-
nerit in aliquibus bonis operibus oc-
cupatos, ipse nos in malis occupabit
operibus, cupiditatis scilicet vel mali

Nunquam verbū inho- (amoris.
nestū audias, aut si audiueris, irasceris
Facile em̄ agitur, quod libenter audi-
tur: & perditae mentes hominum vno
frequenter leuiq̄ sermōe tētant clau-
stra pudicitiae.

Verbū inhonestū caue ex ore tuo
effluat: quia corrūpūt bonos mores al-
loquia praua. Et vanus sermo cito pol-
luit mentē: & quod libenter dicitur, li-

P iij benti

REMEDIA

bentius agitur. Mores hominis lingua pandit: & qualis sermo ostenditur, talis animus approbatur: quoniam ex abundantia cordis os loquitur.

✠ Tibi a cibo & potu tempera. Pudicitia em̄ tuta esse non potest, nisi per abstinētiā: quia dū satietate venter extenditur, aculei libidinis excitātur: & venter mero æstuans facile despumat in libidinē, difficileq; est carniuoraces carni frenum imponere.

✠ Fuge oīanē occasionem. August. Contra libidinis impetū apprehende fugam, si vis obtinere victoriā: nec sit tibi verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.

¶ Cum voluptatis carnalis tibi obrepentatio, imaginare in corde tuo, ac si eam habueris voluptatē, & ea satiatus sis, & hora præterierit, Quia voluptas est quasi somniū noctis transactę, imo etiam contemptibilior: quia dolētem facit cōscientiā perpetrata voluptas, euitata vero letam & securam.

¶ In omni tentatiōe, maxime vero
cum ad

CONTRA LVXVRIAM

146

cum ad libidinem sollicitaris, proponi
to tibi ante oculos tuos angelū tui cu-
stodem, & accusatorem tuum dæmo-
nem, omniū quæ vel facis vel cogitas
assiduos spectatores ac testes: ipsum e-
tiam iudicem Deū criminis tui inspe-
ctorem, cuius oculis omnia patent: &
rem adeo fœdam, vt homuncione præ-
sente eam facere pudeat, nō vereberis
facere coram angelo tui custode, accu-
satore tuo dæmone, & Deo eius futu-
ro iudice?

E Aliorum exemplis temet reprime-
quos cognoueris turpiter & infelicitè
voluptatem hanc esse secutos.

Quando impulsu demonum mēs
ad delectationem fornicationis impel-
lit, diuini iudicij metus & æterni tor-
menta incendiij ante oculos proponan-
tur: quia nimirum omnis pœna graui-
oris supplicij formidine superatur. Si-
cut em̄ clauus clauum expellit, ita sæ-
pe recordatio ardoris gehennæ ardo-
rem excludit luxuriæ,

P v DE

¶ DE CASTITATE.

Castitas, est cōtinentia a venereis

¶ Ea triplex est.

Virginalis, Vidualis. Cōiugalis.

BERNARDVS: Bona est castitas cōiugalis, melior est cōtinentia vidualis, sed optima pudicitia virginalis.

Quanto angelus homine est superior tanto virginitas nuptiis est honorabilior: abstinencia a nuptiis angelorū est imitatio.

¶ DE INVIDIA.

Inuidia, est tristitia de alieno bono.

¶ Cuius duæ sunt species.

Inuidus aduersis gaudet, mœstusq; secundis.

¶ Rami quinque.

Detrahit, est discors, murmurat, odit, obest.

¶ Peccant per inuidiam.

*Gaudium
mali*

¶ Qui ex odio de alterius incommodo, calamitate, aduersitate, afflictione, damno, morte, aut mala valetudine lætā-

DE PECCATO

117

Intantur: aut ex maleuolentia dicunt eosdem ea mala meruisse aut etiã multo maiora.

✚ Qui nō gaudēt de bono alterius, aut nō dolent de malo alterius. Est em̄ cōtra charitatem pximi, quem tenent diligere sicut seipso: cū nemo de proprio bono non gaudeat, & de proprio malo nō doleat.

¶ Qui alteri maleuolūt, aut male pre

✚ Qui dolent & ægre ferūt, (cātur, quod alijs sint diuites, docti, bene famati, pulchri, deuoti, alijs chari, sapientes, bene morati: & si fieri posset vt inuidi ubiq; oculos haberent & omnium felicitates viderent, certe de omnib; successibus torquerentur.

Dolor boni

¶ Qui ad inuidiam tanto magis inflammantur, quanto felicius alteri succ

¶ Qui dolēt, quod in alijs nihil cedit inueniri potest reprehensione dignum

Gregorius Antiquus hostis vnde bonos cernit eniscere ad gloriam, inde pueros per inuidiam rapit ad poenam.

¶ Peccant ex inuidia.

REMEDIA

Detrahtio ¶ Qui clam aut palā, manifeste aut latenter, alteri fallum crimen maleuole intendunt.

¶ Qui peccata aliorū verbis suis adaugent & aggrauant.

¶ Qui aliorū vicia aut peccata non omnibus nota, sine necessitate sufficienti & sine magna causa diuulgāt & ma-

¶ Qui aliorū bene dicta manifestāt aut facta in peiorē partem interpretāt & de alijs male iudicant.

¶ Qui negant virtutes aliquas alijs inesse, cum tñ sciant eos ijs esse virtutibus præditos.

¶ Qui maleuole aliorū virtutes reticent.

Discordia ¶ Qui delatorib. libēter arrigūt aures
¶ Qui ex odio & inuidia nolūt sibi reconciliare proximū iratum.

¶ Qui inter amicos inimicias cōciliant: cuiusmōi homines dū vnam nequitā perpetrāt, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant, & in vno malo innumera peragūt, dū mutuā inter aliquos diuellūt charitatem.

¶ Qui apud aliquem deferūt alteri nomen,

119
CONTRA INVIDIAM

nomen, vt ille odio habeatur, cum homini Christiano parum esse deberet, inimicitias aliorū nō excitare vel augere male loquendo, nisi etiā eas extinguere studeret, bene loquendo.

¶ Qui murmurant contra Deū, q̄ a murmuratio, suos vident aliqua in re beatiores.

¶ Qui ex inuidia existimāt bona esse in alios immerito collata, & q̄ ij sint ijs indigni.

¶ Qui aliorū laudes nō libenter audiūt, sed laudatoribus cōtrād icunt.

¶ Qui oderunt aliquem, q̄ aliqua in re beatior sit. Odium.

¶ Qui cū aliquo inimicitias gerūt, & in suis animis odiū intestinū fouent.

¶ Qui odij causa atq; inuidiæ alteri damnum inferunt, aut alieni damni sunt causa. Damnum.

¶ Methodus detestādi Inuidiā.

¶ Considera q̄ omnes sumus fratres naturales; quibus vnus fuit pater Adam, vna mater Heua. Fratres etiā spirituales, quibus vnus est pater Deus: vna mater, sancta Ecclesia: vn⁹ cōmunis

CONTRA INVIDIAM.

cōmunis omniū frater, IESVS Christus Dei filius. Præterea ad idē creati sumus: nempe vt aliquando paternā hæreditatē (id est cœleste regnū) vna possideamus, vna ibidē æternū cohabitemus, collatemur, cōgratulemur, & quæ erūt singulorū bona, per charitatē omniū fiant. Qd' si fratres sumus in Dño, cohæredes in CHRISTO, eiusdem corporis (id est Ecclesiæ) mēbra eodem redempti sanguine, fidei cōmunes socij, ad eandē gratiā & felicitatem futuræ vitæ vocati: cōgruum certe est fratrē fratri bene velle, bene precari, bene facere: tantū abest, vt in aduersis eius gaudeat, & in secūdis doleat.

☞ Consydera q̄ in cœlis quāto maior est felicitas & glotia in pximo, tātō magis ibi positus, inuidus de ea apud se cruciaretur & affligeretur: sed quia illa maxima erit, ideo de ea in inuido maximus esset dolor. Eā obrē in cœlis a Deo nō constituetur, sed in inferno, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, luctusq; & stridor dē
tiū

REMEDIA

149

tiū, & omnigena in proximo calamitas, quā eidem ibi permanēti inuidere nō poterit, quia in eadē dānatiōe erit.

C Cōsydera, q̄ inuidi similes sunt de monibus, qui ex hominū bene factis dolore affici solent, & superna cœlestiaq̄ hominibus inuidere: nō vt sibi ipsis ea cedant, quæ irreparabiliter amiserūt, sed ne pauperes homines de puluere suscitati illuc ascendāt, vnde ipsi in gloria creati irreparabiliter ceciderūt. Haud secus inuidi virtutem alijs inuidere solent, nō q̄ ad eā acquirēdā incūbere velint: sed quia vellēt omnes esse eque miseros ac ipsi sunt, & in nullo beatiore.

C Consydera, q̄ si alter nō haberet ea bona quæ ipsi inuides, nihilominus ea tu nō haberes: quæ si habet citra tuum dānū, nihil est cur torquearis de eius felicitate.

C Consydera, q̄ omniū bonorū operū proximi tui tu es particeps, si modo sis in gratia: & quāto magis meretur, tanto magis ipse animæ tuæ prodest

Ea

REMEDIA

Est re nō est cur eius virtuti inuideas: sed potius est cur ei cōgratuleris, imo potius tibi ipsi, qui eorum bonorum operum particeps es.

Consydera, quantæ sit infelicitatis & miseræ, vt dū proximus melior red- datur, tu deterior fias: dumq̄ augmē- ta alienæ prosperitatis inspicias, apud te- metipsum anxius afflicti tui cordis pe- ste moriaris: & dū conspecta felicitas affligit, pœna tua te nequiorē reddit. Qd̄ si aliorū bona diligeres, quæ habe- re non potes, ea tua amātis fierēt, quæ in alijs amares, & alieni laboris opera sine tuo labore tua faceres.

Consydera, q̄ inuidia cor vrit, cor- puse xiccat, mentem iugiter sollicitat: nec homini bene esse permittit, aut iu- cūde viuere. Est em̄ sicut vermis natus de ligno, qui lignū de quo egredit, pri- mum incipit rodere. Sic inuidia quæ nascitur ex hominis corde, primum q̄ affligit & lædit, est cor de quo nascitur. Postquā aut̄ inuidiæ putredo cor ho- minis inuidi corruperit, ipsa etiam li- uida

REMEDIA

uida facies ostendit, quam grauiter Inuidiæ uersania animū eius instigauerit
Iustus inuidia nihil est: quia protinus ipsum

Authorem ledit, cor cruciatq; suum.

¶ Consydera, quā sit cōtrariū charitati (quæ Deus est) & bono cōmuni (quod Dei largitas omnibus communiter largitur) aliorū bonis inuidere, & eos odisse, quos Deus creauit, sanguine suo redemit, & diligit, & de quibus spes est, ut ad vitam æternā perueniant, qui forsitan saluabunt, & tu dānaberis: cū Deo æternū gaudebūt in cœlis, & tu forsitā cū dæmonibus æternum cruciaberis in inferis.

¶ Methodus uitādi Inuidiam.

AMplectere humilitatē, fuge matrem inuidiæ superbiā. Superbus em̄, qui nō solū superiorem, sed ne parē quidem pati potest ijs facillimē inuidet, quos aliqua in re beatiores uiderit, hoc timens, ne illis uideri possit inferior.

¶ Nihil amaueris vel concupueris eorum, quæ mundus habet & amat, ut
Q sunt.

CONTRA INVIDIA M.

sunt honores, diuitie, voluptates. Expete tñ cœlestem hereditatē & bona spiritualia, que numerus coheredū nō angustat, que & omnibus vna & singulis tota sunt, que tanto largiora esse ostenduntur, quanto ad hęc percipiētū multitudo magis dilatatur. Tēporalia aut̄ tanto fiunt minora singulis, quanto pluribus fuerint diuisa, & idcirco desyderantis mētē liuor excruciat, quia hoc quod appetit, alter accipiens aut funditus adimit, aut a quantitate restringit. Difficile nanq̄ est vt hoc alteri non inuideat, quod adipisci
Dum animū tuū inuidiē (exoptatitillabit tentatio, eam hac ratione comodissime vinctes, si Deū rogaueris, vt ei bene sit, cui vt inuideres, prius sollicitabat tentatio, si que ei charitatis obsequia exhibere statuas.

Neminem prorsus oderis, amicos tuos in Deo diliges, & inimicos tuos ppter Deū. Qui te adhuc sibi inimicū sic dilexit prior, vt animā suā pro te redimēdo poneret. Vnde & per semetipsum

124

CONTRA INVIDIAM

ipsum dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos.

CIniquū hominē non magis oderis, quam fidelis medicus odit egrotum, eius vitio tantū sis inimicus. Gregori. Inimicos Dei perfecto odio odisse, est, & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare, mores prauorum premere, vitę prodesse.

Quod ab alio tibi non vis fieri, vide ne tu alteri id facias, sed quę vis ut faciant tibi homines, ita & tu fac illis. Per illud malitia compescitur, ut malū quod pati non vis, alteri nō faciens, cesses a nocendi opere. Per hoc benignitas præcipit, ut bonū quod tibi ab alio fieri expectas alteri impendens, erga utilitatē proximi te exerceas ex benignitate. Caue autē sic tecū cogitaueris. Quid mihi rei cū isto? Ignotus est, alienus est, nihil vnquā de me benemeritus est, lesit aliquando, nūquam profuit. Tantum memineris, quo merito tanta tibi præstiterit **CHRISTVS**, qui suā in te beneficentiā non in se (bo-

Q ij

norū

CONTRA INVIDIAM.

norum em̄ tuorū non indiget) sed in proximo tuo rependi voluit. Tantum vide, quibus ille egeat, & qd tu possis. ¶ In secundis & aduersis aliorū aliē nō te geras, quā si tibi h̄psi accidissent. Si alijs secunda euenerint, perinde atq; si tibi euenissent, eorū gratulare felicitati. Si aduersa: flebis cū flentibus, memor idē tibi posse cōtingere, quod & ipsis. In vna em̄ ecclesia, tanquam in vno corpore, membra ita simul gaudere, simul mœrere, & se mutuo iuuare debent, vt quicquid vni acciderit, omnibus acciderit.

DE CHARITATE.

CHARITAS est dilectio, qua diligitur Deus, ppter se, & proximus propter Deum. ¶ Caritas Dei & proximi, propria est & specialis virtus piorū atq; sanctorū, cum cæterę virtutes & bonis & malis possint esse cōmunes: sine qua nullū bonū adest, imo in vanum & frustra habentur cetera bona, saltem quantū ad salutē eternā cōsequendā: si autē adsit, habentur cetera bona

1722
REMEDIA

bona. Vt em̄ multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viroris ramus boni operis, nisi manauerit e radice charitatis. De qua plenius in epitome præceptorum dictum est.

Effectus charitatis:

Chara Dei fratrisq; sui delectatio gaudet.
Fruētibus alterius patientijsq; benignaq; nulli
Ac mala, nil prae faciens, non ambitiosa:
Non inflata, procaxue, non inuida, nec sua querēs:
Congaudens vero, prauum non cogitat, imo
Omnia fert, credit, sperat, non excidit vnquam:
Crimina cuncta operit: virtutes perficit omnes.

DE GULA.

GULA est vorax edacitas, naturæ finibus non contenta.

Cuius octo sunt species:

Præ, cupida, crebro, laute nimis, & studiose
Sumo cibos, delector eis, vetitis quoq; vescor.

Peccant per Gulam:

Q iij

Qui

CONTRA GVLAM,

Pro **¶** Qui comedunt cōtra cōsuetudinē
vel cōstitutiōm sanctæ Ecclesiæ, ante
horam debitā, præsertim in ieiunio,
aut primo mane ante dictas præcatio-
nes sibi iniūctas, aut diebus festis an-
te auditum sacrum,

Capide **¶** Qui nimis auide edunt, & cibos
non satis māsos præ voracitate degluti-

Crebro **¶** Qui sæpius edunt quam de-
beant, aut quā natura patiatur,

¶ Qui abliq; excusatione sufficienti,
ieiunia ab ecclesia indicta nō obseruāt.

¶ Qui delicatos cibos aut potus sibi
apparari curant, supra statum & facul-
tates, aut plus quā deceat.

¶ Qui cibis apposis nō cōtenti lau-
tius epulari vellēt si possent, ea sola cau-
sa, vt suis voluptatibus perfruerentur.

¶ Qui vt suæ voluptati tantū indul-
geant, vinū merū aut nō satis aqua di-
lutū bibūt, in pñiciē corporis & animi.

¶ Qui nimio cibo se ingurgitāt, aut
vino pfustore se obruūt, Vnde sequit̃
cruditas, ebrietas, & alia mala de qui-
bus mox dicemus,

Qui diueta

¶ Qui diuersitatem ciborū exquirūt studiose
 varietatem saporū affectāt, nimiū ex-
 quisitas & studiose apparatus epulas
 appetunt.

¶ Qui cōtemnūt sufficientiā, & su-
 perfluitatem desyderāt, & in varijs fer-
 culis & lautis cibarijs suū ponunt de-
 syderiū, relicto diuinorū cogitatu, &
 eorū adquæ facienda obstricti sunt.

¶ Qui in cibis voluptatem nimiam *Nimia De*
 capiunt, & ventrē quasi Deum suum *lectatio*
 constituunt.

¶ Qui edunt nociua, aut sibi nocere *Esus Ve*
 solita: siue in anima, vt Adam & He- *titorum*
 ua, siue in corpore vt qui contra fide-
 liū medicorū mādata aliqd comedūt.

¶ Qui carnes comedūt aut lactaria,
 ijs diebus quibus ab ijs abstinendum
 sanxit Ecclesia.

¶ Filix Gulæ.

*Sensus hebes, crudum corpus, scurrile, proteruum,
 Lingua loquax, somnus, nausea, fœda venus.*

Peccant ex Gula:

¶ Qui præ crapula, ita mentis oculo- *Sensus*
 rum *Hebetudo*

Q iij

DE PECCATO

rū & aliorū sensuū acumen subuertūt & hebetant, vt a cōmessatione nec orare, nec aliud opus studiosum debitū facere possint. Pinguis em̄ venter nō gignit sensum tenuem.

Cruditās. ¶ Qui ex nimia crapula in languorem aut morbum incidunt.

Scurrilitās. ¶ Qui impudenti corporis & membrorū gestu, incompositaq; gesticulatione alios ad risum prouocant.

Proteruitia. ¶ Qui ex crapula a mente alieni irascuntur, minantur, lædūt, aut turpiora multo designant.

Loquacitas. ¶ Qui cibo & potu onerati, inconsiderate & temere loquuntur, euomūtq; detractiōes, turpia v̄ba aut blasphemias.

Somnolentia. ¶ Qui ex nimia cibi & potus ingluuie, naturā ita corrūpunt & suffocant, vt somno profusiore sit opus ad exhalandam crapulam.

Nausea. ¶ Qui ex gulæ vitio nauseāt, singultūt, ructant, foetidum anhelitum habent, aut in libidinofam immunditiam labuntur.

Me-

Methodus detestãdi Gulam;

CONSYDERA, q̄ peccatũ Gule mors intrauit in omne genus humanũ: vnde ea tibi prima pugna est quam te oportet deuincere, & quãto minus superata fuerit, tãto validiora sunt cætera vitia contra te, & tu debilior cõtra ea, Gulam nisi prius restrinxeris, cætera vitia restringere nõ poteris: a gula tibi inchoandũ est, si cætera vitia velis superare: illa nisi prius refrenetur, frustra cõtra alia vitia laboratur, Tunc em̄ hostes q̄ extra nos sunt, a nõbis fortius superantur, quando prius quæ intra nos sunt vitia, extingunt. Frustra foris agit bellũ, qui intus habet periculũ, vnde & Saluatorẽ nostrũ Diabolus primum de gula tentauit, quasi a ianua aliorum vitiorum.

Consydera CHRISTI singularem abstinentiã qui in desertum veniens, ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, nihil interim manducans: vt per ieiuniũ carnem innocẽtem pro nobis maceraret, exemplũq̄

Qv fide-

R E M E D I A

fidelibus daret, se se offerēdi Deo per
ieiuniū. Qui quidem postea esuriūt.

Si ille qui dat escam omni carni, & per
quem ne volatilia quidem cœli esuri-
unt, pro te ieiunans esuriūt, quanto ma-
gis pro te ieiunare deberes? Qualis
Christianus es qui Christo esuriēte tu
crapularis? & pro salute tua famē su-
stinate, tu pro peccatis tuis ieiunare
recusas,

✚ Cōsydera quā amaro potu rex re-
gum & dominus dominantium **I E S V S**
Christus, a crudelissimis Iudæis pota-
tus fuerit in cruce: dum ppter nimium
laborem & sanguinis in pretium anima-
rum nostrarum effusi emanationem, intus
desiccatus, arefactus, & adustus totus
supramodum sitiret. In qua vehemētis-
sima siti, acetum cum felle mixtum in spo-
gia arundini superimposita crudelissi-
mi Iudei domino Deo nostro porrexe-
runt. O quam amarum poculum, in quali
vasculo ei ppinatum est, quod dat terrę plu-
uiam, eamque germinare facit? Si ad me-
tem reduceres o Christiane, acetum cum
felle

CONTRA GVLAM.

125

felle mixtum CHRISTO propinatū,
 in cibo & potu quātumcūq; vili sapor
 rem inuenires : propter Christum felle
 & aceto potatū, sensualitati tuę resiste
 res. Qualiter tollis crucē tuā & Chri
 stum sequeris : cū is felle & aceto ī cru
 ce pro te potatus fuerit, gulæ autē tuę
 pretiosa vina & magnifici ciborū appa
 ratus nō satis faciunt? Non est cibus
 adeo aridus (inquit Bernardus) qui
 nō efficiatur sapidus, si illius aceti qđ
 ppinatū est, cōdimēto fuerit tēperatus
 ¶ Cōsidera, qđ Apostolos suos quos
 tenerrime diligebat, in præsentia sua
 spicas auellere, & manibus fricare per
 mittebat Christus, & tali pabulo more
 animalium sustentari : cum miraculose
 potuisset ipsis cibos creare, aut iā crea
 tos multiplicare : sed tñ exemplū absti
 nentiæ nobis relinquens, eos voluit in
 abstinentia exercere, vt eorū exemplo
 pōmpā mundi cōtemnendā ostende
 ret, sumptuosa cibaria & saporosa a no
 bis arceret, & gulæ voracitatē eiusq;
 insatiabilē appetitū ī nobis euacuaret.

Cō.

RE MEDIA

Confydera multorū sanctorū ab-
 stinentiam, qui in eremū profecti care-
 nem suā ppter Christum crucifixerūt
 cum passionibus & concupiscentijs.

Confydera, q̄ multi pauperes pa-
 nem & aquā sibi ad delicias reputant,
 nec tñ ea ad satietatē habere possunt:
 & tūc videbis, quam benignus erga te
 fuerit is, qui pro te esurijt, & aceto mix-
 to cum felle potatus est: quod ad hęc
 aliquid tibi adiecerit.

Confydera, quam indignum sit &
 nefariū, illud idem os (quo sacratissi-
 mū Christi corpus saepe, aut saltem se-
 mel in anno sumis) instrumentū fieri
 gulæ, detractiōis, blasphemix, & alio,
 rum pluriū peccatorū: vt eodem ostio
 & vitā aliquando introducas, & mul-
 to saepius mortē: eodemq; quotidie vo-
 luptuosos cibos & foedissimas crapu-
 las auidius deuores, quā pretiosissimū
 illum angelorū panē aliquādo sumas:
 & quod ad benedicendū Domino ti-
 bi datum est, in nequitix & omnis pec-
 cati instrumentū cōuertas, & in obsta-
 culū

126
CONTRA GVLAM.

culum peruentionis ad patriam, quod tibi datum est ad acquirendam æternam gloriam.

Consydera, q̄ voluptas linguæ vix duorū habet latitudinē digitorum: & huic tam modicæ parti, tam breui delectationi, aer, terra, mare vix sufficiūt? Hinc pauperes spoliantur, & rapinæ fiunt, vt fames pauperū trāseat in delicias tam modicæ vnius homunculi particulæ. Quā miserū vt momentanea tā modicæ particulæ delectatiuncula, & animam & corpus etiā ipsum a cœlesti gloria arceat, & in æternam miseriam detrudat.

Consydera, q̄ dum vis saluare corpus, nec cōmittere, vt vlla re egeat, tūc temporis ipsum in extremam inopiā & egestatem detrudis: quia & ipsum & eius, añimā in æternam deducis dā natiōm vbi egestas est & inopia omnium rerū, præterquā miseriarū. Næ tu homo es iudicij valde præposteri, qui corpus quod vermes in sepulchro mox deuoraturi sūt, cibis delicatis impinguas

R E M E D I A

pinguas: animã vero tuam bonis opibus impinguare renuis, quæ ad Dei tribunal mox præsentabitur iudicãda quam si hic bonorum operum fructu non impinguaueris: quantumcunq; pinguis sit venter, ea mittetur in gehēnam ignis. Quæ sic neglecta, ne corp⁹ quidem saluare poteris: nō tamen anima pro corpore, sed corpus p̄ anima factum est. Qui quod primū est negligis, & quod posterius est extollis: utrunq; corrumpis, & tuo te iugulas gladio. Quia carnem (quæ tibi in adiutorium data est, ut ea utaris ad omne op⁹ bonum) tibi in ruina & laqueū cōuertis. Si vero ordinem seruaueris, curauerisq; quod primū est, etiam si negligas quod est secundum, p̄ primi salutem saluabis & secundum. Quia si post mortem tuam anima tua beata sit, in finali iudicio corpus tuum ipsi rurs⁹ copulatum, resurget gloriosum. Si autē damnata erit anima tua (quod omē auertat Deus) corpus tuum miserimæ animæ suæ infelici vinculo rursus colligatum

CONTRA GVLAM

127

ligatum, ipsi in tormentis poenalibus sociabitur: vt quæ hic socia fuerunt in vitijs, ibi etiam sint socia in tormentis.

Consydera quã cito gulæ delectatio pertransit, quam breuiter durat, & quod transacta sic est quasi nunq̃ fuerit, & relinquit post se vestigia remordentis cõscientiæ, poenitudinis, cõfussionis, & timorem æternæ dånatiõis, sibi debitæ: & in morte de temporarijs gaudijs in dolores poenasq̃ æternas animã deducit. Breue em̃ est quod delectat, æternum aut̃ quod cruciat: voluptas modica, poena aut̃ infinita. Sicut vicissim resistēdo tētationi, passio modica, gloria perpetua. Gregorius: Vñ caro ad tempus suauiter viuit, inde spiritus in æternũ cruciatur: & q̃ plus caro punitur in hac vita, tanto plus gaudebit infurura.

Consydera, q̃ qui in huius seculi prandio siliquis porcorum se exaturauerit, & ad patriam tendētes stabulũ p̃ domo dilexerint, ad coelestẽ cœnã nõ peruenient vnquam: sed ij tantum qui

R E M E D I A

qui in huius seculi prædicio a voluptatibus abstinuerint, & æternæ cœnæ se reseruauerint. Nemo enim potest & hic cum mundo & illic cū Christo gaudere, præsentibus & futuris bonis frui vt hic ventrem, illic mentem impleat vt de delicijs ad delicias transeat. Nam qui temporalia maluerit, carebit æternis, qui corporalia præposuerit, priuabitur spiritualibus, qui terrena prætulerit, cœlestia non habebit. Vnde Lazarus qui receperat malū in vita sua, deportatus est ab angelis in sinū Abrahæ. Diues autē ille epulo, purpuratus, pinguis & nitidus, qui epulabatur quoti die splendide, mortuus & sepultus, in infernū est detrusus. Idem em̄ non habet præmiū, fames & ingluuies, voluptas & continētia, quia in morte, miserie delicijs, & delicię miseris cōmutāt.

➤ Considera quanto satius est, superfluos cibos & potus pauperibus erogādo tibi in æternā retributiōem reseruare, quā in animi & corporis perniciem ad breue tempus n̄s saginari, & postea

non so

CONTRA GVLAM

128

nō solū eos perdere, sed cū ijs etiā corpus & animam. Opipare superioribus annis es epulatus, quid ex tantis ciborū lautitijs tibi superest? nimirū nihil, nisi forte conscientie infestissimus ille remorsus, Profecto quod accepisti, scilicet crapulando, illud nō habes: quod aut nō accepisti, sed pauperibus erogasti, illud habes & in cœlesti patria tua tibi reseruatū.

↳ Consydera, q̄ in morte tāto viliora foetidioraq; sunt cadauera, quanto delicatius in crapulis & voluptatibus fuerint enutrita, Nā caro quæ nūc delicatis cibus alitur, paulo post scaturire vermibus agnossetur, & in sepulchro eo erit delectabilior esca vermīū, quo hic delectabilius saginata fuerit abūdātia ferculorū: & quāto nūc sibi apparari curat suauiorē ciborū mollitiē, putrefacta tāto grauiorē exhalabit foetorē, Idq; adeo vt qui (dum ea viueret) eius aspectu & cōsortio gratius nil habebāt, ea mortua nil foetidi⁹, nil vilius nil horribilius inueniāt, eiusq; aspectū

R

& con

REMEDIA

& consortium perhorrescant.

Consydera q̄ lauti & delicati cibi corpori militant, nō spiritui: n̄s an̄ ima nō saginat, sed caro: & palatū quidem irritāt sed libidinē excitāt. Amhrosi⁹ Fames amica virginitati est, inimica la sciuiā: saturitas vero castitatē prodigit nutrit illecebram.

Consydera quāta mala gulā comi tantur. In primis nimia, inordinata, & nimis festinata comestio ledit natutā, & minus nutrit, quāto magis v̄ter reficitur, t̄to amplius ratiōis intellectus & mentis acies destruitur & obtūdit: quia pinguis vent̄ non gignit sensum tenuem. Diminuit etiā oculorū perspi catitatē, multos languores & morbos parit, & plerūq̄ mortē homini accersit plures em̄ occidit gula, quā gladius.

C Methodus uitandi gulam.

QVoniā dū necessitas solui sibi debitū quærit, voluptas sub ea latitās suū expleri desyderium appetit: tatoq̄ facilius illa hominibus obrepit, quanto

quāto honestiore necessitatis nomīne
se cōtegit. Idcirco magna opus est cau-
tione & prudētia, ad domādā & refre-
nādā illā voluptatis ingluuiē, & sub ra-
tiōis dominio cōtinēdā, q̄ si vis vt ca-
ro tua animæ tuæ & ratiōi seruiat &
subiecta sit; fac vt anima tua Deo ser-
uiat, eidemq̄ ratio subiecta sit. Omni-
no necesse est animā a Deo regi, vt cor-
pus possit regere. Quādoquidem sic a
Deo mirabiliter cōditī sumus, vt ratiō
ni dominet̄ Deus, ratio animæ, a nīma
corpori. Verū animæ dominio se subij-
cere corpus renuit, nisi illa ratiōis pri-
se se subiecerit imperio, & ratio sese cō-
formauerit Deo.

Cum mētē tuā gulæ titillabit tēta-
tio, imaginare in animo tuo, ac si eam
habueris delicati cibi & potus delecta-
tiūculam, & ea satiatus sis, & hora præ-
terierit: quia palati, linguæ, & gutturis
voluptas est quasi somniū noctis trāsa-
ctæ, imo cōtemptibilior & foedior, q̄
dolētē relinquit cōsciētā præterita ea
voluptas, euitata vero lætā & securam

REMEDIA

Modicus & tēperatus cibus, & carni
& animæ utilis est.

↳ Multo melius est quotidie parum
quã raro nimiũ sumere. Parcus cibus
& semper vent̄ esuriēs, triduanis ieiunij
præferatur. Pluuia em̄ illa optima
est, quæ sensim descēdit in terras: subit̄
& nimius imber, in præceps arua

¶ Quādo comedis, cogita (subuertit
q̄ ventri obr̄perādũ nō est: sed q̄ statĩ
tibi sit studendũ, legendum, aut aliud
quidpiã boni operis peragendum, ad
quod stare non potes onerato ventre.

Itaq̄ in cūctis cibis & potibus cōsyde-
rabis, non quæ voluptas, sed quę req̄rit

¶ Fames modo & mēsu (necessitas
ra vincenda est. Nā Galenũ perhibent
annos centũ & viginti vixisse, q̄ e mē
sa nūquã satur abierit. Neq̄ tamē hic
exigimus, vt teipsum fame conficias:
sed ne supra quã vsus vitę postulat, im-
placabili voracitati seruias. Asinus em̄
(id est corpus tuũ) indiget pabulo ne
deficiat: & onere (id est exercitationē
& abstinentia) ne lasciuiat, Bernardus

Carnē

130
CONTRA GVLAM

Carnē oportet restringere, non extinguerē: reprimere, nō opprimere: vt scriuiat, & nō sœuiat: vt ancilletur, & nō

✚ Nō plus ieiuniorū tibi C dominetur imponas, quā ferre possis. Sint tibi ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, & nō superstitiosa,

☞ Vini saturitatē æque ac cicutā fuge: ne venter æstuās vino in quo est luxuria, vsq; ad titillationē luxuriæ pertingat, & iuuenile corpus sua sponte ad vehementiā procliue, ad insaniam adigat. Vini autem ardorem immixta aqua temperabis.

☞ Cibis parabilibus & vulgaribus cōtentus esto. Nam quid adolescenti, cuius stomachus natura expeditus est ad digestionē, cū perdicibus, ferinis, capis, & id genus lautitijs, quas stomacho iā segni & corpori semimortuo necessitas ipsa vtendas reponit? Nam fouendi senij, quæ spes erit, si iuuetus per intemperatiā ea fastidiosa fecerit, quæ languentē stomachū reficere deberent.

R iij

DE

REMEDIA

DE ABSTINENTIA

Abstinentia est a cibo & potu p
 sola corporis castigatiōe cessatio
 deus homini ad esum multa bona cre
 auit: sed ne mensuram edēdi excede
 ret, abstinentiā imperauit, qua omnes
 carnales cupiditates & omnia vitia ex
 tirparentur, sicut vicissim omnes ani
 mæ virtutes gulæ vitio destruuntur.
 Abstineat (inquit Augusti.) a multis
 licitis, qui per libertatem arbitrij multa
 cōmisit illicita. Et qui per illicita (in
 quit Gregorius) defluendo cecidim⁹,
 etiā a licitis nosmetipsos restringendo
 surgamus. Pro eo em̄ (inquit Bernar
 dus) quod a b ipsis quoq; licitis absti
 nemus: ea nobis, quæ prius cōmisim⁹
 illicita, condonātur. Quid vero est cō
 donari cōmissa, nisi ieiunio breui ieiu
 nia redimi sempiterna? Gehennā em̄
 meruimus, vbi nullus vnquā cibus est
 cōsolatio nulla, terminus nullus, vbi
 guttā aquæ diues postulat, & accipere
 nō meretur. Bona ergo est & salutaris
 abstine

131

ABSTINENTIA

abſtinentia, per quā redimūtur ęterna
 ſupplicia, dū remittūtur hoc modo pec
 cata. Itaq; quoniam eiecit nos cib⁹ de
 paradifo, illuc nos reducat eſuries. In
 caſſum aut per abſtinentiā caro atteri
 tur, ſi inordinatis demiffa motib⁹ mēs
 vitijs diſſipatur. Quid em̄ prodeſt atte
 nuare corpus abſtinētia, ſi animus in
 tumefcit ſuperbia? quā laudem mere
 bimur? de pallore ieiunij, ſi liuidi ſum⁹
 inuidia, quid virtutis habet vinū non
 bibere & ira atq; odio inebriari? Tūc
 demū præclara eſt abſtinentia, tūc pul
 chra ac magnifica corporis caſtigatio,
 cum animus eſt mūdus a vitijs, Eo em̄
 abſtinentiæ bonum deperit, quo ſeſe a
 ſpiritalib⁹ vitijs minime cuſtodit. Hīc
 Ioēl: Sanctificate (inquit) ieiunium.
 Ieiuniū aut ſanctificare. eſt adiunctis *Ieiuniū*
 illis bonis operibus dignā Deo abſti- *ſanctifica*
 nentiam carnis oſtendere. Bernardus *re quid ſit.*
 Volo aut admonitos eſſe fratres meos
 obſeruandū eſſe ieiuniū, nō ab eſcis tā
 tum, ſed ab omnibus illecebris carnis.
 & vniuerſa corporis voluptate: imo

R. iiii. vero ie.

DE PECCATO

vero ieiunandū esse lōge amplius a vitijs, quam a cibis. Qui em̄ a cibis abstinent, & prauē agūt, dæmones imitantur, quibus esca nō est, & nequitia semper est. Itaq; nō solum istud ieiunium visibiliū ciborū, ad perfectionem cordis & corporis puritatem sufficere posse credendum est, nisi huic fuerit animæ quoq; ieiuniū copulatū. Habet namq; & illa suos noxios cibos, quibus impinguata, etiam sine escarū abūdātia ad luxuriæ prærupta deuoluitur.

Nouerint autē abstinentes, q̄ tunc placentem Deo abstinentiam offerunt cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur, nō loculis. Non em̄ Deo, sed sibi ieiunant, si ea quæ ventri ad tempus subtrahūt, nō egenis tribnūt, sed ventri postmodum offerenda custodiunt.

DE IRA.

IRa est motus animi cōcitati ad vindictam.

Cuius

¶ Cuius duæ sunt species.

*Voluitur ira grauis tacito sub pectore: deinde
Exteriora probant, animi quid parturit ira.*

¶ Peccant per Iram.

¶ Qui in suis animis irā grauem col *Ira interi*
ligūt, quā signo exteriori nō p̄ se ferūt. *or.*

¶ Qui confusa vocis effusione ani- *Ira exteri*
mi sui iracundiam præ se ferunt. *or.*

¶ Iræ septem sunt filia.

*Impatiens animus, diræ, blasphemia, probrum.
Ultio, rixa, minæ, sunt iræ pignora septem.*

¶ Peccant ex Ira.

✎ Qui ab alio iniuria affecti, eū indi- *Impaciens*
gnū putant a quo talia pati debeant. *tia animi.*

✎ Qui in alterū irati, animū suū di-
uersis cogitationibus amaris adplicāt,
cogitantes quomodo in eū vlcisci pos-

✎ Qui inordinato clamore & (sint)
cōfusa locutiōe, præ se ferunt cum quā
to animi mœrore se ab alijs reprehendi
audiāt, aut cōuitijs peti.

¶ Qui damna, calamitates, morbos

R v aut

DE PECCATO IRAE

aut alia quibus a Deo afficiuntur, grauius tolerant quam debeant,

Maledictio ¶ Qui præ iracundia alteri diras imprecantur, & maledicunt.

Blasphemia ¶ Qui ira excandescens, Deum quasi membratim discerpunt: aut nomen Dei & sanctorum in vanum iurant aut peierant.

Probrum ¶ Qui cum aliquo agunt conuictis: eundemque irrident, & coram alijs diffamant
¶ Qui exprobrant alicui paupertatem. aut animi corporisue vitium.

Vltio ¶ Qui ex iracundia & gratia animi sui explendi, alijs appetunt danum aut malum.

¶ Qui cum aliquo simultates gerunt, cum desiderio vindictae, & appetitu nocendi per se vel per alium verbis aut factis.

¶ Qui vindictae causa alteri danum aut malum afferunt.

Rixa ¶ Qui ex animo ira accenso usque ad verbera perueniunt.

¶ Qui re ipsa præ iracundia proximo inferunt nocentium in rebus eius aut corpore: ut qui in eius capillos inuolant, pellunt, percutiunt.

¶ Qui arma, baculos, lapides & similia

RE MEDIA CONTRA IRAM
in illa nocendi causa deferunt,

¶ Qui libenter nocerent, si per occa-
sionem & vires liceret.

¶ Qui iniustū malum alteri iniuste *Min*
minantur: nō ratiōe iustitiæ & corre-
ctionis, sed ad vltionem tantum.

¶ Methodus detestandi iram.

C Onsydera, q̄ animātia ratiōis ex-
pertia in suo quæq̄ genere ciuili-
ter cōcorditerq̄ degūt; armentatim vi-
uunt elephanti, gregatim sues & oues
pascūtur, turmatim volāt sturni & gra-
culi, per vices iusta quadā politia gru-
es suas agūt excubias: mutuis officijs
sele tuētur grues, delphini, & cerui: no-
ta est formicarū & apū in̄ter ipsas con-
cors politia. Inter immanissimas etiā
feras cōuenit, leonū in̄ter ipsos feritas
non dimicat, aper in aprū nō vibrat dē-
rem fulmineū, lynxi cū lynce pax est,
draco nō sæuit in draconem, lupi in̄ter
se viuunt cōcorditer. Ipsi etiā impij spi-
ritus, per quos cœlitū atq̄ hominū con-
cordia primū dirupta est, & hodie rū-
pitur

REMEDIA

pitur; tamen inter se foedus habēt, su-
amq; illā qualem cūq; tyrannidem cō-
sensu tuentur. Soli aut̄ homines, quos
omniū maxime decebat vnanimitas,
& quibus ea maxime erat necessaria,
intestinis inter se dissident odijs. Qui-
bus irrationabiles creaturæ in suo q̄q;
genere inuicem cōcordādo indicant,
quātū malū per discordiam rationales
creaturæ commitāt, quando hęc ratio-
nis causa id perdunt, quod illę motu
naturalī custodiunt.

Consydera q; ceteris animantibus
ab homine, vindictę & vltionis instru-
mentū natura indidit: equo calcē, cer-
uo cornu, apro dentem, api aculeum,
aui rostrum & vngues, deniq; vel ipsi
pulici morsum addidit. Te vero ad mā-
suetudinem & patientiā pduxit iner-
mem & nudū, vtpote ne haberes vn-
de vim vi repelleres. Consydera igitur
quā preter tuā natutā sit, in aliū vlcī-
sci, & vim vi repellere, p̄sertim armis
aliunde quęsitis: cū vel crudelissimæ
feræ & ad crudelitatem natæ, suis ar-
mis dun-

CONTRA IRAM

mis duntaxat, & sibi a natura inditis
suam vlciscatur iniuriã . Si ferã videris
tibi metuis: si hominem, sapius for/
midas, nec in teipso quidem pacem ha
bes: deniq; ne a pulicibus quidem tu/
tus es. Homo aut (inquit Augustin⁹)
tibi conuitiũ dicit, & tumes & iratus
es: pulicib⁹ resiste si potes, vt dormias,

Consydra, quæ, quãta, quoties in
Deũ peccauisti: si illatam tibi iniuriã
proximo tuo illius iniuriæ illatori con/
donaueris, cõdonabit & ipse tibi tuã
in se iniuriã. Nulla est ratio cõmodi
or, qua post offensam recõciliaris Deo
quam si tu offesus recõciliare fratri tuo
Cõdona leuem culpã proximo (leue
em est, quicquid homo peccat in homi
nem) vt tibi tot milia culparũ condo/
ner Deus, At durũ est (inquis) ira tu
animũ cõprimere: non tibi in mentem
venit, quãto duriora pro te pertulerit
dominus Deus noster? Quid eras, cũ
pro te pretiosam suã animã poneret?
Nonne inimicus? Qua benignitate q/
tidie te tolerat vetera peccata iterantē?
qua

R E M E D I A

qua misericordia etiã grauiſſime offen-
 ſus, ad ſe recipit reuerẽtem. Poſtremo
 qua mañſuetudine ille pertulit pbra
 vincula, verbera, denicq; mortẽ ignomi-
 nioliſſimã? Gregorius: Si paſſio Chri-
 ſti ad memoriã reuocet: nihil a deo du-
 rũ eſt, quod nõ æquo animo toleretur.
 At indignus eſt (inquis) inimicus me-
 us, cui ignoſcat. Itane tu dignus eras,
 cui ignoſceret Deus? Vis Deum in te
 exercere ſuã miſericordiã, & in pxi-
 mũ tuũ vis exercere ſeuerã iuſtitiã?
 Magnũ ẽ tibi ſcilicet, ſi peccator igno-
 ſcas peccatori, cũ dominus Deus no-
 ſter pro crucifixoribus patrem oraue-
 rit. Poſtremo ſi inimicus tuus indignus
 eſt, cui beneficiũ pro maleficio repen-
 datur: at tu dignus es qui id facias, di-
 gnus & ipſe Chriſtus, p quo id fiat.

Cõſydera q; tãdiu nullũ boni ope-
 ris ſacrificiũ immolas, quãdiu a proxi-
 mo per iracundiã diſcordas. Scriptum
 nanq; eſt: Si offers munus tuũ ad alta-
 re, & ibi recordatus fueris, q; frater tu-
 us habet aliquid aduerſũ te: relinque
 ibi mu-

135

CONTRA IRAM

ibi munus tuū ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuū. Ex qua præceptiōe cōsydera, quā eorū culpa intolerabilis esse mōstratur, quorū hostia repellitur. Nam cū mala cūcta bonis sequētibus diluant, magna vt sint mala discordiæ necesse est, quæ nisi fundit⁹ extincta fuerint, bonū opus subsequi non permittunt.

Consydera, q̄ forsitā proximū tuū a quo offensus es, grauius multo alias offendisti, nec tamen in te vltus est, sed illatā sibi iniuriā patiēter tolerauit. Itā q̄ quia alter alterius onera portare debet, eum vicissim patienter tolerare debes. Nulla em̄ (inquit Gregorius) sūt bona quæ agimus, nisi æquanimiter proximorū mala toleremus.

Cōsydera cui es inimicus, nempe aut iusto homini, aut iniusto. Si iusto miserrimū certe est te ei esse inimicum cui Deus est amicus: te ei velle nocere cui Deus vult bene esse. Præterea lapidi irasceris: ei em̄ tua molestia nō moues hī

REMEDIA

ues bilem, sed eius exerceas patientiam
 Si iniusto, nō minus miserū est, vt alie
 nā vlciscaris improbitatem, te fieri im
 probiorem, & dū violenter in tua ipsius
 causa iudex, alienā conaris punire in
 iustitiam, te nouam admittere iniqui
 tatem. His amplius, quis tandem mu
 tuarū iniuriarū erit finis, si suā quisq;
 iniuriam pergat vindicare? Crescunt
 vtrinq; inimicitia, incrudescit dolor.
 Acceptū em̄ incōmodū neutiquā tolli
 tur vindicta, sed propagatur, & iniu
 stus inimicus tuus plerunq; iniustior
 redditur & iniquior, magisq; in malo
 induratus. Leuitate aut em̄ & patient
 tia sanatur nonnunquam etiam is qui
 fecit iniuriam, & ad se reuersus, ex ini
 mico fit certissimns amicus. Qd' si ne
 hac quidem ratioe cor eius lenire pos
 sis, at certe tuum sic lenies,

Consydera, q; sufficit diei malitia
 sua, & in hoc seculo tot tantaq; occur
 runt aduersa, vt quātumcunq; labora
 ueris, vix possis in temetipso pace frui
 Eam ob rem tibi stultū est, mētem tuā
 p se sa

CONTRA IRAM;

per se satis inquietā, odio & inimitijs exasperare. Quod si velles omnes opprimere quos pateris aduersarios, iterū alij insurgerent, & prius succumberes, quā eos omnes opprimere posses. Quos omnes cōmodissime superabis, si malū pro malo nō reddideris, sed potius te ipsum per patientiam viceris.

☞ Consydera, q̄ dum vim vi repellere conaris, nec sinere vt vlla in re vinci videaris: tūc maxime vinceris, dum irā affectibus succūbis, animoq̄ tuo dominari non potes. Cui si posses dominari, expugnatore vrbiū esses fortior, Minor si quidē est victoria vrbiū, quia extra sunt quæ subiugantur: multo aut̄ maius est, q̄ per patientiā vincit: quia ipse a se animus superatur, semetipsum sibi metipso subiicit, & se intra se frænari cōpellit, & in se ipso inclusam crudelissimam ferā iracundiā superat.

☞ Consydera, q̄ si refrenare tuos affectus & irā passiones nolueris, eo mentem impellet furor, quo non trahet desiderium: & cōmotus ages velut ne-

S sciēs

REMEDIA

sciens, vnde post doles sciens : & peccata tua postquā fuerint perpetrata, vix cognosces: quia vix vlli irascēti ira sua videtur iniusta, sed iræ suæ stimulum plerunq; iustitiæ zelum putat : cū aut vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulat,ur,

Consydera, q; nisi perturbatiōi tuę obstiteris, etiā quæ a te tranquilla mēte fuerant bene gesta pfundes: & improuiso impulsu destrues, quicq; forsitan diu labore puidō cōstruxeras.

Cōsydera omnia mala quæ ex ira euenire solent, vt sunt iniuriæ, dissentiones, verbera, plagę, homicidia, & cętera huiusmodi.

Consydera indignū esse te Christianū CHRISTI imitatore, aliorū risu vel sublannatiōe affici, cū etiā Dominū Deum nostrū ab eiusmodi hominibus nō ignores irtisum, sed exultare potius & gaudere deberes, si & tu illa omnia, quę & Dominus noster añtū causa pertulit, tu etiam perferas, recepturus vel p ipsa sublannatiōe mercedem

CONTRA IRAM,

137

cedem : nihil em̄ est, quod nobis pro Christi nomine sine premio irrogetur. Vide ergo, quam beati sunt Christiani atq; felices, quibus etiam insipientiū risus pficit ad salutem. Ita dñs diligētes se diligit, ita se timentes honorat, vt nec irrideri eos gratuito sinat, quibus & pro subsannatiōe retribuet vltiōem, dicitq; eis Dominus. Mihi vindictam, & ego retribuam.

¶ Quisq; es, qui aduersitates & Dei flagella impatientius æquo toleras, cōsydera q; nisi Deus a se per tribulationes correptis hæreditatem dare dispo-neret, erudire eos per tribulatiōes non curaret. Hinc nanq; ad Ioannē Dominus per angelū dicit : Ego quos amo, arguo & castigo. Hinc rursus scriptū est : Fili mi, noli negligere disciplinā Domini : neq; fatigeris cum ab eo argueris : quē em̄ diligit Dominus, castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc Psalmista ait. Multæ tribulationes iustorū : & de omnibus his liberabit eos Dominus.

S ij Consy

REMEDIA

¶ Cōsydera, q̄ pro percipiendis ter-
 renis h̄ereditatibus parentes duris dis-
 ciplinē flagellis carnales filios castigāt.
 Quæ ergo diuinę correptionis p̄cna
 grauis esse debeat, per quā nunquam
 amittenda h̄ereditas percipitur, & sem-
 per mansura supplicia vitantur? Si em̄
 (inquit Gregorius) attendatur felici-
 tas, quæ sine trāsitu attingitur, leue fit
 quod transeundo laboratur, Hinc eti-
 am Paulus ait, Patres quidem carnis
 nostræ habuimus eruditores, & reue-
 rebamur eos: nonne multo magis ob-
 temperabimus patri spiritum, & viue-
 mus? & illi quidem in tempore pauco-
 rum dierū secundū voluntatē suā eru-
 diebant nos: hic aut̄ ad id quod vtile ē
 in recipiendo sanctificatiōm eius,

¶ Cōsydera, q̄ omnia quæ pateris,
 peccata tua meruerunt: nec tñ secun-
 dum ea facit tibi Deus, neq̄ secundū
 iniquitates tuas retribuit tibi: sed pro
 his leuibus & transitorijs tribulatiōib⁹
 æterna cōdonat supplicia quæ merui-
 sti, quorū respectu ea quę pateris nihil
 sunt.

CONTRA IRAM.

138

sunt. Adhæc nihil sunt ad futurâ glori-
 am, quæ reuelabitur in te. Non em̄
 cōdignę sunt tribulatiōes pręsentis tē-
 poris, ad futuram gloriã quę reuela-
 bitur in nōbis. Quandoquidē tanta ē
 pulchritudo iusticię, tanta iucunditas
 lucis ęternę, vt etiã si non liceret in
 ea amplius viuere seu manere, quam
 vnus diei mora, ppter hoc solum in-
 numerabiles huius vitę dies pleni de-
 licijs & circūfluentia temporalium bono-
 rum, recte meritoq; cōtemni debeant,
 cui cōparata omnis aliunde suauitas
 dolor est, omnis iucūditas mœror, om-
 ne dulce amarum, omne decorū fœdū
 omne quodcunq; aliud delectare pos-
 set molestum.

☞ **C**onsydera, q̄ res secundæ sepius
 per tumorem cor inquinant: aduersę
 vero res cor per dolorem purgant. In
 illis se animus erigit: in his etiã qñ
 se erexerat, sternit. In illis homo se ob-
 liuiscitur: in his ad sui memoriã, etiã
 nolens & coactus reuocatur. In illis
 sæpe antea acta bona depereunt, in his

S in lōgi

R E M E D I A

longi quoque temporis admissa tergunt,
 & que admitti poterant, compescunt.
 Nam plerumque aduersitatis magisterio
 sub disciplina animus premitur, & cui
 prius extra se in elationem ducebatur, cui
 sit conditioni subditus, ex percussa (quam
 sustinet) carne recordetur,

✠ Considera quod electorum mentes tan-
 to in meditatione securę in eternum felici-
 tatis suauius exultant, quanto grauior-
 es patiuntur tribulationes. Et cum ni-
 hil de seculo, nisi tristitię fructus colli-
 gunt, Deum solummodo suum esse gaudium
 ducunt. Et cum coeperint eis mundanę
 peruersitatis inæqualitates amarescere
 tunc primum possunt interne quietis su-
 auitatem sentire, quorum cruces multi
 vident, sed non vident vñctiões. Tales
 omnia præter peccatum diligunt, nihil præ
 peccatum timent, nihil eos præter culpam
 contristat: plus gaudent de passionibus
 & poenis corporalibus, quam de consolati-
 onibus carnalibus: quia videt illa esse
 materiam patientię & meriti, hæc vero
 periculosa esse, & in peccatum homi-
 nem facile inducere,

CONTRA IRAM

139

Consydera, q̄ Deus præuidens quosdam multū peccare posse, flagellate eos infirmitate corporis, ne peccēt vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quā remanere incolumes ad dānationem. Bonū em̄ est ad vitā ingredi debilem, vel claudū, quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternū: & bonū est tibi cū vno oculo in vitā intrare, quam duos oculos habētem mitti in gehenā ignis. Augustinus: Cū Deus aduersis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, aut mercedē mihi æternā pro toleratis malis tēporalib⁹ seruat.

Consydera, q̄ misericors Deus nostris cruciatibus non pascitur, sed delictorū morbis per medicamēta contraria medetur; vt qui voluptatibus delectati discessimus, rursus fletibus amaricati redeam⁹: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmet ipsos restringendo surgamus: & cor quod vana læticia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulnerauerat

S̄ iij̄ elatio

REMEDIA

elatio superbiæ, curet abiectio humilis

Cōsydera, q̄ diuina bonitas (vite
ideo maxime irascitur in hoc seculo,
ne irascatur in futuro: & misericordit̄
temporalem, adhibet seueritatem, ne
æternā iuste inferat ultionem. Magna
em̄ ira est (inquit Hieronymus) cum
peccatoribus nō irascitur Deus: & qui
hic cū hominibus flagellari noluerit,
cū dæmonibus in inferno flagellabit̄.
Itaq; nos hic vre, hic seca Domine
vt in futuro parcas.

Cōsydera, quāta supra te gratia
creator dispensatorq; omniū bonorū
vigilet, qui te in tua desyderia nō rela-
xat. Quia nisi te in perpetuū saluandū
diuina providentia cerneret, erudiēdū
sub disciplinæ regimine nō frenaret.
Etem̄ quē desperat medicus, concedit
vt cuncta quæ cōcupiscit accipiat: ei ve-
ro quē saluari posse credit, multis in-
terdicit quæ appetit. Etiam parentes
pueris nummos subtrahūt, quibus to-
ta simul patrimonia reseruant.

Cōsydera, quot & quanta cōui-
uorū

CONTRA IRAM

140

tiorum probra redemptor noster ab ijs
 pertulerit, quos creauerat, quot insul-
 tatiū alapas acceperit, quot flagella ta-
 citus tolerauerit, quā patienter a perfī-
 dorū sputis faciem nō abscōderit, quā
 māsuete spinis diuinū illud caput sup-
 posuerit, quam placide in sua siti fellis
 amaritudinem acceperit, quā mansue-
 te sub irrisione adoratus tacuerit, quā
 feruenter ipse omniū vita pro te ab æ-
 ternis supplicijs liberādo, vsq; ad mor-
 tem deuenit. Non igitur debet tibi
 videri asperū, vt tu vilis homunculus
 a Deo pro malis tuis toleres flagella,
 cū pro suis bonis operibus Deus tāta
 ab hominib; pertulerit mala, nec hic
 sine flagello exierit, qui hic sine pecca-
 to vixit. Oportuit em̄ CHRISTVM
 pati, & ita intrare in gloriā suam: cum
 quo nemo regnabit in cœlo, nisi cū eo
 afflictus fuerit in mundo: cū quo ne-
 mo coronabit, nisi cū eo legitime cer-
 tauerit. At quomodo certabitur, si de-
 sit qui impugnet? quid tibi cū victoria
 si ne in prælio quidē fueris? impuden-
 tissime

S v.

REMEDIA

tissime tibi arrogas vel gloriã sine v^{ic}tor^{ia}, vel victoriã sine pugna.

✍ Itaq; satius est, vt præsentia mala æquo animo patiendo, tibi valeant in remissionem pœnæ pro peccatis tuis debite, & ad gloriæ sempiternæ acquisitionē, quã impatienter & cū animi perturbatione citra emolumētū & salutis fructum, ad dānationis augmentum ea tolerare, quæ alioqui (velis nō) tolerāda tibi sunt, quia sic domino Deo placuit, idcirco & ita fieri necesse est.

☞ Methodus uitandi propriam Iram.

T Vi tuorumq; omniū inordinatū amorē ex tuo dele animo: alioqui facile in iram excādesces, simulatq; te aut tuos leui quapiã iniuriã videris aff-

✍ Quo natura ad irā es pro- (fectos. pensior, eo diligētius teipsum multo ante præmunies ad patientiam: tã verba quã facta, quæ occurrere possunt, provide præmeditās, Tela em̄ præuisa

minus

CONTRA IRAM

1147

minus nocēt. Idq; omnino habeas a-
nimo tuo deliberatū lvt feruescēte ira
nihil præcipitāter ve dicas vel facias:
nihil tibi credas irato: suspectū habeas
quicquid cōcitati animi impetus dicta-
uerit, etiā si honestū videat̃. Sed illud
differes faciendū, quoadusq; ira defer-
buerit; aut deuote dices semel aut sæ-
pius orationem dominicā, aut aliud si-
mile, priusquā id designes, q̃a interim
fortasse ira deferuescet.

C Dum alius quispiā tecōuit ihs lecel
sit, caue repellas cōuitiū cōuitio, & ma-
lū malo, si animi tui iram extinguere
cupis, ea em̃ ex verborū contentione,
magis magisq; solet excandescere.

Quia dum suam quisq; iniuriā pergit
vindicare, & vim vi repellere, vtrinq;
crescunt inimicitia, incrudescit dolor
& tadē mutuarū iniuriarū vix potest
finis inueniri. Itaq; omnis sermo ma-
lus de ore tuo nō procedat, omnis ama-
ritudo, & ira, & indignatio, & clamor
& blasphemia auferuntur a te, & cōtra
vitiōrū impetum patientiæ arma assu-
me, nō furoris, Sic

RE MEDIA

¶ Sic apud te pariter & tuū exte-
naubis icōmodū, & ab alio illatā tibi
iniuriā leuem facies. Læsit, sed facile
reſarcietur. Tū puer est, rerū imperit⁹,
adolescēs, mulier est, nō suo pte fecit cō-
silio, sed alterius instinctu, imprudens
fecit, bene potus, equū est ignoscere.
At cōtra, Grauius quidē læsit, sed pa-
ter est, frater, præceptor, amicus equum
est, vt hunc meū dolorē illius vel au-
thoritati vel charitati cōdonē. Aut pa-
ria faciens, ab altero illatā tibi iniuriā
cū ipsius erga te beneficijs cōparabis,
vel cū tuis in illum offensis, hoc modo.
Hic quidē læsit, sed alias sepius p̄fuit.
Illiberalis est animi tot tantorūq; eius
erga me beneficiorū obliuisci, & vni⁹
iniuriolę reminisci. Nūc me offendit,
sed quoties a me offensus est? Ipsi par-
cam, sicut & mihi pepercit, vt meo pro-
uocatus exemplo, delinquenti mihi a-
lias ignoscat & ipse.

¶ Si iniuriā præ amaritudine profus
deuorare nō possis, ad superiorem re-
currendum est, Nam cōiuriū pro cōi-
tiores

CONTRA IRAM

152

no reddere, & cōtumeliā retorquere
in eum qui dedit, nihil aliud est, quam
talem fieri qualis est is quē dānas.

T Sol non occidat super iracūdiam
tuā, sed quā citissime poteris, recōcilia
re fratri tuo. Quia nisi ad māsuēdi
nis lenitatē cito redieris, pertinax iræ
motus facile crescet in fratris od iū, &
trabē facies de festuca, & animā iam
facies homicidam.

*Quomodo
reconcilan
dū fratri sit*

T Reconciliari poteris proximo tuo
tribus modis. Aut verbis, petendo ve
niā de offensa ab offenso, dicens, obse
cro te per māsuēdinē IESU Christi,
si lēsi te, ignosce mihi. Aut corporis hu
militate, te prosternēdo corā eo quem
offendisti, rogās, vt non reputet tibi ad
iniquitatē, neq; meminerit iniurię sibi
factę. Aut obsequio charitatis & be
neficio, inimicū tuū tibi placabis. Iux
ta illud, Si esurierit inimicus tuus, ci
ba illum, si sitit, potū da illi. Quia per
hec eū placabis, & cū eo in gratiā redi
bis. Qd si uis in iustitia perfectus esse
non dicas, Mihi nocuit, non ego illi.
Si em

R E M E D I A

Si em̄ pro gloria salutis tuę iubet De⁹ te inimicis tuis reconciliari, tu offēsus debes preuenire offendentē, vt duplicem consequaris gloriā. Vnā scilicet, quia iniuste offensus es. Aliā, quia prior ad amicitia inimicū inuitas.

¶ Ab alio offensus, eidē facile ignoscēs: qui tibi noueris ab illo ignosci, q̄ te recōciliauit sibi, delens omnia preterita, & ad vitā æternā te vocans. Ad quā vitā donec peruenias, sine peccatis esse nō potes: & ideo amplectāda ē tā benigna cōditio, quā tibi vltro De⁹ obtulit, vt dimittēdo peccata aliena, tibi Deus dimittat tua. Augustinus:

Credendū omnino est, nullo modo nobis ignosci quę peccamus, si nos inexorabiles ad ignoscēdū peccatū fuerim⁹.

✍ Iratus te ipsum ad alia cōuerte negotia, quibus occupatū cor tuū, cōmotionis & excandescētię suę obliuiscat

¶ Dū exterius grauiā toleras, caue ea interius doleas. Ne cū ab hominib⁹ peccatū nō agnoscitur, sed rātū sub diuina examinatiōe peccatur: culpa doloris

CONTRA IRAM

143

loris tãto deterior fiat,quãto magis si-
bi añ homines virtutis speciẽ vëdicat.

C Si paciẽtiã exhibueris, eo tempo-
re quo vel aduersa patiẽs, vel cõtume-
lias audiẽs nullo dolore pulsabarís; ca-
ue summopere cordis innocẽtiã post-
modũ amittas, dũ ea ipsa quæ pertule-
ris ad memoriã reuocãs, illa æquani-
miter tollerasse erubescas, doleasq; cõt-
tumelias ñon reddidi sse: sicq; vltionis
argumẽta disquiras: & mansuetudi-
nem quã tolerãdo habueras, dũ iniu-
riam recordaris, in malitiã vertas.

C Stude diligere, quos tibi necesse ẽ
tolerare, ne si paciẽtiã dilectio nõ se-
quatur, in deteriorẽ odij culpã virtus
ostensa vertatur. Vnde Paulus cũ dice-
ret, Charitas patiẽs est. ilico adiunxit
Benigna est, videlicet ostendẽs q; cha-
ritas quos ex paciẽtiã tolerat, amare ex
benignitate nõ cessat.

C Noli irasci ñs, qui trãsitória tibi au-
ferunt, qui cõuitia inferunt, qui suppli-
cia ingerũt, & prãter hęc faciũt nihil,
Tãtũ propriæ iniquitati irascere, quæ
sola ti

REMEDIA

Sola tibi nocere potest, sola facere vt cetera tibi nō profint. Nulla em̄ nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas: qui huic perfecte irascitur, ceteris non mouetur.

Persecutio & temporalis omnis aduersitas, pro loco & tēpore aliquando tibi erūt fugienda: cum aut̄ necesse fuerit, viriliter toleranda.

Omne gaudiū existimes, cū in tribulatiōes varias incideris. Res em̄ necessaria tribulatio, quæ in gloriā vertit̄ & tristitia quæ in gaudiū mutat̄. Gaudiū sane lōgū, quod nemo tollat a nobis: gaudiū multiplex, gaudiū plēnum. Maius ergo bonū tribulatio, quā voluptas: quæ cū cito trāseāt, hæc pœnam sit paritura, illa vero coronā & premiū

In die malorū, memor sis bonorū, ne pusillanimis fias, & impatiens. In die quoq; bonorū, ne immemor sis malorū, ne extollaris & superbias. Necessarium est, vt sicut mūdi amatores multa patiūtur aduersa: ita & seruis Dei nō omnia in hoc mūdo succedāt optata. Quia

147

REMEDIA CONTRA IRAM

ta. Quia ihs Deus plerūq; terrena dene-
gat, quæ volūt, vt cœlestia præbeat,
quæ malunt.

¶ Methodus uitandi
alienam Iram *

IRatum in ipsa iræ suæ cōmōtione
si declines, dabis locū iræ.

¶ Ei qui tibi iratus est, blāde & ami-
ce respōdeas: quia respōsio mollis frā-
git irā. Qd' si in eius corde pax cōfun-
datur: tamē in tuo corde inuiolata ser-
uetur, nec a corde tuo vel abnegata di-

↪ Erit Christiano homine (scedat.
dignū, si vitio tātū, nō homini indigna-
tus, beneficiū pro maleficio, officium
charitatis pro cōtumeliā reponas: sicq;
ex inimico certissimū tibi cōcilies ami-
cum: quod plerūq; vsu venit,

¶ Eris pacificus etiā cū pacis inimi-
cis, spe correctiōis, nō consensu mali-
gnitatis: vt si nec exēplū, nec cohorta-
tiōes tuas sequatur, causas tamē nō ha-
beāt, quibus tibi iure irasci debeant.

T Dū

PATIENTIA

CDū furentē reprimere conabèris, nequaquā in furorē tete eriges: ne accendas carbones peccatorū, volens eos extinguere sed quicquid est in te tranquillitatis & modestiæ, illud ostēdes.

DE PATIENTIA.

Patientia est, qua æ quo animo toleram⁹ mala: id est, sine pturbatiōe tristitiæ. Viris iustis mūdi odia & tribulatiōes patiēter tollerādæ sūt: necesse em̄ est mūdū eos odisse, quos videt odisse id quod diligit. Gregorius: Nos sine ferro & flāmis martyres esse possumus, si patiētiā in animo veraciter custodiamus. Tolerari em̄ debēt præsentiā mala donec veniat beatitudo p̄missa: sustineātur a fidelibus infidelium iniuriæ, & inter hortorū frumēta zizaniarū auulsio differat: quātūlibet sæuiāt impij, melior est etiā in hoc tēpore causa iustorū, qui quāto acrius impetūtur, tātō gloriosius coronātur. Flagellātur autē boni a Deo omniū iudice, malorū ministerio, quibus velut tortoribus adiustitiā

145

P A T I E N T I A

iustitiã suam prosequendã vtitur contra reos suos. Apud quos quãuis iusti nõ meruerint, vt ab ipsis affligantur, tamẽ apud Deũ meruerũt, vt sic puniantur. Et sicut pater post filij castigationẽ virgas in igne mittit, sic Deus noster omnium pater, malos quibus ad filiorũ castigationẽ in hoc seculo vtitur, postea in ignẽ mittet sempiternũ. Itaq; optimus quisq; Christianus tribulationes libenter sustinere debet, inimicis parcere, lætusq; in præsentí seculo vindictã nõ desiderare: sed tolerãdo, p inimicis a Deo veniam rogare: exemplo CHRISTI, qui pro crucifixoribus suis patrem orauit, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt.

D E A C E D I A :

A Cedia est tristitia seu tediu quoddam spiritualis boni, & quidam animi torpor, quo quis negligit aliqua bona debita inchoare, aut fastidit incocepta perficere.

¶ Cuius septem sunt species.

T ij

Fasti

DE PECCATO

Fastidit virtutis opus, fugit ardua, voluit
Fœda animo, veniam desperat, & otia ducit:
Affectus animi non continet, vtile omittit.
Hæc peccata mihi perpetrat acedia septem.

¶ Peccant per Acediam.

Fastidiū bo
ni operis re. ¶ Qui graue existimāt ieiunare, ora
ni operis re, de peccatis cōfiteri, & alia præcepta
adimplere, ex quadam animi tristitia
dicentes ea esse nimis grauiā, eaq; se
non posse adimplere. Bernardus, Id eo
nō possumus, quia nō multū volumus
neq; ibi dura necessitate seruitur, vbi
diligitur id, quod iubetur.

¶ Qui aliquod opus debitū diu tar
dāt inchoare, aut inchoatū tepide faci
unt, nō curantes an bene an male fiat,
dūmodo eo liberati si nt, quod plerūq;
accidere solet in horar ijs precationib;
& alijs diuini cultus orationibus.

¶ Qui desiderāt dulcē fructū vitæ p
petuæ: sed viam quæ ad vitam æternā
ducit, inueniētes amarā, totū abijciunt
& nihil volunt pati p dulcedine cœle
stis patriæ, Verū dulcia nō meruit qui
non

nō gustauit amara,

✚ Qui præ fastidio sibi præcauendi & a peccato cōtinēdi, vitæ suæ emēdationē proferūt de die in diem, & interea se suis affectibus permittunt.

✚ Qui diuersa pponūt, & multa bona opera debita in Dei honorē cedētia attentāt, sed frequenter ppositū mutāt nō ex impotētia aut ex ratiōabili causa, sed propter tædiū quod habēt in eorum operum executione,

☞ Qui eligunt potius in miseria magna pmāere, quā aliqd laboris sumere.

✚ Qui ex paruitate animi & plus equo, retrahūt se a magnis operibus suam facultatem non excedentibus, tanquam si excederent.

☞ Qui seiplos nō colligūt: sed sine regimie se dimittūt, suā salutē negligēt. Qui famā suā falso ereptā negligēt, maxime quādo id alijs nocet, aut nociturū timetur ratiōe scādali, Habenda enim cura est de bono nomine cōseruādo, ne amittatur, procurādo vt restituatur, præcipue quādo est iniuste

T iij abla

DE PECCATO

ablatū. Siquidē duo sunt nobis neces-
saria: conscientia recti propter nos, &
fama ppter proximū. Incltyti est ani-
mi signū, fame diligere commodum,

*Fugatio
mentis.*

¶ Qui otiose nūc id, nūc illud cogi-
tāt, aut turpes libidinis voluptates, aut
mala de proximo, aut aliqua cōtra dei
aut iustorū hominū honorē, quorū om-
niū otiiū est materia, Hieronymus:

Quod pudet dicere, pudeat etiā cogi-

¶ Qui inter peccādū a Deo (tare.
mentē auocant, nō attendentes ad quā-
tū regem sermonē dirigūt. Quæ men-
tis euagatio oratiōis fructū tollit: cui⁹
(si pura fuerit) magna est virtus. Ora-
tio em̄ pura, velut fidelis nuntius mā-
datū peragit, & penetrat quo caro non
peruenit. Si pura fuerit, si casta. coelos
penetrabit, nec vacua redibit. Hæc
aut̄ mentis euagatio in oratiōe & de-
uotioe plerūq; ex diaboli prouenit ar-
tificio, qui cognoscit oratiōem cōtra se
& suas machinationes ad Deū dirigi
ideo quantū potest orantis impedit fer-
uorem, ne plene ad Deū se conuertat,
& sic

ACEDIAE

157

& sic cōtra eum nō preualeat oratio,

¶ De desperatione abunde dictū est in primo præcepto.

Desperatio.

¶ Qui tædio laboris ad vitæ otiosas cōditiones, tanquam ad desidiæ diuerticula se cōferunt: laboriosum nimis existimantes sua arte & labore victū & vestitum mereri.

Otium.

¶ Qui tempus quod impendi debet diuino cultui aut literarum studio, impartiuntur otio, somno, verbis otiosis aut alijs inutilibus operibus. Otiū tamen internū & externū ad quietē & recreationem naturę dānandū nō est, sed tantū id quod dat multis malis materiam, præcipue malis cogitationib⁹ cupiditatibus, aut machinationibus.

¶ Qui rectam cū habeant voluntatē peccatū vitandī, vincūtur tñ a cōcupiscentia honoris, irę, aut voluptatis car-

Incontinentia.

¶ Qui ea omittūt quæ noscūt (nalis aut nosci debēt esse animę necessaria.

Omissio.

¶ Qui ex inordinata animi affectione omittūt ppositū boni operis, etiam si illud ex præcepto nō sit: quia inordi-

T iij nate a

R E M E D I A

nate a bono pposito desistēdū nō est.

¶ Qui beneficio ecclesiastico pcedi-
ti, aut monasticæ professioni, ascripti
quotidie vtrasq; horas & canonicas &
beatæ virginis dicere omittūt. Profana
& laici viri secularibus negotiis im-
peti iustam operam colēdo Deo quoti-
die impendere nō valentes: idcirco cle-
ricis annuos prouentus & opima ve-
ctigalia donauerūt, vt hi illorū supple-
rent vices, precibus ad Deū funden-
dis, & more bonorum pastorū vigilias
noctis super gregem suū custodirent,
& in orationibus vigilarent. Benefici-
um eīm datū est propter officium.

¶ Item clerici, id est (vt ita dicam)
tonsurati, qui nec psalmos nec horas
virginis Mariæ pro diœceseos eorum
consuetudine dicunt.

¶ Qui ex quadam torpedine & ani-
mi languore, omittunt de acceptis be-
nificijs Deo gratulari, sacrosanctā Eu-
charistiam sumere, cōscientiā suā di-
scutere ante cōfessionem, sacramenta
recipere, vota adimplere, sacrificiū au-
dire, se

CONTRA ACEDIAM,

dire, septem psalmos pœnitentiales & alias preces ad Deũ funderẽ. Breuiterq; quicũq; omittũt, q̄ sui sunt officij.

¶ Methodus detestãdi Acediã.

Consydera quãtos labores Christus pro te pertulerit ab eo die, q̄ incoepit facere & docere, vsq; ad extremum vite sue spiritũ: dum in orationibus noctem duceret in somnem: dum modo hanc, modo in aliam regionem iret lucrifactũ animas: dum in ihs, que patris sui essent, sedulo interesset: dum sæpius in templo doceret: nouissime aut̄ dum in tempore passiõis sue vel nimis iã defatigatus laboribus sacratissimis suis humeris lōgissimã illã & pōderosissimã crucem baiularet et sub tanto onere succũberet. Qd̄ si pro salute tua tantũ laborauerit, quantũ p̄ eadem tutemet laborare debes? Pro peccatis tuis tollendis tenerrimus ille agnus Dei tot & tam grauia pertulit, & tu vel minimũ laboris pro iisdẽ sub-

T v terfugis

REMEDIA

terfugis? Maledictus certe es, qui facis opus Dei negligenter.

✠ Consydera, quantos labores Apostoli pertulerūt: dū secundū Christi p̄ceptū irent in mundū vniuersum & prædicarent euangeliū omni creature quantas & animi & corporis molestias perpeffi sunt sancti martyres, cōfessores, & virgines: deniq; quotquot homines iam cum Deo regnāt, quorum doctrinis & laborib⁹ orthodoxa Christi fides longe lateq; fuit propagata.

✠ Consydera res omnes laborare, et aliquid operis facere. Nam militia illa cœlestis exercitus sine fine laudem Deo cōcinit, proclamās: Sāctus, Sanctus Sāctus dominus Deus sabaoth. Præterea Sol & Luna, & firmamentū quotidie gyrū terræ ambiunt. Herbe & arbores minimū initiū habentes, ad magnā proceritatem perueniūt. Formicę grana cōdunt estate, quibus hyemem transigant. Apes mellifluæ ignium fucos genus a præsepibus arcent & sic in alijs animantiū generibus inuenire

CONTRA ACEDIAM

149

uenire possis. Non te igitur pudet hominē rationis participem, eiusdē rationis causa ignaviā amplecti, quam rationis expertia motu naturali exhorret.

¶ Considera, quod si presentis seculi negotiatores tanta sustinent, ut incertitas p̄tura sc̄q̄ diuitias accumulēt, easq̄ multis periculis quæsitæ cum animi discrimine seruet: quid tibi Christi negociatori faciendū est pro acquirendis spiritualibus diuitijs æternis & sine fine duraturis.

¶ Cōsidera quod sicut diuitiæ huius seculi tunc maxime augmentur cū nulla prorsus luera vel minima cōtempnuntur: Ita & in spiritualibus diuitijs neminum quidem boni operis contemnendum est: eo enim cōtempso paulatim decides. Vicissim si parua & minima luera spiritualia non cōtempseris, paulatim ad magna peruenies.

Paruula sitentas supera diecisse pusilis,

Idq̄ frequens peragas grandis cumulatur a ceruus.

¶ Considera, q̄ si nolueris bene agere quando potes, forsitan non poteris bene

REMEDIA

bene agere, quādo vales. Occasio præ-
 ceptus est, ideoq; arripienda, quādo adest
 Tempus vitæ, in q̄ viuis breue est, exi-
 guum, & cum tædio. Igitur dū dies est
 & dum tempus habes, operare bonū.
 Veniet enim nox quando operari ne-
 mo poterit.

☞ **C**onsydera, q̄ grauissima pecca-
 ta tua, grauissimā requirunt pœnitēciam
 & magnum deuocionis feruorē vt ijs
 possit satisfieri. Trinam i illam Christi
 negationem toto vitæ suæ tēpore luxit
 Petrus, tametsi a Christo fuerat indul-
 cum, Maria Magdalena vsq; ad extre-
 mum vitæ suæ spiritum præterita sua
 peccata deplorauit: tametsi a Christo
 sibi fuerant dudum dimissa, quia dile-
 xerat multum. Breuitatis causa pleros-
 que alios pretermittimus, qui peccatorū
 suorum pœnitentiam simul cū præsen-
 ti vita terminauerūt: tametsi ea pecca-
 tis tuis multo essent leuiora. Tibi autē
 qui quotidie peccas, & addis peccata
 peccatis, quomō labor ille grauis uidef
 quo tot & tanta peccata deletur? Quā
 tepide

190
CONTRA ACEDIAM.

tepide agis, vt debita illa remitañtur, quibus mors æterna debetur. Magna profecto opus est satisfatione pro peccatis illis, propter quæ paratus est æternus ignis, quorum onus, aut animæ suæ læsionem qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parum sentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, & caueri futura. Idcirco tempore gratiæ & misericordiæ (id est tempore vitæ præsentis) fac dignos fructus pœnitentiæ, & grauissimã purgatorij pœnam præsentij pœnitentiæ labore fac redimas.

Consydera, q̄ si dū uixeris uigilare & orare cū Christo uolueris, labores tui cito finientur, Breuissimū em̄ est uitæ nostræ tempus, ad promerēdū æternā gloriam nobis datū, post quod nullum aliud merēdi tempus dabitur. In quo quanto plura & maiora bona fecerim⁹ in terris, tanto maior gloria nos manet in cœlis: quæ si modica uidentur in opere, magna tamē sunt in retributione
in opere

REMEDIA.

in opere quidem temporalia, in tribulatione aut sunt æterna; breuis huius laboris est meta sed corona perpetua laboratur hic modico tēpore, vt viuat illic in æternitate. Gregorius: Si attendatur felicitas quæ sine transitu attingitur, leue sit quod transeūdo laborat. Itaq; cōmitere non debemus, vt hoc tempus gratiæ & meriti, sine opere me

Exemp̄ū notandū. ritorio nobis effluat. Exēplo cuiusdam deuoti viri, qui quoties audiebat horologium horas sonare, hec secū: O Domine Deus meus iam iterū vna horā temporis vitæ meę cōsumpsi de qua tibi sum rediturus ratiōem quo modo expendi. Nullum em̄ a te est mihi tempus impensum, cuius non sit mihi redēda ratio, quo mō fuerit expēsūm.

✠ Cōsidera, q̄ amor Dei nūq̄ est otiosus. Operatur em̄ magna, si est: si v̄o operari reuuit, amor non est. Hieronymus. Nihil amantibus durū est nullus difficilis cupiētibus labor. Amemus & nos Christum, & eius quæramus amplex⁹, & facile uidebit̄ omne difficile, breuia

157
CONTRA ACEDIAM

breuia putabimus vniuersa, quæ longa sūt. Præterea oportet per multas tribulationes ingredi regnū Dei. Nemo enim sine certamine coronatus est.

Quisq; es, q; arbitraris te satis meritū esse superiori tempore, & præterea remissius solito agis, & a pristino feruore sensim excidis, cōsidera, q; nō q; bene cœperit, sed qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Quia sine perseuerantia nec opus meritū habet, nec labor præmiū, nec cursus brauiū, nec seruitiū gratiā, nec pœna quātumlibet afflictiua coronā. Perseuerandū igitur est in bono opere, quod incœperimus: perfecta enim sunt dei opera, quide esse ipso ad patrē dicit: Opus cōsum auī, quod dedisti mihi vt facerem. Vnde iudæis perfidis descensū de cruce ipsi suadētib; dū salutem nostrā in medio terre operaretur, nullo modo acquieuit, ne redemptionis nostræ opus relinqueret imperfectum. Nos quoq; si sequi volumus caput nostrū, nō vereamur iustificari vsq; ad mortē, quoniā merces Domini

REMEDIA

inini manet in æternum, Non cessem⁹
 post Christum tollere crucē nostrā, pse
 uerantes in ea sicut & ipse pseuerauit,
 cōfidētes q̄ illud opus bonum in no/
 bis perficiet, quod in nobis inceperit,
 & q̄ qui dedit velle, dabit & perficere.
 Quid enim prodest, bene & diu nauigāsse,
 & in portu perire? cū hostibus
 fortiter dimicasse & in ipsa hora victo
 riæ defecisse?

Methodus uitandī Acediam.

Nemo est, cuius animā corrupti
 bile corpus & inhabitatio terre
 na nō aggraueat. Sed nitendū tibi est,
 vt carnis cupiditates spiritus vigore
 superes: & quia a tribus peruicacissi
 mis hostibus, mūdo, carne, & demone
 te sentis impugnari (si facias quod in
 te est) semper de diuino auxilio expe
 ctes adiuuari. Deus em̄ hortatur te, vt
 pugnes: adiuuat vt vincas: certatē spe
 ciat, deficientem subleuat, vincētē co
C Si terrebit te labor, quem coronat.
 subire oportet resistendo tentationib⁹,
hoc e.

152

CONTRA ACEDIAM

hoc erit remediū. Noli laborem resistē
di cōparare cū voluptate pccati: sed
prēsentem amaritudinē resistendicō-
para cū futura amaritudine peccati: p-
sēntem dulcedinem culpę quę ad pec-
cādum te illectat, cū futura dulcedine
cœlestis glorię, & trāquillitate mentis,
quę tentatiōis victorē cōsequitur. Et
mox videbis, quā iniqua sit cōparatio.
In hoc em̄ pleriq; fallūtur, q̄ amaritu-
dinem resistendi cōparāt cū delectatio-
ne peccati: neq; respiciūt, qd hoc atq;
illud cōsequatur. Bernardus: Si labor
te terret, merces inuitet: vnusquisq; em̄
secūdū suū laborē mercedē accipiet.

¶ Cū vita nihil aliud sit, quā militia
super terrā, tot demonib⁹ in exitū tuū
pugnibus, armatisq; in te mille dolis,
mille nocendi artibus. Mūdo etiā (qui
totus in maligno positus est) a dextra
lauaq; a frōte pariter atq; a tergo te op-
pugnāte, & ad sui desyderiū te pellici-
ente. Pręterea carne ad mortiferas vo-
luptates mentem tuā stimulāte, idq;
fatagente, vt mentis tuę pręsidiū alijs
V duob⁹

REMEDIA

duobus hostibus aperiat, domesticus enim hostis est. Cū igitur res tibi sit cū hostibus tā in perniciē tuā iuratis, ne cōmittas, vt perinde atq; si istos tres infestissimos hostes debellasses, in vtrāq; dormias aurem, quasi in certissima pace, dica q; pax, pax, cū nō sit pax, Itaq; assidue sta super tua custodia, in prima secūda tertia & quarta vigilia dominū expectās, donec reuertatur a nuptijs, vtcū venerit, & pullauerit, confestim aperias illi.

Cōtra tētationū insultus, aut signo crucis te munies, aut quapiā orotione, aut sententia aliqua deprōpta ex sacra scriptura. Quod si tentationem viceris sic te geras quasi mox in præliū rediturus: alterāq; securus aut pavidus magis expecta; quia vt nec mare fluctib; sic nec vita ista carere potest tētatiōibus. Ad hęc qui ingreditur viā pœnitentię, fortius tentať ab hoste. Illos enim tentator tentare negligit, quos se quieto iure possidere sentit. Itaq; nusquā nō agendę tibi sunt excubię, nūq; tibi est ab

153
CONTRA ACEDIAM

est ab armis discedēdū, donec in hoc corporis præsidio militabis.

E Qd' si quādo in hac pugna animā tuā peccati mortalis vulnere lethaliter sauciari cōtigerit: caue ne protinus ab iecto clypeo & armis relictis, hostibus te dedas, & te totū eorū affectibus permittas, neq; cogites de recuperanda libertate. Lapsus itaq; in peccatū, nō solū nō desperes, sed strenuos milites imiteris, quos nō raro pudor ignominia, & accepti vulneris dolor non solū non cōiicit in fugā: verū ad fortius, quā antea, pugnādū acuit. Haud secus pperes animū resumere, & cū hostibus certamina instaurare. Mox videbis te eos fugere, quos fugiebas: & eos persequi, qui te persequebātur. Qd' si forte (vt se habet certāminis cōditio) rursus vulnereris, aut cadas: nō cōtinuo vulneris, aut lapsus tui pudore desperare debes: sed memineris hāc esse certāminis legem, nō vt nūquā quis vulneret, aut cadat, sed vt nūquam cedat. Quia nō ille qui saepe vulneratus est aut cecidit, victus dicitur: sed ille, qui ad vlti-

REMEDIA

mū nō cessit, Accepto vulnere statim adhibe medelā: facilius em̄ vni vulneri medeberis, quā multis: facilius recenti quam inueterato & putri.

¶ Ad malū opus designādū tenta⁹, nō solū nō succūbens tentatiōi & peccabis: sed etiā inde tibi arripies virtutis occasionem, dabisq; operā, vt diaboli tentatiōibus nō solū peior nō fias, sed etiā melior euadas, vt omnia tibi cooperentur in bonū. Si ad libidinem aut gulā sollicitaris, aliquātulū tibi etiā delictis voluptatibus subtrahe, & ad sanctas & pias occupatiōes aliquid adijce. Si ad tenacitatē & auariciā instigaris, auge eleemosynā. Si ad inanē gloriā stimularis, tātō magis te ipsum humiliā in omnibus. Ita fiet, vt te forsitā denuo ad malū prouocare vereatur tētor, ne qui mali operis author esse gaudeat, boni opis occasionem ministret.

¶ Adcurate tibi cauendū est, ne quod vitiū, veluti leue, cōtemnas, & te ipsum fallas, dum tibi in vno aut altero vitio (quod veniale putabis) cōniueas: quia
venia-

759
CONTRA ACEDIAM

veniale quanquā animā nō interficit,
eā tamen inficit: quanquā a Deo non
separat, tamen a pristino deuotiōis fer
uore auocat, & ad opus bonū hominē
reddit tepidū, grauem, obnubilatū, &
indispositū ad bene agendū, & paula
tim a minimis peccatis ad maxima p
ducit. Itaq; detestāda tibi sunt, simul
& cauenda omnia peccata tā venialia
quā mortalia. Qd' si nōdū forte possis
omnia vitia funditus euellere, tamen
de vitijs tuis aliquid quotidie decerpes
& bonis moribus semp aliquid adijcies.
¶ Caue putes in hoc cōstare iustitiā
vt malū nō facias, cū & bonū nō face
re malū sit, sed vt etiam opus bonū fa
cias. Qui em̄ præcepit, Recede a ma
lo, mox subiūxit: Et fac bonū. Idcirco
summa diligentia in extirpādis vitijs
adhibita, ad acquirendas virtutes non
minore opus est diligentia.
¶ Ne ita sis otiosus, vt in eodem otio
utilitatem non cogites proximi: nec ita
actuosus, vt contemplationem non re
quiras Dei.

DE DEVOTIONE.

Deuotio est voluntas prōpta faciendi quod ad Dei seruitiū pertinet. Hæc acediæ contraria est: Nā sicut homo acediæ vitio laborās, tristis & inuitus opus debitū facit, ideoq; negligenter: sic deuotus gaudet adimpletiōe māditorū Dei, in hilaritate ea exequitur, in Dei amore feruet: pœnitentiæ quoq; opera & labores abstinentiæ, suis virib⁹ alioqui impares, feruore deuotiōis & dulcedine spiritualis gratiæ condit: & sic de vna virtute in aliā ascēdit, & gradatim ad coelū vsq; peruenit. Vbi Deū videndo tāto felicius mereēt in retributiōe, quāto magis summo bono hic adhærere studuerit, nascitur autē deuotio ex amore & timore Dei.

METHO:

DI CONFSSIONIS,
DE RELIQVIS PECCATIS,
ET PECCATORVM CIR-
CVMSTANTIIS.

QVARTA PARS.

¶ De quinque sensibus
exterioribus.

VINQVE sunt sen-
sus exteriores qui ni-
si adcurate & sum-
ma diligentia custo-
diantur, & quasi refre-
nentur, per eos tāquā
fenestras semper pa-

terentes, mors in animā ingreditur: qui
numero quinq; sunt.

Visus, Auditus, Odoratus, Gustus,
Tactus.

*Corporis humani sensus sunt quinque patentes:
Auditus, visus, gustus, contactus, odorq;.*

DE SENSV AVDITVS.

V iij Mirabi.

DE QVINOVE SENSIB.

Mirabilis omnium rerum opifex Deus duas aures homini esse voluit, linguam vero unquam, plus esse audiendum quam loquendum inuenit.

Aures sunt nobis datae ad percipiendum Dei doctrinam, ad laudes Dei cum voluptate audiendas, & ad subueniendum corpori earum obsequio, non autem ad abutendum.

¶ Peccant per Auditum.

✠ Qui irascuntur & plus iusto afficiunt si quid audiant, quod non placeat.

¶ Qui superbiunt & gloriantur, dum suas laudes audiunt,

¶ Qui verba lasciuia, scurrilia, & otiosa cum voluptate audiunt,

¶ Qui aures suas assentatoribus aut delatoribus dedunt.

¶ Qui cantilenis, ludis, choreis, conuulationibus, & eiusmodi mundanis delicijs postponunt audire sacrificium diuinum, psalmodiam, aut ea quae animae salutis noscuntur, aut nosci debent esse necessaria, Hieronymus: Nos ad patriam festi

DE QVINOVE SENSIB.

festinātes, mortiferos Sirenarū cautus
surda debemus aure transire,

DE SENSU VISVS.

Sensus visus quo alijs sensibus est
præstātor, eo periculosior. Nisi em̄
ratiōis dominio refrēnatus fuerit, ad
multa peccata hominem illectat,

¶ Peccant per Visum.

¶ Qui sibi placentes instar pavonis
se subinde respectāt & admirantur:
aut propter elegantem corporis cultū,
aut scientiā, aut simile quicquam,

¶ Qui superciliose vagos oculos huc
& illuc conuertunt.

¶ Qui impudicos oculos ad mulierē
cōcupiscendam adplicāt, Augustinus
Nedicatis vos habere animos pudicos
si habeatis oculos impudicos: quia im-
pudic⁹ ocul⁹: mpudici cordis est nūti⁹

¶ Qui otiose gestus aliorū, ornatum
incessum & similia obseruant, sup ijs
sententiam ferentes.

¶ Qui visa alterius felicitate dolent,

V. v. au vi

DE QVINQVE SENSIB.

aut visa calamitate exultant.

¶ Qui præ odio aliquos dedignatur
aspicere.

¶ Qui visam rem alienam sibi optat

¶ Qui vanas voluptates, res turpes,
rerū nouitates videre malūt, quam ea
quæ sunt cultus diuini, & ad animæ sa-
lutem spectant.

DE SENSU GVSTVS.

In lingua est virtus gustandi & di-
scernendi sapores, & ea quæ sub-
stantialiter corpus nutriūt. Hic sensus
nisi rationis dictamine gubernetur,
multarum egritudinū mulierūq; pec-
catorum est materia.

¶ Peccant per gustum, quicūq; per
gulam; de qua vide suo loco.

DE SENSU TACTVS,

Quatuor alijs sensus in capite se-
dem habent: solus tactus per
totum corpus diffusus est, maxime ta-
men viget in manibus, quia illo cōcur-
rit multitudo neruorū, qui sunt instru-
mentum tactus, Peccant

DE QVINQVE SENSIB.

¶ Peccant per Tactum.

✠ Qui percutiunt, verberāt, vulne-
rant, aut occidūt proximū suum.

¶ Qui furantur, aut rapiunt aliena.

¶ Qui tactus impudicos & immun-
dos in suis aut alterius mēbris faciūt.

¶ Qui oscula impudica dant aut ea-
dem libenter recipiunt,

DE SENSU ODORATVS.

I Nstrumētū odoratus est nasus per
quem ad cerebrū vsq; odor trahit.

¶ Peccant per odoratum,

¶ Qui vini optimi, ciborū, placenta-
rū, aut similibus olfactu plus iusto de-
lectati ea sibi desiderant,

✠ Qui propter lasciuiam & volupta-
tem, vnguenta olent, aut eo odore su-
pra modum delectantur.

¶ Qui ex cōtemptu & fastu, paupe-
res & valetudinarios plus æquo exhor-
rent, nimis studiosi, ne quid odoris ab
iis percipiant,

De

¶ De causis peccati alieni.

E St quando alius peccat, tamē peccati alieni est tibi reddenda ratio & pro eo perinde dānaberis, atq; pro tuo proprio peccato, nēpe qui eius perpetrādi fueris proximo tuo causa. Nec solū peccatū iā perpetratū in tuū redūdat caput: verū etiam omnia, quæ eadem de causa in posterū pertrahuntur. Pro quibus, si sic decedas vita, vsq; in diem iudicij in inferno pœna tua accidentalī in dies augebitur, dūtaxat si peccatū tua causa aliquando exortum in lōgā posteritatē transmittatur, quæ peccata decem sunt numero.

Consulo, precipio, consentio, prouoco, laudo,
Non retego culpam, nō pūnio, non reprehendo,
Participo, defendo, meum in caput ista redūdant.

¶ Peccāt ratiōe alieni peccati.

Cōsiliū ¶ Qui alteri malum consulant.

¶ Qui dant consiliū vnde damnum proximo infertur.

¶ Qui peruersis moribus & doctrina alios imbuunt, & instituunt.

Qui

DE CAUSIS PEC. ALIE.

¶ Qui alijs sunt scandalo.

¶ Qui iubent subditis suis aliquid p̄ter æquum & bonum.

Iusio.

¶ Qui alijs iubent peccatum cõmittere, aliũ lædere, aut alio quouis modo

¶ Qui cõsentiiũt ad mala facienda, sine quorũ cõsensu nõ fuissent perpetrata: tamen si nõ cõsuluerũt, nec iusserũt, cũ i pedire debuissent. Ad Ro

Cõsensus.

ma. 1. Digni sunt morte, non solũ qui faciunt ea, sed qui cõsentiiũt faciẽtib⁹

¶ Qui aut dictis aut factis, alios ad iracũdiã iniuste puocãt: vnde ij puocati blasphemãt, aut alia turpiora desi-

Irritatio.

¶ Qui sponsione, aliove quouis modo alios ad peccandum irritãt.

¶ Qui alteri adulãtes, quã perperam facta sunt, ea laudãt: cuiusmodi homines plerũq; causa sunt, vt alius iterato peccet. Adulãtum em̄ linguã alligãt animas in peccatis: quoniã delectat ea facere, in quibus nõ solum non metuitur reprehẽsor, sed etiã audif laudator

Laudatio

¶ Qui vel tacite apud se lætantur, et probant, malum ab alio factum,

Qui

DE CAUSIS PEC. ALIE.

*Reticētia
culpe.*

¶ Qui quādo cōmode possunt, nō tamē manifestāt peccata hominū n̄s, qui debent & possunt corripere & emēdare delinquentes, dūtaxat si sciāt ex sua reuelatione pximū a peccato arcēdū,

*Indulgen
tia.*

& aliū quēpiā a periculo liberandum.

¶ Qui cū possint, & ex officio debent subditos corripere, & emēdare, prohibereq; ne alteri damnum inferatur: tamē aut cōniuēt in eorū peccatis, aut leuiter puniunt delinquentes, sic vt iterum peccare nō current.

¶ Qui prēter equum & bonum sōt s absolunt criminis,

¶ Qui permittūt pauperes & impotēiores iniuste opprimi, cū iniuste illi oppressioni possint obistere.

*Omissio
reprehensionis.*

¶ Qui in aliorum peccatis obmutescunt, & proximū delinquentē p virib; a peccato auocare negligunt. Bernar. Nemo pximi vitia palpet, peccata dissimulet nemo: est em cōsentire, silere, cū arguere possis: & scimus, quia similis poēna faciētes manet & cōsētiētes.

*participa
tio.*

¶ Qui veniunt in partem lucri cum furibus & raptoribus, Qui

VIRTUTES CARDINALES.

¶ Qui alienum spolijs ditescunt.

¶ Qui malefactoribus patrocinant, aut eosdem domui suæ retinent, excipiunt, aut celant, aut eorū peccata excusant. *cōfugiū.*

¶ De uirtutibus Theologicis.

Tres sunt virtutes Theologicae, quibus & scientia omnis & pphecia omnis militat, per quas anima nostra fertur in summam trinitatem.

Fides, Deo assentiendo,

Spes, in Deo confidendo.

Charitas, Deum summe amando.

Quæ sibi inuicem succedunt, sic vt vna sine altera plane esse nō possit. Fide em̄ titubāte, charitas etiā ipsa lāgue scit: si a fide quisquā ceciderit, a charitate etiā necesse est cadat, Nemo enim id diligere potest, quod nō credit. Porro si credit & diligit, bene agēdo & bonorū morū præceptis obtemperando efficit, vt etiā speret, se ad id, quod credit & diligit, esse venturum.

¶ Contra has virtutes peccatur, vt in primo

VIRTUTES CARDINALES,
primo p̄cepto decalogi dictum est.

¶ De quatuor uirtutibus
cardinalibus,

Virtutes cardinales, in quibus to-
ta bene beateq; viuēdi ratio ver-
titur, vt in cardinibus ostium, sunt in
memoriā reducendæ, vt diligens pec-
catorum disquisitio & examinatio fie-
ri possit. Sunt igitur quatuor.

Fortitudo in aduersis.

Temperantia in prosperis.

Iustitia in retribuendo vniciq; quod
suum est.

Prudentia in præcauendis insidijs, &
in electione rerum agibilium,

Fortis in aduersis, felici in sorte modestus:

Ergo alios iustus, prudens in rebus agendis.

¶ Peccant contra has uirtutes.

Fortitudo

¶ Qui grauius æquo tolerant mor-
bos, paupertatē, dāna, & alia mala q;
bus a Deo afficiūtur. In præsentī em̄
vita quāuis delicix temporales dulces
sunt, & tribulatiōes temporales amarę:
tamē

VIRTUTES CARDINALES

eamē tribulatiōis poculū lubens debet bibere, qui metuit ignē Gehennæ, & contemnere dulcedinē seculi, qui aspirat ad gaudia cœli.

➤ Qui alterius molestias impatientius æquo tolerant.

⊞ Qui timent, vbi timendum nō est

⊞ Qui in reb⁹ aduersis animo cadūt cum deberent ex virtutū conscientia immobili mēte inf⁹ aduersa constare.

⊞ Qui leues sunt, & leui ex causa, p⁹ locorum temporumq; varietate, mentem quoq; variant.

⊞ Qui a bono ope incepto desistūt, nec in eo perseuerant.

⊞ Qui temerarij sunt: & ea, que sup⁹ vires suas esse noscūt, aggrediuntur.

⊞ Qui pusillanimes sunt: & ea, quæ suis viribus noscunt paria, aggredi nō lunt gratia om̄j.

➤ Qui in rebus secundis plus iusto Tēperātia exultant, & superbiunt.

➤ Qui omnē suā substātiā in ludis, scortis, & alijs rebus illicitis prodigūt, & profundunt

X Qui

VIRTVTES CARDINALES

✚ Qui negligentes sunt in coercendis delectationibus prauis.

☞ Qui in oēs voluptates dissoluti sūt

✚ Qui voluptatem illecebris a Deo diuinisq; præceptis auocantur.

☞ Qui honorum & dignitatū nimis auidi sunt.

✚ Qui erga hunc mundum & mundana nimio amore afficiuntur.

Iustiti.

✚ Qui contra rectæ ratiōis dictamē in distributione cōmuniū honorū aut beneficiorū ecclesiasticorū, aut in iudicijs publicis personarū sunt acceptatores, & ratiōe amicitiaē, consanguinitatis, factiōis, aut alterius illegitimæ causę minus dignos præferunt magis dignis, & ius, equitatemq; peruertunt.

✚ Qui proximo in necessitate cōstituto nō subueniūt, quia in necessitate omnia sunt communia.

☞ Qui reuerentiā & obedientiā debitā nō impendūt ijs, quibus debent:

☞ Qui proximū delinquentem corrigere negligunt.

☞ Qui animaduertendo in alterum
aut mo

VIRTUTES CARDINALES

aut modum excedūt, aut æquo sunt indulgentiores. Iustitia em̄ dū suū modum excedit, crudelitatis vitium gignit: sicut vicissim nimia pietas dissolutionem disciplinę parit: fitq; sæpenu-
mero, vt vitium virtus existimetur.

Prudētia

¶ Qui iustam diligentiam nō adhibēt: vt cōsiderēt ea, quę de necessitate salutis facienda, dicēda, expetenda, aut cauienda sunt: vt qui nō cōsiderātes (sicuti debent) indētū esse ieiuniū, comedunt: aut nō aduertentes cōtractū esse illicitum, illum faciunt, cum tamē aduertere debuissent.

¶ Qui indiscrete agunt aut modū excedendo, aut deficiendo. Est em̄ discretio non tā virtus, quā moderatrix affectuū, doctrix morū, & cōsumatio pfectiōis, qua sublata, virtus vitium erit. Quæ si adsit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modū tribuit, modus decorē & perpetuitatem. Nam circumcidit, vt nec plus, nec minus æquo fiat.

¶ Qui temerarie & inconsulte opus arduū aggrediūtur. Salomon: Filii sine

X ij cōsilio

DONA SPIRITVSS ANCTI,
cōsilio nihil facias, & post factum non
pœnitebis,

¶ Qui cum possint & debeāt scire a-
liquid siue iuris siue facti: tamē nō ad-
nituntur pro viribus, vt illud sciāt: cui-
iusmodi sunt cōmunia fidei, & ea que
fieri debēt ratiōe officij, grad⁹, aut voti

¶ Qui minus bonū maiori bono de-
bito præponūt: vt qui temporalia spi-
ritualibus, terrena cœlestibus, homi-
nis amorē diuinæ gratiæ præponūt Qui
em̄ spiritualibus delectatiōibus gaude-
re non possunt, ad corporales delicias
se transferunt.

¶ Qui minus sibi cauent a fallacijs
& blandimentis mundi, carnis, & dæ-

¶ Qui ab alijs quibuslibet (monis.
dānis, insidijs, aut morbis præuisis &
præcognitis, sibi non cauent, & mala
futura euitare negligunt.

¶ De donis Spiritus sancti.

R Equiescet super eū (id est CHR I
STV M) spiritus sapientiæ & in-
tellectus

DONA SPIRITVS SANCTI.

Intellectus, spiritus cōsilij & fortitudinis
spiritus scientiæ & pietatis & replebit
eum spiritus timoris domini. Esaiæ xi,
Hic tangūtur septem dona spiritus sã-
cti: quã uis em̄ om̄e bonũ nobis de sur-
sum sit, descendens a patre luminum
sunt tamẽ aliqua præcipue, quæ trinitas
sua infinita & in exhausta bonita-
te hominibus infundit, quæ spiritui
sancto, sicut & bonitas, attribuuntur.
Ea sunt septem:

- Timor Dei. Fortitudo. Pietas.
- Consiliũ. Intellectus, Scientia.
- Sapientia,

*Esto Dei metuens, fortis pius, & bene consul,
ingenijq; boni, sciens, & sapiens, Deus hæc dat.*

C De horũ donorũ abusu ij cõfiteri
debent, qui cũ sint a Deo ijs benignis-
sime donati ad vsum, non ad abusum,
tamen ijs abutuntur.

Opera misericordiæ corporalia.

E Surientibus cibũ, & sitientibus
potum donare.

X iij Nudos

OPERA MISERICORDIAE.

Nudos vestire. Captiuos redimere;
Aegrotos visitare. Peregrinos hospita-
ri. Mortuos sepelire.

Breuitercq; om̄ibus miseris subuenire.

Pasce famescientes, pota nimium sitientes:

Indue nudatos, detentos carcere solue:

Vise male affectos, peregrinos collige porta:

Defunctos sepeli, breuiter in seretor egenis.

¶ Aliter.

Visito, pota, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

¶ Opera misericordiæ
spiritualia.

Peccantes corrigere. Ignorātes docere

Dubitantibus recte consulere.

Pro salute proximi orare.

Mæstos cōsolari. Iniurias, ferre.

Delinquenti ignoscere.

Corrige peccantes ac instrue pauca scientes,

Consule non doctis, exora pro tribulatis.

Conforta mæstos, paciens incommoda perfer.

Offensasq; tuis inimicis sponte remitte.

¶ Aliter.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

OPERA MISERICORDIÆ.

Sub hoc verbo consule, comprehenditur doctrina & consilium.

¶ De omissione operū misericordiæ corporalis, aut nō satis iusta executione eorū, nō est cōfite ndū, qui possunt & debent ea exhibere, si ea omiserint aut nō satis iuste cōpleuerint, quando recta ratio & charitas dictabāt esse adimplenda. Qd' si facultas nō sit, saltē debent misereri egenorū, eorūq; vicē & calamitatem dolere. A quibus quāuis interim ex penuria & paupertate excusari possint, tamen ab executione operū misericordiæ spiritualis vix possunt excusari. Quia licet ignorantes docere, & dubitantibus recte cōsultare nō oēs possint, nec peccātes corrigere, vtpote qui sint rudes & ignorantes possunt tñ pro salute pximi orare, mōstos cōsolari, iniurias ferre, & deliquēti ignoscere. Non meminit Hieronymus se mala morte legisse mortuum, qui libenter exercuerit opa pietatis.

¶ De quatuor generalibus peccatis

GENERALIA PECCATA

Quatuor sunt gradus peccatorū
ad quos cætera omnia peccata
reducuntur, scilicet. Cordis, Oris,
Operis, Omissionis.

Omnia em̄ peccata fiunt cogitando,
loquendo, operando, vel omittendo.

Cogitat, aut loquitur, vel patrat opus, vel omittit.

Quisquis peccati conscius efficitur.

Cogitatio **T** Omnia peccata a corde tanquā a
fundamento originem sumūt: quia si
prius cogitatiōi prauę resistimus, in la-
plum operis nō corruimus. Itaq; ma-
gno studio superfluis cogitatiōibus est
resistendū, eis assensum & delectatio-
nem nō præbendo, quia funditus vix
possunt amputari. Nā caro semper su-
perflua generat, quæ spiritus sollicitu-
dinis ferro debet rescindere. Alioqui
praua cogitatio parit delectationē, de-
lectatio consensum, consensus operati-
onem, operatio cōsuetudinem, cōsue-
tudo necessitatem, necessitas desperati-
onem, desperatio peccati defensionem
peccati defensio gloriationem, gloria-
tio

GENERALIA PECCATA

est obstinationem, obstinatio aeternam
 damnationem. Qua vitiorum catena ho-
 mo intricatus & implicatus ab ea ex-
 plicari nequaquam valet, nisi diuina gra-
 tia specialiter manum porrigente. Magna
 igitur obseruantia est adhibenda circa
 cordis custodiam: cuius hec sunt peccata
 Cogitatio superba. Arrogans. Cupida.
 Simoniaca. Turpis. Immunda.
 Odium. Simultas. Indignatio.
 Animi tumor. Iudicium temerarium.
 Machinatio. Hypocrisis.

Variis ac vagis mentis discursus.
 De vanis, obscenis, & immundis
 cogitationibus est confitendum, nec non
 de prauis voluntatibus deliberatis, ta-
 met si in opus exterius non exierunt. Itaque
 poenitus de his confitebitur suo loco, di-
 ces: Habui voluntatem deliberatam tale vel
 tale peccatum committendi, quod commis-
 sem, si fuisset facultas: & nisi timuisset
 verecundiam, aut poenam temporalis, aut aliud si

In lingua circumferimus utrumque (melle.
 & lethale venenum, et saluberrimum phar-
 macum. Nihil enim inter homines mala
 X v lingua

GENERALIA PECCATA

lingua nocētius: nihil eadem salubri⁹
si quis ea vtatur, vt oportet. Adhęc mo-
res hominis lingua pādit: & qualis ser-
mo ostenditur, talis animus approbat,
quia plerūq; ex abūdātia cordis os lo-
quit: Magna igitur opus est custodia,
ad cōpescēdū oris nostri claustra. Lapis
emissus, sermo platus: & dū otiosa ver-
ba cauere negligim⁹, ad verba noxia
peruenimus Peccata autē oris hęc sunt
Vanā diuini nominis assumptio,

Blasphemia. Periurium. Murmuratio
Peccati defensio. Mēdaciū. Detractio
Adulatio. Maledictio. Conuitium,
Bonorū derisio. Prauum consilium,
Discordiarum seminatio,
Secreti reuelatio.

Aliud corde sentire, aliud ore dicere.
Indiscreta cōminatio, aut promissio.
Iactātia. Falsus rumor, Otiosum v̄bū,
Multiloquium. Turpiloquium,
Scurilitas. Indiscreta taciturnitas.

Opus.

☞ Hęc peccata oris maxime sunt cō-
siderāda ex affectu & volūrate dicentis
☞ Cōsumatio peccati est in opere: sed
quia

165

CIRCUMSTANTIAE.

quia peccata operis infinita pene sunt, ideo breuitati cōsulētes, ea omittimus.

¶ De omissionē abunde dictū est in *Omissio.*
acedia.

¶ De octo circumstantijs
peccatorum.

Confessionarij, ne cō sua peccata ipsis cōfitētes, pro viribus examinare debēt, quibus circūstātijs peccata sint obuoluta. Plerūq; em̄ peccati speciem aut mutāt aut augent. Species autē peccati tūc mutatur, quādo distincta prohibitiōe, phibētur, & peccatum in aliud genus peccati mortalis trahit. Itaq; nō sufficit cōfiteri de genere peccati, sed etiam de omnibus circūstātijs peccati speciem aut augētibus aut mutātibus.

¶ Octo sunt circumstantiæ.

Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quo modo, quando.

Peccasti, dices: vt sit confessio vera.

¶ De circumstantia personæ.

Prima

CIRCUMSTANTI AE.

Quis.

PRima circūstātia respicit cōditio-
nem hominis peccātis: scilicet, cu-
ius status, cuius dignitatis, cuius offi-
cij, cuius ordinis. Status em̄ peccantis
auget peccatū: quia quod in vno lau-
datur, in alio interim vituperat̄: quod
in vno leue est & venia dignū, in alio
interim graue est, & animaduersione
plectendū. Debet igitur hęc circūstā-
tia diligenter examinari. Si em̄ pater
qui ex officio debet exēplū virtutis fi-
lio suo præstare, corā eo delinquit, pec-
cat grauius ratiōe personæ ex circum-
stātia scādali, quod oriri solet ex tali p-

Similiter est dicendū, si præ- (sona.
ceptor scelus admittat corā discipulo,
quē iudicat, aut iudicare debet, malum
exemplum sumpturum.

¶ De circūstantia quantitatis.

Quid.

SEcūda circūstātia cōsiderat cōditio-
nem peccati: nēpe, pprietatē, qua-
litatem & quantitatem facti,

¶ Grauius peccant,

Qui

CIRCUMSTANTIAE.

¶ Qui percutiunt, detrahunt, male volunt parenti, magistro, aut benefactori, quam si alteri.

¶ Qui occidunt, aut plagam inferunt quam si tantummodo colaphum, aut leuem quampiam iniuriam inferent.

¶ Qui pauperi furantur, quam si diuiti. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre: vltra omnes crudelitates est, diuitem velle fieri de exiguitate medici,

¶ Qui rem magni valoris furantur, quam si modici.

¶ Qui inuident alteri bonum spirituale, quam si temporale.

¶ Qui virginem violant, quam si corruptam

¶ Qui cum maritata alteri viro scortantur, quam si cum coelibe.

¶ Qui bene merentem & beneuolum laedunt, quam si alium quempiam.

¶ Qui pauperis iniuste bona desiderant, quam si diuitis, cui bona redudarent

Et sic in alijs peccatis considerandum est quale sit peccatum, & quem committatur.

¶ De circumstantia loci.

Loci

CIRCUMSTANTIÆ,

vbi,

Locus in quo peccatū fit, est considerāndus: trahit em̄ plerunq; peccatū ad aliā speciem, Furtū em̄ etiā rei profanæ, si fiat in loco sacro, sacrilegiū dicitur, quo d̄ simplici furto graui⁹ est, Sanguinis alieni violenta effusio, aut fornicatio facta in loco sacro, ē grauior, quā si alibi. Nō est em̄, pr̄sus in uia facienda loco sacro, nempe ad diuinū cultū dedicato. Ferre falsum testimoniū in iudicio grauius est, quam si extra iudicium.

¶ Peccatū in publico factū grauius est, quā si in priuato loco: quādo peccator pr̄uidet, aut pr̄uidere debet alius cuius scādālū inde esse exoriturū. Isidorus: Maioris est culpæ manifeste, quā occulte peccare: dupliciter em̄ re⁹ est, qui apte delinqt, quia agit & docet

¶ De circumstantia instrumenti agentis.

Per quos.

Omnia auxilia, omnia media, quibus peccatū perpetratur, dicuntur

CIRCUMSTANTIAE.

tur instrumenta peccati: fitq; ratioe hu
ius circūstatię peccatum grauius.

¶ Grauius peccant.

¶ Qui per clauem adulterinam, aut
sare per subtilia instrumenta a pertio-
nem, aut similia intrāt domū gratia fu-
randi, aut alio quouis modo nocendi,
quā si per ianuā forte fortuna inuentā
apertam, aut per muri foramen nō ob-

¶ Qui ad peccatū suū exe- (structū.
quendū plures suscitāt, & pluriū admi-
niculo vtūtur, occasionem peccati eis
prestādo, quā si vnius tantum:

¶ Qui peccati sunt authores multis,
quam si vni.

¶ Qui gladio, aut lamina ferrea læ-
dunt, quam si leuiori modo.

¶ Qui consulto & ex certa malitia
peccant, quam si ex infirmitate.

¶ De circumstantia numeri.

Numerus peccatorū est diligenti
discutiendus. Grauius em̄ pec- *Quoties.*
cāt, qui multa peccata eiusdem speciei
desi-

CIRCUMSTANTIAE.

designant, quā si pauca. Quā ob rem non solū numerus peccatorū operis in memoriā reuocādus est, sed etiam cordis & cognitiōis, quoad eius fieri poterit: nec solū quo ad numerum, sed etiā quo ad grauitatem.

Veruntamen si numerus peccatorum commissorū te lateat, debes cōncere quoties plus minusue peccare potuisti in tali vel tali peccato. Debes etiā explicare quādiu in tuo peccato perseuerasti, nō agens pœnitentiā: vt si annū, mensem, hebdomadā, diem &c, grauius enim est peccatum, quando diutius infelicē hominem detinet alligatum,

¶ De circūstantia finis.

Q Voniā maxime ex fine actus morales speciē accipiūt, ea de re circūstantia finis est omniū præcipua: quia plus est cōsiderāda puerua voluntas, quam nocumentū inde emanans: & quāto volūtas fuerit maior ad peccādū, tāto grauius est peccatum.

¶ Grauius peccant.

168

CIRCUMSTANTIAE.

¶ Qui de industria, quā si sine industria

¶ Qui sua sponte, quam si coacti, aut ab alio ad peccandum inducti.

¶ Qui animo nocendi, quā si iocādi.

¶ Qui sine vlla tētatiōe, & tētationē prēueniētes, quā si tentatione impulsī

¶ Qui ex nimia auaritia, quam si ex paup. rtate.

¶ De circumstantia modi.

Diligenter est discutiendus mod⁹ peccati, & qualiter peccatū sit cōmissū. Nā quāto turpiori mō cōsumat⁹ actus exterior, tanto grauior est.

¶ Grauius peccant.

¶ Qui fortiter lædūt, quā si leniter.

¶ Qui ex ira & stomacho alijs quicq̃ exprobrāt, quam si tantum ex animi leuitate.

¶ Qui vī rapiunt aliena, quā si clam

¶ Qui in peccando se habent actiue quā si mere passīue.

¶ Qui reluctātē & inuitā violāt, quā si volentem, aut vltro sese offerentem.

¶ Qui prēt naturalem modū peccāt,
Y quam

CIRCUMSTANTIAE.

quam si modo naturali.

¶ Qui cū præmeditatione diuturna peccat, quā si repētino animi motu.

¶ De circumstantia temporis.

Vltima circūstantia aggrauans peccatū est tempus. Lōge enim interest, hoc an illo tēpore peccetur.

¶ Festis solennibus, quādo debemus esse conscientia pura, & vacante omni culpa, aut cū venerabile Eucharistiae sacramentum sumere volumus, peccatum tunc factum grauius est, quam alio tempore.

¶ Machinari & cogitare malū pximo, tantisper dū horarias preces fundis ad Deum, aut dum sacrum audis, grauius est, quam alio tempore:

¶ Hæc aggrauant peccata.

*Ordo, conditio, status dignissimus, ætas,
Copia, causa, modus, mora, lucta pusilla, sciensq;
Et tempus, doctrina, locus, numerus, recidiuum
Hæc plerūq; solent grauiores reddere culpas.*

¶ De triplici peccato.

TRia sūt peccata in generali, Originale, Veniale, Mortale. De quibus singulatim tractabimus, si prius declarauerimus, veniale quid a mortali intersit. Inter alia mādāta Dei sunt aliq̄, quæ facere debemus sub pœna eius gratiā perdendi, & mortem æternā incurrendi: & sunt illa, quæ debitā Deo nō seruāt subiectiōem, & inter homines societatem: sicut est amare Deum omnī tempore & loco, & eū nō odisse: Nō occidere proximū suū innocētem & nō auferre ei suā violenter, aut alio quouis modo iniusto. Sūt alia præcepta, cōstitutiōes, & ordinationes, quæ nō obligāt nos nisi ad pœnā temporalem: quia trālgredi ea nō dissipat subiectiōem Deo a nobis debitā, nec societatem, quā tenemur habere ad homines. Facere cōtra prima præcepta, est peccatū mortale: cōtra alias ordinationes, est peccatū veniale. Quemadmodū videmus q̄ rex aliqua præcipit sub pœna mortis aut capitis, & aliqua sub pœna tēporali: vtpote argenti, vel carceris ad tempus. Y ij Tribus

PECCATA

Tribus modis omne peccatum perpetramus.

Suggestione, Delectatione, Cōsensu.

Primum per hostem, Secundū per carnem.

Tertium per spiritum perpetratur.

Insidiator enim prava suggerit.

Caro se delectationi subijcit.

Ad extremū spiritus victus consentit.

Suggestiōe peccatū cognoscim⁹, Delectatiōe vincimur, cōfessu et a ligamur.

Crimen erit triplex: nobis ab origine natum.

Hic dignum venia, dignum quoque morte gehenne.

Originale peccatū est carētia iustitiæ originalis, quā cōseruatā oportuerat. Quod a protoplasto Adam propter esum fructus vetiti, in lōgā peccitatis translātū est. & per baptisū (cui contra illud nominatum si siturus est) deletur, vna cum omnib⁹ peccatis, si qua prius commissa sunt.

Veniale peccatū quod venia non caret, etiā sine cōfessōe. Quod tamen si animā nō occidit, reddit tamē min⁹ feruentem ad opus bonū. Itaq; etiam

170
PECCATA

ab omni veniali summa ope & diligen-
tia est cauēdū. Caue autē dixeris in cor-
de tuo: Leue est istud peccatū, nō curo
corrigere: nō est magnū, si in hoc ma-
neam veniali minimoq; peccato. Hęc
em̄ est impœnitentia, hęc blasphemia
in sp̄ritū sanctū.

¶ Remittuntur peccata
uenialia.

Postrema vnctiōe. Doloꝛe illiꝰ peccati

Aspersiōe aque lustralis seu sacrae,

Absolutione sacerdotis in sacrificio.

Tundendo pectus cū agnitiōe culpe.

Feruēti oratiōe. Meditatiōe passiōis.

Facto signo crucis, Amore dei et p̄xi,

Adimplētiōe operū misericordiæ,

Patientia in tribulatione,

Afflictione corporis.

Elu panis benedicti, Ieiunio.

Susceptiōe sacrosanctę Eucharistię.

Condonando culpam proximo.

Duntaxat si hęc fiant cum pio mo-
tu & sancta affectiōe.

¶ Mortale quod sine cōfressiōe & con-

Y iij fessi

PECCATA

fessione, vel animo cōfiteđi tempore
& loco cōstitutis a Deo & sancta eccle-
sia, ad æternam mortē ducit. Contra
quod peccatū pœnitentiæ & cōfessiōis
sacramentū est inst. tutū. Inter quę pec-
cata ea sunt grauissima, quę sunt con-
tra spir. tū sanctū, quę cōtra Deū vindi-
ctā clamāt, & ea, quorū absolutio sum-
mo pōtifici aut episcopo est reseruata.

¶ Peccata in spiritum san- ctum sunt sex.

Desperatio de misericordia Dei.

Præsumptio de misericordia Dei.

Obstinatio. Finalis impœnitentia.

Inuidia fraternæ gratiæ.

Impugnatio veritatis agnitæ.

¶ Peccata contra Deum vindictam clamantia.

Homicidium. Peccatum Sodomieū.

Pauperū oppressio. Mercedis detentio.

¶ Peccata reseruata sum- mo Pontifici.

Enormis mutilatio clerici, Simonia.

Adu.

PECCATA

171

Aduſtio templorum.

Inſtrumētōrū apoſtolicorū falſificatio.

Sacrū factū tēpe excōmunicatiōis maioris, aut interditiōis a rebus diuinis.

Excipiūtur pueri, monachi, vetuli, pauperes, mulieres, & quibus ppter bellū ad papā nō patet accessus, aut q̄ aliud legitimū & necessariū habent impedimentū. Tales em̄ ab episcopo suo possunt absolui p̄dictorū criminum

¶ Inter cætera ab episcopo

Parisiensi anno 1515. hæc sibi reſeruata sunt,

Homicidiū, Sortilegiū, Sacrilegium.

Hæresis, Simonia, Adulterium.

Stupra & raptus virginū & mulierū honeste viuentium.

Conſupratio ſanctimonialium.

Inceſtus cum cōſanguineis & affinib⁹ intra quartum gradum.

Peccatum Sodomiticum.

Fornicatio cū ea quā de ſacro baptiſmi lauacro ſuſceperis, aut in confeſſione audiueris,

Matrimonij cōtractus aut elādeſtitiō

Y iij autcō

PECCATA

aut contra ecclesiæ prohibitionem.
Procuratio sterilitatis & abortiui.
Luxuriari in ecclesia consecrata.
Templi & loci sacri profanatio.
Ecclesiasticã impedire libertatem aut
iurisdictionem.

Impedire diuinum officium.
Profanus abusus rerũ sacrarum, velut
Eucharistiæ, chrisimatis, & similibus.
Rem sacrã facere in altari aut vestimẽ
tis nõ cõsecratis, aut post sumptũ cibũ.
Sepelire excõmunicatũ in loco sacro.
Excommunicati, qui nolunt tempore
cultus diuini egredi templo.
Ordinari ab alieno episcopo nõ obtẽ
ta prius facultate. Promoueri per saltũ.
Celebrare tẽpe iterdicti a reb⁹ diuinis.
Oppressio. Usura manifesta.
Conspiratio & cõiuratio cõtra propri
um prælatum ecclesiasticum.
Parentum percussio.
Percussio violẽta sacerdotis aut clerici
Adustio domorum, fauor & cõiliũ
in ea re.
Violatio fidei solenniter exhibitæ.

Instru

SACRAMENTA

- Instrumentorū publicorū falsificatio.
- Mendacium & periurium in iudicio.
- Votorum transgressio.
- Blasphemia in Deum & sanctos.
- Vxori aut viro suo mortē machinari.
- Intrare religionem viuēte vxore post carnalem copulam.
- Cæteraq; omnia peccata quibus commissis delinquentes in sententiā maioris excōmunicationis impingunt.

DE SACRAMENTIS

Sacramenta ecclesiæ sunt septē ad curādas nostras infirmitates, nobis a Deo data & instituta.

Baptismus cōtra peccatum originale.
Confirmatio contra infirmitatem & difficultatem ad bonum.

Ordo contra iguorantiam verorum.
Ordinatus enim debet esse doctus vt alios possit erudire.

Et Hæc tria superiora sacramenta iterari non possunt.

Et Quatuor aut quæ sequuntur iterari possunt.

Y v Poeni

SACRAMENTA

Pœnitentiã, cōtra peccatum mortale.
Cōiugiũ, cōtra effrœnem libidinem.
Eucharistia, cōtra affectiōnē terrenorũ
vt visibiliter sub sacramēto Deũ viden-
do, per ipsum factũ visibilē, in amorē
inuisibiliũ rapiamur & excitemur.
Postrema vnctio, cōtra veniale.

*Peccatũm baptisma vetus, veniale suprema
Vnctio, mortale expungit confessio vera.*

In virtute, fide quoq; confirmatio firmat:

Ordo multa docet, venerabile corpus Iesu

Affectus fugat humanos, Veneremq; proferuam

Coniugiũ septem hæc sic sanant vulnera mentis.

¶ Septem sacramenta di-
sponunt ad habendas se-
ptem virtutes.

Baptismus sacramentum est fidei.

Confirmatio, spei.

Eucharistia, charitatis.

Pœnitentiã, iustitiæ. Ordo, prudētiæ.

Extrema vnctio, perseuerantiæ in fide.

quę fortitudinis est complementum.

Matrimonium, temperantiæ.

METHO: DI CONFESSIONIS;

DE POENITENTIA ET
PARTIBVS EIVS.

QVINTA PARS.

¶ De poenitentia.

QVONIAM OPERIS
instituti ratio exigit
vt potius de poeniten-
tia, quā de alijs sacra-
mentis tractemus: i-
deo alijs. quæ ad no-
strū institutū nō faci-

unt, omissis, de poenitentia dicamus.

¶ Poenitentia in genere est peccati
cōmissi, cū intima cōtritione. & firmo
amplius non peccandi proposito, emē-
datio quæ ad Deū reuertendi initiū ē.

Poenitentia	{	Angelos letificat
		Impios iustificat
		Amisssa bona reuocat,
		Ad vitā eternā inuitat

BERNARDVS: Tria sunt poenitē-
tine

CONTRITIO

est necessaria. Abſtinentia, per quã carnis ſuperbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformãdus in vigorem animũ ſaginatur. Oratio, cuius munimine & tutela, virtutũ examina proteguntur.

Pœnitenti
necessaria, { Veniã ſpes,
Cordis contritio.
Culpæ confefſio.
Iniunctorum a ſacer-
dote completio.
Peccati fuga,

Pœnitentię
partes. { Cordis contritio,
Oris confefſio.
Operis ſatisfactio.

DE CONTRITIONE

Contritio (quæ ianua ſalutis dicitur) eſt peccatorũ cõniſſorum duplicentiã, & odiũ ſupra omne odibile, & propoſitũ vitandi peccata ſupra omne vitabile, necnon cõfitendi & ſatisfaciendi volũtas tempore & loco.

Hæc autẽ oritur ex cõſideratiõẽ p̄prie iniquitatis, & timore iudiciorum Dei.
cũ ſpe

174
CONTRITIO

rum spe veniē: quia timor Dei sine spe veniē nō pareret cōtritionem, sed desperationem, Idcirco spes diuinę misericordię debet esse causa contritionis.

¶ Attritio est displicētia peccati, sed nō supra omne odibile: & propositum vitandi peccatū, sed nō supra omne vitabile, quod ad deletionē peccati moralis nou sufficit.

¶ Requisita ad ueram contritionem.

¶ Qd' pœnitens ex actuali dilectiōe Dei detestetur peccatū propter Deum *Primum* quia Dei est offensiuum, & cōtra eius honorem, & q' apud se statuat Deo duce in futurū abstinere nō solū a peccatis cōmissis, de quibus dolet, sed etiam ab omnibus mortalibus: sic vt nollet pro quacūq; re cōsulto peccatū mortale admittere.

¶ Qd' paratus sis n̄s satisfacere, quos *Secundū* aut dicto aut facto offendit. Qd' si efficere nō possit, saltem q' doleat illi ex animo, q' proximo infestus fuerit. Præterea

CONTRITIO

tereaq̄ habeat volūtatē satisfaciēdi
proximo, cū aut per facultates, aut p̄
opportunitatem licebit.

Tertiu. ¶ Qd̄ parcat ijs, qui ipsum quocūq̄
modo offenderūt. Credendū em̄ est no
bis plane nō dimitti que cōmisimus,
si nos inexorabiles ad dimittendum
aliena peccata fuerimus.

Quartū. ¶ Qd̄ parat⁹ sit sese abdicare officio
vel negotio, quod sine peccato morta
li exerceri nō potest, & peccatorū occa
siones pro viribus vitare.

Quintū. ¶ Qd̄ habeat firmū propositū confi
tendi & satisfaciēdi Deo, tempore, &
loco pro peccatis cōmissis: quod ppo
sitū in necessitate habet confessionis
& satisfactionis effectum.

Hæc quinque prædicta vere poenitē
ti vna debent inesse, vt vera sit contri
tio, & non dissimulata.

¶ Quicūq̄ ex animo &
deuote sequentes veritates
dixerit, sciat se esse in
gratia, vel si omnia
prædicta peccata
admisisset.

175

CONFESSIO

Domine IESV Christe, sic velle, *Prima ve*
 contra tuā infinitā bonitatē pec *ritā,*
 caui, quod mihi in primis displicet: ra-
 tiōne cuius pœnitentiā ago, qui a te of-
 feñdi, qui totus es venerāndus & colen-
 dus: quodq; mā datū tuū trāsgressus sū

Domine IESV Christe bonū ha- *Secūda.*
 beo propositū tuo iuuamine in-
 tercedente mihi in futurū præcauēdi,
 ne recidam in peccatum: & peccatorū
 occasiones pro viribus euitandi.

Domine IESV Christe bonā ha- *Tertia.*
 beo voluntatem peccatorū meo-
 rum confessionem integre faciendi tē-
 pore & loco secūdū tuū & sanctæ ma-
 tris Ecclesiæ præceptū. necnō restituē-
 di vnicuiq; ablatū cū facultas erit.

DE CONFESSIONE.

Confessio est legitima corā sacer-
 dote peccatorū declaratio, cū le-
 gitima sacerdotis absolutiōe eorū dē
 Nō em̄ sufficit mētalis cōtritiō, nisi ad-
 sit vocalis cōfessio tēpore & loco,

¶ Confessio debet esse.

Voluntaria, Præmeditata, Diligens,
Integra, Accusatoria, Propria,
Contrita, Verecunda, Humilis,
Spei plena, Vera, Nuda.

Voluntaria ¶ Optimus quisque Christianus libere & voluntarie, non solum ex consuetudine, timore, aut verecundia humana confiteri debet: alioquin confessio non esset deo accepta, nec homini salutifera, utpote quæ non procederet ex charitate: sed tantum ne homo omnibus esset despectus tanquam ab auito amore recedens.

Præmeditata. ¶ Homo debet præmeditari quomodo in confessione dicet: quæ diuisim, quæ coniunctim: debetque tantam diligentiam adhibere ad peccata sua in memoriam reuocanda, & vitæ antea subducendam rationem sacerdoti Dei vicario, quasi pro re temporali, eam ardua & magni momenti reddenda foret ratio. Alijs plus temporis, alijs vero minus requiritur ad examinandam conscientiam secundum quod in breuius aut longius tempus confessionem distulerint: aut interea magis minusue solliciti fuerint de peccatis suis
memo

CONFESSIO

memoriae commitendis.

Sicut pro evitanda morte corporali *Diligens.* omnimoda diligentia observatur: ita expedit, ut pro recuperanda aeterna vita, omnis cura ac diligentia cautius adhibeatur. Augustinus: Cum gaudio debet facere immortalis futurus, quem faceret pro differenda morte, moriturus, Itaque poenitens paratus sit facere pro animae vita recipienda, quaecumque faceret pro corporis morre vitanda.

In confessione ex industria peccatum mortale tam certum quam dubium cum circumstantiis necessariis non est reticendum. Deus enim dimidiatam confessionem non accipit, nec dimidiatam veniam dat: quia nunquam unius peccati mortalis quempiam absoluit, quin eadem opera omnium absolvat, Quod si confitens negligit discutere conscientiam suam, id apud se parvifacens, & aliquid confessioni necessarium omittat, integram non facit peccatorum confessionem. *Integra.*

Peccator debet se accusare, peccata sua sacerdoti exponere: & antequam *Accusatoris.*

Z confes

CONFESSIO

cōfessario sese præsentes, cōscientiam suā examinare, & nō expectare quoad usq; sacerdos eū de singulis interroget. Dūq; peccata sua exponit, nō debet sibi parcere, nō Deo suā culpā ascribere, nō fortunæ, nō cōstellationi, nō diabolo, nō sodalitati, nō mūdo, nō cōplexioni, nō carni: sed debet circūstātiās aggrauātes explicare, reticere aut excusantes, culpāq; omnem in se trāsferre debet. Nō em̄ peccatū est, nisi volūtariū. Augustinus: Rectus est, & bene inuocat Deū, qui in omnibus malis, quę patitur, se accusat, nō Deū: & in bonis quę facit, nō se laudat, sed Deū. Sicut em̄ repellit Deus peccata sua defendentē, sic recipit cōfitentem. Apud quē iudicē iustū & misericordē qui se peccati accusat, ille se excusat: et qui se peccati excusat, ille se accusat.

Propria. ¶ Qui de peccatis cōfitetur, de suis tantū, nō de alienis peccatis cōfiteatur. Et eorū, qui in scelere fuerūt participes nomina dissimulet silētio: nisi peccati species exprimi nō possit citra declarationē

CONFESSIO

tionem eius, qui in crimine cōsciū & particeps fuit. Quo tempore eligend⁹ est sacerdos, qui in cognitionem cōfortis in crimine venire nō possit. Præterea in cōfessione nihil admiscendū est quod ab eius ratione alienū sit.

Cōtrita.

C De peccatis est cōfitēdū, cū displicentia omniū peccatorū mortaliū cōmissorū, supra omne odibile, & cū proposito vitandi omne peccatū mortale, supra omne vitabile. De quibus quāto amplius cōpungimur, tāto magis peccatorū vincula quo ad pœnā relaxātur. Sunt igitur cū dolore & amaritudine cordis peccata in memoriā reuocāda. Nequaquā em̄ vere pœnitentiā agit, qui ex peccatorū suorū recordatione nullā habet spiritus tribulationē, quod quidem reprobis est pecculiare.

Pœnitens peccata sua cū pudore *verecūda* & *verecūdia* explicare debet, sic vt inde turpitudinē & fœditatem propriæ animæ erubescat. Quæ *verecūdia* ex Dei gratia ascribitur ad partem satisfactionis, si pro Dei amore amplectē

Z ij de

CONFESSIO

do superatur. Bernardus: Ideo iubemur cōfiteri peccata, vt erubescētiā habeamus pro pœna. Erubescētia em̄ magna est pœna: & ideo qui pro Christo erubescit, dignus fit misericordia. Si quidem quātū displicet Deo impudentia peccatoris, tantū eidem placet verecundia pœnitētis. Sunt tamē, qui vt minus verecundentur, quia in idem peccatū sæpe recidūt, frequenter cōfessariū mutāt, cū potius deberēt ad maiorem verecundiam eidem sapius & clarius confiteri.

Humilis. Cōfessio quatuor modis debet esse humilis. Quantū ad intellectum, vt pœnitens agnoscat se miserrimū peccatorem & venia indignū. Quantum ad affectū, vt confessorio & diuino iudicio se subijciat. Quantū ad linguam vt cū reuerentia & tremore quasi corā CHRISTO, peccata sua exponat. Quātū ad act⁹ exteriores, vt vir pœnitēs aperto capite (si patitur sanitas) ob reuerentiā CHRISTI & sacramenti, flexisq; genibus humiliē sua explicet peccata

CONFESSIO

rata. Melior em̄ est in malis factis humilis cōfessio, quā in benefactis superbagloriatio. Nō pōt aut̄ cor humiliari coram sacerdote in cōfessione, nisi prius fuerit cōtritū. Vnde in psalmo dicitur: Cor cōtritū & humiliatū Deus nō despicias. Prius dicitur contritū, & postea humiliatū.

☞ Confitens in ea spe esse debet, se *spei plena* posse a Deo veniā cōsequi, quātūcūq; peccauerit, si modo in confessione facienda suo strenue perfungatur officio.

Quandoquidem pœnitentia, quæ ex fiducia nō proficitur, est inutilis & sterilis v̄ie, manetq; sine misericordia.

☞ In cōfessioe nihil falsi ex industria *Vera.* homo debet inserere, sic̄ se laudādo vel vituperando: quia esset mendaciū in iudicio sacramētali, & faceret iudici iuriā, id ē cōfessario Christi vicario

☞ Cōfessio debet esse nuda absq; ob- *Nuda.* scuritate verborū occultante peccata, aut peccatorū circūstātiās, Omnia em̄ peccata quātūcūq; turpia exponenda taliter sunt, vt cōfessarius plene & cla

CONFESSIO

re intelligat peccati speciem cum circumstantiis aggrauantibus.

¶ Methodus se præparandi ad confessionem.

Q Vi integre cōfiteri volet, intrat secretum mentis suæ cubiculū (vt se ipsum valeat cognoscere) paululū requiescat, cætera præter Deū & peccatorū disquisitionem excludens. In primisque Deū precetur, vt eius mētem illuminet, ad cognoscēdū omnia peccata sua, quorū vt in mentē veniat, quinque sunt cōsiderāda, & diligēter examinanda.

Ea sunt, {
Tempus.
Inclinatio.
Status,
Societas,
Species peccatorum.

Tempus. ¶ Primo meditandum est a quo tempore peccatis facta non sit cōfessio. An tūc cōfessio fuerit integra, sic ut pœnitens nihil cōsulto reticuerit. An tūc habuerit

CONFESSIO.

uerit volūtātē posthac a peccato absti-
 nendi; alioqui em̄ cōfessio esset iterāda
 An pœnitēciam a sacerdote iniūctam
 adimpleuerit. Præterea qui integre con-
 fiteri volet, disquirat & diligenter exa-
 minet post nouissimā cōfessionē quæ
 tēpora interfluxerūt & quæ ijs tēpori-
 bus aut publice aut priuatī fieri soleāt,
 vt delicta illis tēporib⁹ patrata in me-
 moriam possit reuocare.

¶ Secūdo cōsideret, ad quæ peccata *inclinatio.*
 sit procliuus & propēsus, & quociens in
 die aut hebdomada in eo peccato potu-
 it peccasse. Alios em̄ in hoc, alios in il-
 lud peccatū natura genuit procliuus:
 & nemo est nisi mētis inops, qui facile
 nō agnoscat inditos sibi natura stimu-
 los ad aliud atque aliud peccatum.

¶ Tertio cōsideret cui⁹ sit cōditionis *Status.*
 & stat⁹: An scholastic⁹ An præceptor
 An famulus An domin⁹ An clericus
 An laicus: An religiosus An secularis.
 Deinde semel atq; iterū discutiat, quæ
 sui sūt officiū, & in qbus eiusdē cōdicio-
 nis homines peccare solent.

Z iij Quarto

CONFESSIO

Societas. ¶ Quarto cōsideret qbuscū domi,
& in quotidiana cōsuetudine sit versa
tus: & quibuscum extra domū, in con
uersationē extraordinaria.

Species peccatorum. ¶ Quinto cōsideret in quo peccaue
rit: quod vt cōmode fiat, per decē præ
cepta discurrat, per peccata capitalia,
per quinque sensus, & alia. Cōsideretq;
An cogitatiōe. An locutiōe. An ope,
An omīssione. An sceleris partici pati
one peccauerit. An alteri quocūq; mo
do fuerit causa peccandi.

¶ Quāuis em̄ omnia peccata morta
lia sint cōtra aliquod decem præcepto
rū: tñ quia alij vnū peccatū capitale cō
tra illud præceptū, alij cōtra aliud esse
cōtendūt, sic vt nō sit facile discernere
cōtra quod præceptū dici possit: Idcir
corudioribus consultū volentes, ea di
stinximus, quinque sensus, causas alieni
peccati, virtutes cardinales, opera mise
ricordię etiā ab ijs distinguentes, quæ
omnia ad illa reduci poterāt: facilior
tamen est cōfessiōis methodus, singu
lis in hunc ordinem degestis, Sed de
hoc

180

CONFESSIO

hoc fatis: interim eo redeamus, vnde digressi sumus.

¶ Postquā pœnitenti venerit in mentem vnius peccati, nō prius ad aliorū peccatorū disquisitionem pergat, quā de hoc peccato nominatim doluerit, & illud detestatus sit, sic vt vellet non factū, pponatq; in illud nūquā recidere. Debet em̄ de singulis peccatis mortalibus singulatim dolere, & conterri, si modo ad id satis habeat temporis: alio qui em̄ sufficeret vna generalis cōtritiō. Deinde sæpius apud se discutiat et pensiculet omnes circūstātiās ad numerum illius peccati & speciem pertinentes: scilicet,

✍ Quis ipse fuerit, cū peccauit: cū q̄ cōditiōis & stātus. An ex eo peccato alteri fuerit se andalo & offendiculo.

¶ Quid fecerit: an periuriū, an mendaciū &c. An locutione. An cōsensu. An volūtate, An opere, An omissione peccauerit. Quid dāni peccatū attulerit.

✍ Vbi peccauerit, an in loco | Crit. sacro, An in publico.

Z v Per

CONFESSIO

¶ Per quos, vel cum quibus hominibus, & cuius conditiōis & status.

¶ Quoties: An semel tātū. An sepi⁹
Qd' si numerus peccatorū eū lateat, cōsiderare debet, quoties plus minusue peccasse potuerit, præterea quādiu in peccato pmāserit, aut pseuerauerit.

¶ Cur: An ex timore, an ex coactiōe an ex crassa & supina ignorantia, an ex pura malitia.

¶ Quo modo, & quā enormiter peccauerit: An hoc an illo modo,

¶ Quando peccauerit: An die festo, & quādo debeat esse pura cōsciētia, & omni culpa vacāte, An die profesto.
Quibus octo circūstātijs diu multūq; animo agitatis, tū demū ad aliorū peccatorū disquisitiōem pergat, & in singulis peccatis, quę cōperiet se cōmisisse circūstātijs eadem ratiōe disquirat.

¶ Dū aut pro virili singula peccata sua vestigauerit, cū magno cordis mōrore de omnibus peccatis cognitis, ignoratis, & oblitis generaliter doleat.
Necnō de peccatorū obliuione, quę ex
igno

CONFESSIO

ignorantia cōtigerit, si modo putat ali qua commisisse, quæ ipsi exciderint.

C Postea cōsyderet, nō solum in quo offenderit, sed etiā quē offenderit, quā bonū, quā benignum, quā pium, quā propitium patrem, creatorem & benefactorem suū. Qd' eum a se abiecerit, & diabolum eius inimicum intromiserit. Qd' innocentiam a sua anima abegerit, & eius inimicā introduxerit int

C Deinde consyderet pœ- (quitatē. nas inferni, quas per sua peccata iuste commeruit. Dolorosam Iesu Christi passionem, cuius fructu (si in eo statu vita decessisset) fuisset priuatus, Paradisi gaudia, a quibus se sua spōte exhē

↳ Postremo eligat sibi cō- (redauit. fessarium inter eos, qui eum absoluere possunt, optimum: & criminis, de quo vult confiteri nō cōsciū, discretum, & q peccatis possit adhibere remediū. Au gustinus: Qui omnino confitetur, sacerdoti meliori, quā potest confiteatur Qd' si pœnitens nō possit cōfiteri corā sacerdote, quem desyderanti nec tempus, nec

CONFESSIO

pus, nec locus offerat. Tanta vis confessionis est, vt, si deest sacerdos, confiteatur proximo,

¶ Documentum utile ad integram confessionem.

VT melius possis confiteri, vtile esset semel in die, & maxime antequam te in somnum dedas, examinare quo modo tempus expenderis, et discurrere p̄ singulas horas, cogitādo loca in quibus fuisti, & cū quibus hominibus: quid cogitasti, quid dixisti, quid audisti, quid fecisti, quid omisisti an ex eo peccato alijs dedisti materiam peccandi: & sic de alijs circumstantijs. Inde tibi doleat, quod dominum Deū tuum per ea peccata offenderis. Habebis etiam propositum confitendi tēpore & loco, & posthac a Dei offensa pro viribus præcauēdi. Qd' vt tibi largiri dignetur, eius implorabis auxiliū quia citra eius opē ne a minimo quidē peccato liberari posses: & nisi præseruaret te Deus, in grauissima quæque pecca

182

CONFESSIO

peccata corrueres, Nec est cur te pigeat mentē tuā in tali examine exercere quia pax & læticia mentis, quam inde cōsequeris, excedit omne gaudīū mundanū: q̄ si absq; magnanimi difficultate hunc modū cōfessionem præmeditandi volueris obseruare, stude in paucis delinquere, vt pauca possis recollere & confiteri.

*Ne prius admittas somnum, quā cuncta diei
Acta ter excūrras, bona seu mala que eq; notando,
Excessi, quidnam deliqui, quid vel omisi
Incipiens, vbi nam primū me perdidit error,
Turpia deinde animo constans extrudere tenta:
At bona si qua tibi fuerint, gratabere letus.*

¶ Quæ inter confitendum obseruanda sunt.

Vbi poenitens secū omnia diligenter discussit, & pensiculauerit: cum demū cum maximo pudore, contritione, humilitate, & fiducia veniæ a Deo impetrādæ: nō tanquā peccatorū suorū fabulā recitaturus, sacerdoti se of-

CONFESSIO

se offerat, & facto crucis signo dicat

Benedicite pater

Et post pauca sacerdotis verba, dicat

Cōfiteor Deo omnipotenti, & beate Marię semper virgini, bono angelo meo, & omnibus sanctis Dei, & vobis pater: quia ab hora qua peccare potui, vsq; in presentē diē peccaui nimis cogitatione, locutione, opere, & omissione. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

CHic incipiat dicere, quo modo peccauerit, primū in fide & articulis fidei, deinde in præceptis decalogi, in peccatis capitalibus, in quinque sensibus, an peccati alieni causa fuerit, & quo modo. Dicatq; an cogitatione tantū, an etiam opere, an locutione, an omissione peccauerit, nō omittens simul cōfiteri de circumstantiis peccatū aggrauantibus, Quod si inter cōfitendū hunc ordinem seruare noluerit, duobus modis poterit peccata exponere.

CPrimo modo. Si a die nouissimæ suæ cōfessionis incipiat, & per singulos dies aut

183

CONFESSIO

dies aut hebdomadas vsq; ad presentem diem discurrendo, dicat peccata, quæ temporibus illis cõmiserit. Aut ordine retrogrado a præsentis die incipiat & peccata sua explicando, vsq; ad nouissimæ cõfessionis diem gradatim ascendat.

¶ Secũdo mō. Si grauissima quæq; peccata, quæ certo nouerit se fecisse, & postea leuiora peccata explicet, quib; explicatis, generalia & leuia peccata dicat, quæ numero vix possunt explicari: vt sunt cogitationes leues & otiosæ, verba leuia & otiosa, negligentia et pigritia, iactura temporis, auersio cordis a Deo inter orandũ, nõ satis iusta de beneficijs Dei gratiarũ actio, superflua cura de corpore & rebus, tẽporalibus, turbatiões leues cõtra proximũ iudiciũ leue alieni cordis, & similia,

¶ Pœnitens inter cõfitendũ de vana gloria ratione alicuius boni spiritualis habita, aut de omissione alicuius boni quod sit solitus facere, summopere caueat, ne ex declaratione illa in maiore
vanã

CONFESSIO

vanam gloriã impinguat, vtpote volēs ea ratione cōfessario suo iudicari deuotus. Caueatq; ne de humili, frequenti. & pura cōfessione, aut de paucis leuibusq; peccatis appetat a cōfessario cōmendari: q; si senserit se vulneratū, nō timeat in fine cōfessionis de tegere vulnus. Vbi aut quacūq; nouerit cōfitens sacerdoti humiliter diligenterq; declarauerit, addet: In istis & in multis alijs ego miserimus peccator offendi creatorem meū: ideo dico meā culpā, meā culpā, meā maximā culpā: & rogo a Deo veniā, precorq; beatissimam virginem Mariā, bonū angelū meum cum omnibus sanctis, & te patrem, vt oretis pro me miserimo peccatore apud dominum Deum nostrū IESVM Christū omnipotentem, vt misereatur mei. Si plura occurrerent, libenter cōfiterer: a te aut pater mi suppliciter peto, vt a peccatis me absoluas, & sacrosanctæ Ecclesiæ me reconcilies.

C Excommunicatus maiori excommunicatione debet prius eius absolui ab eo,

Leon b. g. s. r. e. n.

184

CONFESSIO

ab eo, penes quem est absoluere, quā
possit a curiōe suo de alijs peccatis ab-
solui.

¶ Sed de reseruatis, quæ excommu-
nicationi nō subiacent, potest a curio-
ne (cui de omnibus peccatis cōfiteat̄)
absolui: ea tamen lege, vt postea a sup-
reseruatis adeat episcopum, aut eius vi-
carium: cui si prius de reseruato tantū
confiteatur, postea tamen curioni suo
de omnibus peccatis suis cōfitens, ple-
nam de omnibus peccatis & reseruatis
& nō reseruatis, petat absolutionem,

¶ Veruntamen in extrema necessi-
tate vnusquisq; sacerdos non tantum
ab omni peccato, sed etiam ab omni
sententia excommunicationis potest
absoluere. Si tamen conualescat, epi-
scopum adire obligabitur.

Hic notandum est, nos non posse
passim & a quolibet sacerdote de pec-
catis nostris absolui: sed tantum a sum-
mo pontifice, episcopo nostro, & curio-
ne, aut a sacerdotibus, quibus ipsi hanc
potestatem fecerint.

a

Si poe

CONFESSIO

¶ Si pœnitens videat propter causã rationabilem se aut non posse aut non debere iniunctam a sacerdote pœnitentiã adimplere, cõfessario causam humiliter declaret, & aliam pœnitentiã postulet.

¶ Quæ post confessionem obseruanda sunt.

Pœnitentiã adimplẽdã prima cura esse debet. Postea lōganimitati & patientiã diuinã agenda sunt gratiẽ, qua ipsum peccatorem expectauit ad pœnitentiã, nolens eum cõtinuo iudicare, sed patienter sustinens peccata: neq; propterea ab eo retraxit sua beneficia. Postremo cauendã sunt periculosa occasiones peccãni in eodem peccato, de quo pœnitens antea fuerit cõfessus.

DE SATISFACTI- ONE.

Satisfactio est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus earũ aditũ

SATISFACTIO

aditum indulgere. Causæ autem peccatorum sunt occasiones allicientes ad peccandum, Ex contritione & proposito confitendi tempore & loco, Deus absoluit hominem a culpa, restituitq; gratiam gratum facientem, non tamē totam poenā peccato debitam remittit hoc ipso: sed poenam æternam mutat in temporalem, in mundo aut purgatorio luēdam. Sed quia purgatorij poena omnem mūdi poenam excedit peccata quoq; nostra si nos ipsi in præsentipuniremus, nullum qui ea infuturo seculo puniret inueniremus: Idcirco tempore gratiæ & misericordiæ (id est tempore vitæ nostræ) satius esset poenitentia agere, & peccatis nostris satisfacere, quando leui supplicio grauiissimam purgatorij poenam evitare possumus, quā tempore iustitiæ & seueritatis poenas condignas pendere, vbi quod deest de volūtario, suppletur in tormento. Itaq; satius multo est, vt bona quę pro anima nostra post mortē nostram ab amicis expectamus, eadē

a ij nosipis

S A T I S F A C T I O

nos ipsi agamus: quā vt amicis nostris, fortasse oblitis, ea cōmitamus agenda. Beatius quippe est liberū exire, quam post vincula libertatē quærere.

✠ Sacerdos pœnitentiā iniūgit cōfidenti duabus de causis. Aut vt ex labore adimplendę pœnitentię, pœnitens in posterū a tali arceatur peccato: Aut vt ea sit satisfactoria partis pœnę peccato debitę, alioquin in purgatorio luē-

¶ Grauiora peccata grauiorem (de- requirunt pœnitentiā, leuiora autē leuiorē. Quia qualis præcessit offensio- talis debet subsequi recōciliatio: & tā- to debemus ad peccati nostri vltionē esse proniores, quanto ad culpam fui- mus propensiores: & quāta fuit pecca- ti volūtas, tāta esse debet ad pœnitēdū deuotio, vt iuxta mēsurā culpę, sit & mensura pœnę. Nō em̄ leui cōtritiōe agendū est, vt debita illa remittantur, quibus mors æterna debetur: nec pau- ca opus est satisfactiōe pro peccatis il- lis, ppter quę parat⁹ est æternus ignis. Quorū onus aut animę suę læsionē qui

S A T I S F A C T I O

qui perfecte senserit, ille quidem nullo modo aut certe parū sentiet corporis poenā: nec reputabit laborē, quo peccata nouerit deleri p̄terita, et caueri futu-

✠ Pœnitens oēs poenitentiaē suę (ra- fructus paruos reputet: nunquā credat sufficere, semp̄ doleat, semper corā domino, ante quem peccauit, erubescat: dolorē cū vita finiat: vbi deficit dolor, deficit & poenitentia: si aut̄ poenitētia finitur, quid de venia relinquitur?

¶ Optimus satisfaciendī modus est, cōmissi peccati frequēs detestatio. De⁹ em̄ quādo absoluit hominē a vinculo peccati, ligat eū vinculo perpetuę detestatiōis peccati, saltem in habitu: vt si aliquādo peccati in mentē venerit, illud nominatim detestē: alioqui videre tur illud approbare, & rursus deliquere. Bernardus: Vere poenitens semper est in dolore & labore: dolet de p̄teritis, laborat, pro futuris cauendis.

✠ Non sufficit a peccato desistere, tametsi id aliquid est, nisi peccati sufficiens agatur poenitentia. Neq; em̄ scri-

S A T I S F A C T I O

ptor si a scriptione cessauerit, quia alia
 nō addidit, etiā illa, quæ scripserat, de-
 leuit. Nec & limili modo qui cōtume-
 lias irrogat, si solū modo tacuerit, satis-
 fecit: cū pfecto necesse sit, vt verba p-
 missæ superbix verbis subiūctę humi-
 litatis impugnet. Nec debitor absolu-
 tus est, quia alia nō multiplicat: nisi et
 illa, quæ mutuo acceperat, soluat. Ita
 & dū Deo delinquimus, nequ aquā sa-
 tisfacimus, si ab iniquitate desistamus
 nisi voluptates quoq; quas dileximus,
 e cōtrario appositis lamētis inleq̄mur.

Opus sa-
 tisfactori
 um,

{ Conritio.
 Confessio.
 Verecūdia cōfessiois co-
 Detestatio peccati. (mes
 Eleemosyna.
 Ieiunium.
 Oratio.

Per eleemosynā intelligitur exe-
 cutio operū misericordię & corporalis
 & spiritualis, & quicquid facimus in
 vtilitatē proximi. Per ieiuniū omnis
 corporis afflictio & tribulatio.

Per

SATISFACTIO

¶ Per orationem, omne opus interi^o & exterius ad cultū patriæ pertinens: cuiusmodi sunt omnes gestus corporis quibus Deo seruiamus, sancti affectus, & similia.

Opus satis factoriū debet esse.

- Voluntarium.
- Bonum.
- Bene factum.
- Cedēs in Dei honorē.
- Laboriosū suapte natura

¶ DE PECCATO

RECIDIVO.

ILLE duntaxat pœnitentiã digne agit, qui sic præterita mala deplorat ut futura iterū nō cōmittere proponat. Augustinus. Inanis ē pœnitētia, quã sequens culpa coinquinat: nihil p̄sunt lamenta, si replicātur peccata: nihil valet a malis veniã poscere, & mala de nūo iterare. Idem alibi: Caueat præterita, quem vera delectat pœnitētia: bona em̄ est peccati cōfessio, si & curatio consequatur. Nā quid prodest detegere plagā, & nō adhibere medicinā? Vis
verus

R E C I D I V V M

verus pœnitens esse, cessa a peccato, et noli amplius peccare. Caue aut̄ dixeris te nō posse a peccato abstinere, quā tumlibet laboraueris. Benignus est enim Deus (inquit Bernardus) qui nō patitur nos tentari, vltra quā possum⁹: maximeq; inter initia cōuersiōis oleo misericordiæ linit vlcera: vt nec morbi quātitas, nec curatiōis difficultas vltra quā expedit, innotescat. Quoniā igit̄ pleriq; de peccato dolent, cōfiteñtur, et satisfaciūt, subinde tamē in idem peccatum recidunt: Idcirco de peccati fuga est nobis dicendum.

¶ Peccatū uitatur peccandi occasione cauendo: utpote,

Voluptatem. Ludos prohibitos.

Speſtacula turpia.

Prauum sodalem. Et id genus reliqua

¶ Qui cognoscet se in aliquod peccatum procliuem, & sæpe in idem peccatum recidere: tribus ad id vitandum vtiſſimis remedijs.

Primum. **¶** Apud se ſtatuat, quoties in idē peccatū reciderit, primo quoq; tēpe ſatis

factiōis partē implere: veluti in pane et aqua ieiunare, aut psalmos pœnitētiales dicere, aut pecuniā aliquā paupib⁹ errogare, aut intra tertiū diē de illo peccato cōfiteri, aut aliud simile op⁹ bonū

C Apud se statuat, q̄ quoties (facere *Secundū.* de eo peccato tentabit, septē psalmos pœnitentiales dicet, aut passiōis historiā, aut ad virginem Mariā hāc vel illā dicet orationē, aut ad aliū quempiā sanctū, aut ante crucifixi imaginē toties flectet genua, priusquā ad peccatū illud animi sui adplicet cogitatum.

✠ Apud se statuat, q̄ quoties de eo peccato tentabitur, animū suū adplicabit ad cogitandum malū inde sibi eueniens: vtputa damnationem æternam mortis periculū, mortem omnibus horis imminentem, priuationem gaudiorum paradisi, consortij Dei & sanctorum eius, societatem dæmonū & damnatorum, & similia

id genus.

Mors tua mors Christi, fraus mundi, gloria cœli.

Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.

a v Metho.

METHO:
DI CONFESSIO:
DE ARTE BENE MO:
RIENDI.

SEXTA PARS.

De mortis necessitate.

TATVTVM EST OM
nibus semel mori, in pœ
nam quidē grauissimā
propter peccatū primo-
rum parentum, Istam
enim mortalitatem (id est moriendi
necessitatem) primi parentes transfu-
derunt in posteros: quia de fructu veti-
to edentes, in Deum peccauerunt: pec-
catum præcessit, & secuta est mors, pec-
cando vitam amiserunt, & mortem in-
uenerunt. Sicuti e diuerso immortalit-
tatem in longam posteritatem trāsfu-
dissent, si non peccassent. A qua mor-
tis generali sententia nemo excipitur
vt nemo superbiat.

Primum
caput.

De mortis incertitudine.

Nihil

DE MORTE

Secundū.
caput.

Nihil est certius morte; hora autē
mortis loco & modo, nihil est in
certius. Quis em̄ potest scire, quando
moriatur? ubi? qualiter? an bene? an
male? an gladio? an igne? an aqua? an
alio mortis genere? nimirum nemo.
Mors enim omni loco, omni tempore
nobis struit insidias, nos expectans, in
sequensq; tanquam umbra corpus.
Quis enim est tam stultus, quam uis
sit adolescens, cui sit exploratum, se
ad uesperum esse victurum? Quid ali
ud est uita nostra, quā cursus ad mor
tem? Igitur qui sapient, omni loco, om
ni hora mortem expectabit: omni ho
ra paratus, quasi eadem hora esset sine
dubio moriturus: senibus enim est in
uauis, iuuenibus uero in insidijs. Cu
ius horam Deus uoluit nos latere, ut
dum incerti essemus quando morere
mur, semper ad mortem parati inueni
remur. Quamobrem homo uiuens &
incolumis, debet Deū suum agnosce
re, & ad eum conuerti, & non expecta
re

DE MORTE

750
re vsq; ad horam mortis. Quia impru-
dentem hominem & impræmeditatū
plerunq; mors intercipit: & qualem
mors inuenit hominem, talem homo
inuenit mortem. Perfecti moriuntur
cum securitate & letitia: Iusti, cum spe
& fiducia: Iniusti, cum tremore & dif-
fidentia.

¶ Qd' uiris iustis mors est
desyderabilis.

INter infinita pericula iugiterambu *Tertium*
lamus, nimirum inter dæmonum *caput.*
laqueos, hominum gladios, carnis mo-
tus illicitos, corporis pœnas, dolores,
laboresq; nimios. Ruinosum est cor-
poris domicilium, in quo uiuimus: p-
cellosum est mūdi pelagus, inter quod
currimus: periculosum est quicquid
terrenum diligimus. In quibus enim
voluptatem quærimus, in ijs miseriam
plerunq; inuenimus. Et vbi felicitatis
locus esse creditur, maior plerunq; in-
felicitas inuenitur. Nec ab re cœlestis
illa prouidentia præsentem vitam, tot
tantisq;

DE MORTE

tantisq; his malis cumulauit: sed secū-
 dum altitudinem sapientiæ suæ mise-
 ricorditer constituit, vt per temporalia
 quæ patimur, purgaremur a peccatis
 præteritis, & caueremus diligentius a
 futuris, retunderetur nostra superbia,
 & negligentia seu vâcordia propelle-
 retur, & auerentur merita: imo com-
 pelleremur mundum contemnere, vi-
 tam caducam paruifacere, ad Deum
 mentes, animos, & desyderia subleua-
 re, & ad vitam gloriosam totis præcor-
 dijs aspirare. Sancti enim qui illius cœ-
 lestis gloriæ & dulcedinis modicum
 degustauerunt, omnia terrena fastidi-
 unt, mundi delicias abhorrent, vitam
 præsentem despiciunt, ad abyssum cœ-
 lestis dulcedinis totis præcordijs anhe-
 lant & diuini amplexus expectatio-
 nem nimis impatienter tolerant, cum
 apostolo dicentes: Infelix ego homo,
 quis me liberabit de corpore mortis
 huius? cupio enim dissolui, & esse cum
 Christo: quia quemadmodum desyde-
 rat ceruus ad fontes aquarum, ita de-
 syderat

191

DE MORTE

syderat anima mea ad te Deus;

¶ Quamuis mors tor, tantaq; bona nobis aduehat, & eo animum deducat vbi æternus futurus sit: tamen reliquũ vitæ nostræ a Deo præscriptum, non est a nobis deserendum: nec est in iussu Imperatoris (id est Dei) de præsidio & statione vitæ decedendum, sicut nec nostra sponte huc venimus. Vnde sui prorsus obliti, nec satis sibi cõsuluisse & prouidisse mihi videntur, qui eo tẽpore, quod ad viuendum datum est, contenti non sunt: præsertim cum breue tempus ætatis satis lōgum sit ad bene honesteq; viuendum. Quid enim interest, an iuuenis, an senex quis moriatur, & ad mortem humani generis terminum, quasi in portum ex precelosis huius mundi fluctibus perueniat: cum numerus annorum per se nec miserum faciat, nec beatum.

¶ De morte iustorum.

Quoniam nil pretiosius est, quã in manu Dei esse, in qua sunt iustos,

*Quartũ
caput.*

DE MORTE

Iustorum animæ: idcirco pretiosa est in conspectu Domini mors iustorum eius. Si tamen ea sit dicēda mors, quæ in lucrum cedit morientis, & tanquā finis laborum, tanquam victoriæ consumatio, tanquam vitæ ianua, tanquā perfectæ securitatis ingressus, & tanquam initium retributionis, animam summo bono sociat. Iusti enim ex hac vita decedentes, de labore transeunt ad quietem, de vilitate ad gloriam, de paupertate ad regnum, de timore ad securitatem, de dolore ad gaudium, de morte ad vitam, eam quidem, quæ sola est vita nominanda: vtpote quibus mors nihil aliud est, quam exitus de carcere finis exiliij, laboris consumatio, ad portum adplicatio, peregrinationis terminus, grauissimi oneris, id est corporis depositio, de domo ruinosa liberatio, omnium malorum consumptio, omnium periculorum euasio, debiti nature solutio, reditus ad patriã, ingressus ad gloriam. Vnde ille dies, quo sancti ex hoc mundo migrantes in cœlo recipiuntur

Mors
quid.

untur, illis natalitius dicitur: quasi tū
demum viuere incipiāt, cum vita hac
corporali sunt defuncti: utpote quorū
mors ut præsens est exitus vitæ, ita &
introitus melioris.

¶ De morte malorum.

Mors peccatorum est pessima. *Quintum
capit.*
Mala quidem in amissione mū
di, & eorum, quorū iucunda erat præ
sentia, gratus aspectus, & familiaris co
habitatio. Peior in separatione carnis
ab anima. Pessima autem in ignis ge
hennæ afflictione. Damnatorum em̄
pœna superat omnia sanctorum mar
tyrum tormenta, etiam in vnum colla
ta. Habet peccator horrorem in exitu,
dolorem in transitu, pudorem in iudi
cis æquissimi conspectu, & pauorem
nimium, cum de mundo egrediens ad
incognitam pœnitus venit regionem,
in qua ipsi animæ tartarei angeli, teter
rimæq; creaturæ occurrunt, eam ad p
petuos cruciatus rapientes. Diuidun
turq; eius bona in tres partes: anima
b datur

DE MORTE

datur dæmonibus, cadauer vermibus
bona temporalia heredibus, plerunq;
aut ingratis aut prodigis.

¶ De periclitatione in morte.

Sextum
caput.

IN mortis articulo, nisi Deus homi-
ni specialiter subueniat, diabolus
quam maxime potest, homini insidiat
tentans eum in primis de veritate fi-
dei, & suadens ei infidelitatem, propo-
niens etiã ob mentis oculos peccata
commissa, vt peccatorem in desperati-
onem inducat. Adhæc plerunq; ine-
narrabilis est dolor ille, cum separatur
anima a suo corpore: idq; adeo, vt vix
possit homo aliud cogitare, quã quod
in corpore sentit, maximum videlicet
& grauissimum dolorem. Ideo scribi-
tur: In morte, nemo est, qui memor sit
tui Domine. Augustinus: Percutitur
hac animaduersione peccator, vt mori-
ens obliuiscatur sui, qui, dum viueret,
oblitus est Dei. De hac autem in mor-
tis articulo periclitatione optime Ber-
nardus: Ostium nostrum maligni spi-
ritus

ritus obsident, & aduentum nostrum illæ horrendæ effigies præstolantur: ideo formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu: non confido prope assistere, qui excipiat exeuntem: secure non exeo, nisi Dominus ipse custodiat exitum meum. Heu ero ludibrio dæmonum intercipientium, non assistente qui redimat, neq; qui saluum faciat.

¶ Quo modo morientibus est subueniendum.

Quoniam in tota vita discendum est mori, idcirco ut vnusquisq; cognoscat qua ratione feliciter mori possit, aut morientibus subuenire, de arte bene moriendi quædam subiiciemus, ex tripartito Ioannis Gersonis maxima ex parte sumpta materia.

¶ Tribus exhortationibus saluti morientis consulere possumus.

b ij

Con

DE MORTE

Prima.

Consydera frater charissime, omnibus cuiuscunq; sint conditionis & status, constitutum esse mori, alijs tardius, alijs citius, secundum cursum durationis quem a Deo acceperunt. Cuius potentissimæ manui omnes sumus subditi, vt naturæ debitum solvamus, cum domino Deo nostro visum fuerit, qui in hoc mundo commorandi dedit nobis diuersorium, non habitandi. Non est ergo cur vitam istam tanto studio desideres, in qua saepe quanto amplius viuitur, tanto plus peccatur quanto est longior, tanto culpa maior. Quotidie enim crescunt mala, & subtrahuntur bona. Itaq; tibi potius est gaudendum, q̄ per hanc mortem ex vita hac temporali & misera, ad vitam æternam beatamq; commigres.

Secunda.

Agnosce charissime frater cum gratiarum actione, beneficia in te a Deo collata. Qd̄ tibi hæctenus, etiã in hac extrema vitæ tuæ periodo sui cognitionem tibi benigne idulserit. Qd̄ morte repentina te opprimi noluerit. Qd̄
te cre

te creaturam suam per orthodoxę fidei religionem ad cœlestem hæreditatem misericorditer vocauerit. De his & alijs innumeris beneficijs domino Deo nostro habe gratiam, ad inexhaustam eius misericordiam confugiens, & de peccatis tuis veniam humiliter postulans.

Consydera frater charissime, q̄ Deus pater filium suum dilectum infontem & innoxium, in quo sibi bene cõplacuit, pro nobis miseris peccatorib⁹ tot & tantas tribulationes sustinere voluit. Vnde cum in vitæ tuæ excursu multa peccata, eaq̄ grauissima commiseris, pro quibus pœnas his longe acerbiores commeruisti, huius morbi & mortis dolorem patienter tolerare debes, Deum humiliter rogans, vt præsens dolor tibi valeat ad peccatorum tuorum remissionem, & purgatorij horribiles cruciatus in istam afflictionem tuam per suam misericordiam commutet, & pro pœnis futuris det tribulationes præsentem, quæ nullæ sũt

Tertio.

DE MORTE

ad futuras. Qd' si contrito corde peti-
eris, pœnam necessariam tanquam vo-
luntariam ferēs, & purgatorium tuū
facies hic in mundo, videlicet has pœ-
nas alioquī necessarias, & quas nulla
ratione posses euitare, pro peccatis tuis
soluendo. Patienter mortem toleraue-
runt CHRISTVS & martyres, qui qd
in carne toleras, leuius esse credas eo-
rum tormento. Velis nolis morieris,
fac igitur de necessitate virtutem, vt
dum tributum naturæ persoluis, apud
Deum inuenias meritum.

¶ Hoc modo morientem
interrogabis.

Prima. **N**onne vis frater charissime, &
mori & viuere in soliditate fidei
IESV Christi, tanquā verus Christia-
nus? **R.** Volo,

Secunda. ¶ Nonne petis a Deo veniam pecca-
torum, quæ commisisti cōtra eius sum-
mam maiestatem, & q̄ eum condigne
non honorasti? **R.** Peto,

Tertia. ¶ Nonne tibi deliberandum est, vi-
tuā

DE MORTE

tam tuam in melius commutare, si tibi incolumi hoc morbo liberari detur?

R. Est deliberatum.

C Nonne Deum rogas sua bonitate tibi hanc gratiam indulgere, vt ab hoc sancto proposito non deflectas, sed cū peccatorum superiorum contritione, semper in bonis operibus proficias? *Quarta.*

R. Rogo.

C Num es tibi conscius àlicuius peccati mortalis, de quo sacerdoti non sis confessus? *Quinta.*

R. Non.

C Nonne de peccatis oblitis libens confitereris, si in mentem venirent? *Sexta.*

R. Confiterer

C Nonne desideras cor tuum a Deo illuminari, vt oblita peccata in memoriam reuoces, & de ijs confitearis? *Septima.*

R. Desidero.

C Nonne ex animo omnibus parcis qui tibi quoquo modo fuerunt molesti? *Octaua.*

R. Parco.

C Nonne omnibus veteribus inimicis ex tuo expunctis animo, cum inimicis paratus es in gratiam redire? *Nona.*

b. iij. Sum

DE MORTE

R. Sum paratus,

Decima. ¶ Nonne ab ijs veniã postulas, quos aliquando dictis, aut factis offendisti?

R. Postulo.

Vndecima. ¶ Nonne vis omnia per te ablata restitui? R. Volo.

Duodecima. ¶ Nonne omnem quem pateris dolorem propter Deum æquo animo toleras? R. Tolero.

¶ Orationes breues in morte dicendæ.

IN manus tuas Domine commendo spiritũ meum, redemisti me domine Deus veritatis.

¶ **I**ESV Christe misericordiarum pater, misericordiam fac mihi pauperculæ creaturæ tuæ.

¶ **A**d iuuua me in hac extrema necessitate, succurre animæ egenti & desolatæ, domine Deus noster, vt non a canibus infernalibus deuoretur.

¶ **D**ulcissime domine **I**ESV Christe, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ passionis, iube me ascribi in numerum

rum

rum electorum tuorum,

¶ Domine IESV Christe fili Dei vivi, pone passionem, crucem, & mortē tuam, inter iudiciū tuum & animā meam.

¶ Creator, & redemptor meus IESV Christe, totū me tibi dedo, nō me renuas: ad te venio, non me repellas.

¶ Nunc domine secundum voluntatem tuam fac mecum misericordiā, & præcipe in pace recipi spiritum meum.

¶ Sonet in mentis meę auribus vox illa dulcis, domine IESV: Hodie mecum eris in paradiso.

Inde salutet virginem MARIAM, dicens:

¶ MARIA mater gratiæ, Mater misericordiæ, Tu nos ab hoste protege, Et hora mortis suscipe.

Angelos deinde precibus inuitet, dicens.

¶ Spiritus cœlorum' angeli beatissimi, assistite (quæso) mihi migranti ex hoc seculo, & potenter eripite me

b v ab im

DE MORTE

ab immundorum spirituum insidijs,
& animam meam in vestrum confor-
tium assumite. Tu precipue angele bo-
ne, custos meus.

Postremo sanctos & sanctas, quos
singulari obseruantia coluit, precibus
ad auxilium suum inuitet, dicens:

¶ O gloriosissime sancte N. vel san-
cta N. in te spem, & confidentiam mi-
hi apud Deum patrocinandum dum vi-
uerem collocaui. Nunc maxime (si vn-
quam alias) tuo est mihi opus auxilio
succurre igitur, & in adiutorium meum
intende in hoc extremæ necessitatis
articulo,

¶ Quo modo morienti
est prouidendum.

SI agrotus a fidei veritate quoquo-
modo exorbitet, proponatur ei san-
ctorum martyrum exemplum, qui in
testimonium huius orthodoxæ, & ve-
ræ religionis Christianæ tot, & tanta
tormentorum genera passi sunt,

¶ Si peccatorum veniam desperet,
propo

proponatur ei, q̄ si maxima est ipsius peccantis impietas, maior tamen est Dei miserentis pietas: excedit em̄ omnium criminum quantitatem & numerositatem: quæ in communi posita offertur omnibus: a qua nemo est exers, nisi qui eam renuerit. infinitaq̄ est, peccatorum vero etiam ab origine mundi commissorum, finitus est numerus: quibus omnibus minima gutta pretiosissimi sanguinis domini Dei nostri in passione diffusi, præponderat.

¶ Præterea q̄ Iudam (qui sceleratissimus omnium habetur) Dei nostri singularis clementia ad misericordiã parata erat suscipere, vocando eum amicum: tamen quia desperauit, damnatus est: plusq̄ desperando peccauit quam IESVM Christum prodendo. Postremo proponatur ei, q̄ peccatorũ remissio est articulus fidei, quo significatur q̄ quantumcunq̄ & quotiescunq̄ homo peccauerit, tamen per veram poenitentiam, peccatorum remissionẽ consequatur.

DE MORTE

consequi potest: quod nisi crediderit, verus Christianus non est.

C Si sacramentorum Ecclesiæ receptionem differat: ostendatur ei, q̄ matura sacramentorum receptio potest prodesse, & non nocere, & q̄ forsitan nunquam dabitur talis opportunitas eorum suscipiendorum. Præterea ostē datur ei ingens virtus, & efficacia eorum, & periculum, in quod laberetur si ea negligeret. Si excommunicatus sit, amici diligenter curare debent eū absoluendum.

C Si mortis aduentus aliquantisper differatur: interim legenda est coram eo passionis historia, aut alia quæuis deuota, & pia, in qua dum esset incolumis, oblectaretur. Aut Dei, & sanctę Ecclesię præcepta: vt exactiore cura meditet̄, an in ijs aliquo pacto deliquerit.

C Si ægrotus ex morbo lingua prædita, ad interrogationes & admonitiones respondere non valeat, tamen sit mente sana & integra, saltem signo aliquo

198

DE MORTE

quo exteriori, aut solo cordis sensu respondeat, hoc enim sufficit ad salutem

¶ Præsentetur ei imago Crucifixi, aut beatæ MARIÆ, aut sancti quem peculiari veneratione colebat, dum esset incolumis.

¶ Nullo modo amici carnales, vt sūt coniunx, liberi, aut alij amici, aut diuitiæ, in memoriam reducantur: nisi spiritalis sanitas id exigat.

¶ Non detur ei nimia spes corporalis salutis consequendæ, ne ea ex morientis animo salutis spiritualis curam excutiat,

¶ Sed per animæ sanitatem debet sibi corporis incolumitatem a deo postulare, duntaxat si utilis sit animæ salutis.

¶ Quoniam agens est in patiente bene disposito, & corporalis morbus plerumq; animi languorem parit, ideo de animæ salute est prius curandum, & prius de peccatis est confitendum, quã de corporali sanitate habēda sit ratio.

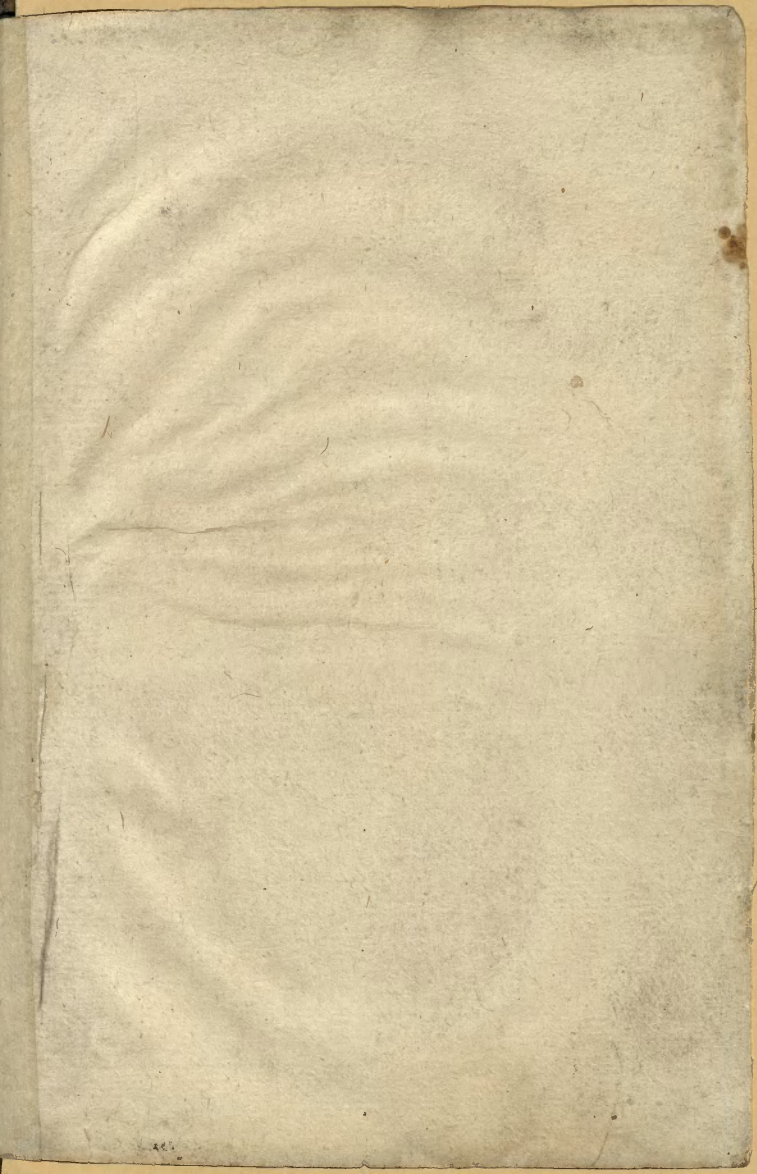
METHODI CONFESSIO-
NIS FINIS.

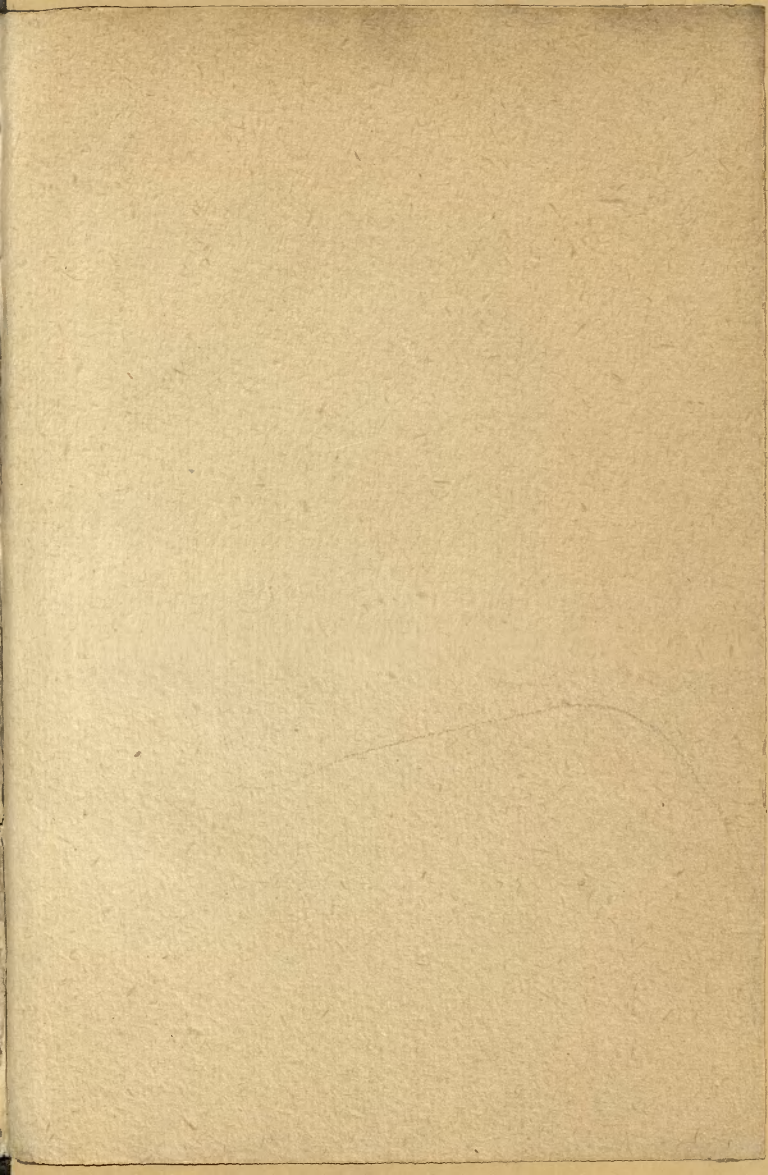
CRACOVIAE

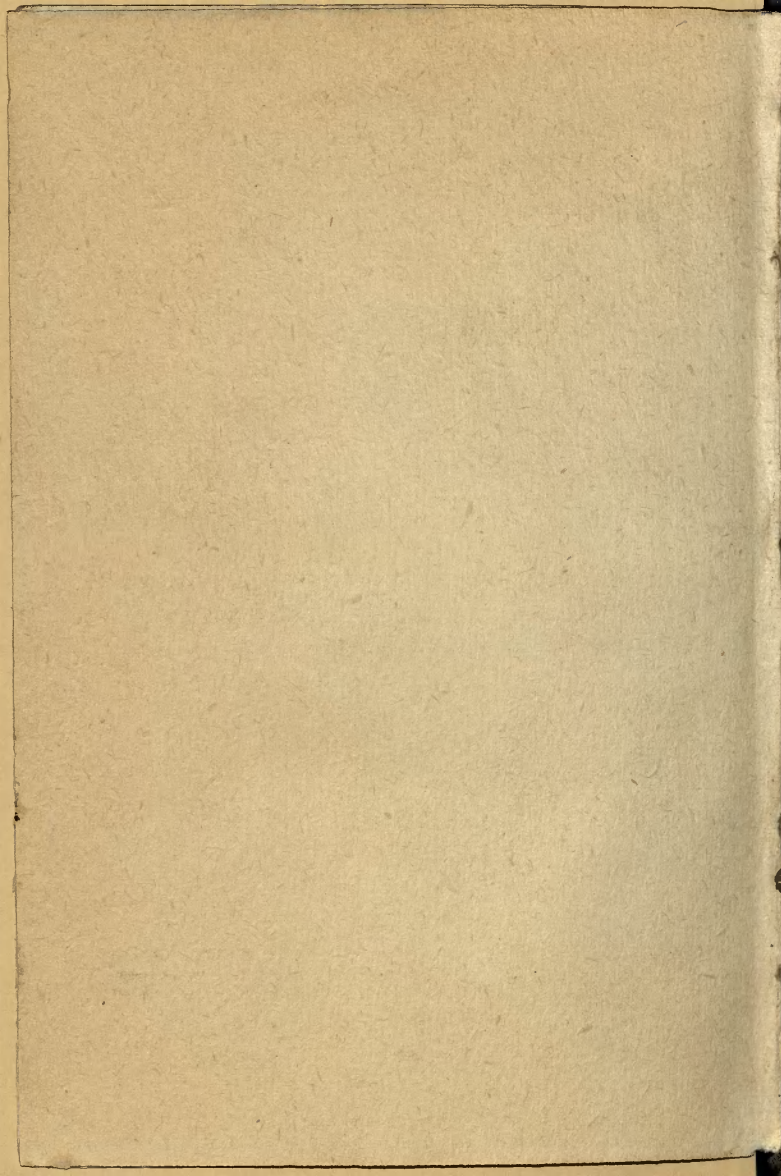
APVD VIDVAM FLORIANI
VNGLERII. ANNO
A CHRISTO NATO

1546.

Konserwacja dokonana w r. 1952
przez Piotra Karowskiego
Inżyniera Biblioteki (Liańskiej)

